

॥ धीत्रिनाय नमः ॥

॥ श्रीलक्ष्मीवल्लभगणीप्रणीत ॥

श्री लक्ष्मणन्दीय गान मन्त्रि जगद्गुरु

श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम्

१ अ० ॥ १० २०

मूल, मूलार्थ, टीका, अने टीकाभा अनुवाद सहित

तृतीय भागः

— छपावी प्रसिद्ध करनार —

पण्डित—श्रावक हीरालाल हंसराज

मूल्यम् रु ४

वीर सक्त् २४६२

सन्ने १३०६

॥ श्रीजिनाय नमः ॥ श्री छत्तराध्वनेय श

भाषातर
अध्या० १०
॥५७७॥

॥ अथ श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥

(मूलगाथा अने तेनु भाषातर-टीका अने टीकानु भाषातर

(मूलकर्त्ता-श्रीसुधर्मास्वामी, टीकाकार-श्रीलक्ष्मीवल्लभगणि)

भाषातरसहित छपाची प्रसिद्ध करनार-पंडित श्रावक हीरालाल हंसराज—(जामनगरवाळा)

॥ अथ दशममध्ययन प्रारभ्यते ॥

आ दुमपत्रनामनु दशम अध्ययन आरभ थाय छे

नवमेऽध्ययने चारित्रचिषये
ब्रूवति, इति नवमदशममध्ययनयो
व्यता तावदुच्यते—

निष्कपत्वमुक्त, तन्निष्कपत्व शिक्षात एव भवति, ततो दशमेऽध्ययने शिक्षा
सवध. दशममध्ययन श्रीगौतममुद्दिश्य श्रीबीरेणाभिहितमिति गौतमवक्त

उत्तराध्य
यन सूत्रम्
॥५७७॥

नवमाध्ययनमां चारित्र्य विषये निष्कंपत्वंअडग पणे रहेवानुं कहुं, ते निष्कंपत्व शिक्षावडे करीनेज थइ शके छे तेथी दशम अध्ययनमां शिक्षा कहे छे; एवीरीते नवमा तथा दशमा अध्ययननो संबंध=संगति दर्शानी. आ दशम अध्ययन श्रीगौतमने उद्देशीने श्रीमहावीरे कथित छे तेथी गौतम वक्तव्यता प्रथम कहेवामां आवे छे.

पृष्ठिचंपा नाम्नी नगरी, तत्र शालनामा राजा, महाशालनामा युवराजः, तयोर्भगिनी यशोमती, तस्याः पिठर-
नामा भर्तास्ति, यशोमतीकुक्षिसंभूतः पिठरपुत्रो गांगलिनामा वर्तते. अन्यदा भगवान् श्रीमहावीरस्तत्र समवसृतः,
शालराजा महाशालादिपरिवृतस्तत्रागतो भगवंतं वंदित्वाग्रे धरणीतलोपविष्टः श्रीमहावीर कृताभिमां देशनामगृणोत्
मानुष्यादिका धर्मसाधनसामग्री दुर्लभास्ति, मिथ्यात्वादयो धर्मप्रतिषेधहेतवो बहवो वर्तन्ते, महारंभादीनि नरकका-
रणानि सन्ति, जन्मादिदुःखप्रचुरः संसारोऽस्ति, कपायाः संसारपरिभ्रमणहेतवः सन्ति, कपायपरित्यागे च मोक्षप्रा-
प्तिरिति भगवद्देशनां श्रुत्वा संवेगमुपागतः शालराजा जिनेंद्रप्रत्येवमुवाच, भगवच्चरणमूलेऽहं तपस्यामादास्ये, पर महा-
शाल यावद्राज्ये स्थापयामि तावत् श्रीभगवद्विरस्यत्र विहारो न कार्यः. भगवतोक्तं प्रतिबंधं माकार्षीरिति शालराजा
गृहे गत्वा महाशाल भ्रातरं प्रत्येवमाह बंधो ! त्वं राज्यं पालय? अहं व्रतं गृह्णामि, महाशाल उवाच भवद्वदहं संविद्रो
ऽस्मि, अलं महारंभहेतुना राज्येन, ममापि प्रव्रज्याग्रहणमनोरथोऽस्ति.

आ भारतवर्षमां पृष्ठिचपा नामनी नगरी हती तेना शाल नामे राजा होता तेना भाइ महाशाल नामे युवराज होता, आ वयनां
यशोमती नामे न्हैन हतां अने तेना पति पिठर नामना होता. आ यशोमतीनी कुखथी पिठरने गांगलि नामे पुत्र थयो हतो.

एक समये भगवान् श्रीमहावीर त्या (वृष्टिचपानगरीमा) समवसुत थया=पधार्या. शालराजा पोताना भाइ युवरान महाशाल वगेरेने साये लइ त्या आवी भगवान्ने वदन करी आगळ पृथ्वी तळ उपर वेसी श्रीमहावीरे करेत्री देशना साभळवा लाग्या— “मनुष्य जन्य आदिक धर्म साधननी सामग्री मळवी घणी दुर्लभ छे, तेनी साये मिथ्यात्वादिक धर्मेना प्रतिपक्षक हेतुओ घणा छे, बळी सामारिक महोदा वार्योना आरभ करवा ए वधा नरक मासिना कारणो छे, तेमज जन्म जरा मरणादि दु खोथी भरेला आ ससारमां परिभ्रमणना हेतुओ नाना प्रकारना कपायों छे, ए तमास कपायनो परित्याग थाय त्यारे मोक्ष प्राप्ति थाय’ आ ममाणे भगवद्देशनानु श्रवण करवा शालराजा सवेग वामीने जिनेन्द्र प्रत्ये एम गोल्या के—हे भगवन् ! हु तो हवे आपना चरणमा रही तपस्या ग्रहण करीश तेने माटे मारा अनुज महाशालने राज्यपर स्वापीने हु पाछो आयु त्या मुधी आपे अन्यत्र विहार न करवो, भगवाने न्हु—‘प्रतिपक्ष नज करशा’ त्यारे शालराजा घरे जइ पोताना भाइ महाशालने कहेवा लाग्या के वधो’ आ राज्य तमार समयी तमे तेनु प्रतिपादन करो अने हु ता त्रत=दीक्षा=ग्रहण करीश, महाशाले उत्तरमा कथु के—‘हे भाइ’ तमारी पेठे हु पण कटाळ्यो छु, आ महात्म्यवसाय पूण राज्यतु मारे प्रयोजन नयी मारे पण प्रज्या ग्रहण मरानो मनोरथ धर्यो छे

तदा शालराजेन भगिनीपुत्रो गागलि स्वराज्येऽभिषिक्त, शालमहाशाली यावपि प्रव्रजितौ, भगिनी श्रमणो-
पासिका जाता, भगवास्ततो विहार चकार शालमहाशालशुनी एकादशांगायधीतौ, भगवान् राजगृहे समवसुत,
तत्रानेकभयान् प्रतियोध्य स्वामी चपाया गत, तत्र शालमहाशाली स्वामिनप्रत्येवमूचतुर्यदि भवदाज्ञा स्यात्तदा वय
वृष्टिचपाया व्रजाम, यदि कश्चित्तत्र प्रतिबुध्यते सम्यगत्वं वा लभते तदास्माकं मरान् लाभो भवतीति स्वामिना

तदा तथोगौतमः सार्धं दत्तः, गौतमस्वामी ताभ्यां सह पृष्टिचंपायां गतः, तदा गांगलिराजा पितृमातृभ्यां पिठरयशो-
मतीभ्यां सह वदितुमायातः, समागतायां पर्यवेवं देशनां चकार—

ज्यारे युवराजे पण राज्यनुं मत्याख्यान कर्धुं त्यारे शालराजाए तेनी ब्हेनना पुत्र गांगलिनो पोताना राज्यपद उपर अभिषेक
कर्यो अने शाल तथा महाशाल वन्नेए प्रव्रज्या गृहण करी, आ वे भाइओनो त्याग जोइ तेनी ब्हेन यशोमतीने पण चैराग्य थवाथी
ते पण श्रमणा=उपासिका थइ. तदनंतर भगवान् महावीरे ते स्थानकेथी विहार कर्यो. शाल तथा महाशाल मुनि एकादशांगनुं
अध्ययन करी तत्त्वज्ञान संपन्न थया. भगवान् त्यांथी राजगृह नगरमां समवसृत थया, त्यां अनेक भव्यजीवोनेप्रतिबोध आपी
त्यांथी स्वामी चंपामां आव्या त्यारे शाल तथा महाशाल वन्ने स्वामीने वंदवा आव्या, वंदुना करी वोल्या के—‘हे भगवन् ! जो
आपनी आज्ञा होय तो अमे पृष्टिचंपामां जइये त्यां जो कोइ पण भव्यने प्रतिबोध थइ सम्यक्त्व लाभ थाय तो अमने महोदो लाभ
थयो गणाय. स्वामीए ते वन्नेनी साथे गौतमने आप्या अने आज्ञा आपी तेथी गौतमने साथे लइ वन्ने पृष्टिचंपा नगरीमां गया ते
वारे त्यांना राजा गांगलि पोताना पिता पिठर तथा माता यशोमती साथे लइने वंदन करवा आव्या. ज्यारे पर्यट्ट=श्रोतृजन वर्ग=
आवी बेठो त्यारे ते मुनि आ प्रमाणे देशना करवा लग्या.

भो भव्याः ! विषयप्रसक्ता मा तिष्ठत ? अनेकदुःखदारुणे संसारे प्रतिबंध मा कुरुत ? कष्टेन मनुष्यादिसामग्री
प्राप्तास्ति, संध्याभ्ररागसदृशो यौवनादिप्रपंचोऽस्ति, क्षणदृष्टो नष्टः सकलसंयोगोऽस्ति, जलबिंदुचंचलं जीवितमस्ति,

તત્તો જિનધર્મે પ્રકામંયુષમ કુરુત' તથાકૃતેઽચિરેણ શાશ્વતપદાપ્રાપ્તિર્ભવતા અચતીતિ ગૌતમવેદના શ્રુત્વા ગાગલિ પ્રતિબુદ્ધો 'ભળતિ, ભગવન્નહં ભવદતિકે પ્રવ્રજ્યા શૃદ્ધીપ્યે, નવર માતાપિતરૌ પૃચ્છામિ, જ્યેષ્ઠપુત્ર ચ રાજ્યે સ્થાપયામિ એવમુક્ત્વા ઇહે ગત્વા માતાપિતરૌ પૃષ્ઠૌ, તાભ્યામુક્ત યદિ ત્વ પ્રવ્રજિષ્યસિ તદા ઘયમપિ પ્રવ્રજિષ્યામ . તત પુત્ર રાજ્યે સ્થાપયિત્વા ગાગલિરાજા સ્વમાતૃપિતૃભ્યા સહ પ્રવ્રજિત 'ગૌતમસ્વામી'તે શિષ્યે સહ પશ્ચાદ્બલિત

‘ હે મહ્યવ્રજનો ! તમે વિપયોમા આસક્તિ ન રાલો અનેક દુઃસ્વોચી દારુણ આ સસારમાં પ્રતિય ધા કરો, અર્થાત્ માંસમાર્ગમાં અટકાયત કરે તેવા આચરણ મા કરો આ મનુષ્ય દેહ જેવી મોક્ષની સામગ્રી અતિ કષ્ટે સાપદી છે. આ યૌવનાદિ અવસ્થા વગેરે સંપન્ન સ્થ્યા સમયના વાદલ્લાના રગ જેવું છે આ સસારના સયોગ એક ક્ષણવારમા જોત જોતામા નષ્ટ થવાના છે જલના વિંદુ જેવું ચપલ આ જીવિત છે માટે જિનધર્મમા સ્તથથી પ્રવૃત્તિ કરો તેમ કરવાથી થોંઢા સયયગાંજ શાશ્વત પદની પ્રાપ્તિ તમોને થશે ” આ પ્રમાણે ગૌતમસ્વામીની દેશનાનુ શ્રવણ કરતા રાજા ગાગલિને પ્રતિવોધ ધંયો તેથી તે વૉસ્પા કે-‘હે ભગવન ! દૃ આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા પ્રવ્રણ કરીશ, માતા પિતાને પૂછવાનુ પળ મને ડીક નથી લાગતુ, મારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને રાજ્ય ઉપર સ્થાપુ છુ ’ આમ કહી ઘરે જઈ માતા પિતાને પોતાનો વિચાર પૂછતાં તેમણે કશુ કે-જા તુ પ્રવ્રજ્યા છે તો પછી અમે પણ પ્રવ્રજ્યા પૂરણ કરીશુ આ પછી પોતાના પુત્રને રાજ્ય ઉપર સ્થાપી રાજા ગાગલિ પોતાના માતા તથા પિતા સહિત પ્રવ્રજિત થયા આ કથા શિષ્યોને સાચે જ્ઞ ગૌતમસ્વામી તર્યાંથી પાછા વલ્લ્યા

માર્ગે શાલમરાશાલયો શુભાધ્યવસાયેન કેવલજ્ઞાનમુત્પન્ન, પુનરપ્રે ગચ્છતા ગાગલિપ્રમુખાણા ત્રયાણામપિ

शुभध्यानेन केवलज्ञानमुत्पन्नं. एवं सर्वेऽपि ते गौतमसहिताश्रयाणां गताः. गौतमस्वामिना भगवच्चरणौ प्रणतौ, शाल-
महाशालादिकेवलिनो भगवतः प्रदक्षिणां कृत्वा तीर्थं प्रणम्य केवलपर्वदभिमुखं चलिताः, तावद्वृत्त्यतो गौतमस्तान्-
प्रत्येवं भणति भोः शिष्याः क्व व्रजत? वंदत तीर्थकरं? तावता भगवान् ग्राह गौतम! केवलिनो माशातयेति भगव-
द्वचसा गौतमस्तान् क्षामयति, मनस्येवं च चिंतयति, अहं न सेत्स्यामि, मदीयाः शिष्याः केवलज्ञानमासादयंति,
किंवद्वय यावन्मया केवलज्ञानं न प्राप्तं.

मार्गमां शाल तथा महाशाल वन्दे शुभ अध्यवसायने परिणामे केवलज्ञान उत्पन्नं भूयुः. फरी आगळ जतां गांगलि पिठर तथा
यशोमती ए व्रणेने पण शुभ ध्यानना प्रभावथी केवलज्ञाननो अविर्भाव थयो.

आम सर्वे गौतम सहित पाछा चंपानगरीमां आग्या त्यारे गौतमस्वामीए भगवान् पासे जइ चरणमां प्रणाम कर्या. पण पेला
शाल तथा महाशाल आदिक केवली वर्ग नो भगवान्ने प्रदक्षिणा करी तीर्थने प्रणाम करी केवल पर्वदने अभिमुख चालवा मांडे छे
त्यां गौतमे उठीने पडकार्या के-‘हे शिष्यो! तमे क्यां जाओ छो? आ तीर्थकरनी वंदना करो.’ त्यारे भगवान् चोल्या के ‘हे गौतम!
केवलीनी आशातना मा करो’ आहुं भगवान्नु वचन सांभलीने गौतमस्वामी ते केवलज्ञानिभ्राने खमाववा लाग्या, अने मनमां
विचार्यु के-‘हुं तो हजी सिद्धि पास्यो नहिं त्यां तो आ मारा शिष्यो केवलज्ञानने प्राप्त थइ गया मने तो हजी सुधी पण केवल-
ज्ञान प्राप्त न थयु.

इतोऽवसरे मिथो देवानामेवं संलापो वर्तते यदप्य भगवता व्याख्यानावसरे एवमादिष्टं गो भूमिचरः स्वलब्ध्या-

प्रापदाद्रौ चैल्यानि वदते स तेनैव भवेन सिद्धिं यातीति श्रुत्वा गौतम स्वामिनं पृच्छति हे भगवन्नममष्टापदे चैल्यानि वदितुं यामीति

आ अबसरे देवोना परस्पर मछाप थयो जे-‘आजे व्याख्यान टाणे भगवाने एम आदेश क्यो के-‘जे भूमिचर पोतानी लब्धिबडे अष्टापद पर्वतमाना चैत्योनु वदन करे ते तेज भवयी सिद्धि पाये, आ साभळी गौतमे स्वामीने पूछु, के-‘हे भगवन् ! हु अष्टापदमो चैत्योनी वदना करवा जाउ? भगवाने ‘भळे अष्टापद पर्वते जाओ, अने चैत्यने वदो आम वधु तेथी हर्ष पामी गौतम स्वामी भगवान्ना चरण वादी पाते अष्टापद पयत गया

भगवतोक्तं ब्रजाष्टापदे? तत्र चैल्यानि वदन्व? ततो दृष्टो गौतमो भगवच्चरणौ वदित्वा तत्र गत, पूर्वं रि तत्राष्टापदे तादृजनसवाद दृष्ट्वा पचपचशतपरिवारान्त्रय कोटिब्रदिन्नसेवालारयास्तापसा गता सति, तेषु कोटिब्रस्तापस सपरिवार एकान्तरोपवासेन भुक्ते, पारणे मूलकदान्याहारयति, सोऽष्टापदे प्रथममेखलारूढोऽस्ति, द्वितीयो दिब्रतापस सपरिवार प्रत्यहं षष्ठपष्टपारणके परिश्रितानि पर्णानि भुक्ते, स द्वितीयमेखलामारूढोऽस्ति तृतीय मेवालतापस सपरिवारो त्रितरमटमहारणके सेवाल भुक्ते, स तृतीयमेखलामारूढोऽस्ति

जे सवाद साभळीने गौतम अष्टापद पर्वत वपर जवा तत्पर यया तेवोज सवाद साभळी गौतमना पहेला पाचसो पाचसोना परिवार सहित. कोटिब्र, दिब्र तथा सेवाल, एवा नामना नण तापस अष्टापद पर्वते पर्वांचेला तेमा पहेलो कोटिब्र तापस पोताना

परिवार सहित एकांतर उपवास करी पारणामां कंदमूळनो आहार करता हता ते अष्टापद पर्वतनी प्रथम मेखला उपर आरूढ थया हता; बीजा दिव तापस परिचार सहित प्रतिदिन छठे छठे पाणने पाकीने खरी गयेलां पांढडां खाता हता ते अष्टापदनी बीजी मेखला मधी चड्या हता; बीजा सेवाल तापस परिचार सहित हमेशां आठमे पाणने सेवाल खाता हता ते अष्टापद पर्वतनी बीजी मेखला पर आरूढ थया हता.

एवं तेषु विलयमानेषु गौतमः सूर्यकिरणावलंबेन तत्रारोदुमारब्धः. ते तापसाश्चित्तयंत्येषु स्थूलवपुः कथमत्राधि-
रोढुं शक्यते? वयं तपस्विनोऽप्यशक्ताः. एवं चित्तयत्सु तेषु पश्यत्सु म गौतमः क्षणादष्टापदपर्वतशिखरमधिरूढः,
ते पुनरेव चित्तयंति यदासावतरिष्यति तदास्य शिष्या वयं भविष्यामः. अथ गौतमस्वाप्नी प्रासादमध्ये प्राप्नो निज-
निजवर्णपरिमाणोपेताश्चतुर्विंशतिजिनेन्द्राणां भरतकारिताः प्रतिमा वचंदे, तासां चैवं स्तुतिं चकार—‘जगच्चित्तमणि
जगनाह । जगगुरु जगरवल्लण॥’ इत्यादि स्तुतिं कृत्वा पूर्वदिग्भागे पृथिवीशिलापट्टकेऽशोकवरपादपस्याध एकरात्रौ
पर्युषितः. इतश्च शकलोकपालो वैश्रवणस्तत्र चैत्यानि वंदितुमायातः, प्रत्येकं चैत्यानि वंदित्वाशोकतरोरधः समा-
यातः, गौतमस्यामिनं वंदित्वाध्रे निषण्णः, तस्याग्रे गौतम एवं धर्मं कथयति—धर्मार्थिकामास्त्रयः पुरुषार्थः, तत्रार्थ-
कामसाधकत्वेन धर्म एव प्रधानः, स च देवगुरुभक्तिरागेण भवति, देवः पुनः सर्वज्ञः सर्वदर्शयष्टादशदोषरहितो
भवति, गुरवः सुसाधवो भवंति, साधवः समशान्तिमित्राः समलेष्टकांबनाः पंचसमितास्त्रिगुणा अममा अमत्सरा
जितेंद्रिया जितकषाया निर्मलब्रह्मचर्यधराः स्वाध्यायध्यानसक्ता दुष्करतपश्चरणा अंतर्भांताहाराः शुक्लमार्गसरधिराः

હેણું તથા કાંચનને સમાન, ભાવે જોનારા, પંચસમિત, ત્રિણ્ણ, મમકારસ્પિત, મત્સર દોષ યિયુક્ત, ત્રિવેદ્રિય, ક્રોધાદિક્રયાય જેને જીત્યા છે એવા, નિર્દોષ વ્રહ્મચર્યધારી, સ્વાધ્યાય ધ્યાનમાં નિરંતર આસક્ત, કુતરથી ન થઈ શકે તેવા તપનું આચરણ કરનારા, અંતપ્રાત આહાર સેવનારા તેમજ માંસ તથા સુવિર શુક થતાં કુશ=દુઃખ=શરીરચાલા થાય છે. ગૌતમસ્વામીએ પ્રરુપ્ણ કરાતો આદેશના સાંભળીને વૈશ્રવમળના મનમાં ત્રિસંવાદ=સંશય=યયો કે—‘અહો!! આ સાધુઓનાં શરીર નો વિશેષપુષ્ટ તથા કાંતિચાલા દેખાય છે અને સાધુઓનાં ગુણ વર્ણન તો આમાં રુદ્ધયુક્ત કરે છે; આતો વધું વીજાને સમજાવવાનું ભાગે છે અને પોતાને આચરવાનું તો જુદું જ જણાય છે.’ આવો તર્ક વૈશ્રવમળના મનમાં આવ્યો તે ગૌતમમુનિ જાણી ગયા ને વચને તેમણે એ વૈશ્રવમળના મનના તર્કનું નિવારણ કરવા માટે પુંડરીક અધ્યયનનું પ્રરુપ્ણ આરમ્ભ્યું.

પુષ્કલચિત્તીવિજયે પુંડરીકિણ્યાં નમર્યાં મહાપદ્મારાજામવત્, તસ્ય પદ્માવતી રાજી ચયૂચ, તસ્યાઃ કુશ્લિસંનૂતો પુંડરી-
કકંડરીકનામાનો પુત્રો જાતૌ, પિતર્યુપરતે પુંડરીકો રાજા જાતઃ. અન્યદા તત્ર સ્યચિરા સાથવઃ
મમાયાતા, સ્થિતા નલિનીવનોદ્યાને, કંડરીકસહિતો પુંડરીકસ્તત્ર ગતો વેદિન્યાગ્રે નિપળ્ણો ધર્મદેજાનાં શુભાચ, પુંડ-
રીકઃ આચક ધર્મ પ્રપતવાન્, કંડરીક પ્રચુદ્રસ્તાન્ પ્રત્યેયં જગાદાહં ભવશ્રિકુટે પ્રવ્રજ્યાં મૃદીપ્યે, નવરં પુંડરીકરાજાને
પૃચ્છામીત્યુવત્ત્વા પુંડરીકંપ્રત્યાહં પ્રવ્રજામીત્યુક્તયાન્, પુંડરીકોડપ્યાહ્ ડહાનોં ન્વં મા પ્રવ્રજ્યાં મૃદાળ? તવાય રાજ્યા-
ભિયેકં કરોમિ, ત્વં નિશ્ચિતઃ સન્ રાજ્યં પાલય? મથેષ્ટ સુમ્નં ભજ? કંડરીકો નૈતદંગીકૃન્તે, પુનઃ પ્રવ્રજ્યાગ્રહમેવ કુન્તે

यात्रदसौ राज्यादिलोभेन गृहे स्थापयितु पुढरीकेण न शक्यते, तावत्सयमकष्ट पुढरीकोऽस्य दर्शयति—

पुन्रलारती त्रिज्य मदेनमा पुढरीत्रिणी नामे नगरी हवी तेमा महापत्र तामनो राजा राज्य करता हता ए राजानो पद्मावती नामे राणी हती तेनी इत्थयी जयेला पुढरीक स्या कडरीक एवा नामना वे पुत्रो होता, पिता उपराम पाम्या पछी पुढरीक राजा थयो अने कडरीकने गुरुराज कयौ एक समये त्या वृद्ध साधुभो आब्या, नलिनीवन नामना उग्रानमा स्थित थया कडरीकने साये लइ राजा पुढरीक त्या गया अने साधुओने वदन करी आगळ वेठा त्या धर्मदेशना सामलीने पुढरीके श्रावकधर्म स्वीकार्यो, अने कडरीक ता मधुद थया तेथी तेजे ते साधुओने रुढु के—‘आपनी पासे हु मज्ज्या गृहण करीश, मारे पुढरीकने पूठबु नथी, आम पुढरीकने फलु के—हु मज्जित याउ छु’ पुढरीके कळु के—‘इमणा तु मज्ज्या छेमा, हु आज्ञेज वेने राज्याभिषेक कर छु, तु निश्चित थइने राज्यपालन कर, यथेष्ट राज्यवैभवांना सुख भोगव’ कडरीके ज्यारे आ मागणीनो अगीकार न परता मज्ज्यानो आग्रह करवा माढयो अने राज्यादिक्कना मलोभनधी पण पुढरीके तेने घरे राखी न झम्यो त्यारे तेने सयमना कष्ट देलाइवा माढया

अय सयम सत्य सर्वहु स्वक्षयकर, पर वालुकास्वादसदृश, गंगाप्रमुखमहानदीप्रवाहसन्मुखगमनवद् इ माध्य, मुजाग्या समुद्रतरणवत्कष्टानुष्ठेय अत्र द्वाविंशतिपरीपह। सोढया, तत सुकुमालशरीरेण भवता नाय सयम पालयितु शक्य, तस्माद् ‘इह एव तिष्ठ’ राज्यसुख च भजेति पुढरीकेणोक्तं कडरीक प्राह, कापु-पाणा परलोकप-राइसुग्गणाभिह्लोकविषयसुखवृण्णावतामय सयमो न पाल्योऽस्ति अह च विषयसुग्गराइसुग्ग परलोकसनुग्व

શરત્રોઽસીતિ નાહં સંયમાદ્દિભેમીતિ વદન્તં કંડરીકં પુંડરીકો રાજા સંયમયાનુજ્ઞાતવાન્. પુંડરીકકારિતમહામહઃ પૂર્વકં કંડરીકઃ સંયમં ગૃહીતવાન્; ક્રમેણ સ્થવિરાંનિકે સ એકાદશાંગાનિ પપાઠ. ચતુર્થષષ્ઠાષ્ટમાદિતપાંસિ ચકાર. એકદા તસ્ય તપસ્વિનસ્તપઃપારણકે તુચ્છાહારૈર્દાઘજ્વરાદયો રોગાઃ પ્રાદુર્ભૂતાઃ, તથાપ્યસૌ સ્થવિરૈઃ સમં વિહારં ચકાર.

“આ સંયમ સત્ય છે, સર્વ દુઃખનો ક્ષયકારક છે કિંતુ વેલુના કોલીયા ચાલવા જેવો તેમજ ગંગા આદિ મહા નદીના પ્રવાહ સામે ધસવા જેવો અતિ દુઃખ સાધ્ય છે, વળી હાથ વતી સમુદ્ર તરવા જેવો કષ્ટ અનુષ્ઠાનવાળો છે. જેમાં વાવીશ પરીપહો સહન કરનાના હોય છે તે આ સુકુમાર શરીરે તમારાથી એ સંયમ પાળી શકશે નહિ માટે ઘરે રહો અને રાજ્યસુખ ભોગવો’ આમ પુંડરીકે કહું તે સાંભળી કંડરીક બોલ્યો—પરલોકથી વિમુક્ત તથા આ લોકના વિપય સુલોની તુષ્ણાવાળા કાયર પુરુષોએ આ સંયમ પાળી ન શકાય એ વાત ઠીક છે પણ હું તો વિપય સુલોથી પરાઙ્મુલ્ક હોઈ પરલોક સંમુલ્ક થવામાં શૂરતર છું તેથી એ સંયમની કઠિનતા સાંભળી હરતો નથી? આમ જ્યારે કંડરીક બોલ્યા ત્યારે પુંડરીક રાજાએ સંયમની અનુજ્ઞા આપી અને પુંડરીકે કરાવેલા મહોત્સવ પૂર્વક કંડરીકે સંયમ ગ્રહણ કર્યો. પછી તે સ્થવિર સાધુઓ પાસે રહી કંડરીકે ક્રમે કરી એકાદશ અંગનું અધ્યયન કર્યું, ચોથા છઠ્ઠા તથા આઠમા આદિક તપનું આચરણ કર્યું. આમ કરતાં તે કંડરીક તપસ્વીને તપના પારણામાં તુચ્છ આહાર કરવાથી દાહજ્વર આદિક રોગો થયા તો પણ તે રોગજન્ય દુઃખ સહન કરતા એ સ્થવિર સાધુઓની સાથે વિહાર કરતા રહ્યા.

એકદા તે સ્થવિરાઃ કંડરીકેણ સમં વિહરંતઃ પુંડરીક્રિણ્યાં નગર્યાં સમાયાતાઃ, નલિનીવને સમવસતાઃ, પુંડરીક-

राजा तेषां वदनाय तन्नायात, स्थविराणां देशनां श्रुत्वा कडरीकमृषिं वदते, तद्वपुः सरोगं पश्यति, पुनः स्थविरा-
तिके समागत्यैवमवादीयति स्थविराणामाज्ञां स्यात्तदाह कडरीकमुनेर्युधि प्रासुकौपधादिभिश्चिकित्सां कारयामि,
यूयं मम पानशालायां तावत्कालं तिष्ठतः ततस्ते स्थविराः कडरीकेण समं पानशालायां गत्वा स्थिताः ततः स
पुडरीकराजा कडरीकस्य प्रासुः शौपथेऽश्चिकित्सां कारयति, त्वरितमेव तस्य रोगोपशान्तिर्जायते, स्थविरास्ततो विहारं च्छु,
रोगातक्वायिममुक्तोऽपि कडरीकमुनिमनोज्ञाहारादिभिर्भृङ्गितस्ततो विहारं कर्तुं नेच्छति, कडरीकस्य तादृशं स्वरूपमा
कर्ण्य पुडरीकराजा तदतिके समागत्यैवमाह घन्यस्व, कृतपुण्यस्व, सुलक्षणस्व, सुलब्धमनुप्यभयस्व, येन राज्य-
मतं पुरं च परिहृत्य समयममाहृतयान्, एवं द्वित्रिवारं पुडरीकेणोक्ते प्रासलज्जं पुडरीकराजानमापृच्छध कडरीकः स्थविरै
मम ततो विजग्मर

एकं समयं ए स्थविरो कडरीकं संहितं विहारं कृत्वा कृत्वा पुडरीकिणीं नगरीमा आसी नलिनीवनं स्याके समरसृतं स्थितं
थया ए स्थविरोऽनु वदन् करवा राजा पुडरीकं त्या आख्या. स्थविरोने वदीने तेओनी देशना श्रवणं करी कडरीकमुनिने वदनं
कर्तुं त्वारे कडरीकनु शरीरं रोगग्रस्तं दीडु. फरी स्थविरानीं समीपे आसी पुडरीक राजा एव वोलया के-जो आपनी ओणा होय
तो आ कडरीकना शरीरानीं प्रासुक औपधादिक्वढे चिकित्सां करावु, अने त्यामुधी आप सर्वे मारी यानशाळामा स्थिति करो
स्थविराए कडरीकने उचार करवानो आहो आपो अने पोते सर्वे स्थविरोए राजाना कहवा प्रमाणे तेनी यानशाळामा स्थिति करी

राजाए कंडरीकने पासुक औपध सेवन करावतां थोडा दिवसोमां कंडरीक रोगरहित थयो, त्यारे वधा स्थविरो त्यांथी विहार करया तत्पर थया, पण रोगना दुःखथी मुक्त थयेलो कंडरीक तो मनमान्या आहारमां लोलुप वनेलो तेथी तेणे विहार करवा अनिच्छा बतावी एटले कंडरीकनो तेवो आशय सांभळी राजा पुंडरीके तेनी पासे आवीने कहुं के-‘तुं धन्य छो, ते वणां पुण्य करेलां छे, तुं शुभ लक्षणवान् छो, ते मनुष्यभवजुं सार्थक्य कर्तुं के जे राज्य तथा अंतःरपुनो त्याग करीने संयममां आदरवालो थयो, आम पुंडरीके वे वण वार कहुं त्यारे शरमाइने पुंडरीक राजानी रजा लइ कंडरीके स्थविरोनी साये विहार कर्यो.

कियत्कालमुग्रविहारं कृत्वा पश्चात्संयमाद्विखिन्नः शनैः स्थविरांतिकान्निर्गल पुंडरीकिण्यां नगर्यामशोक-
वाटिकायामशोकवरपादपस्यान्नः समागत्य शिलापट्टमारूढ उपहतमनःसंकल्पः किंचिद् ध्यायन्नेव तिष्ठति. ततः पुंड-
रीकोऽपि तत्रागत्य तं त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य धन्यस्त्वमित्याशुक्तवान्, कंडरीकस्य तद्वचनं न रोचते, सर्वथा संयमाद्भ्रष्ट
तं ज्ञात्वा पुंडरीकः पुनरेवमुवाचाहो आतस्ते यदि विषयार्थं(तदेदं राज्यं गृह्हाणेत्युक्त्वा तं राज्येऽभिपिक्तवान्, स्वयं
तु पंचमौष्टिकं लोचं कृत्वा संयममुपात्तवान्, कंडरीकमत्कं पात्रोपकरणादिकं च गृहीतवान्. स्थविराणामंतिके प्रव्रज्यां
गृहीत्वाहारं गृहीष्ये, नान्यथेत्थभिग्रहं कृत्वा स्थविराभिमुखमेकान्तयेव चलितः,

आम केटलोककाल अणगमता मने स्थविरोनी साये विहार करी पाळ्ळथी संयम पालन करचामां कंडाळो खाइ धीरेधीरे स्थ-
विर समीपेथी नीकली पाछा पुंडरीकिणी नगरी प्रति आग्या अने अशोक वाटिकांमां अशोकना सुंदर वृक्षनी नीचे एक शिलापट्ट

हतो तेना उपर चढी मन सकल्य उपहत यवाथी जाणे कडक ध्यान करता होय तेम उद्दिग्र यईने वेठा, आ बलते राजा पुढरीक त्या आवी तेने ज्ञण प्रदक्षिणा करी प्रथमनी पेठे 'तये धन्य छो' इत्यादि कहेवा मांडयु वढरीकने आ वचनो रुन्या नहिं त्त्यारे 'आतो सर्वथा सयमथी अए थयो छे' एम जाणीने फरी पुढरीके तेने कष्टु के--'अहो भाइ ! तमो जो विषयभोग भोगवया इच्छता हो तो आ राज्य ग्रहण करो' आथ फरीने राजा पुढरीके कडरीकने गायमा लइ जइ पोवाना राज्य उपर अभिषिक्त थ्यां अने पोते स्वयमेव पच द्रुष्टि लोच फरी सयम ग्रहण कर्यु, कडरीकना पात्र उपकरण वगेरे पोते लीधा अने 'स्यविरोनी समीपे प्रजड्या ग्रहण कर्या पछी आहार करीच ते विना नहिं' आवो अभिग्रह स्वीकरीने स्यविरोना तरक पमलाज चाली नीकल्या

कडरीकस्तु राजगृहातर्गत्वा तस्मिन्नेव दिने सरसमाहार भुक्तवान्, रात्रौ च तस्य तदाहारस्य रसात्कृशाशरीर स्फोदरे महायथोत्पन्ना, न कोऽपि तस्याग्रे मत्रिसामतादिकश्चिकित्सार्थं समायाति, प्रवज्यापरित्यागादयोग्य इत्यय सर्वैरपि लोकैरुपेक्षित, स आसंरौद्रध्यानोपपन्न काल कृत्वा सप्तमनश्चरुधिया नारकत्वेनोत्पन्न पुढरीकस्तु स्यवि-
रातिके गत्वा पुनर्दक्षिा गृहीतवान्, प्रथममष्टम तप कृतवान्, पारणे च शीतलरूक्षाहारेण चपुषि महापेदना ससु-
त्पन्ना, ततस्तेनानशन चिह्नित, चत्वारि शरणाणि कृतानि, आलोचितप्रतिष्ठात पुढरीक काल कृत्वा सर्वार्थसिद्धिचि-
माने देवत्वेनोत्पन्न, इममाख्यान वैश्रमणाग्रे उक्त्यैव पुनरुवाचाहो देवानुमिष्य' दुर्धलशरीरोऽपि कडरीक सप्तमो
भूमि गतवान्, सधलशरीरोऽपि पुढरीक. सर्वार्थसिद्धिविमाने गतस्तस्माद् दुर्धलशरीर सयमसाधन तद्वयाथातक

बा, एवं नियमो नास्ति, किंतु ध्यानमेव तत्साधनं. यस्य शुभध्यानं स संयमाराधकः, यस्य तु ध्यानशुभं स संयम-
विराधकः. एवं गौतमस्वामिभ्याख्याने श्रुत्वा वैश्रमणो चंदित्वा स्वस्थानं गतः.

अहीं कंडरीके तो राजगृहनी अंदर जइ तेज दिवसे सरस आहार खुब वृत्तिपूर्वक खाधो. आ आहार कुश शरीर कंडरीकना
उदरमां जरी न शक्यो तेथी तेना पेटमां महा व्यथा=पीड=थवा लागी. तेनी पासे मंत्री साधंत वगेरेमाना कोइ पण आवे नहिं,
केमके प्रव्रज्यानो तेणे परित्याग कर्यो तेथी अयोग्य गणी यथाय तेनी उपेक्षा करता हता, आधी ए कंडरीक आर्त्त तथा रौद्रध्यान
वाळो बनतां मरण पामी सातमी नरक भूमिमां नारकी उत्पन्न थयो. पुंडरीके तो स्थिरीनी समीपे आची दीक्षा ग्रहण करीने
अष्टम तपने अंते पारणामां टाढा तथा मूल अन्ननो आहार कर्यो तेथी तेना शरीमां महा वेदना उत्पन्न थतां तेणे अनशन व्रत लइ
चार शरणो गुहां. आची रीते पुंडरीक प्रतिकांतनी आलोचना करतो मरण पामी सर्वार्थसिद्धि नामना विमानमां देवभवे उत्पन्न
थयो; त्यांथी न्युत थरो त्यारे महाविदेहक्षेत्रे जन्म लइ सिद्धिपद पावथो. आ आत्मान वैश्रमण आगळ कट्टीने गौतममुनि फरीने
बोल्या के—‘हे देवानुमिय! दुर्बल शरीरवाळो पण कंडरीक सत्त्वमी नरक भूमिण गयो अने सवल शरीरवाळो पुंडरीक सर्वार्थ
सिद्धि विमाने गयो; ते उपरथी—दुर्बल शरीर संयम साधन छे अथवा पुष्ट शरीर समयनु व्याघातक छे आचो कइ नियम नथी किंतु
शुभ ध्यानज संयम साधन छे, जेने शुभ ध्यान छे ते संयमनो आराधक अने जेनुं ध्यान अशुभ ते संयमनो विराधक समजवो.
आहुं गौतमस्वामीनुं व्याख्यान श्रवण करी वैश्रमण वंदन करी पोताने स्थाने गया.

ગૌતમ પ્રભાતે ચેલ્યાનિ નમસ્કૃત્યાષ્ટાપદાત્પલ્લવતરતિસ્મ, તાપસાસ્ત્વદૈવમાહુર્યુયમસ્મદ્ગુરવો વય ભવન્નિહ્યા
મગમ, તદા ગૌતમસ્વામી ભળતિ મમ ધર્માર્ચાર્યંન્નિલોકયુરુર્વધ્વમાનનામાસ્તિ, તે ન ભળતિ યુગ્માકમપ્પાચાર્યો વર્તતે
કિં? ગૌતમ પ્રાદેદ્દશો મમ ધર્માર્ચાર્યો વર્તતે, યથા સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી રૂપસપ્તા તિરસ્કૃતત્રિલોકરૂપ વિકરીકૃતસક
લસુરાસુરવિરચિતસમ્બસરણોપવિષ્ટ હપરિધૃતચ્છદ્રથય સુરેન્દ્રવૈજયમાનચામરયુગલ ચતુર્ન્નિશદતિશાયનિધાન
શ્રમણમગનાન્ શ્રીમહાવીરનાના વર્તતે

પ્રભાતમા ગૌતમ ચૈત્યાને નમસ્કાર કરી અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર ઉત્તયા ત્યારે પેલા તાપસોણ કયુ કે-તમે અમારા ગુરુ યાશ્રા અમે
તમારા શિષ્યો યથા હૃદીયે હૃદય ગૌતમસ્વામી ચોલ્યા કે-‘મારા ધર્માર્ચાર્ય ત્રિલોકગુરુ વર્દમાન નામના છે,’ ત્યારે તાપસો બોલ્યા
કે-‘વલ્લી આપનાય કોઈ આર્ચાર્ય છે!’ ગૌતમે કહ્યું-‘મારા આર્ચાર્ય તા પા છે કે-તે સર્વજ્ઞ છે, સર્વદર્શી છે, રૂપ સપત્તિથી ઘ્રણે
લોકના રૂપનો તિરસ્કાર કરે પૃથા તથા સર્વલ સુર અમુર જેના કિરર થઈ સમવસરણ રચના કરે તેના ઉપર નેઠેલા ડે, જેના ઉપર
નળ છત્ર ધરાયેલા છે, સુરેન્દ્ર જેને વામર દોઢે છે, ચોખ્ખીશ અતિશયોના નિધાન શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરનામના મારા પરમાર્ચાર્ય છે’

તથ વીતરાગસ્વરૂપમાકર્ણ્ય તેપાં તાપસાના સમ્પલ્લવોપચય સપત્ર તત સર્વેડપિ તાપસા ગૌતમસ્વામિના
પ્રત્તાજિતા, શાસનદેવ્યા તેપા સર્વેષા લિંગાયુપનીતાનિ, તૈ સર્વે શિષ્યૈ સદ્ ગૌતમસ્વામી તતચ્છલિત ઋસ્મિશ્ચિદ્
મ્રામે ગત, મિશ્રાવેલ્લા જાતા, ગૌતમેનોક્ત યદ્વવતા રોચતે તદ્વક્ત્રય, મપા તદાનીયતે, તૈરુક્ત પાપસમાનેય, સર્વલ-

धिंसंपन्नो गौतमः कचिद् गृहे पतद्ग्रहं पायसेन भृतवान्, उपाश्रये आगत्य सर्वेषां तेषां मंडल्यामुपवेशितानां पात्रेषु क्षीरं परिवेषितवान्, न च क्षीरं क्षीणं भवति, महानसिकलब्धिमता गौतमेन पतद्ग्रहेणुष्टपेक्षेपाज्जेमनामेव गामीदृशो गुरुस्माभिलब्धः, इत्यादि भावनां भावयतां तेषां तदैव केवलज्ञानमुत्पन्नं.

आहुं वीतरागनुं स्वरूपाख्यानं सांभळतांज ते तापसोने सम्यक्त्वनो उपचय थयो तेथी ए सर्वे तापसोए गौतमस्वामी पासे मव्रज्या ग्रहण करी. शासनदेवताओए ते सर्व तापसोने सर्व (रजोहरणादि) लिंग=चिन्हो=आप्यां एटले गौतमस्वामी ते सर्व शिष्योने साथे लइ त्यांथी चालीने कोइ गाममां गया त्यां भिक्षावेळा थइ त्यारे गौतमे शिष्योने कहुं के-‘तमने जे भोजन रुचे=भावे=ते थोळो एटले हुं ते लइ आहुं.’ ते तापसो बोल्या के-‘पायस भोजन लावो’ गौतम सर्व लप्पि संपन्न होवाथी पांसेना गामेथी कोइ गृहस्थने त्यांथी पात्र पायसथी भरी लाव्या. उपाश्रये आवी ते सर्व साधुओने मंडळीमां वेसाडीने सर्वना पात्रमां खीर पीरसी, कोइ साधुओ वृत्त थया तथापि खीर खूटी नहिं केमके गौतमे माहानसिक=रसोडां सर्वथी=लब्धि=सिद्धि मेळवेली तेथी तेओ पातरामां पोतानो अंगुठो नाखे तेथी पायस क्षीण=ओहुं=थाय नहिं. आ अवसर जे पांचसोने एक अष्टपदनी त्रीजी मेळलाए पर्वोचेली सेवा-लवर्गी साधुओ हता तेओने जमतां जमतां एवोज कोइ परिणाम थयो के-‘अहो ! आपणा शुभ कर्मनो उदय थयो के जेथी वादळां विना जेम दृष्टि थाय तेम आज आपणने समस्त शास्त्ररूपी सागरना पारने पामेला आवा गुरु मर्या,’ आवी आमी भावनाओनु

अनुष्ठान करता तेओने तेज सणे केवलज्ञान उत्पन्न थयु.

द्विकृतप्राप्ताना तु भोजनानंतर चलिताना भगवत्समीपे प्राप्ताना भगवत्तदुच्छ्रादिबिभृति च पश्यता तथाविधशुभा-
ध्यवसाययोगेन केवलज्ञानमुत्पन्न कोद्विज्ज्ञताप्राप्ताना तु स्वामिन साक्षाद् दृष्ट्वा तादृशाध्यवसायेनैव केवलज्ञानमुत्पन्न
गौतमस्वामी भगवत्चरणौ प्रणनाम, ते तापसमुनय केवलिनस्त्रिप्रदक्षिणीकृत्य केवलपर्यदभिमुख चलिता तदा
गौतमस्वामी भणतीहागच्छतः भगवत प्रणमतः भगवान् महावीर गौतमस्वामिनप्रत्या गौतमा
स्तेषां मित्यादुष्कृत ददौ तत पर गौतमस्य महत्त्ववृत्तिर्जाता ततो भगवान् महावीर गौतमस्वामिनप्रत्या गौतमा
पूर्यभयपरिचितत्वेन तव मयि महान रागोऽस्ति, तत्क्षयमन्तरेण तव केवलज्ञान नोत्पद्यते, क्षीणे च तस्मिन् भवे
तवावश्य केवलमुत्पत्स्यते, प्रशस्तोऽपि राग केवलप्रतिषेधको भवत्येव, त्वमहं च दावपि निर्वाणे तुरयो भविष्याद्य
इति माऽवृत्तिं कार्षीरिति तदानीं स्वामी महावीरो द्रुमपत्तयमभ्यपन परुषितवान्

बीजी मेत्वाज्जामा अवस्थित इता ते दिन्न आदिक पाचसोने एक साधुओ भोजन कर्या पट्टी चाली भगवत्समीपे परोक्ष्या त्या
तेआने भगवान्नी छत्रचामरादि विभूतिनैभवन्जोइने तादृश शुभ अध्यवसायनां योगे केवलज्ञान उत्पन्न थयु प्रथम मेखरावाळा
काद्विन्न आदिक पाचसो एर साधुआने ज्यारे महावीरस्वामीनु साक्षात् दर्शन थयु त्यारे तादृश शुभ अध्यवसायना प्रभाययी केवल-
ज्ञान उत्पन्न थयु, गौतमस्वामी भगवान्ना चरणभा प्रणाम कृत्वा इता त्या आ पदरसोने जण केवळी तापसमुनिओ भगवान्ने जण

[जहा] जेम (राशगण अद्य) रात्रि धीती गया पछी [पहुअ] पाकी गयेल (हुमपत्ता) वृक्षनु पादड (निजदइ) पडो जाय छे (श्य) राज प्रमाणे (मनुष्याण) मनुष्योनु (भीविअ) जीवित=आयुष्य क्षीण थाय छे तेम (गोअम) छे गौतम' (समय) म समय मात्र पण (मा पमाण) प्रमाद करयो नहि ।

व्या०--अगवान् श्रीमहावीरदेवो गौतमस्याग्निमुद्दिष्यायानपि मज्जीवानुपदिशति-हे गौतमैवमनेन दृष्टातेन मनुजाना मनुष्याणा जीवित जानीहि? त्व समय समयमात्रमपि मा प्रमादी? प्रमाद मा कुर्गा? अद्य समयमात्रमह णमत्पनप्रमादनियारणार्थ, अनेन केन दृष्टातेन? तद् दृष्टातमाह--यथा रात्रिगणानामत्ये गमने, रात्रीणा गणा रात्रिगणा कालपरिणामा रात्रिदिनसमृद्धारतेषामत्येऽतिग्रमे पादुरक द्रुमपत्रक पत्र कृताच्छित्तिलप्राय पर्णे निपतति, तथैव दिनानामत्ये आयुर्लक्षणे धृते क्षिणिले जाते सति जीवित शरीर पतति, जीयो जातो यस्मिंस्तस्मी- वित शरीरमित्यर्थ, जीवितस्य कालस्य विनाशाभावात्, जीवितशब्देन शरीरमुच्यते. यदाह नियुक्तिकार --परि- यस्तिय लग्न । चलति सधि मुअति विटग ॥ वसण पत्त पत्त । काळे पत्ते भगइ गार ॥ १ ॥ जह तुज्जे तह अम्हे । तुज्जेवि अहो णिआ जहा अम्हे ॥ अप्पाहेड पडत । पडुअप्प कित्तलयाण ॥ २ ॥ न विअत्थि नचि अ होही । उल्लावो मित्तपट्टपचाण ॥ उवमा ग्वलु एस कया । अविजणा विमोहणद्वण ॥ ३ ॥ यथा हि कित्तलयानि पाटुप्रेणानुक्षिप्यते तथा योऽपि यौवनगर्वितोऽनुशासनीय . ॥ १ ॥ अथायुषोऽनित्यत्वमाह--

મગવાન્ શ્રીમહાવીરદેવ ગૌતમસ્વામીને જહેશીને અન્ય પણ ધન્ય જીવોને ઉપદેશ કરે છે. હે ગૌતમ! આ દૃષ્ટાંત ઉપરથી મનુ-
લ્યોનું જીવિત જાણો, અને તમે સમયમાત્ર પણ પ્રમાદ મા કરો. અહીં સમય માત્રનું ગૃહણ અત્યંત પ્રમાદ નિવારણાર્થ કરેલું છે. કયા
દૃષ્ટાંતથી? આના ઉત્તરરૂપે દૃષ્ટાંત કહે છે યથા=જેમ=રાત્રીના ત્રણ=કાલપરિણામ વિશેષ=અર્થાન્ રાત્રી તથા દિવસના સમૂહોનો અન્યંત=
અતિક્રમ થતાં પાંદુરક પટલે ફીકા રંગનું થઈ ગયેલું ડુમપત્ર=શાકનું પાંદડું=પાકીને ઢીટમાંથી છૂટું પડ્યાની અણી પર આવેલું खरी
પહે છે તેવીજ રીતે દિવસો ચીતતાં આયુષ્યરૂપી ડાંટ શિથિલ થતાં જોપિતિ=(જેમા જીર જન્મ્યો કહેવાયો તે)શરીર પડી જાય છે. અહીં
જીવિત કાલનો તો વિનાશ થતો નથી તેથી જીપિત શબ્દે કરી શરીરજ સમજરાનું છે. નિર્યુક્તિકાર લેલે છે કે-‘દ્યારે લ્લાયણ=કોમલતા
યુક્ત ચમક=હતી તે પર્યય=નાશ પામી, તથા સાંધા ચલિત થઈ ગયા અને ઘંતાગ્ર=ડાંટડું પણ મુકાઈ ગયું તે કાલે વ્યસન=અવસ્થા-
તર=ને પામેલું પાંદુર પત્ર=પીંગલું થઈને खरતું પાન,=કિસલય=નવાં કુંપળીયાંને કહે છે.? જેમ હમણાં તમે જો, અમે પણ એક કાલે
તેમ હતાં અને હમણાં જેમ અમે છઈએ તેવા તમે પણ એક કાલે થશો. ૨ આ કુંપળીયાં તથા खर્યાં પાંદડાંનો ઉલ્લાસ=સંવાદ થયો નથી
તેમ થવાનો પણ નથી કિં તુ આ એક ઉપમા ભવિષ્ય જનોને વિગ્રોધનાર્થે કહી છે. ૩ અર્થાન્ જેમ પાંડુપનોળ કિસલયને શિલામળ
આપી તેમ અન્ય યૌવન ગર્વિત જનને પણ શિલામળ દેવાની છે. ૧ હવે આયુષ્યનો અનિવૃત્તિ કહે છે.

કુસગ્ને જહં ઓસધિદુષ્ । ધોવં ચિદ્દહ લંઘમાણ ॥ ૧ ॥
(અહ) જેમ (કુસગ્ને) વર્મના અપ્રમાણપર (લંઘમાણ) લટકતું (ઓસધિદુષ્) શાકલટું થિંદુ [થોર] અલ્પ કાલ [ચિદ્દહ]

रहे છે, (બલ) તેજ પ્રમાણે [મનુષ્યો] મનુષ્યોત [જીવિજી] જોધીત છે, તેથી કરીને [ગોયમ] હે ગૌતમ! [સમય] એક સમય માત્ર [મા પમાયજ] પ્રમાદ ન કરયો ૨

ન્યા૦—હે ગૌતમ! સમયમાગ્રમપિ મા પ્રમાદી ? તત્ર હેતુમાહ—કુશાસ્યાથેસ્વડ્યાયાયિદુર્લેયમાન મા સ્તોક સ્તોકકાલ તિષ્ઠતિ, ચાતાદિના પ્રેયમાણ સન્ પત્તિ, તથા મનુષ્યાણા જીવિતમાયુરસ્થિર ક્ષેય ઇવમાયુપોડનિરયત્વ જ્ઞાત્વા ધર્મે પ્રમાદો ન વિધેય હતર્ય

હે ગૌતમ! સમયમાન પ્રમાન્ન કરશા તેમા હેતુ કહે છે, જેમ દર્પના અગ્ર ભાગ ઉપર લટરતો શાકુલના વિદુ અત્યત સ્વકન્પ-કાલ સ્થિત ઘડ વાયુ બાદિકયી મેરાદ દ્વટ પડી જાય છે તેમ મનુષ્યોનુ જીવિત=આયુ્ય પણ પના જેનુજ અસ્થિર જાણયુ આમ આયુપ્પની અસ્થિરતા=અનિત્યતા યાદ રાત્રી ધર્મચરણમા સર્વથા પ્રમાદ કરવો નહિ ૨

इहस्सरियमि आरुण । जीवि ए अ बहुपञ्चायाण ॥ विष्णुणा हि रय पुरेकड । समय गोयम मा पमायए ॥ ३ ॥

[૨૨] મા પ્રમાણે [આજ] આયુ્ય [રસરિભમ્મિ] અત્પચ્ચાલનુ છેતે [જીવિમાજ] જીવિત [બહુપચ્ચાયાજ] ઘના વિજ્ઞવાલુ [પુરેકડ] પૂર્વે કરેલા [રય] કર્મરૂપી રજને (વિષ્ણુનાદિ) તુ દુર કર' (ગોયમ) હ ગૌતમ! [સમય] એક સમય પણ (મા પમાયજ) પ્રમાદ ન કરતો ૩

ન્યા૦—इत्युक्तदृष्टानेनैवरे स्वल्पकालपरिमाणे मनुष्यस्यायुपि भो गौतम! पुराकृत रज प्राचीनकृत पातक

दुःकर्म विशेषेण धुनीहि? जीवात्पृथक्कुरु? हे गौतम! पुनर्जीवितकेऽर्थात्सोपक्रमे आयुषि यद्वः प्रत्यवाया उपघातहे-
तवोऽध्ययसायादयो वर्तन्ते यस्मिंस्तद्वद्बहुप्रत्यवायकं, तस्मिन् बहुप्रत्यवायके समयमपि मा प्रमादं कुर्याः? अत्रायुःश-
ब्देन निरूपक्रममायुर्भण्यते, जीवितशब्देन सोपक्रमं भण्यते. एति प्रामोत्युपक्रमहेतुभिरतः प्रवर्त्यनया यथास्थित्यैव-
मनुभवमित्यायुः, तस्मिन्नायुषि निरूपक्रमे आयुषि स्वल्पपरिमाणेऽपि दृःकृतं दूरीकुरु? यद्यपि पूर्वकोटिपरमाणमायुर्भवति,
तथापि देवापेक्षया स्वल्पमेव ज्ञेयमतस्तत्वात्. यदुक्तं—धनेषु जीवितव्येषु । रतिकामेषु भारत ॥ अतुसाः माणिनः
सर्वे । याता यास्यंति यांति च ॥१॥ अतः सोपक्रमनिरूपक्रमायुर्ज्ञानं केवलिन एव भवेत्. ॥३॥

एष उक्त दृष्टान्तीय इतर-सततगमन कर्तुं-स्वल्पकाल परिमाणं मनुष्य आयुष्य छे माटे हे गौतम! पूर्वे कर्त्तव्यं दृष्टकर्म रजने
विशेषे करी खंखेरी नाखो-जीवथी छुटां करी नाखो. हे गौतम! जीवित-सोपक्रम आयुष्यमां यणा प्रत्यवाय=उपघातना हेतुओ
अध्यवसायादिन रहेला होय छे माटे समय=क्षण पण प्रमाद मा करणो. आ गाथांमां आयुः शब्दार्थी निरूपक्रम आयुष्य कहेवाय
छे तथा जीवित शब्द वडे सोपक्रम आयुष्य कहेवाणां आबुं छे. 'एति'=उपक्रम हेतु वडे अनुभवाय छे ते आयुः, ते स्वल्पपरि-
माणना निरूपक्रम आयुष्यमां पण दृष्टतने दूर करो. आयुष्य तो जोके पूर्व कोटि प्रमाण छे तो पण देवोनी अपेक्षाये स्वल्प मनाय
कारण के आयुष्य विषयमां सर्व अतुसज होय छे. कहुं छे के-'धन, जीवित अने काम मुख; आ त्रणेना विषयमां माणिओ हगेसां
तुसि पाग्या विनाज गत थया छे, गत थयो अने गत याय छे.' आ सोपक्रम तथा निरूपक्रम आयुष्यनुं ज्ञान केवलीनेज होय छे. २

દુરુદ્ધે સ્વલુ માણુસે ભવે । ચિરકાલેણ વિ સન્નપાણિ ॥ વિગાદા ય ચિવાગકમુણે । સમય ગોચમ મા પમાયણ ॥૪
(સઘ્યપાણિ) સર્વ પ્રાણીને (ચિરકાલેણ વિ) ચિરકાલે કરીને પણ (માણુસે ભવે) મનુષ્યમ્બ (દુરુદ્ધે સ્વલુ) દુરુદ્ધમજાહે (ય) કારણકે
(કમુણો) કમોના (વિવાગ) વિપાકો (ગાળ) માનહે તેથી [ગોચમ] હેગોતમ! (સમય) સમયમાત્ર (પમાયણ) પ્રમાદ પરવો નદિ ૪

હલ્લિવતિ નિશ્ચયેન સર્વપ્રાણિના સર્વજીવાના ચિરકાલેનાપિ મનુષ્યો ભવો દુર્લભો નુ પ્રાપ્તો વ્રતતે, તત્ર હેતુ-
માહ—કર્મણા મનુષ્યગતિવિધાતકાના ગિપાકા વિગાદા વિશેષણ માદા વિગાદા વિનાશયિતુમશક્યાસ્તસ્માત્સમય-
માત્રમપિ પ્રમાદ મા કુર્યાં ॥૪॥ કથ મનુજત્વ દુર્લભમિત્યાહ—

સ્વલુ=નિશ્ચયે જાણજો જે સર્વપ્રાણી=જીવો=ને લાગે પળ મનુષ્યમ્બ દુર્લભ=દુષ્પ્રાપ્ય છે, કારણ કે—મનુષ્યગતિના વિચારક જે
કર્મો છે તેના વિપાક વિશેષતયા ગાત્ર=દૃઢ હોય છે, અર્થાત્ તેઓનો વિનાશ સહેલાઈથી થઈ શકતો નથી માટે હે ગૌતમ સમય=
સળ પણ પ્રમાદ મા કરશો ૪ હવે મનુષ્યત્વ કેમ દુર્લભ છે? તે જરી દેવાડે છે

પુઢવિક્ષાયમદ્ગઓ । ઝફોસ જીવો હસવસે ॥ કાલ સત્વાઈય । સમય ગોચમ મા પમાયણ ॥ ૫ ॥
(પુઢવિક્ષાય અગમ્યો) પૃથ્વીકાયને પામેલો (જીવોડ) જીવ [ઝફોસ] ઝટપંથી (સત્વાઈય કાલ) સત્વાવાંત કાઢ હુધી (સયસે)
રહે છે (ગોચમ) હે ગૌતમ! (સમય) વ્રત સમય પણ (મા પમાયણ) પ્રમાદ કરીશ નદિ ૫

જીવ સસારી પૃથ્વીકાયમધિગત પૃથ્વીકાયમાવ પ્રાપ્ત સનુત્કર્પત હટકુટકાલ સહ્યાતીતમસઘ્યોત્સર્પિણ્યવ-
સર્પિણીમાન કાલ સવસેત્તદ્રૂપતયાવતિષ્ઠેત્, તસ્માત્સમમાત્રમપિ મા પ્રમાદી ? ॥૬॥

संसारि जीव पृथ्वीकाय भावने पाम्या पछी उत्कर्षतः संख्यातीत=असंख्यात उत्सर्पिणी अवसर्पिणी प्रमाणना काल पर्यंत तद्द्रवज नथी.५

संसारि जीव पृथ्वीकाय भावने पाम्या पछी उत्कर्ष पाम्या करे छे; माटे हे गौतम! समय=निमेष मात्र काल पण प्रमाद करवानो नथी.६॥

संवास करे छे अर्थात् पार्थिवकायमांज उत्कर्ष । समयं गोयम मा पमायए ॥७॥

संवास करे छे । ज्कोसं जीवो उसंवसे ॥ कालं संखाईओ । समयं गोयम मा पमायए ॥८॥

આવકાયામહગઓ । ઉક્કોસં જીવો ઉસંવસે ॥ કાલં સંલાઈયં । સમય ગોયમ મા પમાયણ ॥૮॥
તેઁઉક્કાયમહગઓ । ઉક્કોસં જીવો ઉસંવસે ॥ કાલં સંલાઈયં । સમય ગોયમે પામેલો જીવ
વાવકાયામહગઓ । ઉક્કોસં જીવો ઉસંવસે ॥ કાલં સંલાઈયં (વાવકાયા' મહગઓ) વાયુકાયને પામેલો તેજસ્કાયને પામેલો ૬-૭-૮

[illegible]

व्या०—तथाप्ययमाद्यन्ताः
मा प्रमादीः? ॥६॥ एवं तेजस्कायमग्निकायमधिगतो जीव उत्कृष्ट स्थितौ
मा प्रमादीः? ॥७॥ एवं जीवो वायुकाय

संबंसेत्, तस्मात्समयमात्रमापि प्रमादं मा कुर्याः? ॥ ८ ॥
णीप्रमाणकालं संबंसेत्, तस्मात् समयमात्रमपि प्रमादं मा कुर्याः? ॥ ८ ॥

तथा=पूर्वकथित पृथ्वाकायना ५०-अ-का १ तथा वाङ्मना १०-अ-का १
संवास करे छे माटे समयमात्र पण प्रमाद न करौओ. एमज तेजस्काय अग्निकायन तथा वाङ्मना १०-अ-का १
संख्यातीत=असंख्य उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काल संवसे छे माटे हे गौतम! समयमात्र पण प्रमाद मा करो. ६-७-८

वणस्सइकायमइगओ । उक्कोस जीवो उसवसे ॥ कालमणत दुरत । समय गोयम मा पमायण ॥९॥
वेदियकायमइगओ । उक्कोस जीवो उसवसे ॥ काउ सखिजसन्निय । समय गोयम मा पमायण ॥१०॥
तेदियकायमइगओ । उक्कोस जीवो उसवसे ॥ काल सखिजसन्निय । समय गोयम मा पमायण ॥११॥
वउरिदियकायमइगओ । उक्कोस जीवो उसवसे ॥ काल सखिजसन्निय । समय गोयम मा पमायण ॥१२॥
पचिदियकायमइगओ । उक्कोस जीवो उसवसे ॥ सल्लदुभवगणणे । समय गोयम मा पमायण ॥१३॥

व्या०—जीव ससारी वनस्पतिकायमधिगत उत्कर्षत उत्कृष्ट कालमनतमुत्तमपिण्यवसर्पिणीमानमनतकायिका
पेक्ष यमेत्, कथभूतमनत काल' दुरत, दुष्टोऽन्तो यस्य स दुरेतस्त, ते हि वनस्पतिकायमधिगता जीवास्तस्यानादु-
द्भृता अपि प्रायो विशिष्ट भगदिभव न लभते, तस्माद् दुरतमिति विशेषण तस्मात् समयमात्रमपि प्रमाद मा
कुर्या ? ॥९॥ द्वैत्रिकाय जीवोऽधिगत मनुत्कृष्ट काल सार्यातसज्जक सार्यातवर्पसहस्रात्मक काल द्वैत्रिय-
काय तिष्ठेदित्यर्थ, तत्समयमात्रमपि गौतम मा प्रमाद कुर्या ॥१०॥ एव जीवस्त्रौद्रिकायमधिगत सल्यातर्पसहस्रा-
त्मक कालमुत्कृष्ट वसेत्, तेन त्व समयमात्रमपि प्रमाद मा कुर्या ? ॥११॥ एव जीवश्चतुरिद्रिकायमधिगत पचेद्वियन्य
तवर्पसहस्रात्मक कालमधिगमेत्, तस्मात् एव प्रमाद समयमात्रमपि मा कुर्या ? ॥१२॥ पचेद्वियकायमधिगत पचेद्वियन्य
प्राप्त सन्नुत्कृष्ट सप्ताष्टभवग्रहणे सबसेत्, सप्ताष्टौ वा परिमाण येषां ते सप्ताष्टाश्च ते भगव्य सप्ताष्टभगसेषा
ग्रहण सप्ताष्टभवग्रहण, तस्मिन् यत्र हि पचेद्वियो मृत्वा पचेद्वियो भवेत्तदोत्कृष्ट सप्ताष्टवार स्यादित्यर्थ तस्मा-

તસમયમાત્રમપિ મા પ્રમાદીઃ? કશ્ચિત્પુણ્યવાન્ સંખ્યાતાયુક્તો જીવઃ સપ્તભવાન્ કરોતિ, કશ્ચિદસંખ્યાતાયુક્તો જીવો-
ષ્ટભવાન્ વા કરોતિ, એવં જ્ઞાત્વા પ્રમાદો ન વિધેયઃ. ॥૧૩॥

સંસારી જીવ વનસ્પતિકાય [વડ પીપલા આદિ] ને પામેલો ઉત્કર્ષથી અનંત=ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી પ્રમાણ કાલ (અનંતકાયિકાપે-
ક્ષાથી) વસે છે. કેટલો કાલ? અનંત તથા દુરન્ત, દટલે જેનો અંત=પરિણામ દુષ્ટ હોય દટલા કાલ પર્યંત સંવાસ કરે છે. વનસ્પ-
તિકાયને પામેલા જીવો તે સ્થાનમાંથી હૃદય થઈને પણ પ્રાયઃ વિશિષ્ટ સ્થાન=નરાદિભવ પામતા નથી તેથી 'દુરંત' વિશેષણ કહ્યું;
માટે સમયમાત્ર પ્રમાદ મા કરો. વૈદિકાય૦ તેદિકાય૦ ચરિન્દિકાય૦ પંચિદિકાય૦, દ્વીંદિકાયને તથા ત્રીંદિકાયને અને
ચતુરિંદિકાયને પામેલો જીવ ઉત્કર્ષકાલે સંખ્યાત સંજ્ઞ=અસંખ્યાત વર્ષ સહસ્રાત્મકાલપર્યંત અધિવાસ કરે છે, માટે હે ગૌતમ
કિંચિન્માત્ર સમય પણ પ્રમાદ મા કરો. પંચેદિકાયને પામેલો જીવ, ઉત્કર્ષ સાત આઠ ભવ ગ્રહણમાં સંવસે છે માટે ગૌતમ! સમ-
યમાત્ર પણ પ્રમાદ માકરો. પંચેદિકાયને અધિગત=પામેલો જીવ ઉત્કર્ષવર્ષે સાત આઠ ભવ ગ્રહણકરતો સંવાસ કરે છે, અર્થાત્ સાત
અથવા આઠ ભવનું ગ્રહણ કરે છે, કોઈ સંખ્યાત આયુષ્યવાલો જીવ સાત ભવનું ગ્રહણ કરે છે અને કોઈક અસંખ્યાતાયુક્ત જીવ આઠ
ભવ કહે છે, એમ જાણીને હે ગૌતમ સંમય માત્ર પણ પ્રમાદ ન કરવો. ૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩

દેવે નેરઙ્મઙ્ગઓ । ડકોસં જીવો ડસવસે ॥ ઙ્વકેક ભવગ્ગહ્ણે । સમયં ગોયમ મા પમાયણ ॥ ૧૪ ॥
(દેવે) દેવપણને તથા (નેરઙ્મ) નારકીપણને (અઙ્ગઓ) પામેલો (જીવો ડ) જીવ [ડમ્કસં] ઉત્કર્ષથી [ઈમ્કમ્ક ભવગ્ગહ્ણે]
પદ્ક પદ્ક ભવ ગ્રહણને વિ [સંવસે] રહે છે, તેથી [ગોયમ] હે ગૌતમ! [સમય] ૧૪

गा०—देवे देवभवे नरके नरकभवेऽधिगता ससारी जीव उरग्रष्टमैकैस्मिन् भवग्रहणे सवसेत्, तस्मात्समयमात्रमपि प्रमाद मा कुर्यात् ? देवो मृत्वा न स्यात्, नारको मृत्वा नारको न स्यात्, एकमन्यद्भवात्तर कृत्वा पश्चात्स्यान्नित्यर्थः, तस्मादैकैकभवग्रहणमित्युक्त ॥१४॥

देवभवमा तथा नरकभवमा अधिगत=पाप्म यथेको ससारी जीव उत्कृष्ट एक एक भव ग्रहण करतो सवसे छे, माटे समयमात्र पण प्रमाद मा करो देव परीने पात्रो कइ देव नयी यतो, तेम नारकी मरीने नारकी नयी यत्नातु किंतु वच्चे एसाद भरातर पामी पडीयी यवाग तेयी एक एक भवग्रहण कइ ते १४

एव भवमसार । तस्मिन् सुरासुहेहि कस्मैहि ॥ जीवो पमाययहुलो । समय गोयम मा पमायम ॥१५॥
(एव) एकर प्रमाणे (भवसत्तारे) आ ससारने विवे (पमाय यहुलो) वणा प्रमादवाळो (जीवी) जीव (सुभासुहेहि कस्मैहि) तुमा तुम कसैहि करीने (तस्मिन्) भ्रमण करे छे तेयी (गोयम) हे गौतम ! (समय) १५

एवममुना प्रकारेण जीवो भवससार भवभ्रमणे शुभाशुभै रुमभि प्रेर्यमाण संसरति पर्यटति कोहो जीव ? प्रमादयहुल, प्रमादो यहुलो यस्य स प्रम ददहुल प्रमादवर्तिल्लर्थ, तस्मात्प्रमादस्य दुर्निवारत्य ज्ञात्वा समयमात्रमपि प्रमाद मा कुर्यात् ॥१५॥ मनुष्यत्व प्राप्तस्याप्युत्तरोत्तरगुणानिर्दुल्लेमेत्याह—

एव=पूर्वोक्त प्रकारे=जीव, भवससारमा=भवभ्रमणमा शुभअशुभ कर्मो वढे प्रेरायेलो यको ससरे छे=भटके छे केवो जीव ? प्रमाद यहुल=नीचितयाळनो अधिकाश प्रमादम, ज गाळनारो, माने प्रमादयी वचवु वहु दुत्कर जाणीने गौतम ! समयमात्र पण

લઘૂણ વિ માણસત્તાણં । આયરિયત્તં પુણરેવ દુલ્લહં ॥ બહવે દસુયા મિલચ્છુયા । સમયં ગોયમ મા પમાયણ્ ॥૧૬॥
[માણસત્તાણં] મનુષ્યપણું [લઘૂણ વિ] પાસ્યા છતાં પણ [પુનરવિ] ફરીને તેમાં (આરિઅત્ત) આર્યપણુ [દુલ્લહં] દુર્લભ છે [બહવે] ઘણા જીવો તો [દસુયા] પર્વતાદિકમા વસનારા [મિલચ્છુયા] મ્લેચ્છ=અધર્મી તેથી કરીને [ગોયમ] હે ગૌતમ [સમયં] ૧૬

ત્યાગ—મનુષ્યત્વમપિ લઘ્વા આર્યત્વમાર્યદેશોત્પત્તિભાવં પુનરપિ દુર્લભં, યદ્યપિ મનુષ્યત્વં જીવઃ પ્રાપ્નોતિ, તદા-
‘આર્યદેશે મનુષ્યત્વં દુર્લભમિત્યર્થઃ. યત્ર દેશેષુ ધર્માધર્મજીવાજીવવિચારઃ સ આર્યો દેશસ્તત્રોત્પત્તિદુર્લભા, પુનરપિ
બહવો જીવા દસ્યવશ્ચૌરા દેશાનાં પ્રતિ પર્વતાદિષુ નિવાસકારિણસ્તસ્કરા ભવંતિ, મ્લેચ્છાઃ કે? એવાં વાકુ સમ્યક્કે-
નાપિ ન જ્ઞાયંતે તે મ્લેચ્છા ઉચ્યંતે. પુલ્લિદા નાહલા નેષ્ટા । શયરા વરટા ભટ્ટાઃ ॥ માલા મિહ્યાઃ કિરાતાશ્ચ । સર્વેઽપિ
મ્લેચ્છજાતયઃ ॥૧॥ તત્ર ચ ધર્માધર્મજ્ઞાનં દુર્લભં, તસ્માત્સમયમાત્રમપિ પ્રમાદં મા કુર્યાઃ? ॥૧૬॥

મનુષ્યપણાને પામીને પણ આર્યદેશમાં ઉત્પન્ન થવું હતો ફરી પણ અતિ દુર્લભ છે, યદ્યપિ જીવ મનુષ્યત્વ પામે તથાપિ આર્યદેશમા
મનુષ્યત્વ તો અત્યંત દુર્લભ છે; જે દેશોમાં ધર્મ, અધર્મ, જીવ, અજીવ, इत्यादि વિચાર રહ્યા છે તે આર્યદેશ, એ દેશમા ઉત્પત્તિ
અતિ દુર્લભ છે, વઠી ઘણા જીવો તો દસ્યુ હોય છે, એટલે પર્યંત દેશોમા પર્વતાદિસ્થાનોમાં રહેનારા તસ્કરો હોય છે તેમ કેટલાકતો
જેનું બોલવું આપણે સમજી ન શકીયે તેવા મ્લેચ્છ હોય છે, ‘પુલ્લિદ, નાહલ, નેષ્ટ, ગવર, વરટ, ભટ, માલ, મિહ્ય તથા કિરાત;
આ નવે મ્લેચ્છ જાતિ કહેવાય છે’ એવી જાતિમાં ધર્માધર્મ જ્ઞાન દુર્લભજ હોય માટે હે ગૌતમ! સમયે પ્રમાદ મા કરો. ૧૬

लभूण नि आयरियत्तण । अहीणपचेदिअया ह दुल्लाहा ॥ विगलिदिअया ह दीसह । समय गोयम मा पमायण ॥ १७ ॥
[अरियत्तण] आयपणु [लभूण वि] पामीने पण [अहीण पचेदिअया] पचेदिअया [दुल्लाहा ह] प्राप्त पडु दुर्लभ छे कारण के
(विगलिदिअया) विगलेदियता होय [ह] यदोल्लाह [दीसह] जोवामा आवे छे तेथी (गोयम) गौतम! (समय) १७

न्या०—आयस्वमायदेशोत्पत्तिभावमपि लब्ध्या, हृ इति निश्चये, अहीनपचेदिअया पुनर्दुर्लभा, हृ इति बाहुल्येन
यहना विकलेंद्रियता दृश्यते, चिरूला नि रोगाद्युपहतानींद्रियाणि चेया ते विकलेंद्रियास्तेषा भावो निकलेंद्रियता, सा
दृश्यते यहवो हि दु कर्मवशाद्रोगोद्रेकेण चिगतेन प्रवणारसनस्पर्शनचरगयीयां दृश्यते, ते च धर्मानुष्ठानकरणेऽम
मर्था भवन्ति, तस्माच्च समयमात्रमपि हे गौतम ! प्रमाद मा कुर्या १ ॥ १७ ॥

आर्यत्व पटले आयदेशमां उत्पद्य यदन पण सनेन्द्रिय सपन हावु अति दुर्लभ छे केपके घणा जणामा जाइने काइ इन्द्रियनी विरू-
लता जोवामा आवे छे, अर्थात् घणाय राग शीतलाहत्यादिस्थी आल, गान, जीभ, स्पर्शेन्द्रिय, पण डाय हलायानु सामर्थ्य जेना
नष्ट थया होय तेवा जोवामा आवे छे अने तेथी तेआ धर्मानुष्ठान ररवामा अद्यक्त यनी जाय ते ते गी हे गौतम ! तमे समय=
फालमात्र पण प्रमाद वश थजोमा १७

अहीणपचिदिगल पि से लहे । उत्तमधम्मसुद्धं ह दुल्लाहा ॥ कुत्तिथिनिसेवण जणे । समय गोयम मा पमायण ॥ १८ ॥
[अहीणपचिदिगल] अयून पचेदिअयापणने पण [से] ते नीय कदाच (लहे) पामे तो पण (उत्तमधम्मसुद्धं) उत्तम धम धरण (दुल्ल
हा ह) दुल्लभछे कारण के (जणे) घणा लेगे (कुत्तिथिनिसेवण) बुतीर्थीओने सेवनारा होयछे तेजी (गोयम) हे गौतम ! (समय)

વ્યા૦—સે હતિ સ જીવોઽહીનપંચેદ્રિયત્વમપિ ચેલ્લમેત તદાપિ નુ ઇતિ નિશ્ચયેનોત્તમધર્મશ્રુતિર્દુર્લભા, જિનધર્મસ્ય અવળં દુઃપ્રાપ્યમિત્યર્થઃ. તત્ર હેતુમાદ—જનો લોકઃ કુનીર્થિનાં મિથ્યાત્વિનાં નિપેવકઃ, કુનીર્થિનો હિ સત્કાર-યશોલાભાર્થિનો ભવંતિ, તે ચ પ્રાણિનાં વિપયાદિસુખમેવનોપદેશેન વલ્લભત્વમુત્પાદ્ય જનાન્ રંજયંતિ, અતસ્તેષાં સેવા સુકરા, તેષાં સુલ્લાદ્ધર્મવાર્તા કુન ઉત્તર્યઃ. ૧૮

‘સે’ તે જીવ અહીન પંચેદ્રિયત્વ પળ કદાચ પામે તારે પળ ‘દુ’=નિશ્ચયે ઉત્તમ ધર્મ=જિનધર્મનું શ્રવણ દુષ્પ્રાપ્ય છે, તેમા હેતુ કહે છે જનો લોકો કુતીર્થિ નિપેવક થાય છે;—કુતીર્થિ=મિથ્યાત્વીના અનુયાયી થડ જાય છે, કેમકે કુતિર્થિઓ સત્કાર યગ તથા લાભના અર્થો હોય છે તેથી તેઓ પ્રાણીઓને વિપયાદિમુલ્ય સેવવાનો ઉપદેશ કરી લોકોના વહાલા વની જમોને રંજીત કરે છે આથી તેવા-ઓની સેવા સુકર લાગે છે. एवाओंना मुखेयी धर्मवाचां मांभळगानुं म्यांयी यळे? माटे हे गौनम! समये प्रमाद न करो. १८

લઘૂણ વિ ઉત્તમ સુદં । સદહ્વણા પુણરવિ દુહ્વઠા ॥ મિત્યત્તનિસેવળ જળે । નમય ગોંયન મા પમાયળ ॥૧૦॥ (ઉત્તમ) ઉત્તમ ધર્મનું (સુદ) શ્રવણ (લઘૂણવિ) પામોને પળ (પુનરવિ) પુનઃ (સદહ્વણા) શ્રદ્ધા ધરી [દુહ્વઠા] દુર્લભ છે [જળે] ગળા માણસો (મિચ્છત્તનિસેવણ) મિથ્યાત્વને સેવનારા છે તેથી (ગોંયમ) હે ગોંતમ (મમય) ૧૦.

વ્યા૦—ઉત્તમધર્મસ્ય શ્રુતિમપિ લઙ્ઘ્યા પુનઃ શ્રદ્ધા દુર્લભા । તત્ત્વનર્ચિદુઃપ્રાપ્યા, યનો ત્તિ જનો લોકા મિથ્યાત્વનિપેવકઃ સ્યાત્, મિથ્યાત્વં હિ કુણુકુદેવક્રધર્મલક્ષણં નિતરાં સેવતે ઇતિ મિથ્યાત્વનિપેવકઃ, તન્માન્મિથ્યાત્વોદ-જ્ઞિનધર્મર્નકિર્દુર્લભા, તસ્માત્સમયમાત્રમપિ ત્વં મા પ્રમાદીઃ? ૧૦.

उत्तम धर्मनी श्रुति पापीने फरी श्रद्धा दुर्लभ है=तत्त्वमा रुचि यवी दृष्याय होय छे, कारण के जन=शोक, मिथ्यात्व सेवी थाय छे तेथी तेओयां विध्यात्वनो उदय यवाथी तेओनी जिनधर्ममा रुचि दुर्लभ थायछे तेथी हे गौतम! समयमात्र पण तमे प्रमाद मा करशो

धम्म पि छु सद्वृत्तया । दुद्धाहया काएण फासया ॥ इह कामगुणेषु मुच्छिथा । समय गोयम मा पमायए ॥२०॥
[धम्म] धमने [सद्वृत्तया पिण्डु] सद्वृत्तता यहा पण [काएण] तेने कायवदे [फासया] स्पर्श करना [दुद्धाहया] अति दुर्लभ छे कारण के [इह] भा जगतमा [कामगुणेषु] कामभोगने विषे [मुच्छिथा] मूर्खावाळा होय छे छता [गोयम] हे गौतम! [समय]

व्या०—धर्म जिनोक्त धर्म अद्वयत, जिनोक्तमागम साधुश्राद्धधर्म चा सर्व सत्यमिति जानतोऽपि जीवस्य कायेन शरीरेण, कायग्रहणेन कायसवद्रयोर्वागमनसोरपि ग्रहण, तस्मात्कायेन यवसा मनसा च स्पर्शना दुर्लभिका, धर्मक्रियानुष्ठानकरण दु करमित्यर्थ इह जगति जीवा कामगुणेषु विषयेषु मूर्छिता लोलुपा भवति, विषयिणो हि धर्मक्रियास्वयोग्या, हे गौतम! धर्मक्रियानुष्ठानकरण दु करमिति समयमात्रमपि प्रमाद मा कुर्या ? ॥२०॥

धर्म=जिनोक्त धर्मने श्रद्धाथी पापीने पण, अर्थात्-जिनोक्त आगम तथा साधुश्राद्धधर्म सर्व सत्य छे एव जाण्या छता पण जीव, कायावदे=(महि 'काय' शुद्धी काया सायेना चार्णी तथा मननु ग्रहण करानु छे) काया मन तथा चार्णी वदे स्पर्शना=धर्मक्रियानु आचरण करु ए तो अति दुर्लभ=दुष्कर=ते आ जगत्मा जीवो काय गुणोमा मूर्छित=लोलुप होय छे, एटछे रिपयीजनो धर्मक्रियामा अयोग्य गणाय तेथी हे गौतम! धर्मक्रियाओनु अनुष्ठान करु ए अति दुष्कर होवाथी समयमात्र पण प्रमाद मा करशो. २०

परिक्षुरद ते सरीरय । केसा पादुरया हवति ते ॥ से सोयवलेय हागई । समय गोयम मा पमायए ॥२१॥

[તે] તાહં [સરીસ્ય] શરીર [પરિહ્વરદ્] સર્વ પ્રકારે જીર્ણ થાય છે તથા [તે] તારા [કેસા] કેશો (પંહુરયા) વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે શ્વેત [હવંતિ] થાય છે [અ] તથા [સે] તે [સોઅપ્પતે] શ્રવણેન્દ્રિયનું ચલ [હાયદ્] હાનિ પામે છે માટે [ગોયમ] હે ગૌતમ! (સમય) ૨૧

માષાંતર
અધ્ય૦ ૧૦
॥૬૦૬॥

ક્યા૦—હે ગૌતમ! તે શરીરકં પરિજીર્યંતિ, પરિ સમંતાત્સર્વપ્રકારેણ વયોહાનિજરયા જીર્ણત્વમનુભવતિ, તવ પુનઃ કેશાઃ પાંહુરકાઃ શ્વેતા ભવંતિ, અત્ર તે તવેતિ કથનાત્પલ્લક્ષાનુભવેન મંદેહો ન કર્તવ્યઃ, યથા હસ્તકંકણસ્યાત્મદ-શાંત્વલોકનં. યથા તવ શરીરં તથા સર્વેષામેવ જ્ઞેયમિત્યર્થઃ. સે इति તચ્છ્રોત્રવલં હીયતે હીનં સ્યાત્, તચ્છબ્દગ્રહણ-અચ્છબ્દગ્રહણં કર્તવ્ય, યત્ શ્રોત્રગોર્ધલં તરુણાવસ્થાયાં સ્યાત્સદ્ વૃદ્ધાવસ્થાયાં હીયત્ત્વમિત્યર્થઃ. અત્ર પૂર્વ શ્રોત્રગ્રહણં ધર્મ-અવણત્વલ્પાપનાર્થ, યતો હિ ધર્મઅવણાદેવ ધર્મકરણમતિઃ સ્યાદિત્યર્થઃ, તસ્માત્ શ્રોત્રવલે સતિ ધર્મઅવણાદરઃ કર્તવ્યઃ, તત્ર સમગમાત્રમપિ ત્વં મા પ્રમાદીઃ? ॥૨૧॥

હે ગૌતમ! તારું શરીર પરિન્વારેકોસ્થી સર્વ પ્રકારે વય.હાનિરૂપ જરાવડે જીર્ણતા અનુભવે છે, તેમ વઢી તારા કેશ પાંહુરક=શ્વેત થઈ ગયા છે. અહીં 'તારા' એમ કહે છે તેથી પ્રત્યક્ષ અનુભવાતા હોવાથી તેમાં સંદેહ કરવા જેવું રહેતું નથી; જેમ હાથના કંકણમાં પોતાના સ્વરૂપનું અવલોકન નિઃશંકાય થાય છે તેમ તારું તેમજ વીજાનાં પણ સર્વેના શરીર એવાજ સમજવાના છે. તે શ્રોત્રવલ=શબ્દ-ગ્રહણ સામર્થ્યરૂપ=જે શ્રવણેન્દ્રિયનું ચલ શુભાવસ્થામાં હતું તે પણ હીન થયું. અત્રે વીજા હિન્દ્રિયો ન ગણતાં શ્રોત્રની પ્રથમ ગણના કરી તેનો આશય એવો છે કે-ધર્મનું શ્રવણ કરવાથી ધર્મ કરવામાં પ્રીતિ થાય તેથી જ્યાંસુધી શ્રોત્રહિન્દ્રિયનું ચલ હીન નથી થયું તેટલા-માંજ ધર્મશ્રવણમાં આદર કરવો, એ વાતમાં સમયમાત્ર પણ તું પ્રમાદ કરીશમાં. ૨૧

परिष्कृतं ते सरीरय । केसा पादुरया हवति ते ॥ से चक्रबुधले य हायई । समय गोयम मा पमायण ॥२२॥
 परिष्कृतं ते सरीरय । केसा पादुरया हवति ते ॥ से घाणबले य हायई । समय गोयम मा पमायण ॥२३॥
 परिष्कृतं ते सरीरय । केसा पादुरया हवति ते ॥ से जिह्मबले य हायई । समय गोयम मा पमायण ॥२४॥
 परिष्कृतं ते सरीरय । केसा पादुरया हवति ते ॥ से फासबले य हायई । समय गोयम मा पमायण ॥२५॥
 परिष्कृतं ते सरीरय । केसा पादुरया हवति ते ॥ से सन्धबले य हायई । समय गोयम मा पमायण ॥२६॥

२१ गाथा प्रमाणे अर्थ तेमा विशेष प के (चक्रबुधले क) नेत्रनु बल पण (हायई) हानि पामे छे, बली मालिका, जिह्मबल स्पष्टो
 त्रिपलु बल, हाथ पण विनेरे सय अवयवोनु बल पण नाश पामे छे माटे हे गौतम' समयमात्र प्रमाद न करयो २२ २३ २४ २५ २६

लग्ना०—गाथाया पूर्वार्थस्यार्थ पूर्ववद् ज्ञेय, तत्पूर्वस्य च ध्रुवमल हीयते, तद्वानो च धर्मकरण दुर्लभ ज्ञात्वा
 मा प्रमाद कुर्या ? ॥२२॥ तत्पूर्वस्यैवमपि प्राणयल नासायल हीयते, तस्मान्नसायले सति त्वया सुरभिर्भुविगमप्र-
 जेन त्रिपये रागद्वेषकरणवेलायां प्रमादो न त्रिषेय ॥२३॥ तत् जिह्मबल हीयते, यादृश तन्मणायस्थाया भवेत्तादृश
 धृद्धावस्थाया न स्यात्, तस्माज्जिह्मबले मनि स्याध्यायादिधर्मक्रियाया प्रमाद मा कुर्या ? ॥२४॥ तत्स्पर्शबल शरीर
 बल हीयते, यादृश यौवने शरीरबल भवेत्तादृश जराया न स्यात्, तस्माद्दर्मानुष्ठानादौ प्रमाद मा कुर्या ? ॥२५॥
 तत्तन्मणायस्थासत्क सर्वमल करचरणदादीना बल हीयते, तस्मात्समयमात्रमपि त्व मा प्रमादी ? ॥२६॥

आ पांचे गाथाना पूर्वार्थिनो अर्थ तो पूर्वनी एवचीथयी गाथा प्रमाणे जाणी लेगे विशेष नहे ते-ते पूर्वे हतु तेतु चक्रबुध हीन

थयुं, तेनी हानि थइ एटले धर्म करवामां दुर्लभपणुं जाणी प्रमाद मा करो. ते पूर्वे हंतुं तेवुं घ्राण वळ=नासिका वळ हीन थाय छे. नासिकानुं सुगंध दुर्गंधादि ग्रहण सामर्थ्य होय त्यारे ते विषयमां राग द्वेष करवा वेळाए प्रमाद न करवो. ते जिह्वानुं वळ हीन थाय छे. जेवुं युवावस्थांमां होय छे तेवुं वृद्धावस्थांमां नथी होतुं. माटे जीह्वा वळ होय त्यां सुधीमां स्माध्यायनुं अध्ययन करवामां प्रमाद मा करशो. ते स्पर्श वळ=शरीर वळ जेवुं युवावस्थांमां होय छे तेवुं जरावस्थांमां रहेतुं नथी माटे धर्मानुष्ठानमां प्रमाद मा करो. ते तरुण अवस्थांमां हंतुं तेवुं सर्व वळ=हाथ पग दांत वगेरेतुं वळ पण हीन थाय छे माटे समयमात्र प्रमाद मा करो. २२-२६

अरइ गंडं विस्त्रइया । आयंका विविहा फुसंति ते ॥ विचडइ चिदंसइ ते शरीरं । समयं गोचम मा पमायए॥२७॥

(अरइ) अरति=उद्वेग (गंड) लोहीना दोषथी तथा (विस्त्रइया) विस्त्रचिका (विविहा) विविध प्रकारना (आयका) आतक (ते) तारा शरीरने (फुसंति) स्पर्श करे छे, तथा (ते शरीरय) ताहं शरीर [विचडइ] वळनी हानि थवाथी पडे छे, (विदंसइ) जीव रहित थइ विध्वंस पामे छे, माटे (गोचम) गौतम (समयं) समयमात्र प्रमाद न करवो, २७

व्या०—हे गौतम! ते तव विविधा नानाप्रकारा आतंका रोगाः शरीरं स्पृशंति, ते के चातंकाः? अरतिश्चतुरशी-
तिविधवातोद्भूतचित्तोद्वेगो वातप्रकोप इत्यर्थः, गंडं रुधिरप्रकोपोद्भूतस्फोटकः, विस्त्रचिकाऽजीर्णोद्भूतवमनाध्मा-
तविरेचादिसद्योमृत्युकृदङ्क, इत्यादयो रोगा आतंका देहं पीडयंति, ते रोगैः पीडिते शरीरे सति धर्माधनं दुष्करं,
ते शरीरं रोगाभिभूत सद्विपतति, विशेषेण बलापचयान्नश्नयति, पुनः शरीरं ते तव विध्वंस्यते, जीवमुक्तं सद्विशेषे-
णाधः पतति. अत्र सर्वत्र यद्यपि ते तवेत्युक्तं, गौतमे च केशपांडुरत्वादींद्रियाणां हानिश्च न संभवति, तथापि तन्नि-

अयापरशिष्यादिवर्गं प्रतिषेधार्थमुक्तं, दोषाय न भवति, तथा च प्रमादो न विधेय २७

हे गौतम! तने विविच्य=माना प्रकारना आतक=रोगो शरीरे स्पर्शो ते क्या आतको? अरति= चोराशी प्रकारना वातव्याधिओयी यतो वात प्रकाप अन्य चित्तना उद्वेग, गद=रुधिर प्रकोपयी यवा गद गुग्गुलु, विमूचिका=अजीर्ण विकारयी लक्ष्मणता वमन विरेचन आफरा बगेरे तत्काल मृत्यु करनार रोगो; इत्यादिक आतक तारा देहने पीडे छे ते रोगोबडे पीडाता शरीरयी धर्मोरात्रन दुःकर बने छे ते रोगाभिभूत शरीर विशेषतया बल घटी जवायी नाग पाये छे, एन्ते ते तार शरीर क्रिस्त=जीव रहित यद् नीचे पडे छे अने सर्वत्र 'ते' तार=एव गौतमने निर्देशी कहेवामा आन्धु पण गौतममा केशपादुरता के इन्द्रियानी बल हानि नयी समवती तथापि तेनो आश्रय लक्ष्मण अपर शिष्योने प्रतिषेध देवा माटे तेम कहेबु ए दाप नयी, माने प्रमाद सर्वथा न करवो २७

दुच्छिन्द सिणेहमप्पणो । कुमुग सारइय व पाणिय ॥ से सत्तसिणेहवज्जिय । समय गोयम मा पमायण ॥२८॥
(सारइय) शरवस्तु [कुमुग] कमल (पाणिभ वा) जळने जेम तजी दे छे तेम (अप्पणो सिणेह) पोतानो दाद [दुच्छिन्द] दूर कर [से] अने पछी (सत्तसिणेहवज्जिय) सर्व स्नेह रहित थयो थको [गोयम] हे गौतम! (समय) २८

-भा०—हे गौतमात्मन स्नेह मयि वियये राग न्युच्छिन्धि? अपनय स्नेह? यधन त्वजेल्यथ कि किमिव? कुमुद कमल पानीयमिदं, यथा कुमुद पानीय त्वस्त्वा पृथक्किष्टति, तथा त्वमपि स्नेह त्वस्त्वा पृथग्भवेत्यर्थं कीदृश पानीय? शारद, शरदि शर्त्ता भव शारद अत्र पानीयस्य शारदमिति विशेषणेन मनोरमत्य स्नेहस्य दर्शित, स्नेगे हि समा रिणो जीवस्य मनोहरो लगति, सेशब्दोऽथशार्दार्थः, अत्र त्व सर्वस्नेहवर्जित सन् समयमात्रमपि प्रमाद मा कुर्या २८

હે ગૌતમ! આત્માનો સ્નેહ, અર્થાત્ મારે વિષયે તારો જે અનુરાગ છે તેને છેદી નાલ હૃદયમાંથી દૂર કરી નાલ; સ્નેહ વંચન છેકજ ત્યજી દીયો. કેની પેઠે? કુસુદ કમલ જેમ શરદ પાણીને ત્યજી પૃથક્ થાય છે તેમ. આ સ્થાને પાણીને શરદ વિશેષણ આપ્યું. તેનો અધિપ્રાય एवો છે કે-શરદ્ ઋતુમાં પાણી બહુ નિર્મલ હોવાથી મનોહર લાગે છે તેમ સંસારી જીવને સ્નેહ પણ મનોરમ લાગે છે, 'સે' પદનો અય શબ્દના જેવો અર્થ છે एटले तु सर्व स्नेहवर्जित थइ અંતર સમય છેશ પણ પ્રમાદ કરીશ માં. ૨૮

ચિદ્વા ધણં ચ્ ભારિયં । પન્વહઓહિ સિ અળગારિયં ॥ મા વંતં પુણોવિ પાયણ । સમયં ગોયમ મા પમાયણ ॥૨૯॥
[હિ] કારણ કે [ધણં] ધન [ચ] અને [ભારિયં] ભાર્યાને [ચિદ્વા] તજીને [અળગારિયં] મુનિપણને [પન્વહઓહિ] પામ્યો છે તેથી (વંતં) વમેલાને [પુણોવિ] ફરીથી (મા આવિષ્) પો નહિ [ગોયમ] ગૌતમ! (સમયં) ૨૯

વ્યા૦—હે ગૌતમ! યદિ ત્વમનગારિતાં સાધુત્વં પ્રવ્રજિતોઽસિ પ્રકર્ષેણ પ્રાસોઽસિ, કિં કૃત્વા? ધન ચ્ પુનર્ભાર્યાં ચ્ ત્યક્ત્વા, તદા પુનરપિ વાંતં ત્યક્તં મા વિષ્? ત્યક્તે વસ્તુનિ પુનર્ગ્રહણાદરં મા કુર્યાઃ? एतस्मिन् विषये समयमात्रमपि मा प्रमादीः? ॥ ૨૯ ॥

હે ગૌતમ! જો તમે અનગારિતા=સાધુપણને પ્રવ્રજિત=પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ પૂર્વક પ્રકર્ષે કરી પ્રાપ્ત થયા છો; કેમ કરીને? ધન તેમજ ભાર્યાને ત્યજી દઈને; તો પછી ફરીને વાંત વમન કરેલા પદાર્થને મા પિયો. ત્યાગ કરેલ વસ્તુનું ફરી ગ્રહણ કરવામાં આદર મા કરો; ए विषयमां समयमात्र पण प्रमाद मा करो. ૨૯

अवउज्झिष्य मित्तबंधबं । चिउलं चैव धणोहसंचयं ॥ મા ત ચીહયં ગવેસણ । સમયં ગોયમ મા પમાયણ ॥૩૦॥

[मित्रवपथ] मित्रो तथा वाधयोने [विष] यने [विडल] विस्तारपाट्या [धनोद सचय] धनना समूहने [मयउज्जिभ] तजीने [त] ते मित्राधिकने [विदभ] पुन [मागवेसब] तुगवेपणा कर, माटे (गोयम) हे गौतम! (समय) ३०

‘या०—हे गौतम! मित्रवाधव ‘अवउज्जिभय’ अपोष्ण लग्त्वा च पुनर्विपुल धनौघसचय, धनस्योघ समूहो धनौ-
घस्तस्य सचयो राशिकरण, तदप्यपोष्ण ह्यस्तवा, ‘पिड्यमिति’ द्वितीयवार पुनरित्यर्थ, तन्मित्रवाधवधनौघसचयादि
मा गवेपयेत्, तस्मात्समयमात्रमपि मा प्रमादी ? ॥३०॥

हे गौतम! मित्र त्वा वाधवोने ‘अवउज्जिभय’=त्यजीने तेमत्र विपुत्र धनारसचय=पुष्पत्र धन राश्याने एण मनमायो खसेदी नालीने
वीजीवार फरीथी ते मित्र वाधर तथा धन सचयने गौतमो जाइममा आम कहीने समयमात्र प्रमाद करतो मां ३०

न ह जिनो अज्ज दिस्सइ । यट्टमए दिस्सइ मग्गदेस्सिए ॥ सपठ नेयाउण पहे । समय गोयम मा पमायण ॥३१॥
[मज्ज] भाजे (जिने) जिनेश्वर (१ हु दीसह) नधीउ देखाता तोण [मग्गदेस्सिए] मोक्षमागने देखाउनार (यहुमए) देखायछे, अर्थात्
मोक्षमाग देखाय (नगइ) हमणा (नेयाउण) सुनिरुगे मागने यिचे (गोयम) हे गौतम! (समय) ३१

‘या०—पुनरपि गौतमादीन् दृढीकरोति श्रीमहावीर—हे गौतम! सप्रतीदानीं मयि विद्यमाने प्रत्यक्षप्रमाणेन
शृण्वमाणे सन्ति नैयायिके मुक्तिरूपे पथि मार्गे मा प्रमाद भवान् कुर्यात्, यद्यपि तवेदानीं केवलज्ञान नास्ति, तथाप्यह
यिद्यमानोऽस्मीति साप्रत सशयाभावेन प्रमात्स्त्याज्य अग्रे तु मठिरहे एतांश्चा भाविनो भयभीता भविष्यन्ति चे
इति विचिन्तयेत्यनुमानप्रमाण त्रिधाय नैयायिके मार्गे साधुधर्मे मयि च स्थिरा भविष्यति, तत्किमनुमान कृत्याऽप्रमा-

दिनः स्थिराश्च भविष्यन्ति तदाह-मार्ग इव मुक्तिनगरं प्रति पंथा इव देशितः, कथितो मार्गदेशितः, अयं जीवदयाधर्मो मुक्तिमार्ग इव कथितो दृश्यते, अद्येदानीं जिने न दृश्यते, कथं भूतोऽयं मार्गदेशितः? बहुमनः, बहुभिर्बहूनां वा मनो बहुमतः, अथवा बहवो मता नया यस्मिन् स बहुमतः, नैगमसंग्रहव्यवहारगुलुत्रजब्दसमभिरुद्धैर्बभूतादिसप्तन्यात्मकः, ज्ञानदर्शनचारित्र्याणि मोक्षमार्गः, अपरमते श्रेयसांतवादित्वं, तस्मादयं जैनमनस्तु बहुमतः. एवं विधेयं मुक्तिमार्गोऽतीन्द्रियार्थदर्शिनं केवलिनं चिन्ता न स्यात्, तस्मादस्य बहुमतस्य मुक्तिमार्गस्य, एवं भव्या ज्ञास्यन्ति चेदयं मुक्तिमार्गोऽस्ति जिने नास्ति, तदास्य मार्गस्य कश्चिद्वक्तृत्वाप्यासीत्, न च स कश्चिद्वक्तृत्वापि सामान्यः, किंत्वस्य धर्मस्योपदेष्टा कश्चिदासौ जिन एव भवितुमर्हति, इति नद्विरहेऽप्यप्रमादिनो भविष्यति, संप्रति मयि केवलिनं सत्यस्मिन्नयायिके पत्रि सर्वथा प्रमादस्त्याज्य एवेति भावः. निश्चित आयो मुक्तिलक्षणो लाभो यस्मिन् स नैयायिको ज्ञानदर्शनचारित्ररूपरत्नत्रयात्मक इत्यर्थः. अथ पुनरप्यस्या गाथाया अयमर्थोऽप्यस्ति-हे गौतमाद्येदानीं भवान् जिनः केवली न दृश्यते, दृश्यत इतिक्रियाबलाद्भवानितिपदमनुक्तमपि गृह्यते, परं बहुभिर्भूतो मान्यो ज्ञातो वा बहुमतः, अर्थात्प्रसिद्धो मार्ग इव जिनत्वभवनमार्गो देशितो मया तवोपदिष्टः, स मार्गस्तवया विलोक्यत एव, तस्मात् संप्रतीदानीं मयि जिने सति नैयायिके मार्गं मनुक्ते मार्गे समयमात्रमपि मा प्रमादीः? मयि विद्यमाने सति मयि विषये मोहाद्भवान् जिनोपश्चात्त्वं न वर्तते, जिने भावी, तस्मादिदानीं मद्बचने प्रमाणं विधेयमित्यर्थः. ॥३१॥

पुनरपि फरीने पण श्रीमहावीर गौतममादिकने वधारे दृढ थवा कहे छे. हे गौतम! हमणांन्हूं विद्यमान छूं, अथोत् प्रत्यक्ष प्रमाणवडे

રિપદાન છે તેની આ ગળે તથાવનો અપાર રોવાની વધાર ત્યજી દેવો, માત્ર ઉપર નો મારા વિર ગળે પરાત મારી વધ્ય
ત્રીજો પત્તે કે જે એક અનુમાન મમાની રિતારી નૈવાયિક માર્ગ=માત્રપદ=મા તથા મારે રિપદે પા સિર થયો, તેમો કેટુ મનુ-
માન હતો અપમાદી વનો સિર પતે? તે કહે છે-મુક્તિનગર મતિ ત્રાણે માર્ગત દેવિત કયો રોગ નહિ. તેરો આ તોરદગાવમે
મુક્તિમાર્ગ નેરા કરેલા દરાવ છે ખાજે વ ત્રિત નો મવી દેરાના તથાપિ માર્ગ ત્રણિ દોમે ને, કેરો માર્ગિ વદુપત, મળાનો માનેત્રો,
અપરા તેમો પા માન્નવ આરના ને રેરા કે નૈવમ, મરશ, વગરા, કતુઃ, ગુર, ગદ, મમચિત્તઃ, ક્યાદિ મમનયાત્મક જ્ઞાન-
વર્ણનવારિવ પત્ત માર્ગમાર્ગ અપરતત્ત્વો વર્ણવ તારિપુ હાય છે મવી આ જૈનમત નો વદુપત છે ખાવા મમારનો વ મુક્તિમાર્ગ
મત્રીદ્રિય અર્થાદર્શો તથા નેરલી જિન રિના નિરુજા ન પાય, માત્ર આ વદુપત મુક્તિમાર્ગ છે વપ વધ્ય ત્રીજો વદિ ત્રાપને કે
આ મુક્તિમાર્ગ છે વા ત્રિત નવી ત્યાર વ માર્ગનો કોર વક્તા નો રોત્ર; ખન તે વક્તા વગ કાદ સામાન્ય જન તો નરોત રિતુ
ખાસ પર્વનો તરેણ કોર આત્ર પિનત દાસા પાય છે, વપ મારા અર્માનિયવો વળ અપમાદી થયે રમ્ભાનો તો દુ કેરકી રાત્ર
રોવાથી વ નૈવાયિક માર્ગે તરંપા વમાદ ત્યગીત્ર દેવો નૈવામિત્ર વટલે તેવો નિધિય અપ=અપ ત્યા છે ત્રેરા, અર્પત્ત જ્ઞાનદર્શન
વારિવકવ રત્નપયામદ, વ મોખમાર્ગ ત્રપદેત્રો છે આ ગાથાનો મામ વળ અર્થ ને-દે ત્રેરા! ખાજે તમે ત્રેરકી ત્રિા નવી દેરાતા
'રત્નપત્ર' વ ક્ષિત્યાદના વટની 'મગરાન'='ત્રે' વ વદ કરેલ નવી તા વળ અપમાદાસથી હેરાવ છે વરંતુ વદુપ માન્ય કરી ત્રાણેના
અર્પત્ત અત્રિ વમિત્ત માર્ગ=જિનતત્ત્વમના માર્ગ તુલ્ય મે તમને દેવિત્ર=ત્રપદિષ્ટ કરેલો વ માર્ગ નો ત્રવ ત્રોયોત છે, તે માટે રવે દુ
ત્રિત ત્રેનિરિતત પ્રારાપી મે કરેલા વ માર્ગનો મમયમાત્ર વળ પ્રમાદ મા કરો દુ ચિત્રમાન રુ ત્રો મુત્રી મારામો માદ રોવાથી તમે

જિન નથી પણ પાછલ્લથી તમે જિનભાવી થશો તે માટે હમણાં તો તમારે મારા વચનમાં પ્રામાણ્ય ભાવ રાલીનેજ વર્તવું યોગ્ય છે. ૩૧

અવસોહિય કંટકાપહં । ઉત્તિણ્ણોસિ પહં મહાલયં ॥ ગચ્છસિ મગ્ગ વિસોહિયં । સમય ગોયમ મા પમાયણ ॥૩૨॥
[કંટકાપહ] કંટકરૂપ ભવ [અવસોહિયા] ત્યાગ કરીને [મહાલય] મોટા [પહ] મોક્ષરૂપી ભાવ માર્ગમાં [ઉદ્દણ્ણો સિ] અવિલો છે [વિસોહિયા] તે માર્ગમાં [મગ્ગ] તેજ તુ [ગચ્છસિ] ચાલે છે તેથી (ગોયમ) હે ગૌતમ! (સમય) ૩૨

વ્યા૦—હે ગૌતમ! ત્વં મહાલયં પંથાનમુત્તીર્ણોઽસિ, મહાન્ સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શનચારિત્રલક્ષણ આલય આશ્રયો યસ્મિન્ સ મહાલયસ્તં મહાલયં, एतादृशं पंथानं राजमार्गं प्राप्नोऽसि, किं कृत्वा? कंटकपथमवशोध्य, कंटकानां बौद्ध-चरकसांख्यादीनां पंथः कंटकपंथः, आकारः प्राकृतिकः. अथवा कंटैः कुतीर्थिकैराकीर्णो व्याप्तः कुत्सितपंथाः कंटकाप-थस्तं परिहृत्य सम्यग्मुक्तिमार्गं राजमार्गमिव प्राप्नोऽसि. हे गौतम! यदि विशेषेण शोधिते निरवद्ये मार्गे गच्छसि तदा समयमात्रमपि प्रमादं मा कुर्याः. ३२

હે ગૌતમ! તમે મહાલય=જેમા સમ્યગ્જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રલક્ષણ મહોટો આલય [આશ્રય] છે એવા પથ=રાજમાર્ગે પ્રાપ્ત થયા છો. કેમ કરીને? કંટકપથ=કંટકરૂપ બૌદ્ધ ચરક સાંખ્યાદિકના પંથને અવગોધન કરીને=સાફ કરીને, (કંટકાપથ શબ્દમાં 'આ' કાર છે તે પ્રાકૃતને લીધે તેમ થઈ શકે તેથી છે.) અથવા કંટક=કુતીર્થિકોણ આ=આકીર્ણ (વ્યાપ્ત) કુત્સિત માર્ગ કંટકાપથ, તેને પરહરીને સમ્યગ્ મુક્તિમાર્ગ=રાજમાર્ગ જેવાને પ્રાપ્ત થયો છે, માટે હે ગૌતમ! હવે જ્યારે વિશેષતયા શોધિત નિર્દોષ માર્ગે જાઓ છો તો સમ-યમાત્ર પણ પ્રમાદ મા કરશો. ૩૨

अथछे जह भारवाहण । मा मग्गे विसमेवगाद्धिया ॥ पच्छा पच्छाणुनाचए । समय गोयम ॥ ३३॥
(चदा) जेम (अथले) अशक (भारवाहक) भारवाहक (विसमे मग्गे) विषम मार्गमा (अवगाहिया) प्रवेश करीने [पच्छा] पछी
[पच्छाणुतायए] पश्चात्ताप करनार [मा] न याओ मोटे (गोयम) हे गौतम ! [समय] ३३

व्या०—हे गौतम ! यथा कश्चिद्भारवाहको विषय मार्गमवगाह्य विषये मार्गे स्वर्णादिभारमुत्पाद्य समे मार्गेऽयत्न
स्यात्, स च भारवाहक पश्चाद् गृहमागत्य पश्चादनुत्पद्यते पश्चात्तापपीडित स्यात्, कोऽयं ? यथा कश्चिद्भारवाहक
शिरसि कतिचिद्दिनानि घातयिष्ये मार्गे स्वर्णादिभारमुत्पद्यति, तदनंतरं कुत्रचित् पापणादिसंकुले मार्गे भारेणा-
क्रान्तोऽहमिति ज्ञात्वा तं भारमुत्पद्यति, स च भारवाहक पश्चाद् गृहमागत्य सत् निर्धनत्वेन पश्चादनुत्पद्यते, पश्चा-
त्तापपीडित स्यात्, तथा त्वमपि विषम मार्गं तावन्नादियोविशेष महाव्रतभारमुत्पाद्य समे मार्गे यौजनाचारं कुर्व-
न्निष्परीपहादिना त्वत्नं महाव्रतभारं त्यजन्नयत्नं भवन् पश्चादत्येव यस्यागतं समयमनरहितो भूत्वा मा पश्चादनुत्प-
द्ये, मा पश्चात्तापपीडितो भूया इति विचिंत्य समयमात्रमपि मा प्रमादी ? ॥ ३३॥

हे गौतम ! जेम कोइ भारवाहक विषय मार्गने पार उतरीने, अर्थात् वसमा मार्गमा भुवणादिभार उपाडीने उलहीन गने अने ते भार
वाहक पछी घरे आगी पश्चात्तापे करी पीडित थाय, अर्थ एथो ते के—जेम कोइ भारवाहक माथा उपर केटलार दिवस गूरी सुव
र्णादिभार उपडी अति वसमो मार्ग उतर्यो तदनंतर जरा पाणा वगेरेयी खडगडो मार्ग आवता 'हु' तो आ भारयी थाकी गया'
एम कगळी ए गओ फगानी नागी पश्चात् घरे आनीने 'अरेरे' ए भार न नागी दीथो हात तो केटु सारुं? आनी रीने निर्धननाना

पश्चात्तापथी पीडाय तेम तुं पण विपमार्गं=यौवनव्रवस्थामां महाव्रत आदिक भार रही हवे यौवन उत्तर्या पछी सीधे मार्गे आवीने कोइ एक परीपद्मादिक्रयां स्खलन पामी महाव्रत भारने अवल थइ तजी दइ पाछळथी छेली अवस्थामां आन्या थका संयम धन रहित वनी पश्चात्तापवढे अनुताप मा पायशो आम विचारीने यत्किंचित् समय लेश प्रगाद सर्वथा म करगो. ३३

तीणोसि अण्णवं मं. । किं पुण चिट्ठसि तीरमागओ ॥ अभितुर पारं गमित्तए । समयं गोयम मा पमायए ॥३४॥
[मह] मोटा (अण्णवं) ससार समुदने [तिणो दुसि] तुं तरीज गयोछे [पुण] हवे [तारमागओ] काठे आब्यो थको [किं चिट्ठसि] केम अटकी रहे छे (परं गमित्तए) पार पामयाने [अभितुर] उनावळ रु. तेथी [गोयम] हे गौतम! [समय] ३४

व्या०—हे गौतम! त्वमर्णवं भवसमुद्र तीर्णं एवासि, उल्लघितप्रायोऽसि, किं पुनस्तीरमागतः सन् तिष्ठसि? औदासीन्यं भजसि. हे गौतम! भवार्णवस्य पारं गंतुमभित्वरस्व? पारगमने उचालो भवेत्यर्थः. तोरमव्र मुक्तिपदमुच्यते, तस्मात्समयमात्रमपि मा प्रमादीः? ॥३४॥

हे गौतम! तुं अर्णव=आ भवरूपो समुद्रने तरी गयोज छे घणे भागे अर्णव ओलवाइ गयो छे, हवे थुं छेक तीरे आर्वीने उभो छे? केम उदासीनता धारण करी रगो छे? हे गौतम! भवार्णवने पारने पापमा उनावळो था, अही तीर एटले मुक्तिपद कहवाय छे=ने कारणथी हवे समयमात्र पण प्रमाद मा करजे. ३४

अकलेवरसेणिमुस्मिया । मिद्धि गोयम लोयं गच्छसि ॥ खेयं च सिवं अणुत्तरं । समयं गोयम मा पमायए ॥३५॥
[गोयम] हे गौतम! तु (अकलेवरसेणि) कलेवर रहित श्रेणिने [जलित्वा] प्राप्त करीने (खेमं च) क्षेम तथा [सिच] कुशल (अणु-

सर) सवोऽहं ब्रह्मा (सिद्धि लोभ) मोक्ष प्रत्ये [गच्छति] जइश तेथी (गोभम) हे गौतम! (समय) ३५

न्या०—हे गौतम! त्वं निर्दिष्टं नामकं लोकं स्थानं गमिष्यसि प्राप्तुमि, किं कृत्वा? अकलेयश्च श्रेणिमुत्पद्य, न विद्यते कलेयश्च शरीरं येषां तेऽकलेयरा सिद्धास्तेषां श्रेणिकृत्तरोत्तरप्रशस्तमनं परिणतिपद्वति क्षपकश्रेणिस्तान् कलेयश्च श्रेणिमुत्पद्य, उत्तरोत्तरसम्यग्स्थानप्राप्त्यनतिमेव कृत्वा, कथं नूतं सिद्धिलोकं? क्षेमं परचराशुपद्वचरहितं, पुनः कीदृशं? शिष्यं सकलदुरितोपशमं, पुनः कीदृशं? अनुत्तरं सर्वोत्कृष्टमित्यर्थः ॥६१७॥

हे गौतम! तु सिद्धिनामकं लोके जइश, शुद्धीने? अकलेयश्च श्रेणि=एव जे ओने कलेयश्च शरीरं होता नथी एया जे सिद्ध, ते आनी श्रेणि=उत्तरोत्तर प्रशस्त मनं परिणामनी पद्वति अर्थात् सपर श्रेणिने छोडी दइ पनाथी एण आगळ कथी=एवले उत्तरोत्तर समय-स्थान पामता पामता उद्यतिन करीने क्षेम=परचक्रान्ति उपद्रव रहित तेमज शिर=सर उ दुरितनो ज्या उपशम जे तथा अनुत्तर=सगथी उत्कृष्ट सिद्धिलोकने तु पामीन, माड हे गौतम सम्यग्मात्र एण प्रसार मा मरजे ३५

पुढे परिनिर्मुहे चरे। गामगाणं नगरे च मज्जाणं ॥ सतिमगाणं च बृहणं । समयं गोयमं मा पमायणं ॥६१॥
[गाम] गाम [नगरे] च [मज्जा] सतिमगाणं [बृहणं] बृहणं [गोयमं] गोयमं [मा पमायणं] मा पमायणं [समयं] समयं [न पमायणं] न पमायणं [मज्जा] मज्जा कर नहि ३५

न्या०—हे गौतम! परिनिर्मुक्तं ज्ञातरसंस्थितं सत् चरं? समयं सेयस्य? नीदृशं? ज्ञाने गतोऽग्रामगतं, च पुनः

नगरे गतः, चशब्दादने वा स्थितः, पुनः कीदृशः? संयतः सम्यग्यत्वं कुर्वाणः, पुनः कीदृशः? बुद्धो ज्ञाततत्त्वः, च पुनर्हे गौतम! शांतिमार्गे त्वं बृंहयेः, भव्यजनानामुपदेशद्वारेण वृद्धिं प्रापयेः; अत्र कार्ये समयमात्रमपि मा प्रमादीः? हे गौतम! परिनिर्वृत=शांत रसयुक्त थइने चर=विहरजे; संयमने सेवां. केवी रीते? गामे गयो हो अथवा नगरे गया हो के 'च' शब्दु छे तेथी वनमां स्थित हो तो पण संयत=सम्यक् यत्नपरायण रही तेमज बुद्ध=ज्ञाततत्त्व थइ अने शांतिमार्गने तुं वृद्धि पमाडजे अर्थात् भव्यजनोने उपदेश करी जगत्मां विस्तारजे; आ कार्यमां समयमात्र पण प्रमाद मा करजे. ३६

बुद्धस्स निसम्म सुभासियं। सुकहियमट्ठपओवसोहििय ॥ रागं दोसं च छिदिया। सिद्धिं गए भयवं गोयमत्तिवेमि..३७ [सुकहिय] सुकथित [अट्ठपओवसोहििय] शब्दोथी अलङ्कृत थयेलु (बुद्धस्स) तत्त्वज्ञ=महावीरस्वामीनु (भासियं) कथन (निसम्म) श्रवण करीने (भयव गोअमे) भगवान् गौतमस्वामी [राग दोसच] राग तथा द्वेषने (छिदिया) जीतीने [सिद्धिं] गइ गब] मोक्षपदने पासया, (त्तिवेमि) एम हु कहु छुं. ॥३७॥

व्या०—गौतमः सिद्धिं मुक्तिस्थानं प्राप्तः, किं कृत्वा? बुद्धस्य श्रीमहावीरदेवस्य सुष्ठु शोभनं भाषितं सुभाषितं सम्यगुपदेशं निशम्य श्रोत्रद्वारेण हृद्यवधार्य च, पुनः रागद्वेषं च छित्त्वा कीदृशं सुभाषितं सुकथितं, सुतरामनिशयेन शोभनप्रकारेणोपमायोगेन कथितं, तथा अर्थपदोपशोभितं तथाहं तवाग्रे ब्रवीमीत्यर्थः. ॥ ३७ ॥

इति द्रुमपत्राख्यं दशममध्ययनं संपूर्णं.

गौतम, सिद्धि=मुक्तिस्थाने प्राप्त थया. केम करीने? ते कहेवाय छे. बुद्ध=श्रीमहावीर देवजुं सु=शोभन भाषित=सम्यक् उपदेशने

मांमन्त्री, अथान् धोत्रादात्ता इदयमा अवधारण ररीने, च-पुन ताग तथा द्वेषने छेदीने, सुमानित के? सुकथित=सम्यक्प्रकारे
उपमायुक्त इष्टत संहित यदेवायलु तथा अर्थयदोपशोधित=रुदेवा धारेता अर्थनु निरण करवाभां समर्थ पदोपी गोपीतु [श्रीमहा-
वीर देवता सुमापितना विशेषण छे] 'एष इ चोलु छे' आ वचन सुधर्मास्वामीनु जयस्वामी प्रत्येनु छे ॥३७॥

इति श्रीमद्भुत्तराध्ययननृत्तार्धदीपिकायामुगध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिल्लक्ष्मीवल्लभगणेशिधिरचिताया
दशमाध्यायनस्यार्थं मपूर्ण ॥ श्रीरस्तु ॥

ए प्रमाणे उपाध्याय श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य श्रीलक्ष्मीवल्लभगणीनी रवेनी श्रीमद् उत्तराध्ययननी वृत्तिमां वशसु द्रुमपर
आयन पूण ययु

॥ अथैकादशमध्यायन प्रारभ्यते ॥

अथ दशमेऽध्ययने प्रमादपरितारार्थमुपदेशो दत्त, स च विवेकिन ग्य स्यात् विवेकी च यदुच्यते भवेत् अत
एकादशमध्ययन यदुच्यते यदुच्यते—

सजोगा विपमुक्त्स । अणगारस्स भिम्बुणो ॥ आया र पाउकरिस्सामि । आणुपुंरसुणेह मे ॥ १ ॥
(संयोगा) अर्थ प्रथम अध्ययनती प्रथम गाथा प्रमाणे समन्वो

व्या०—हे जंबू ! संयोगाद् विप्रमुक्तस्य अनगरस्य भिक्षोः आचारं साधुयोग्यक्रियां बहुश्रुतपूजारूपं बहुश्रुत-
स्वरूपज्ञानं आनुपूर्व्या अनुक्रमेण प्रादुःकरिष्यामि प्रकटीकरिष्यामि, मे मन कथयिष्यतस्त्वं शृणु । १॥ अथवा साधो-
राचारं आकारं बहुश्रुतस्य आकारं, बहुश्रुतः कीदृग् स्यात् ? तत्प्रकटीकरिष्यामि । १॥ प्रथमं तत्परिज्ञानार्थं अबहुश्रु-
तस्य लक्षणमाह—

अथ बहुश्रुत पूजा नामनु अगीयारसु अध्ययन
दशमा अध्ययनमां प्रमाद परिहारार्थं उपदेश दीधो पण ए प्रमाद परिहरवो ए तो विवेकीथीज थइ शके अने विवेकी बहु-
श्रुतज होय एटला माटे आ एकादश अध्ययन बहुश्रुत नामनुं अर्थात् बहुश्रुतनाज वर्णन वालुं कहेवाय छे.
हे जंबू ! संयोगथी विप्रमुक्त, सांसारिक संबंधथी छुटो थयेलो तथा अनागर=ग्रह रहित एवा भिक्षु=संयमी साधुनो आचार=साधु-
योग्य क्रिया, अर्थात् बहुश्रुत पूजारूप आचार माटे नियत बहुश्रुतस्वरूप ज्ञान, आनुपूर्वीथी एटले अनुक्रमे प्रकट करीश, जे मे कहे-
वाशे ते तुं श्रवण कर. अथवा साधुनो आचार=आकार, एटले बहु श्रुतनो आकार, बहुश्रुत केचो होय? ते हुं प्रकट कही देखाडीश. १
बहुश्रुतनुं निरूपण करता पहेलां, बहुश्रुतनुं यथार्थ स्वरूप परिज्ञान थवा माटे अबहुश्रुतनुं लक्षण कही देखाडे छे.

जे यावि होइ निव्विज्जे । थद्वे लुद्धे अणिग्गहे ॥ अभिक्खणं उल्लवइ । अविणीए अबहुस्सुए ॥ २ ॥
[जे] जे कोइ [निव्विज्जे] अविद्य [होइ] होय [अवि] अपि (थद्वे) अहंकारी होय [लुद्धे] लुब्ध होय [अणिग्गहे] इन्द्रिय अने
मनना निग्रह रहित होय (अभिक्खणं) बारवार [उल्लवइ] उल्लाप करतो होय (अ) तथा [अविणीए] चिंतय रहित होय ते (अव-

दुस्तुष्ट) अथदुष्टं न कहेयाय छे २

व्या०—यद्य यो मनुष्यो निर्दिष्टो भवति, अपिशब्दात् य सखिणो वा भवति, स चेत् स्तन्योऽहकरी भवति, पुनर्लुब्धो भवति, रसादिषु लोलुपो भवति, पुनर्योऽनिग्रह इन्द्रियदमनरहितो भवति, पुनर्योऽभीक्ष्ण वारवार उल्लसति, उन्मायत्येन यथातथा अभिचारित लपति, चाचालो भवति, स पुरुषोऽविनीतो विनयधर्मरहितो वदुश्च्युत उच्यते सखिणोऽपि अथदुष्टुत चेत् स्यात् स चिगत्वस्य फलं न प्राप्नुयात्, तद्विपरीतो यदुश्च्युत स्यात् ॥ ३ ॥ अथदुष्टुतस्य कारणमाह—

जे मनुष्य निर्विद्य=शास्त्राध्ययन रहित हाय, अपि शुन्द छे तेदी जे भले सविद्य=अधीत शास्त्र होय पण ते कदाच स्तन्य=भट्ट कारवान होय तेम दुग्ध=रसादि विषयोमा लोडुप रहेतो होय अने बली अनिग्रह=इन्द्रिय दमन रहित होय, एतलुज नहि बली जे वारवार मयलता पूर्वक जेम तेम अविचारित बकवाद करी वाचाळ होय ते पुरुष अविनीत=विनय धर्म रहित होमायी अगदुश्च्युत कहेवाय छे सविद्य होय वो पण अगदुश्च्युतमा गणाय तो तेना सविद्यत्वनु फळ न पामे आनायी विपरीत होय त गदुश्च्युत कहेवाय छे हवे अगदुश्च्युतना कारण कहे छे

अह पचहिटाजेहि । जेमि सिग्गवा न लप्पमड ॥ थमा कोहा पमापण । रोगेणालस्सेण ॥ ३ ॥
[तद] हवे [जेहि] जे [पचहि] पाच [टोणेहि] स्थानोवडे [सिक्का] ग्रहण (न लप्पमड) पामती नयी [य ना] मानधी [कोहा] प्रोथधी [पमापण] प्रमादधी [रोगेण] रोगधी [आस्सपण य] आलसथा ३

व्या०—अथ श्रोतुः पुरुषस्य उत्कीर्णताकरणे येः पंचभिः स्थानैः पंचभिः प्रकारैः शिक्षा ग्रहणासेवनारूपा न लभ्यते, न प्राप्यते, तानि पंचस्थानानि शृणु इत्यध्याहारः. स्तंभः, क्रोधः, प्रमादः, रोगः, आलस्यं च. स्तंभादहंकारात् शिष्यो योग्यो न भवति, तथा क्रोधादपि शिष्यो योग्या न भवति. तथा पुनः प्रमादेन मदविषयकषायनिद्राविक-थारूपेण उपदेशयोग्यो न स्यात्, तथा रोगेण वातपित्तश्लेष्मकुष्ठशूलादिव्याधिना शिक्षाग्रहणाहो न भवति, तथा आलस्येन अनुद्यमेन, चशब्देन एतैः सर्वप्रकारैः अथवा एतेषां स्थानानां मध्ये एकेनापि स्थानेन शिक्षा न प्राप्यते, गुरुपदिष्टशास्त्रार्थाभ्यासं कर्तुं न शक्नोति, शिक्षालाभस्याभावात् अबहुश्रुतत्वं स्यात्. ॥ ३ ॥ अथाग्नेतनगाथायां बहुश्रुतहेतुनाह—

अथ=हवे श्रोता पुरुषेने असर उत्पन्न करवामां जे पांच स्थानो वडे शिक्षाग्रहण तथा आ सेवना रूप=गिक्षा लब्ध यती नथी=पमाती नथी; ते पांच स्थानो सांभळ; [आटलो अध्याहार करवानो छे.] स्तंभ, क्रोध, प्रमाद, रोग तथा आलस्य; आ पांच स्थान छे तेमां प्रथम स्तंभ=अहंकारने लीधे शिष्य योग्य नथी गणतो. तेम क्रोधथी पण योग्य नथी रहेतो वळी प्रमाद=मद विषय कषाय निद्रा विकथारूप=ने लइ शिष्य उपदेश योग्य नथी रहेतो तथा वातपित्तश्लेष्म कुष्ठ शूलादि व्याधि वडे शिक्षा ग्रहण लायक नथी थतो तेमज आलस्य=अनुद्योगथी, 'च' शब्दथी ए वधा प्रकारो वडे शिष्य शिक्षा योग्य नथी रहेतो. अथवा ए पांच-मांथी एकाद स्थानथी ए वधा प्रकारो वडे शिष्य शिक्षा योग्य नथी रहेतो. अथवा ए पांचमांथी एकाद स्थानथी पण शिक्षा प्राप्त थनी नथी, अर्थात् गुरुए उपदिष्ट शास्त्रार्थनो अभ्यास करी शकातो नथी एटले शिक्षा लाभ न थवाथी अबहुश्रुतता थाय छे. ३

॥ ૪ ॥

અહ અદ્વિતિ ઠાણેદિં । સિદ્ધવાસીરુતિ બુદ્ધ ॥ અહસ્સિરે મયા દત્તે । ન ય મમ્મમુદારે ॥ ૪ ॥
(અહ) હવે [અદ્વિતિ] આઠ (ઠાણેદિં) સ્થાનો વડે [સિદ્ધવાસીરે] તિ] શિક્ષાશીલ (બુદ્ધ) કહેવાય છે (અહસ્સિરે) બોલા દાસ્યવાલો (મયાદત્ત) ૬ દિગેતે દમન કરનારો [ય] તથા (મમ્મ) મમને [ન] ઉદારે] ન કહેતો નેય તે ૪

‘યા૦--અધાનતરમેતરપ્થમિ સ્થાનૈરપ્થમિ પ્રકારે શિક્ષાશીલ હતુચ્યતે, શિક્ષા ગ્રહણાસેવનારુપશાસ્ત્ર શીલ તે ધારયતીતિ શિક્ષાશીલ તાનિ અષ્ટપ્રકારાણીમાનિ-‘અહસ્સિ’ અહસનશીલ’, પુન સદા દાતો જિતેન્દ્રિય, પુનર્યો મમ ન ઉદારેત્, ય ગ્તાદશો ભવતિ, ન ગુરુણા શિક્ષાગોચરો ભવતિ, ગુણિનો ગ્રહણાદ ગુણાના ગ્રહણ કતય ॥ ૪ ॥

અય=મનતર આ આઠ સ્થાન=આઠ પ્રમાર વહે શિક્ષાશીલ એમ કહેવાય છે, અર્થાત્ શિક્ષા=ગ્રહણ તથા આ સેવનારુપ=તે શીલ જેનુ=તેવી શિક્ષાનો ધારણ કરનાર શિક્ષાશીલ કહેવાય તે આઠ પ્રમાર દશાવે છે-જેને હમેશા હસવાની દેવ ન હોય, યલો જે સદા દાત=જિતેન્દ્રિય હોય અને કોઈનાં મર્મ ન બોલે, પણ જે હોય તે ગુરુઓની શિક્ષાને યોગ્ય હોય કે, અહીં ગુણોના ગ્રહણથી તે તે ગુણવાલાનુ ગ્રહણ રરવાનુ કે એમ સમજી લેવુ ૪

નાસીલે ન વિમીલે । ન સિગ અટ્ટલોલુગ ॥ અત્તોહણે સચરદં । મિમ્મવાસીલેતિ બુદ્ધ ॥ ૬ ॥

[ન અસીલે] શીલ રહિત (ન વિસીલે એ) જે ચિત્ત ~ શીલવાલો તે તથા [અટ્ટલોલુગ] અત્યંત રસતપા (ન સિગ) નહોય તે ૬
[અત્તોહણે] જે અતિ પ્રેમી ન હોય તે ૭ તથા [સચરદં] સત્યવ્રતને વિષે રાગ હોય તે [સિદ્ધવાસીરેતિ] શિક્ષાશીલ છે એમ

[बुद्ध] कहेवाय छे. ५

व्या०-पुनरेतादृशः शिक्षाशील उच्यते, एतादृशः कः? यः सर्वथा अशीलो न स्यात्, न विद्यते शीलं यस्य सः अशीलः शिलरहित इत्यर्थः. पुनर्यो विशीलो न स्यात्, विरुद्धशीलो विशीलः, अतीचारः कलुषितप्रतो न स्यात्, यः पुनरतिलोलुपोऽतरसास्वादलंपदो न स्यात्, अथवा अतिलोभसहितो न स्यात्, पुनर्योऽक्रोधनः क्रोधेन रहितः स्यात्, पुनर्यः सत्यरतिः स्यात्, स शिक्षाशीलः स्यादित्यर्थः. हास्यवर्जनं १, दांतत्वं २, परमर्मानुद्घाटनं ३, अशीलवर्जनं ४; विशीलवर्जनं ५, अतिलोलुपत्वनिषेधनं ६, क्रोधस्य अकरणं ७, सत्यभाषणं ८ च. एतैरष्टभिः प्रकारैर्बहुश्रुतत्वं स्यादिति भावः. ॥५॥ अथ अबहुश्रुतत्वमदुश्रुतत्वहेत्वोरविनीतविनीतयोः स्वरूपमाह-

पुनरपि जे आयो होय ते शिक्षाशील कहेवाय. केवो होय? जे सर्वथा अशील=शीलरहित न होय तेग जे विशीलल=विरुद्ध-शील=अतिचारवडे कलुषित व्रत न थयो होय, बळी जे अति लोलुप=अति रसास्वादलंपट न होय, अथवा अति लोभयुक्त न होय, बळी जे अक्रोध न=क्रोध रहित तथा सत्यरति, अर्थात्-सत्यमां दृढ प्रीतिवालो होय ते शिक्षाशील थाय. हास्य वर्जनः दांतत्व; पर मर्मानुं अ कथन, अशील वर्जन, विशील त्याग, अति लोलुपपणांनो निषेध, क्रोध न करवो. तथा सत्य भाषण; आ आठ प्रकारे बहुश्रुत पणुं थाय छे. एवो वेय गाथानो भावार्थ छे. ५

हवे अबहुश्रुतना तथा बहुश्रुतताना हेतु अविनीत तथा विनीत ए वेयनां स्वरूप कहे छे.

अह चउदसहिंठाणेहिं । वटमाणे ३ संजए ॥ अविणीए बुद्ध सो उ । निव्वाणं च न गच्छइ ॥६॥

[મદ] હવે [ષડ્વલહિ] ચૌદ [ઠાણેદિ] સ્થાનેને વિદે (વટમાળે ડ) રહેતો (મન) મુનિ [અવિનીત] અવિનીત [બુધ્ધ] કહેવાય છે [ડ] વટ્ટી (સો) તે અવિનીત [નિગ્ગણાદ] નિર્વાણને [ન ગચ્છહ] પામતો નથી ૬

પા૦-અથ ચતુર્દશસુ સ્થાનેષુ વતમાન સત્તોડપિનીત ડચ્ચત, સ પાપિનીતો નિર્વાણ મોક્ષં ય ન ગચ્છતિ, ન પ્રાપ્નોતિ અથવા નિર્વાણ નિર્ગાણકારણ જ્ઞાનદશનગરિત્તલક્ષણ રત્નત્રયથ સુખકારણ ન પ્રાપ્નોતિ અત્ર 'ચતુર્દશસુ સ્થાનેષુ' इति મસમ્પર્થે પ્રાક્ટનત્પાત્તનીગપટ્ટવચન ॥૬॥ અથ તાનિ ચતુર્દશસ્થાનાનિ િદુમિમાગામિરા-

૧૪ ચતુર્દશ સ્થાનોમા ચત્તત=તુનિ=અવિનીત કહેવાય કે અને તે ડપિનીત નિર્વાણ=માપને પામતા નથી અથવા નિર્વાણના કારણપૂત જ્ઞાનગૃંચારિત્તલ્પ રત્નત્રય કે જે પરમમુલના મારણ છે તેને નથી પામતો અને 'ચતુર્દશસુ સ્થાનેષુ' મમ સમ્પ્રી જાણ તેના સ્થાનમા તનીયા ગણવચન નિર્ણય ર્યો તે પ્રાક્ટનમા સમ્પ્રી સ્થાને તનીયા થઈ શકે કે ૬

ઉપર નિર્ણય કરેલા ૪૩ સ્થાનો ણ ગાયાવટે નિરુપ્પ કરી દસાવે જે

અનિચ્છલ્લ કોત્તી ૪૩૬ । પગથ ચ પકુવડ ॥ મિત્તિજ્ઞમાણો ૪૩૬ । સુય લ્હથૂળ મજ્જદ ॥૭॥

અનિ પાથપરિકલેદી । અવિ નિતેસુ કુપ્પદ ॥ સુવિયરત્તાધિ મિત્તસ્સ । રહે ભાનદ પાગ ॥૮॥
પડ્ધનવાઈ નિલે । થદ્દે છુદ્દે અણિગદ્દે ॥ અસપિમાગી અવિયથે । અવિણીપત્તિ વુઈ ॥૯॥

મમીક્ષણ=મારવાર=પ્રોથી થાય કે, અને પ્રયથ=ઉત્તરોત્તર પ્રકુપિતજ રહ્યા કરે છે, મિત્ર જેવો જ્ઞાતા છતાં મમ છે અર્થાત મૈત્રે સ્પ્રી દે છે યત=શાસ્ત્રાધ્યયન યામીને પણ મદ=મર્દ ધારણ રે છે પણ વહે વીનાનો નિદ્રા પણ થાય છે અને નિદ્રા ડપર

पण कोपे छे षटलुंज नहि सारी रीते प्रिय होय तेवा मित्रना पण तेनी पूठे पाप=दोष भाये छे=बोले छे वळी जे 'आ आमज छे' एम प्रतिक्षायवादी होय, अथवा प्रकीर्णवादी=असंबद्ध प्रलापी=होय तथा द्रोही स्वभाववाळो, स्तब्ध=गविष्ठ, लुब्ध=लोभी, अनियत=द्विदो जेनां निगूहोत नथी तेवो, तथा असाविभागी=कोइने कशुं आपे नहि' तेवो अने अप्रीतिकर=जेनाथी कोइ राजी न थाय तेवो होय ते अविनीत=अवहुश्रुत=कहेवाय छे. ७-८-९

उत्तराध्य-
यन नुब्रम
॥६२६॥

व्या०—अथ तानि चतुर्दश स्थानानि विभजति. य ईदृशो भवति स च पुमान् अविनीत इत्युच्यते. ईदृशः कीदृशः? अभीक्ष्णं वारंवार क्रोधी भवति, क्रोधं करोति; च पुनः प्रबंधं क्रोधस्य वृद्धिं, कुपितोऽपि क्रोमलवचनैरपि क्रोधस्य अत्यजनं, क्रोधस्य स्थिरीभाव प्रकुर्वते. मिथीयमाणोऽपि, 'मित्रं ममास्तु अयं' इति विचिंत्यमानोऽपि पश्चात् क्रमति लजति. कोऽर्थः? पूर्वं हि मित्रभावं कृत्वा पश्चात्स्वरितं मित्रत्वं त्रोटयति. ननु साधवो हि कुत्रापि मित्रत्वं स्नेहभावं केनापि सह न कुर्युः, संयोगाद्विप्रमुक्ता भवेयुः, नहि कथं 'मित्रिजमाणो वमइ' इत्युक्तं? अत्र हि पट्टजीव-निकायेषु व्रतग्रहणसमये भैत्र्यं विधाय शिथिलाचारित्वेन तां भैत्र्यं त्यजेयुरित्यर्थ. अथवा केनापि धर्मशिक्षाशास्त्रा-र्थदानादिना उपकारः कृतः स च हितकारकत्वान्मित्रप्रायस्तत्र उपकारलोपत्वेन कृतघ्नत्वेन मित्रत्वं वमति. अविनीत-स्यैतल्लक्षणमित्यर्थः. पुनर्यः श्रुतं लब्ध्वा माद्यति, ज्ञानाभ्यासादहंकारं करोति, विद्यामदोन्मत्त इत्यर्थः. ॥७॥ अपिशब्दः संभावनायां, यः पापपरिक्षेपी, अपि संभाव्यते पापैः समितिगुप्तिसम्बलनैः परिक्षिपति तिरस्करोतीत्येवंशीलः पाप-परिक्षेपी समितिगुप्तिसविराधकंप्रति तिरस्करोति. कोऽर्थः? कदाचित् कश्चित् समितिगुप्ति अज्ञानितया स्खलति, तदा

तमति धिक्करोति, छिद्र दृष्ट्वाय निदतीत्यर्थ. तथा मित्रेषु अपि कुप्यति, मित्रेभ्योऽपि शिक्षादातुं सधेभ्यः कृष्यति, मय्य श्रेय करोति, तान् वा प्रोषयति पुन सुतरामतिशयेन प्रियस्य मित्रस्य श्रितवाचकस्य गुर्वादिरपि रासि गृहाते पापक, पापमेव पापक अवर्यवादे भाषते, कोऽर्थः ? अग्रत प्रिय वक्ति, दृष्टत दोष वक्तीत्यर्थ ॥८॥ पुन प्रकोर्णरादी, प्रकीर्ण असपट्ट चदति इति प्रकीर्णरादी, अथवा प्रतिश्रुया च इद इत्यमेव इत्यादिनिश्चयभाषणशील. पुनर्द्रुहिलो द्रोघा द्रोहकरणशील इत्यर्थः पुन स्तब्धोऽङ्कारी अह तपयस्वी इत्यादिजल्पक. पुनर्लुङ्गो रसयुक्ताहारादा लामो पुनरनिग्रहोऽवशीकृतेन्द्रिय पुनरसविभागी, आनीतारार अन्येभ्यः साधुभ्यः प्रार्थयतीत्येवशील सविभागी, न सावभागी असविभागी, आहारेण स्वयमेवोदर विभर्त्तित्यर्थ, अन्यस्मै न ददाति 'अपिपक्षे इति' अभीतिकर, दर्शनेन वचनेन अभीतिमुत्पादयति, एतैर्लक्षणैरविनीत उच्यते अथ चतुर्दशस्थानाना नामानि-काव १, क्रो गरि रीकरण २, मित्रत्वस्य यमन त्यजन ३, विद्यामद ४, परच्छिद्रावेपण ५, मित्राग मायस्योत्पादन ६, प्रियमित्रस्ये-काते दृष्टभाषण सुते मिष्टभाषण ७, अविचार्यभाषण ८, द्रोहकारित्व ९, अहकारित्व १०, लोभित ११, अजिने-द्रियत १२, असविभागित्व १३, अभीतिकर १४, चतुर्दश स्थानानि चतुर्दश हेतुनि कारणानि अविनीततयोराग दकानि ज्ञेयानि

इव त चतुर्द स्थानाना विभाग देखाव च. जे एवा हाय ते पुरुष तो अविनीत एम वदेनाय छे एवो ए केरा? जे अभीक्षण चारवार प्रोषी पाय छे क्रात्र करे छे, वली प्रथम एटले क्रोधनी दृष्टि, अर्थात्-कुपित याय त्पार कायळ वचनो वदे वीनवतां छतां

પણ ક્રોધ ત્યજે નહિં પટલો ક્રોધને સ્થિર રાखે; તેને કોઈ 'આ મારો મિત્ર થાઓ' એમ ધારે તો તેને પણ પાછલયી ત્યજી દીયે, અંગે 'વ્યમતિ' પદનો પ્રયોગ કરવાનો આશય એવો છે કે-પ્રથમ મિત્રભાવ કરીને પાછલથી મૈત્રી સંબંધને તરતજ તોડી નાखે તેવો. અંગે એવી શંકા કરે છે કે-સાધુઓ વ્યાંય મૈત્રી=સ્નેહભાવ નજ કરે એમ પૂર્વે 'સંયોગા વિષ્ણુકુસ્સ૦' इत्यादિકથી કહેવાય ગયું. તો પછી 'મિત્રીયમાણો વ્યપતિ' એ કેમ કહ્યું? તેના સમાપનાર્થ કહે છે કે-અંગે પટ્તીવનિકાયોને વિષયે વ્રત ગ્રહણ સમયે મૈત્રી ધારણ કરીને પાછલથી પોતે આચાર પાઠયાની શિયલતાને લીધે તે મૈત્રીને ત્યજે એ આ ઠેકાણે વિવક્ષિત છે. અથવા કોઈયે પણ ધર્મશિક્ષા તથા શાસ્ત્રાય દાનાદિક દ્વારા ઉપકાર કર્યો હોય તો તે હિતકારક હોવાથી મિત્ર જેવો ગણાય તેવાના ઉપકારનો લોપ કરી કૃતઘ્ન વની મિત્રત્વનુ વમન કરે છે, અંગે વમન શબ્દ ત્યાગના અર્થમાં છે પટલે મિત્રભાવ છોડી દીયે છે એવો અભિમાય છે, વલ્લી જે શ્રુત=શાસ્ત્ર જ્ઞાન પામીને મદ ધારે છે=જ્ઞાનાભ્યાસથી અહંકાર કરે છે; મિત્રા મદથી ઉન્મત્ત વને છે આ અત્રિનીતંતુ લક્ષણ કહ્યું. અપિ શબ્દ સંભાવના અર્થમાં છે-જે પાપપરિશ્લેષી=પાપવટે નિંદા કરનારો પણ થાય પટલે સમિતિ ગુપ્તિ વિરાધક પ્રતિ તિરસ્કાર કરે=અર્થાત્-મોડ વલતે કોઈ સમિતિગુપ્તિમાં અજ્ઞાનિપણને લીધે સ્વલિત થાય ત્યારે તેના પ્રતિ ધિક્કાર દર્શાવે; છિદ્ર જોડને અન્યની નિંદા કરે; તેમ મિત્રોને વિષયે પણ કોપે-મિત્રરૂપ શિક્ષાદાતા સંવાદિક પ્રતિ પણ ક્રોધે ભરાય અથવા સંવાદિકરુને કુપિત કરે-વલ્લી સુઅતિશયે હિતવાંછના કરનાર મિત્ર મિત્ર તુલ્ય ગુરુ વગેરેના પણ રહઃ=અર્થાત્માં પાપક-ન ચોલયા જેવાં દુર્વચનો ચોલે; મતલબ કે- પાંમે હોય ત્યારે તો મિત્ર ચોલે પણ પરપુંડે દોષ ખાંલે. પુનઃ પ્રતીર્ણવાદી=અસંયદ્ પ્રલાપ કરનારો અથવા 'આ હું મહું છું એમજ છે' આમ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક નિશ્ચય ભાષણની દેવચાલો અને વધાયનો દ્રોહ કરનારો તથા સ્તબ્ધ=અહંકારી 'હું તપસ્વી છું' इत्याદિક પોતાનો

महत्तानो लवारो करनारा तथा लुन=रसयुक्त आहारादिभ्या लोडुष, यत्नो अनिग्रह=जैर्ना इन्द्रियो वक्ष्य नवी एवा तेमज असवि-
भागी=जे वद आहारादिषु मले तेमायी अन्यने जरा पण न देवा केवल पेयरो वनी वर्तनारो, अने जोनारने तथा वचन साभ-
जनारने अभीति उपजागनारो, आटन लयणोयी युक्त पुरुष अग्निनीत वदेयाय छे इवे ए चतुर्दश स्थानना नामो कहे छे क्रोध १,
क्रोधस्फिरीररण २, मित्रत्वगु वमनन्त्याग ३, विद्यागद ४, परच्छिद्रान्वेषण ५, मित्रने क्रोध उपजागना ६, मित्रमित्रनु एरातमा
हुष्टु योलु ७, वगर निचार्यो चरवाद ८, सर्वना द्राद मरगो ९, अहंकारिण १०, लोमिपण ११, अमिर्तद्विषण १२, असनि
भासिता १३, अने अभीतिरत्न, आ चउद स्थान पटले चउद कारणो अविनीतताना उत्पादक समगराना छे ९
ए प्रमाणे अविनीतताना कारणो वही इवे विनीतताना १५ स्थानो कहे ने

अह पन्नरसहिं टाफेहिं । सुमिणीगत्ति शुचई ॥ नीचावती अचवले । अमाई अकुतुहले ॥ १० ॥

(अ) इवे [पन्नरसहिं] पन्नर [टाफेहिं] स्थानोमडे [सुमिणीगत्ति] सुविनीत [शुचई] एम कहेयाय (नीचावती) गजतावाळो १
(अचवले) अचपल २ तथा [अमाई] माया रहित ३ तथा (अकुतुहले) कुतुहल रहित ४ १०

व्या०—अथ पचदशानि स्थाने सुविनीत इत्युच्यते तानि पचदश रगानि इमानि, य एतै पचदशानिर्लक्ष-
णैर्युक्तो भवति न विनीत इत्यर्थं प्रथम यो नीचावती, नीच अनुद्धत, गुरो शय्यासनाव अनुद्ध, तत्र वर्धितु रगतु
शील यस्य स नीचावती, गुरो शय्यात, गुरोरासनादानोचे शय्यासने शेते तिष्ठति या इत्यर्थ, पुनर्योऽचपल, न
चपलोऽचपल, अचपलत्वं चतुर्धा भवति, गला अचपल १, स्थित्या अचपल २, भाषया अचपल ३, भावेन

अचपलः ४. गत्या अचपलः शीघ्रचारी न भवति १, स्थित्या अचपलस्तिष्ठन्नपि शरीरहस्तापादिकं अचालयन् स्थिरस्तिष्ठति २, भाषया अचपलोऽसत्यादिभाषी न स्यात् ३, भावेन अचपलः सूत्रे अर्थे अनागते असमाप्ते सत्येव अग्रेतनं न गृह्णाति ४, इति अचपलस्यार्थः २. पुनर्थः अमायी, मायास्यासीति मायी, शुभमिष्टानाहारादौ आचार्यादीनामवंचकः ३. पुनर्योऽकुतूहलः, न विद्यते कुतूहलं यस्य स अकुतूहलः, कुतूहकं इंद्रजालभगलविद्यानाटकादीनां न विलोकक इत्यर्थः. ४ ॥१०॥

हवे पछी पंचदश स्थानोवडे 'सुविनीत' एम कहेवाय छे ते पंचदश स्थान अत्रे कहेवाशे, जे ए पंचदश लक्षणांथी युक्त होय ते विनीत समजवो. प्रथम तो नीचावर्तो [१] अनुद्धत वर्त्तन, अर्थात् गुरुनां शय्या तथा आसन वगेरेथी उचुं न होय तेवा शय्या आसन उपर स्थिति करवानां देवमालो, तथा जे अचपल (२) चपल न होय; अचपलता गति, स्थिति, भाषा तथा भाव; एमा भेदथी चार प्रकारनी कही छे. गतिथी अचपल पुरूप उतावळो न चाले; स्थितिथी अचपल चेठां चेठां हाथ पग वगेरे न हलावे; भाषाथी अचपल असत्यादि न बोले; भावथी अपचल मूत्र अथवा अर्थ न आनडे अथवा समाप्त न थयेळ होय त्यां सुधी आगळ न चलावे; आवी रीते अचपल पदनो अर्थ समजवो; वळी जे अमायी (३) माया रहित=अर्थात् शुभमिष्टान्न आहारादिकयां आचार्यादिकनी वंचना न करनारो; अकुतूहल [४] जेने कुतूहल न होय, अर्थात् ज्ञादुखेल, इंद्रजाल, नाटकादिक, जोवामां उत्कंठा रहित, १०

अस्पं चाहिद्विखवई । पदंधं च न कुव्वई ॥ मितिल्लमाणो भयइ । सुय लधुं न मज्जइ ॥११॥

(च) तथा [अस्पं अहिंमिखवइ] कोइतो तिरस्कार करे नहिं ५, [पयंधं च] कोपना प्रवधने (न कुव्वइ) करे नहिं ६, (मितिल्ल-

माणो) मित्रभाय वशायितो ७ तथा [सुभ] शास्त्र ज्ञान (लुङ्) भेळववामा [न मज्जर] मव न करे ८, ११

ध्या०—पुनर्पोऽल्प अधिक्षिपति, अल्पशब्दोऽत्र अभावार्थ, कमपि न अधिक्षिपति, कमपि कठिनैर्घचनैर्न निभ-
र्त्सयतीत्यर्थ ५ च पुन प्रयथ न करोति, प्रचुरत्वाल क्रोध न रक्षति, दीर्घरोपी न स्यादित्यर्थ ६ मित्रीयनाण भजते
मित्रत्वकर्तार सेवते, कोऽर्थ ७ य कत्रित् स्वस्मै विद्यादानानुगकार कुर्यात्तस्मै स्वयमपि प्रत्युपकार करोति, कृतघ्नो
न स्यादित्यर्थ ७ पुन श्रुत लब्ध्या न मायति, मव न करोति ८ इत्यष्टमस्थान ॥११॥

बळी जे अल्प अधिक्षेप करे अहो अल्प शब्द अभाव अर्थमा छे अयात् जे कोइनो अधिक्षेप=तिरस्कार न करे (५) तेमज
प्रयथ पण न करे=एट्ठे लाबा बाल मुग्धी क्रोध न राखे, अर्थात् दीर्घ रोपी न थाय, (६) अने कोइ तेने मित्र रावा इच्छे तो
तेने भजे=भजुइळ वर्ते, (७) अर्थात् जे कोइ पोताने विद्यादानादि उपकार करे तेनो पोते पण प्रत्युपकार करे पण कृतघ्न न थाय;
अने श्रुत=शास्त्र ज्ञान मपादना करी मद धारण न करे (८) ११

न य पापपरिवक्षेयी । न य मित्रेसु कुप्यद् ॥ अल्पियस्साधि मित्रस्स । रद्दे कल्लाण भान्दई ॥१२॥
[य] तथा [पापपरिवक्षेयी] पापनो परिक्षेप करनार (१) न होय ९ (य) तथा (मित्रेसु) मित्र उपर (न कुप्यद्) कोप करे १०
तथा [अल्पियस्साधि] अल्पिय बया (मित्रस्स) मित्रनु [रद्दे] बकातमा [कल्लाण] कल्याण (भान्दई) बोले ॥१२॥

ध्या०—च पुन पापपरिवक्षेयी न भवति, पापेन परिक्षिपति तिरस्करोतीत्येवशील पापपरिवक्षेयी, समितिगुण्या-
दिषु स्वयं रागलन कृत्वा आचार्योदिभि शिष्यमाण सन आचार्यादीनामेव मर्मोद्घाटको न भवति ९ न च

मित्रेभ्यः कुर्यात्, अपराधे सत्यपि मित्रोपरि क्रोधं न करोति १०. पुनर्यो मित्रस्य, मम मित्रमिदं गी-हृतस्य तस्य अप्रियस्य च, अपराधे सत्यपि पूर्वकृतं सुदृढमनुस्मरन् रहसि अपि कल्याणमेव भाषते, न च तस्य दूषणं वदतीत्यर्थः.

दली ते पापपरिक्षेपी न गाय; पापार्थी कोऽनो तिरस्कार करवानो हेवा न राखे; अर्थात्-समितिगुप्ति आदिभ्रमां पोते कंइ स्व-उपर न कोपे; मित्रार्थी कंइ अपराध थइ गयो होय तथापि तेना उपर कोप न करे १०, तेमज जेणे 'आ मारो मित्र' तेणे पूर्व करेल सुकृतने याद करी एकांतमां=परपूर्व पण तेतुं कल्याण=सांख्य बोले; तेतुं दूषण नज भांखे ११, १२

कलहउमरवज्जए । बुद्धे च अभिजाडगे ॥ हिरिनं पडिसंलीणे । सुविणीएत्ति बुच्चइ ॥ १३ ॥
[कलहउमरवज्जए] कलह रक्षित होय [बुद्धे] बुद्धिमान (अभिजाडगे) कुलीनताने पामेलो [हिरिम] लजायुक्त तथा (पडिस-लीणे) प्रतिसंलीन [सुविणीएत्ति] सुविनीत [बुयए] कहेवाय हे.

व्या०—पुनर्थः कलहउमरं वर्जयति, तत्र कलहं वाक्ययुद्धं त्यजति, उमरं चपेदासुष्टिलत्तादिभिर्युद्धं, तयोक्तम-योर्वर्जको यो भवति १२. पुनर्बुद्धिमान् बुद्धोऽवसरज्ञो भवति, पुनर्योऽभिजातिगो भवति, अभिजाति कुलीनतां गच्छति प्रामोतीति अभिजातिगः, गुरुकुलवाससेवक इत्यर्थः १३. पुनर्यो हीमान्, ही विद्यते यस्य स हीमान्, कष्टपाध्यवसाये अकार्यकरणे त्रपायुक्त इत्यर्थः १४. प्रतिसंलीनः, गुरुसकाशोऽन्यत्र या यतस्तनो न चेष्टते, चेष्टां न करोति स प्रतिसंलीन उच्यते १५. य एतादृशो भवति स विनीत उच्यते. अथ पूर्वोक्तपंचदशस्थानानां सुविनीत-

त्यकारणाना नामायाह—गुरोरामनाह द्रव्यमावतो नीचासनोपसेवन १, अचपलत्व २, अमायित्व ३, भक्तुर्
लत्व ४, कस्यापि अनिर्भर्त्सन ५, अदीर्घोत्पत्य ६, मित्रस्योपकारकरण ७, विद्यामदस्य अकरण ८, आचार्यादीना
मर्मस्यानुद्गाहन ९, मित्राय प्रोथस्य अनुत्पादन १०, अपराधे सत्यपि मित्रस्य अमित्रस्य वा परपृष्टे दूषणस्य अभा-
वण ११, बलहृदमरयजन १२, शुक्कुलयाससेवन १३, लज्जावत्त्व १४, प्रतिसलीनत्व १५, एतानि पञ्चदश स्थानानि
मृविनीतस्य ज्ञेयानि ॥१३॥ अथ सविनीत कीदृक् स्यादित्याह—

कलह तथा हमर वर्जितो हाय, अथात् कलह पटले वायय युद्ध तथा हमर पटले यपाट मुही लात बगेरेनु गरीर युद्ध, ए वेयनो
जे वर्जक=रयागी होय १३, कळी युद्ध=बुद्धिमान=प्रवसरनो जाण होय तथा अभिजातिग=कुलीनता सपन, अर्थात् गुरकुलवासने
मेयनारो होय १३, तेमज हीमान=स्वराग निधय करवामा तथा न करवानु करवामा शरमाय तेवो होय १४, अने प्रतिसलीन=
गुरुनी पांसे भयवा अन्यत्र ज्या त्या चेष्टा न करनार १५, आ पदर लक्षण सपन्न जे पुरुष होय ते विनीत एम वदेनाय छे १३,
पूर्वोक्त पञ्चदश स्थान मृविनीतपणाना कारण पद्या तेनां भाम गणावे छे गुरुता आसन करता द्रव्यवी तथा भाययी नीचा आसननु
सेवन, १ अचपलत्व २, अमायित्व ३, अकतूहलर ४, कोइनु पण निर्भर्त्सन न करवु ५, प्रदीर्घ रोपता ६, मित्रनो उपकार
करवो ७, विद्यामद न करवो ८, आचार्यादिकना मर्मोने उवाहा न रखा ९, मित्र प्रत्ये क्रोध उत्पन्न न करवो १०, अपराध छता
पण मित्रना के अन्यना परपृष्टे दोष न गोलया ११, बलहृदमर वर्जन १२, शुक्कुलवास सेवो १३, लज्जावाळा यवु १४, प्रतिस-
लीनता १५; आ पदर स्थान मृविनीतना जाणवा १३ हवे मृविनीत केवो होय? ते कहे छे—

वसे गुरुकुले निबं । जोगवं अवहाणवं ॥ पियंकरे पियंवाई । से सिक्खं लधुमरिहई ॥ १४ ॥

[णिच्च] निरतर (गुरुकुले) गुरुकुलने विषे [वसे] रहेनारो तथा [जोगवं] धर्मना व्यापारवाळो तथा [उवहाणवं] तप करनार (पियंकरे) प्रियकर [पियंवाई] प्रियवादी (से) ते शिष्य (सिक्ख) शिक्षा=शास्त्र [लधुं] मेळववाने (अरिहई) लायक थाय छे १४

व्या०—स मुनिः शिक्षां लब्धुमर्हति, शिक्षायै योग्यो भवति. स इति कः? यो गुरुकुले नित्यं वसेत्, गुरोः पूज्यस्य विद्यादीक्षादायकस्य वा, कुले गच्छे संघादके वा नित्यं यावज्जीवं तिष्ठेत्, पुनर्यो मुनिर्योगवान्, योगो धर्म-
व्यापारः, स विद्यते यस्य स योगवान्, अथवा योगोऽष्टांगलक्षणस्तद्वानित्यर्थः. पुनर्यः साधुरूपधानवान्, उपधानमं-
गोपांगादीनां सिद्धांतानां पठनाराधनार्थमाचार्यमाचम्लोपवासनिर्विकृत्यादिलक्षणं तपोविशेषः, स विद्यते यस्य स उपधा-
नवान्, सिद्धांताराधनतपोयुक्त इत्यर्थः. पुनर्यः साधुः प्रियंकरः, आचार्यादीनां हितकारकः, पुनर्यः प्रियवादी, प्रियो
वादोऽस्यास्तीति प्रियवादी प्रियभाषो, एतैर्लक्षणैर्युक्तो मुनिः शिक्षां प्राप्तुं योग्यो भवति. ॥१४॥ अथ बहुश्रुतप्रतिप-
त्तिरूपमाचारं स्तवद्वारेणाह—जहा—

ते मुनि शिक्षा मेळववाने योग्य थाय छे, ते कोण? जे नित्ये गुरुकुलमां वास करे, अर्थात् दीक्षादायक अथवा विद्याध्यापक
गुरुना कुळ=गच्छ अथवा संघाडामांज जीवित पर्यंत स्थिति करी रहते होय तथा जे साधु धर्मव्यापाररूप योगमां दृढ होय, अथवा
अष्टांग लक्षण योगमां निरत होय, वळी जे उपधान=अंगोपांगादि सिद्धांतोना पठन तथा आराधनार्थ आ चाम्ल उपवास निर्विकृ-
त्यादि तपो विशेष युक्त, अर्थात्—सिद्धांताराधन तप. संपन्न होय वळी जे आचार्यादिकने प्रिय लागे तेवुंज भाषण करे तेवो;

આટલા લક્ષણો મટે યુક્ત મુનિ શિલા પામયા યોગ્ય થાય છે ૧૪

હવે વહુશ્રુતની મતિપતિ=સ્વાત્રી કરાવે પવો આચાર સ્તુતિરૂપે કહે છે—

સત્યમિ પય નિહિત । દુઢાઓવિ ચિરાયદ્ ॥ ૧૫ ॥

[અર્થ] જેમ [સ જમિ] સ લક્ષ્મી [નિહિત] નાચેતુ [પય] દુધ [દુઢાઓવિ] યદ્યે પ્રકારે શોમે છે (યવ) તેમ (વહુસ્તુય) વહુશ્રુતનાલા (મિષ્ટુ) મુનિને વિષે [પયમો] ધમ (કિત્તી) કીર્તિ [તદા] તથા (સુય) શાલ શોમે છે ॥ ૧૫ ॥

‘યા૦—યથા શલે નિહિત પયો નુગ દ્વિપાપિ વિરાજતે, ઉભયપ્રકારેણ શોમતે, પયો ધવલ, અથ ચ પુન શલેડપિ ધનલેડપ્યતઘલત્વેન વર્ણો વિરાજતે, ઇમમુના પ્રકારેણ શાલ્વમધ્યદુરઘટ્ટાતેન વહુશ્રુતે મિશ્નો ધર્મો પતિ ધર્મસ્થા કીર્તિ શ્રુત ચ, ઇતપદાર્થત્રય સ્વત ઇત આસતે, વહુ પ્રચુર શ્રુત શ્રુતજ્ઞાન યસ્ય સ વહુશ્રુત તથા તથ ગુરુ કુલગમિનિ સાથો વહુશ્રુતે આશ્રયવિશેષાઢત્યત શોમતે નહુશ્રુતે સ્થિતો ધર્મ કીર્તિયશ્ચ માલિન્ય ન પ્રાપ્નોતિ અન્ન કીર્તિર્નિર્ગુણશ્લાઘા, યશ મર્વત પ્રમિદત્ય, હત્યનયો કીર્તિયશમોર્લક્ષણ જ્ઞેય ॥ ૧૫ ॥

જેમ શલને વિપદે મરેલુ દુધ ઢિધા=ઉભય પ્રકારે શોમે છે, અથા દુધ ધોલુ તેમ શલ ઇત ધોલો હોવાથી વને શુભ્રતાથી શોમે જે નેત્ર પ્રકારે=જલમા મરેલા દુગ્ધના દૃષ્ટાત પ્રમાણે=વહુશ્રુત મિષ્ટુમા ધર્મ=યતિ ધર્મ, કીર્તિ, તથા શ્રુત, ઇ ત્રણે પદાર્થ સ્વ-ત ન શોમી નીચકે છે નહુ=પુનઃ જેનુ શ્રુતજ્ઞાન હોય તે નહુશ્રુત કહેવાય, પવા ગુરુલ્લવાતી તથા વહુશ્રુત સાધુનો આશ્રય વિશેષ પાર્મ ધર્મ કીર્તિ તથા શ્રુત માલિન્ય નથી પામતુ, અહીં કીર્તિ ઇટલે ગુણની પ્રશસા તથા યજ્ઞ ઇટલે પ્રસિદ્ધિ સમગ્રની આગ મીતિ

तथा यशः ए वेयनां पृथक् लक्षणो जानी लेवां. १५

जहा से कंबोयाणं । आइण्णो कंथये सिया ॥ आसे जवेण पवरे । एवं हवइ बहुसुए ॥ १६ ॥

(जहा) जेम [कंबोयाण] कंबोज देशमां जन्मेला घोडाओ मध्ये [आइणो] आकीर्णे अने (कथंण) कंथक [से] ते [आसे] अथ [जवेण] वेगवडे (पवरे) श्रेष्ठ [सिया] होय छे. [एव] एज प्रमाणे [बहुसुए] बहुश्रुत पण [भवइ] होय छे १६

व्या०—बहुश्रुतः साधुरेवं भवति एवं विराजते. एवमिति कथं? यथा कंबोजानां कंबोजदेशोद्भवानामश्वानां मध्ये य आकीर्णः शीलादिगुणैर्न्यासो विशुद्धमातृपितृयोजित्वेन सम्यगाचारः, स्वामिभक्तादिशालिहोत्रशास्त्रोक्तगुणप्रयुक्तः. कीदृश आकीर्णः? कंथकः, लघुपाषाणभृतकुतपनिपतनसंजातशब्दान्न त्रस्यति, अथवा शस्त्रादीनां प्रहाराद्वेगे निर्भीकः कंथक उच्यते, पुनः कीदृशः सः? जवेन वेगेन सम्यगगत्या प्रवरः प्रकर्षेण वरः श्रेष्ठः यथा हि सर्वेषु काथो-जदेशोद्भवेषु अश्वेषु आकीर्णः कंथकोऽश्वो गमनेन अत्यंतं प्रधानो भवेत्, राजादीनां बल्लभो भवेत्, तथा बहुश्रुतोऽपि सर्वेषां ज्ञानक्रियावतां मुनीनां मध्ये परवादीनां वादैस्त्रस्तः सम्यगाचारविहारेण विराजमानः स्यात्, सर्वेषां बल्लभोः भवेदित्यर्थः. ॥ १६ ॥

बहुश्रुत साधु एवो थाय छे; एवो ते केवो? जेम कंबोज देशमां उत्पन्न थता अश्वोना मध्यमां आकीर्ण=शीलादिगुण युक्त अने विशुद्ध मातापिताथी जन्मेल होवाथी सारा आचारवाओ तेमज शालिहोत्र नामक अश्वशास्त्रमां वर्णविला स्वामिभक्ति आदिक गुणो-वडे युक्त=कंथक, नाना पांचीका भरेली कोथळीयो आगल फेकवामां आवे तेना अवाजथी जराय भडके के चमके नहि; अथना

शस्त्रादिकना महार यता होय तेवा सग्रासमो पण निर्भय ग्ही आगळ उघे ते वयक कदेयाय छे, ए अश्व पुन केगो? जव= वेगयुक्त सम्यक्गतिया मर=श्रेष्ठ, जेम वज्रोजदेशया उत्पन्न गता सर्व अश्वोया आकीर्ण कयक अश्व चात्रामां अत्यत प्रधान होइ राजा आदिकनो बहुभ=प्रिय थाय छे तेम बहुश्रुत पण वानक्रियावाला सर्वे मुनियोना मध्यमा परवादीना वादयी जरा पण प्राप्त न पामर्ता सम्यक् आचार विहारादिग्यो र्चतो सर्वेना बहुभ थाय छे १६

जेहाडपणसमारुढे । सूरै ददरकमे ॥ उभओ नदिघोसेण । पंउ हवंड बहुस्तुण ॥ १७ ॥

[जहा] जेम [मारण समारुढे] आकीण अश्व पर आरु थयेलो [दद परकमे] [दद परकमे] योओ [उभओ] बने पाउ [न दिघोसेण] याजिय मादयी शोमे छे [एव] एन (बहुस्तुण) बहुश्रुत पण शोमना [भयति] होय छे १७

व्या०—पुनर्यं ग शूर आहसमारुढ, आकीर्णो जातियिशुद्रघोटकस्तत्र समारुढ आकीर्णसमारुढ, दृढपर।क्रम स्थिरपराक्रम स्थिरोत्साह, केनाप्यपस्तुभटेन न अभिभूयते इत्यध्याहार, न च तप्तयाश्रितोऽपि भृत्यादियर्ग केनाप्यभिभूयते कथंभूत स शूर? उभयतो वामदक्षिणत, अथवा दृष्टतोऽग्रतो वा नादीघोपेणोपलक्षित, नादी द्वादशतूर्याणि, तेषा द्वादशतूर्याणा घोपो नादीघोपस्तेनोपलक्षित अथवा त्व चिर जीया इत्यादिन दिजनोधारिता- शीर्वाचन, तस्य घोप शब्दस्तेनोपलक्षित यथैतादृश शूर सर्वत्र विजयी स्यात्, एव बहुश्रुतोऽपि साधुर्जिनप्रवच नाश्चारुढ, दृढपराक्रमो दृढपत्परवादिदर्शनादन्नस्त, परवादिजये समर्थ, उभयतो दिनरज्ज्यो स्वाध्यायरूपेण नादी- घोपेणोपलक्षित, अथवा उभयत पार्श्वद्वय शिष्याध्ययनरूपेण नादीघोपेणोपलक्षित, अथवा प्रवचनोदीपकत्वेन

स्वतीर्थैश्चिरं जीवत्वसाधित्यावाशीर्ध्वनरूपेण नादीघोषेणोपलक्षिताः, परतीर्थैः पराभवितुमशक्यो भवेत्, तवा-
श्रितोऽपि संघः केनापि पराभवितुं न शक्यते. ॥१७॥

पुनरपि जेम कोइ शूर, आकीर्ण=जातीला घोडा उपर चढेलो हृद पराक्रम=फोइ अन्य सुभट जैनो पराभव न करी शके तेवो=
स्थिर उत्साहवाळो होय के जेना आश्रित नोकर वगेरेनो पण अभिनीव करवा कोइ हिम्मत न करी शके तेवो=ए शूरवीर डावे
तथा जमणे बेय पडखे अथवा आगळ पाळल नादीघोष=वार प्रकारनां वादितना नाद, अथवा 'तमे घणुं जीवो' इत्यादि वंदिजनोनां
आशीर्वचनो, शांभळतो विजयी थाय, एम बहुश्रुत साधु पण जिन प्रवचनरूप घोडे चढी हृद पराक्रम एटले गर्बिष्ठ वादीनां वच-
नोथी जरापण नहिं डस्तां परवादीने जीतवा समर्थ वेयकोर=रात्र दिवसमां स्वाध्यायरूप नां दीवोप युक्त, अथवा पोताना वेय
पडखे शिष्याध्ययनरूप नादीघोषणवाळो, अथवा प्रवचने उद्दीपक यथा 'घणुं जीवो आ' एवा पोताना साथीओए उचारतां आशी-
र्वचनरूपी नादीघोषथी उपलक्षित होइ परतीर्थकोनो पराभव पमाडतो नथी एटलुंज नहिं किंतु एवा बहुश्रुतनो आश्रित संघ पण
कोइनाथी पराभव पमाडी शकातो नथी. १७

जैहा करेणुपरिकित्ते । कुंजरे सद्धिहायणे ॥ बलवंते अप्पडिहए । एवं हेवइ बंधुस्सुए ॥ १८ ॥

(जहा) जेम [करेणुपरिकित्ते] हाथणोओ वडे परिवारेलो [सद्धिहायणे] साठ वर्षनी उमरनो (कुंजरे) हाथी [बलवंते] बलवान
होय छे [बव] बज प्रमाणे (बहुस्सुए) बहुश्रुत मुनि पण [भवति] होय छे १८

व्या०—यथा षट्पिहायनः षट्पिवाषकः कुंजरो बलवानप्रतिहतः स्यात्, प्रतिबद्धिगजैः प्रतिहंतुं शक्यो न स्यात्,

तथा पट्टश्रुतोऽपि पट्टिचर्याणि यावद्भजो वर्धमानयत् स्यात्, कथम्भूतो गज ? करेणुभिर्हस्तिनीभिः परिकीर्णं परि-
श्रुतं, पट्टिहागनतया कुजर स्थिरयतिथि म्यात् एव बह्वश्रु गोऽपि उत्पातिभ्यादिचतसृभिर्बुद्धिभिर्धियाभिर्वा सद्धितो
वर्धमानशारग्रार्थयत् केनापि प्रतियादिना जेतुं न शक्यते ॥१८॥

यथा=जेम साठ वर्पनो कुजर गलगान् तथा अमतिहत=मतिद्विती=सामे यथा आग्नार गमोप हवामी न शक्राय तयो हाय छे
एव बहुश्रुत एव होय ते साठ वर्प सुधी हाथीनु पळ वषतु जतु होय छे; हाथी साठ वर्प जुवान गणाप छे, एवा गज हाथीनीयाधी
चेरायलो साठ वर्पनो स्थिर यळ होय छे तेम गहुश्रुत एव उत्पातिनी आदिक चार प्रसारनी बुद्धि वढे अयरा विग्या गढे सपन होइ
शास्वार्थनु पळ प्रतिदिन वषतु जतु होराधी कोइएण प्रतिग्रादीए वादमा जीती सम्वो नयी १८

जहा मे तिमर्गस्मिने । जाधन्वधे तिराणइ ॥ यमहे जहादिवई । एव एयड बटुस्तुण ॥ १९ ॥
[गहा] जेम (से) ते [तिमर्गस्मिने] तीएण जीगडावाढो तथा (वायलवे) जेने एयड उत्पद्य था छे तेमो (गुणादिवई) यूथयिपति
(पत्तहे) दृपम (विग्यई) होमे छे [य] एज प्रमाणे [गहुस्तुण भवर] गहुश्रुत एव होय छे १९

ध्या०—एथा स इति वक्ष्यमाणो दृपमो यूथस्य गोचर्गस्य अधिपो निराजते, एव बटुश्रुतोऽपि चिदोयेण राजते
कथम्भूतो दृपम ? तीक्ष्णशृग, पुन कथम्भूत ? जातरकष उत्पन्नधूर्धरणभाग, एतादृशो दलीचर्ह इव बह्वश्रुतोऽपि
शोभते कथम्भूतो बह्वश्रुत ? परपक्षभेदकत्वेन तीक्ष्णे रवमतपरमनज्ञानरूपे ज्ञात्वे एव श्रुते यस्य न तीक्ष्णशृग, पुन
कथम्भूतो बटुश्रुत ? जात उत्पत्ते गणस्य कार्यरूपधुरप्रति घोरैरिष्कत्वेन प्रष्ट कथो यत्स्य स जातरकष पुन कीदृशो

बहुश्रुतः? यूथाधिपतिः, यूथस्य चतुर्विधसंघस्य अधिपतिर्गूथाधिपतिः. एवं बहुश्रुतोऽपि यूथाधिपवृषभवत् आचार्या-
दिपदवर्गो प्राप्तः सन् विराजते. ॥१९॥

यथा=जेम-जेनुं वर्णन दमणज आपशे एवो-वृषभ=वल्लद, यूथ=वल्लदना ढोळांनो अधिपति यद्ने विराजे छे-शोभे छे; एज प्रमाणे बहुश्रुत पण विशेषताथी शोभे छे. वृषभ केवो? तीक्ष्ण शृंग=तीखां अणीदार शींगडांवालो वली जातस्कंध=धोसरी धारण करवानो भाग जेने उत्पन्न थयो छे तेवो, आवा नल्लदना जेवो बहुश्रुत पण शोभे छे, बहुश्रुत केवो? परपक्ष भेदवा माटे स्वमत ज्ञान तथा परमतज्ञान रूप वे तीक्ष्ण जेने छे एवो वली ते बहुश्रुत केवो? जातस्कंध एटछे जेने गणना कार्यरूपी धोसरी उठाववा अग्रणी पणां रूप स्कंध जेने उत्पन्न थयेल छे एवो तथा यूथ=चतुर्विध संगनो अधिपति थयेलो; आवो बहुश्रुत पण यूथाधिपति वृषभनो पेठे आचार्य आदिक पदवी पामीने शोभे छे. १९

जहो भे तिवल्लदाढे । उदंगे दुप्पहसए ॥ सीहे मिधाण पैवरे । एवं हवइ बँहुस्तुए ॥ २० ॥
[जहो] जेम [से] ते [तिम्य दाढे] तीक्ष्ण दाढवालो [उदंगे] उत्कट तथा (दुप्पहंसए) पराभव न पमाडी सकाय तेवा [मिआण] मृगो मध्ये [परवरे] प्रवर पवो [सीहे] सिंह शोभे छे, (एवं) एज प्रमाणे [बहुस्तुमवइए] बहुश्रुत पण शोभे छे. २०

व्या०—यथा सिंहो मृगाणामरण्यजीवानां मध्ये प्रवरः प्रधानः स्यात्. एवं बहुश्रुतोऽपि सिंह इव अन्यतीर्थी-
यमृगाणां मध्ये प्रकर्षेण श्रेष्ठः स्यात्, कथंभूतः सिंहः? तीक्ष्णदंष्ट्रः, पुनः कीदृशः सिंहः? उदग्र उत्कटकः, पुनः कथं-
भूतः? दुःप्रहंसको दुरभिभवः, अन्ये जीवैर्दुर्घव्यो दुःसह इत्यर्थः. बहुश्रुतोऽपि सिंह इव, कथंभूतो बहुश्रुतः? तीक्ष्णदंष्ट्रः,

તીક્ષ્ણા સસનયવિધ્યારૂપા દદ્યાત્સ્ય સ તીર્ણદપ્; અત એવ ઉત્કટો દુર્જય પુન કથમૂતો ઘટુશ્રુત ? દુ પ્રહસક્ર ,
અયતીર્દુર્ધૃણ્ય , કલ્તિત્તમશામ્ય હત્યથ ॥૨૦॥

યથા=જેમ સિદ્ધ, મૃગ=અત્ય બીરી પ્રાણીયોના મધ્યમા મ્વર=નધાન છે એમ વહુશ્રુત પણ સિદ્ધની પેઠે અન્યતીર્થીય મૃગોના
મધ્યમા મઠુર=થેષ્ઠ છે, સિદ્ધ કેમો? તીક્ષ્ણદદ્યુ=તીર્થી દાદોવાલો તથા ઉદગ્ર=ઉત્કટ અને દુષ્પ્રહસક્ર=અયમાણિયોથી પરામવ ન
પમાદાય તેવો હાય છે તદ્વત્ વહુશ્રુત પણ તીક્ષ્ણ=ઉગ્ર છે સસનય વિધ્યારૂપી દાને જેની તથા ઉદગ્ર=દુર્જય અને અન્યતીર્થીઓ વહે
હઠાયાય નહિ એવો હોય છે ૨૦

જહા સિ વાસુદેવે । સત્ત્વચક્રગાયાધરે ॥ અપ્પહિહયપલે જોહે । એવ એવડ વહુસ્સુણ ॥ ૨૧ ॥

(જહા) જૈમ (સ ચક્રગદાધરે) શમ, હમ અને ગદાને ધારણ કરનારા (અપ્પહિહયપલે) અપ્રતિહત વલ્લવાલ્લા [સિ] તે (વાસુદેવે)
વાસુદેવ [જોહે] મહા યોદ્ધા છે (વય) વજ પ્રમાણે [વહુસ્સુણ મયદ]નો અર્થ ૨૦ ગાથા પ્રમાણે સમવચો

હ્યા૦—યથા સ પ્રસિદ્ધો વાસુદેવોડગતિહતવલ સ્યાત્, અપ્રતિહત કેનાપ્યનિવારિત વલ યસ્ય સાડપ્રતિહતવલ ,
ત્વ ઘટુશ્રુતોડપિ કેનાપિ પરમતિના અનિવારિતવલ સ્યાત્. કીદશો વાસુદેવ ? શમચક્રગદાધર વાસુદેવસ્ય સિ
રતનસત્તક સ્યાત્, યત -ચક્ર ધણુદ સ્વર્ગો । મળી ગયા હોદ તદ્ ય વળમાલા ॥ સર્ગો સચ દમાદ । રચનાદ વાસુદે-
વસ્ત ॥૧॥ અત્ર પ્રયાણોમેવ મરણ ઘટુશ્રુતેન સામ્યાર્થ, સસાના મધ્યે ત્રયાણામેવ પ્રાધાન્યમપ્પલ્લિ પુન કીદશો
વાસુદેવ ? યોધ, મુષ્યતિ શત્રૂનપ્પતિ સહરતીતિ યોધ, યદુક્ત-યુદ્ધે સ્વરા વાસુદેવા । હમાસુરા અરિહતા ॥ તપસુરા

अणगारा । भोगसुरा चक्रवर्ती य ॥ १ ॥ वासुदेवो हि स्वशरीरेण युद्धं कृत्वा शत्रून् जयतीत्यर्थः । एवं बहुश्रुतोऽपि वासुदेववत् । कीदृशो बहुश्रुतः? शंखचक्रगदातुल्यानि रत्नत्रयाणि ज्ञानदर्शनचारित्ररूपाणि धरतीति शंखचक्रगदा-
धरः । पुनः कीदृशो बहुश्रुतः? यो योऽन्तरंगशत्रुघातकः । अत्र बहुश्रुतस्य वासुदेवोपमानं ॥ २१ ॥

जेम ते प्रसिद्ध वासुदेव अप्रतिहत वल छे; अर्थात् कोइनाथी निचाराय नहिं एबुं जेनुं वल छे, एम बहुश्रुत पण कोइ परमत वाळाथी हठावाय नहिं एवा शास्त्रवलवाळा होय छे, वासुदेव शंख, चक्र तथा गदा धारण करे छे, वासुदेवने सात रत्न छे-जेवा के-
चक्र, धनुष, खट्वा, मणि, गदा तथा वनमाला अने शंख; आ वासुदेवनां सात रत्नो छे. तेमांना त्रणनुंज अत्रे ग्रहण करेलुं छे कारण के सातेमां त्रणनुं प्राधान्य होवाथी बहुश्रुतनी समानता दर्शावामां ए त्रणनोज अत्रे उपयोग छे. वासुदेव केवा? योऽन्तरंग-
शत्रु करनारा, शत्रुना संहार करनार; कह्युं छे के-युद्धमां शूर वासुदेव, सामां शूर अरिहंत, तपः शूर अतगार=भिषु, अने भागमां-
शूर चक्रवर्ती; १ वासुदेव जेम स्वशरीरे शंख चक्र गदाधारी युद्ध करी शत्रुने जीते छे, तेम बहुश्रुत पण शंख चक्र गदा समान ज्ञानदर्शनचारित्ररूप रत्नत्रय धारण करी अंतरंगशत्रु क्रोधादिकनो घात करे छे. आमां बहुश्रुतने वासुदेवनुं उपमान आपेल छे. २१

जेहा से चाउरते । चक्रवर्ती महेंद्रिण ॥ चउईसरयणाहिंवई । एवं हर्षइ घहुंसुण ॥ २२ ॥

[जहा] जेम (से) ते (चाउरते) चार प्रकारना शत्रुनो नाश करनार [चक्रवर्ती] चक्रवर्ती (महिंद्रिण) मोटी समुद्रिवाळो अने (चउ-
इसरयणाहिंवई) चौद रत्न अधिगति होय छे [एव] एज प्रमाणे [बहुसुण भवइ] २२

व्या०—यथा स इति प्रसिद्धश्चक्रवर्ती विराजते इत्यध्याहारः, तथा बहुश्रुतोऽपि विराजते. कीदृशश्चक्रवर्ती?

ચાતુરત, ચતુર્ભિર્ઘગજરથપદાતિભિ સેનાગૈરનોડરીણા વિનાશો યસ્ય સ ચતુરત, ચતુરત ઇવ ચાતુરત, આમમુદ્ર આહિમાત્મલ વિવિધવિદ્યાધરવૃદ્ધગીતકીર્તિના પદ્મચંદ્રાચાર્યવદરાજ્યપાલકશ્ચાતુરત પુન કીદશશ્ચક્રવર્તી? મહદ્વિક, મહતી શ્વદિર્યસ્ય સ મહદ્વિક, ચતુ પટિસહસ્રાત પુરનારીણા શાસ્ત્રાસુ વૈક્રિયશક્તિ વિધાય રમમાણ, વૈક્રિયાદિક્ષ- દ્વિસપ્તિત્તિત્તિ, વિધ્યાનુકારિલક્ષ્મીયુક્તો વા પુન કીદશશ્ચક્રવર્તી? ચતુર્દશરત્નાધિપતિ, ચતુર્દશરત્નાન્યમૂનિ- સેનાપતિ ૧, ગૃહપતિ ૨, પુરોહિત ૩, ગજ ૪, હય ૫, સૂત્રધાર ૬, સ્ત્રી ૭, ચક્ર ૮, હંત્ર ૯, ચર્મ ૧૦, મણિ ૧૧, કાકીની ૧૨, સ્વહન ૧૩, દશ ૧૪ ઇતેપા રત્નાના રચામી ઇવ નૃશ્વરોઽપિ કીદશો યદુશ્રુત? ચતુર્ભિદાનશીલત પોમાત્મલક્ષ્ણૈર્ધર્મરતઘ્વતમુણા ગતીના યસ્ય સ ચતુરત ઇવ ચાતુરત ચતુર્દશરત્નાધિપતિચતુર્દશપૂર્વરૂપાણિ રત્નાનિ, તેપામધિપ ઇત્યર્થ પુન કીદશો યદુશ્રુત? મહદ્વિક, મહત્ય ક્ષત્રુધ આમપૌપધિયમૌપધિલેલૌપધ્યાદ્યો યસ્ય સ મહદ્વિકો લઙ્ઘિશ્વદિસપ્તિત્તિ ઇત્યર્થ અથગ મહત્તી ક્ષત્રિજ્ઞાનસપન્નિર્યસ્ય ન મહદ્વિક ॥ ૨૦ ॥

જેવો તે=મસિદ=ચક્રવર્તી, શામે છે (પટલો અધ્યાહાર છે,) તેવો આ વહુથુત ૫૭ શામે છે ચક્રવર્તી કેવો? ચાતુરત પદ્મે યોદા, હાથી, રથ, પાઠા, ૫ મેનાના ચાર અગો વહે શુવ્રનો અતઃવિનાશ કરનાર, અથવા સમુદ્ર પર્યંત તથા હિમાચલ સુધી વિવિધ વિગ્રાધરો જેની કીર્તિ ગાતા હોય તેવો ૫૮ હને છે સ્વટ પૃથ્વીનુ રાજ્ય પાલન કરનાર ચાતુરત કહેવાય, વક્ત્રી તે ચક્રવર્તી મહોને ક્ષદિવાલ્લો=ચોસઠ દનાર અત પુરનારીઓની ક્ષમ્યાશા વૈક્રિયશક્તિ ધારીને રમતા હોય તેવો, વૈક્રિયાદિક્ષદ્વિસપ્તિત્તિ, અથગ દિવ્યનુ અનુકરણ કરે તેવી લક્ષ્મીવી યુક્ત, અને ચતુર્દશ રત્નો, જેવા કે-સેનાપતિ ૧, ગૃહપતિ ૨, પુરોહિત ૩, ગજ, ૪, હય ૫, મુદ્ર

धार ६, स्त्री ७, चक्र ८, छत्र ९, चर्म १०, मणि ११, काकिनी १२, खड्ग १३, दंड १४, ए रत्नो नो अधिपतिः स्मामि एष बहुश्रुत पण दान, शील, तप तथा भाव; आ चार धर्म वडे अंत=चार गति जेने लाभे ते चातुरंत, वली चतुर्दश पूर्वरूपी चउद रत्ननो अधिपति, तेमज महोद्री ऋद्धिओ, आमपौपधि आदिक जेने प्राप्त छे, अर्थात् लब्धि ऋद्धि युक्त; अथवा महोद्री ऋद्धि= ज्ञानसंपत्ति जेने प्राप्त भयेली छे तेवो बहुश्रुत होय छे. २२

जेटा से सहस्रसंख्ये । वज्रपाणी पुरंदरे ॥ सक्ते देवाहिर्वर्ह । एवं हवड बहुस्तुष्टि ॥ २३ ॥

(जटा) जेम [से] ते [सके] शक्र इन्द्र [सहस्रसंख्ये] सहस्राक्ष कहेवाय छे तथा [पुरंदरे] पुरंदर कहेवय छे तथा [देवाहिर्वर्ह] देवनो अधिपति छे [एवं] एज प्रमाणे (बहुस्तुष्टि) बहुश्रुत पण होय छे. २३

व्या०—यथा स इति प्रसिद्धः शक्र इन्द्रो विराजते, तथा बहुश्रुतोऽपि विराजते. कीदृशः शक्रः? सहस्राक्षः सहस्रमक्षीणि यस्य स सहस्राक्षः सहस्रनेत्रः. पुनः कीदृशः? वज्रपाणिर्यज्ञशस्त्रहस्तः. पुनः कीदृशः पुरंदरः, पुराणि दैत्यनगराणि दारयति विध्वंसयतीति पुरंदरः, दैत्यनगरविध्वंसकः. पुनः कीदृशः? देवाधिपतिः, देवेषु अधिपतिर्देवाधिपतिः, देवेषु अधिककांतिधारी. अथ कीदृशो बहुश्रुतशक्रः? सहस्रमक्षीणि श्रुतज्ञानानि यस्य स सहस्राक्षः, सहस्रसंख्यैर्नेत्रैरिव श्रुतज्ञानभेदैः पश्यनीत्यर्थः. पुनः कीदृशो बहुश्रुतशक्रः? वज्रपाणिः, वज्रं वज्राकारं पाणौ यस्य स वज्रपाणिः, विद्यावतः पूज्यस्य हस्तमध्ये वज्रलक्षणस्य संभवात्. पुनः कथंभूतो बहुश्रुतशक्रः? देवताधिपतिः, देवेषु सर्वसाधुषु अधिपतिरधिकः, सर्वसाधुनधिकं यथास्यात्तथा पाति रक्षतीति देवाधिपतिः. 'रिसी हि देवा य समं

વિવિતા' इत्युक्ते देवा अधिक पाति रक्षति सेना कुर्वत्युपद्रवेभ्यो रक्षति हरिकेशबलसाधुवत् वैयाहृत्य कुर्वतीति देवाधिपति, देवैरपि पूज्यते इत्यर्थः ॥ २३ ॥

जेम ते मसिद्ध गृह्णन्-द्र शાયે છે તેવા बहुશ્રુત પળ શોમે છે શક કેવો? સહસ્રાસ=જેના હજાર નેત્ર છે, વર્ણો વન્ન શસ્ત્ર જેના હાથમાં છે, તથા દેવતાના પુરન્નમરોનુ દારણ=વિ-વસ ન કરનારો અને દેવાધિપતિ=દેવોમા અધિક કાતિધારી છે, તેવોજ बहुश्रुत પણ સહસ્રાસ-હજારો જેના શ્રુતમાનરૂપી નેત્ર છે તેવો તથા વન્નપાણિ=હસ્તમા વન્નકાર ચિન્હવાળા-વિદ્યાવાન પૂજ્ય પુરુષાના હાથમા વન્ન ચિહ્ન હોય છે-ગલી તે बहुश्रुत પુરન્નમરોને તપવંદે ઋશ કરે તેથી પુરતર તથા દેવ=સર્વ સાધુઓને અધિક રીતે પાછે=રક્ષે તેથી દેવાધિપતિ કહેવાય 'ઋષિઓ તથા દેવ સમાન ગણાયા છે' પણ કહેલ છે, દેવ અધિક પાછે છે=રક્ષે છે=સેના કરે છે, હરિકેશબલ સાધુની પેઠે ઉપદ્રવોથી વચાવે તે=વૈયાહૃત્ય કરે છે પટલે દેવાધિપતિ કહેવાય એવા बहुश्रुત દેવાયે પણ પૂજાય છે એવો માર્ગાર્થ છે ૨૩

जहा से तिमिरविद्से । उच्छिद्यते दिवाकरः ॥ जलते इव तेषा एव हवइ पट्टस्तुग ॥ २४ ॥

[જહા] જેમ [સે] તે (તિમિરવિદ્સે) અધકારનો નાશ કરનાર (દિવાકરે) સૂર્ય [ઉચ્છિદ્યતે] ઉદય પામતો (તેષા) તેજશ્વંદે (જલતે) જગાળા મૂકતો હોય તેમ (પટ્ટસ્તુગ) ૨૪

व्या०—यथा स इति प्रसिद्ध उत्तिष्ठत् उद्गच्छत् दिवाकरः सूर्यस्तेजसा ज्वलन् ज्वालाभिरुत्सर्पन् इव विराजते, तथा पट्टश्रुतोऽपि राजते तथा कथमूत सूर्य? तिमिरमघकार विध्वंसते इत्येव शीलस्तिमिरविध्वंसी, अथवा

तिमिरस्य विध्वंसो यस्मात् स तिमिरविध्वंसी. अथ बहुश्रुत एव दिवाकरः कीदृशस्यात् ? कथंभूतो बहुश्रुतसूर्यः ?
तिमिरं मिथ्यात्वांधकारं विध्वंसयतीति तिमिरविध्वंसी. किं कुर्वन् ? उत्तिष्ठन् क्रियानुष्ठानादौ अप्रमादीभवन्. पुनः
कादृशो बहुश्रुतदिवाकरः ? किं कुर्वन्निव तेजसा द्वादशविधतपस्तेजसा माहात्म्येन वा ज्वलन् देदीप्यमानः, परवा-
दिभिर्दृष्टुमप्यशक्य इत्यर्थः. ॥ २४ ॥

यथा=जेम ते=प्रसिद्ध उदय पामतां दिवाकर=सूर्य, तेजवदे ज्वलतो ज्वालाओयी फेलातां होयनी जाणे तेषां शोभे छे तंम
बहुश्रुत पण शोभे छे. सूर्य केवो? तिमिरविध्वंसी=अंधकारना नाश कर्यानी देवचालां, अथवा अंधकारनो जेनाथी नाश थाय छे
तत्रा, हवे बहुश्रुतदिवाकर पण तिमिर=मिथ्यात्वरूपी अंधकारनो विध्वंस करनार, केवी रोते? साधुए अनुष्ठान करवा योग्य क्रिया-
आमा प्रमाद न करतां वर्त्तने; वळी ते बहुश्रुत सूर्य पोताना द्वादश प्रकारना तपो जन्य तेजवदे अथवा माहात्म्यवदे देदीप्यमान
होइ परवादी जनोए जेना साधु जोइ पण न शक्याय तेवो होय छे. २४

जंहा से उड्डुवई धंदे । नक्खत्तत्तपरिवारिए ॥ पडिपुण्णे पुण्णमासीए । एवं हवइ वड्डुस्सुए ॥ २५ ॥
[जहा] जेम (से) ते [पुण्णमासीए] पुणिमानो [चंदे] चंद्र (उडुवई) नक्खत्तत्तपरिवारिए [नक्खत्तत्तपरिवारिए] नक्खत्तत्तपरिवारिए
[पडिपुण्णे] परिपूर्ण छे, [एवं] एज प्रमाणे [वड्डुस्सुए भवइ] २५

व्या०—यथा पूर्णमास्यां राकायां उटुपत्तिश्चंद्रो भवति, जनालाहको भवति, चंदति आलाहयतीति चंद्रः, अन्व-
र्थनामा भवति. तथा बहुश्रुतोऽपि पूर्णमास्यां सम्यक्त्वप्राप्तौ प्रतिपूर्णः, उटुपत्तिरिव चंद्रो भवत्यजनालाहको भवति,

કોદશ ઉદુપતિ ? નક્ષત્રેન્દ્રતારકાદિભિ પરિવૃત, પરિવારો જાતોડસ્યેતિ પરિવારિતિ હિતિ ચા પુન કોદશ ઉદુપતિ ?
પ્રતિપૂર્ણ પોદશક્લાદિભિર્યુત, પૂર્ણો માસ સતારો યસ્ય, સા પૂર્ણમાસી, સમ્યક્ત્વલઘ્નિરૂપાયા પૂર્ણમાસ્યા વહ-
શ્રુતરૂપ ઉદુપતિર્મયજનાહાદકો ભવતીતિ ભાવ, પુન કોદશો ધટુશ્રુત ઉદુપતિ ? સાધુભિર્નક્ષત્રૈરિવ પરિગરિત
સન્નિત પુન કોદશો ધટુશ્રુત ઉદુપતિ ? પ્રતિપૂર્ણ સર્વધર્મકલાભિ સપૂર્ણ હટ્યં ॥ ૨૬ ॥

જેમ પૂર્ણમાસી=પુનમને દિવસે ઉદુપતિ=ચંદ્ર જનાને આહાદ આપનારો થાય ॥ વદયાતુ આલ્હાદ અર્થનો કે તેથી પ ધાતુ-
માયી વનેલો ચંદ્ર શબ્દ પળ=આલ્હાદ જનર=રવા અર્થગાઢા છે, તેમ ધટુશ્રુત પણ સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ યમાયી પરિપૂર્ણ ચંદ્ર જેનો
થઈ મન્યજનોને આલ્હાદયદ થાય કે ચંદ્ર કેમ ? પ્રતિપૂર્ણ=સોલે વજાઓયી યુક્ત ધટુશ્રુતપર્મા-પૂર્ણ યયેલ છે માસ=સસાર જેનો
અર્થાત્ સમ્યક્ત્વ લઘ્નિરૂપ પૂર્ણમાસી થતઃ ધટુશ્રુત રપી ઉદુપતિ=ચંદ્ર પણ મયજનોનો આલ્હાદજનક થાય છે વજી આ ધટુશ્રુત
ચંદ્ર સાધુરૂપી નક્ષત્રોવહે સદા પરિવારિત રહે છે અને સર્વ ધર્મ વજા વહે સપૂર્ણ હોય છે ૩૫

જેના સે સામાજ્યાણ । કોદાગોરે સુરન્નિલ્લ ॥ નાળાધણપટ્ટિપુળો । તથં હવહ ધટુસ્તુગ ॥ ૨૬ ॥

[જહા] જેમ (નાળાધણ પટ્ટિપુને) ધાંયથી ભરપૂર [સામાજ્યાણ] સામાજિક લોકાનો (સે) તે (કોદાગારે) બેઠાર [સુરપિલ્લ] સુર
ક્ષિત (૧૧) વજ પ્રમાણે (ધટુસ્તુપ મગ્ધ) ૨૬

ધ્યા૦—યથા સ ધતિ પ્રસિદ્ધ સામાજિકાના મહાગૃહસ્થાના કોદાગારો વિરાજતે, તાળ ધટુશ્રુતોડપિ વિરાજતે
સમાજો જનસમૂહસ્તમર્મૃતીતિ સામાજિકા, તેવા સામાજિકાના કૌટુબિકાના કથમૂત કોદાગાર ? સુરક્ષિત, સુત

रामतिशयेन चौरमूपकादिभ्य उपद्रवेभ्यो रक्षितः सुरक्षितः पुनः कीदृशः कोष्ठागारः? नानाधान्यप्रतिपूर्णाः, घृतवि-
शतिधान्यैः प्रतिपूर्णा भूतः. अथ बहुश्रुतः कीदृशः? सुरक्षितः, सुतरामतिशयेन गच्छसंवादस्थमुनिभिर्घत्नेन रक्षितः.
पुनर्नानाप्रकारैरंगोपांगोपांगैः प्रतिपूर्णा इत्यर्थः. ॥ २३ ॥

जेम ते=प्रसिद्ध=सामाजिक=महोद्य गृहस्थोनां कोठार गोभे छे तेना जेवो बहुश्रुत पण गोभे छे. समाज एटछे जनसमूहः
तेने लायक होय ते सामाजिक कहेवाय, ते सामाजिक, अर्थात् महोद्य कुंडवी जनोना कोठार जेम सुरक्षित, एटछे चोर उंदर वगेरे
उपद्रव न करे ते माटे पहेरेगीर वगेरेशी रक्षित होय छे ते कोठारो नाना प्रकारना चोवीज जातभां धान्यो वडे प्रतिपूर्ण=भरेला
होय छे तेम बहुश्रुत पण सुरक्षित=गच्छ, संवाद, मुनि; इत्यादिक वडे रक्षित होय छे तथा नानाप्रकारना अंगउपांगोपांगोपांगो
वडे प्रतिपूर्ण होय छे. २३

जहो से दुमागें पहरा । जेनुनाम सुंदसणा ॥ अणादियंस देवसे । एवं भवइ बहुसुख ॥२७॥
(जहा) जेम [अणादियस्स] जनाहत नामना [पियस्स] व्यंतर देवनो [सा] ते (मुदंसणानाम) मुदशन नामनो [जंनु] जंनु नुस
[दुमाण] सर्व नुक्षेने विवे (पहरा) श्रेष्ठ छे [एवं] बहुसुख भवइ] २७

व्या०—यथा दुमाणां मध्ये जेनुनामा सुदर्शना इत्यपरनामा द्रुमो वृक्षः प्रवरः प्रधानः शोभते, तथा बहुश्रुतोऽपि
सर्वमुनीनां मध्ये प्रधानो विराजते. स च जंनुसुदर्शनामा वृक्षोऽनादिकस्य जंनुक्षीपाधिप्रातृदेवस्य यतते. तस्य
हि जंनुक्षीपाधिपाश्रितत्वेन सर्ववृक्षेभ्यः प्रधानत्वं ज्ञेयमित्यर्थः. बहुश्रुतोऽपि मिष्टफलसदृशसिद्धांतार्थफलप्रदः,

यथा=जेम दुःख=दुःखोना मध्यमा जन्मानामना सुदर्शन अपर सज्ञावालो दुःख=दुःख, प्रप्र=प्रधान पणे शोभे छे तेम बहुश्रुत पण सम्ब मुनिआना मध्यमा प्रधानपणे शोभे छे ते सुदर्शन नामनो जवू एत जवूदीपना अधिष्ठाता अनादिक देवनो होवायी जरू द्वीपमा सर्व वृक्षायां प्रधान मनाय ते तद्वत् बहुश्रुत पण मधुर फल जेया सिद्धार्थायस्वी फल देनार होवायी देवादिके पण पामे जावा योग्य होय ते २७

जेहा सा नईण पवरा । सलिन सागरगेना ॥ सीया नीलवतप्पगहा । एव हवड षट्सुण ॥ २८ ॥

(जहा) जेम [नीलवतप्पगहा] नीलयान पर्यंतमाथो उत्पन्न थयेगी (नरणपवरा) सर्व नदीओमा थुष्ट वषी [सा] ते [सीमा] सीता नामनी (सलिला) नगी [सागरगमा] सागरमा मळे छे, [एव] एन प्रमाणे [षट्सुण] भवडा

‘या०—यथा सा इति प्रसिद्धा नदीनां मध्ये सीतानाम्नी नदीं प्रपरा प्रधाना शोभते, तथा बहुश्रुतोऽपि शोभते कथमृता सीता नदी? सलिला, सलिल पानीयमस्या अस्तीति सलिला, निलनीरा पुन कथमृता सीता? सागरगमा, सागर गच्छतीति सागरगमा पुन कीदृशा सीता? नीलवतप्पगहा, नीलवतपर्वतात् प्रवाहो यस्या सा नीलवतप्पगहा, नीलवतपर्वतात् सीर्णैर्लथ, बहुश्रुतोऽपि साधूना मध्ये प्रपान, निर्मलजलतुल्यसिद्धातसहित पुन सागरमिव मुक्तिस्थानगामी पुनर्बहुश्रुतो नीलवतपर्वतसदृशोऽतः कुलात्मसूत, उत्तमकुलप्रसूतो हि सद्दिगाविनयौदार्यगामीयो दिगुणयुक् स्यात् ॥ २८ ॥

श्री उत्तरागच्छीम ज्ञान मन्दिर, जमशु

जेम ते प्रसिद्ध, नदीओना मध्यमां सीता नामनी नदी प्रवरा=प्रधानपणे शोभे छे तेम बहुश्रुत पण शोभे छे. सीता नदी केवी छे? सलिला=जेमां हमेशां पाणी भर्युज रहे छे एवी. तथा सागरमा जइ भळती, अने नीलवान् पर्वतमांथी जेनो प्रवाह वगो छे एवी. बहुश्रुतमुनि पण साधुओना मध्यमां प्रधान, निर्मल जलसगान सिद्धांत सहित अने सागरना जेवा मुक्तिस्थानमां जनारा तथा नीलवान् पर्वतना समान उत्तम कुलमां जन्मी सद्विद्या, विनय, औदार्य, गांभीर्य; इत्यादि गुण युक्त होय छे. २८

जह्वा नगाण पवरे । सुभह् मंदरे गिरी ॥ नाणोसहिपज्जलिण् । एवं हवइ बहुस्तुण् ॥ २९ ॥

[जह्वा] जेम [से] ते (नगाणपवरे) पर्वतोमां श्रेष्ठ [सुमह] अति मोटो [मंदरे गिरी] मेरु पर्वत [नाणोसपदिज्जलिण] औपधी युक्त छे (पर्व) एज प्रमाणे (बहुस्तुण् भवइ) २९

व्या०—यथा स इति प्रसिद्धो नगानां पर्वतानां मध्ये सुतरामतिशयेन महानुच्चैस्तरो भंदरो मेनगिरिभैरुपर्वतः शोभते, तथा बहुश्रुतोऽपि शोभते. कथञ्चतो मेरुः? नानौपधीप्रज्ज्वलितः, नानाप्रकाराभिरौषधीभिः शल्यचिकित्सासंजीवनी संरोहिणीचित्रावल्लीसुधाबल्लीविषापहारिणीशस्त्रनिवारिणीभूतनागदमन्यादिभिर्भूलीभिः प्रज्ज्वलितो जाज्वल्यमानः एवं बहुश्रुतः सर्वसाधूनां प्रवरो गुणरुचैस्तरः, श्रुतस्य महात्म्येनात्यंतं स्थिरः, परचादिवादवात्या अचलः, अनेकलब्धतिशयसिद्धिरूपाभिरौपधीभिर्मिथ्यात्वांधकारेऽपि वज्रस्वामिमानतुंगकुमुदचंद्रादिवत् जैनशासनप्रभावना-रूपप्रकाशकारकः. ॥ २९ ॥

यथा=जेम ते=प्रसिद्ध नग=पर्वतोना मध्यमां अतिशय महान्=गु उंचो मंदर=गोरुपर्वत शोभे छे तेम बहुश्रुत पण शोभे छे.

मेरुपर्वत केवो? नाना=विविधप्रकारानी ओषधियोंवढे, अर्थात् शल्य विशल्या, सजीविनी, सरोहिणी, चित्रावल्ली, सुधावल्ली, विपाप
हारिणी, शङ्खनिवारिणी, भूत दमनी, नागदमनी, इत्यादिक अनेक जडो मूळोधी प्रज्वलित रहे छे तेरीरीते बहुश्रुत पण सर्व साधु
ओमा प्रवर=श्रेष्ठ तथा गुणावढे उच्चतर तथा विविध अने परवादीरूपी चायुधी अदग प्रकारनी लब्धिना अतिशयवाळी सिद्धिरूप
ओषधिओ वढे मिश्रयत्वरूपी अथमारया पण उन्नस्वामी, मानतुंग, कुसुद चद्रादिनी पेठे जैनशासनप्रभावनारूप प्रकाशकारक होय छे

जैत्रा से संयभूरमणे । उद्धही अन्वओदग ॥ नाणार्यणपडिपुण्णे । एव इवइ यहुस्सुण ॥ ३० ॥

(नद्दा) जेम (ले) ते (सयभूरमणे) स्वयभूरमण नामनो (उद्धही) समुद्र [अम्बथोदण] अखूदगळयाळो तथा (नाणार्यणपडिपुणे)
रत्नधी भरपूर [पय] एज प्रमाणे [यहुस्सुपमयध] ३०

व्या०—यथा स उति प्रसिद्ध स्वयभूरमणनामा चरमोदधिचिराजते, तथा यदुश्रुतोऽपि चिराजते कथभूत स्व-
यभूरमणोदधि? अक्षय ज्ञाभ्यनमनिनाशि उदक उल यस्य सोऽक्षयोदक पुन कथभूत स्वयभूरमणसमुद्र? नाना
रत्नप्रतिपूणं यदुप्रकारैरमयैमाणिर्धैर्भूत तथा यदुश्रुतोऽपि स्वयभूरमण इव कथभूतो यदुश्रुत? अक्षयज्ञानोद
कोऽक्षयज्ञानजल पुनर्धदुश्रुत स्वयभूरमणसमुद्रवन्नानाप्रकारातिशयरत्नैः संपूर्ण ॥ ३० ॥

जेम ते स्वयभूरमण नामनो छेछो उदधि=समुद्र शोभे छे तेम बहुश्रुत पण निराजे छे स्वयभूरमणोदधि केवो छे? नानारत्न-
प्रतिपूण=यणा प्रकारना माणिम्यादि असरय रत्नोधी भरेलो तथा अक्षयोदक एदळे कोड नहि तेम ज्ञाभ्यत जलगी
भरेलो छे तेम यदुश्रुत पण अखन नानरूपी जळयी भरेलो तथा स्वयभूरमण समुद्रनी पेठे विविध अतिशयरूप रत्नोदके संपूर्ण होय छे

समुद्रगंभीरसमा दुरासगा । अचकिया केजइ दुप्पहंसया ॥

सुयस्स पुण्णा विडलस ताइणो । खविनु कम्मं गइसुत्तमं गया ॥ ३१ ॥

(समुद्रगंभीरसमा) समुद्रदुर्गंभीर्य तथा (दुरासगा) दुराश्रय (अचकिया) अचक्रित तथा (केजइ दुप्पहंसया) कोदयो परा-
भव न पमाडो शकाय तेवा (विडलस सुअस्स) विस्तार पामेला श्रुतवडे [पुण्णा] तत्त थयेला (ताइणो) योजाओने तारनार
(कम्म खविनु) कर्मनो क्षय करी [उत्तम गरं गया] उत्तम गतिमा जाय छे ३१

व्या०— एतादृशाः श्रुतस्य पूर्णा बहुश्रुता उत्तमां गतिं गताः, प्रधानं मुक्तिं प्राप्ताः, किं कृत्वा? कर्माणि क्षपयित्वा, श्रुतस्य पूर्णा इत्यत्र तृतीयास्थाने पट्टी, श्रुतेन श्रुतज्ञानेन पूर्णाः, कीदृशस्य श्रुतस्य? विपुलस्य विस्तीर्णस्य, अनेकहे-
तुयुक्तिदृष्टान्तसर्गापवादनयाचनेकरहस्यार्थयुक्तस्य, कीदृशा बहुश्रुताः? समुद्रगंभीरसमाः, समुद्रस्य गंभीर्येण तुल्याः
समुद्रगंभीरसमाः, पुनः कीदृशाः? दुराश्रयाः, केनापि वादिना कपटं कृत्वा न आश्रयणीयाः, केनापि वंचितुमशक्या
इत्यर्थः, पुनः कथंभूताः? अचकिना अत्रसिताः, परीपहेत्वासमापिताः, पुनः कीदृशाः? दुःप्रहस्याः परवादिभिः परा-
वंचितुमशक्याः, एतादृशाः श्रुतज्ञानधरा मोक्षं गता गच्छन्ति गमिष्यन्ति च ॥ ३१ ॥

एवा श्रुतयो पूर्णं बहुश्रुतो उत्तम गतिं गता छे-प्रधान स्थान मुक्तिने प्राप्त्या छे, केम करीने? कर्मने स्वपावीने, 'श्रुतस्य'
ए पदमां तृतीया विभक्तिने स्थाने पट्टी विभक्ति छे पट्टे 'श्रुते करी पूर्ण' एम अर्थ समजबो, श्रुत केबु? विपुल=विस्तीर्ण-अर्थात्
अनेक हेतु, युक्ति, दृष्टान्त, उत्सर्ग, अपवाद, नय; इत्यादिक पुष्कळ रहस्यार्थ संयुक्त श्रुतज्ञाने करी पूर्ण; वळी समुद्र तुल्य गांभीर्य

वाला, तथा दुराग्र्य=शेह रादीए कपट करी जेनो आश्रय लई न दुराग्र्य तेवा, अर्थात् सोइवी छेत्री न शराय तेवा वळी अच-
रित=वास सुक्त काइ परीषदये नास न पावनाए अने परत्वादीओए पराभव न पमाडी दुराग्र्य तेवा श्रुतज्ञान धर=गुह्युत=जनो
मोक्ष गया ते, जाय छे, तथा अशो ३१

तन्हा सुअमद्विद्विज्जा । उत्तमं गवेसणं ॥ जेणप्याणं पर चेवं । सिद्धिं भगवज्जिउत्तसे चित्तेमि ॥ ३२ ॥
(तन्हा) तेथी [उत्तमं गवेसणं] मोक्ष शोधक पुरये [सुअमद्विद्विज्जा] श्रुतज्ञानो अग्रास करयो (जेण) के जेथो (भग्याण पर
चेव) स्वपत्ने पण [सिद्धिं] सिद्धि प्रत्ये [सपज्जिउत्तसे] पमाडी दुराग्र्य [चित्तेमि] एम कहु छु ३२

व्या०—उत्तमार्थगवेसको मोक्षार्थी पुमान्, तस्मान् बहुश्रुतस्य मोक्षप्राप्तिर्योग्यत्वात् श्रुत सिद्धात अधितिष्ठत्,
उत्तमार्थासायर्थस्य उत्तमार्थो मोक्षार्थस्त गवेसते इति उत्तमार्थगवेसक, येन श्रुतेन आत्मानं च पुन परमपि सिद्धिं
प्रापयेत्, मोक्ष गमयेत् कोऽर्थः ? बहुश्रुत स्वयमपि मोक्ष प्राप्नोति, अयमपि स्व सेवक मोक्ष प्रापयतीत्यर्थः । इत्यह
त्रयीमि इति सुधर्मास्यामी जगद्विद्विज्जा ॥३२॥ इति बहुश्रुतपूजायमेकादशमध्ययन संपूर्ण ॥११॥

उत्तमार्थगवेस=मोक्षार्थी पुरुषे-गुह्युतज्ञ मास प्राप्तिने योग्य छे त माटे श्रुतसिद्धाव स्थित परसो उत्तम अर्थ-मास, तेनी
गवेसणा=शोधमा उत्तरेला मनुष्ये, जे श्रुतज्ञानगटे आत्मा=पोताने तथा परने एण सिद्धि पमाढाय मोक्ष प्राप्ति करावाय, एटछे के
ते बहुश्रुत पोते मोक्ष पाये तेम अय-पोताना सेवने एण मोक्ष पमाडे-एय इ मोछ छु (आ रीते मुधमरिस्वामी जगद्विद्विज्जा प्रत्ये
गोल्या) ए रीने आ बहुश्रुतपूजा नामनु एकादशाध्यायः पूर्ण थयु

इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिष्यश्रीलक्ष्मीवल्लभगणिविरचितायां
बहुश्रुतपूजाख्यस्याध्ययनस्यार्थः संपूर्णः ॥ श्रीरस्तु ॥

ए प्रमाणे श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिना विषय श्रीलक्ष्मीवल्लभगणिर् विरचित श्रीमद् उत्तराध्ययनसूत्रोनी अर्थदीपिकानामनी वृत्तिमां
बहुश्रुतपूजा जामनुं अगीधारमा अध्ययनतो अर्थ संपूर्ण थयो.

॥ अथ द्वादशमध्ययनं प्रारभ्यते ॥

अथ हरिकेशीय नागक द्वादश अध्ययन.

एकादशेऽध्ययने बहुश्रुतपूजा प्रोक्ता, अथ द्वादशे बहुश्रुतेनापि तपो विधेय इत्येकादशद्वादशयोः संबंधः.
अतोऽत्राध्ययने तपोमाहात्म्यमाह. हरिकेशवलसाधुस्तपवी यन्मूव, तत्संबंधो यथा-मथुरानगर्या शंखो नाम राजा
त्रिषयसुखविरक्तः स्थविराणामंतिके निष्कान्तः, कालक्रमेण गीतार्थो जातः, पृथ्वीचंडले परिभ्रमन् हस्तिनागपुरे प्राप्तः,
तत्र भिक्षानिमित्तं प्रचिष्टः. तत्रैको मार्गोऽनीवोष्णोस्ति, उष्णकाले केनापि गंतुं न शक्यते, ततस्तन्मार्गस्य हृतवद्
इति नाम संजातं. तेन मुनिनासखगवाक्षस्थितः सोमदेवाभिधानः पुरोहितः पृष्टः, किमेतेन मागण ब्रजानीति. पुरो-
हितेन चितितं घद्यसौ हृतवद्मार्गे गच्छति, तदा दध्यमाननमुं पश्यतो मम कौतुकमनोरथः पूर्णो भवतीति. अतस्तेन

अगीयारभा अध्ययनमां बहुश्रुतपूजा कही हवे आ बारमा अध्ययनमां बहुश्रुते पण 'तपोनुष्ठान करबुं' एम प्रतिपादन कराशे ए रीते पूर्वोत्तर अध्ययननी संगति दर्शावी एटले आ अध्ययनमां तपो माहात्म्य कहेवामां आवशे. हरिकेशबल साधु-तपस्वी हता, तेनो अही संबंध एवीरीते छे के-मथुरा नगरीमां शंख नामे विषयसुखथी विरक्त राजा हतो ते एक वखते स्थावरोनी समीपे नीकल्या, कालक्रमे गीतार्थ=दीक्षा पूर्वक संयमी=थया. पृथ्वीभंडलमां परिभ्रमण करतां हस्तिनागपुरमां आवी चड्या ज्यां भिक्षा माटे गाममां पेसे छे त्यां एक अति उनां मार्ग हतो के जेनापर उष्णकालमां कोइथी चाली न सकाहुं, तेथी ते मार्गनुं 'हुतवह' एबुं नाम पडी गयुं हठुं; ते मुनिये पासेना गोखमा बेंठेला एक सोमदेवनामना पुरोहितने पूछ्युं के- 'केम आ पागे जाउं?' पुरोहिते विचार्युं के- 'जो आ साधु आ हुतवह मार्गे जाय तो तेना पग वळे त्यारे ए तरफडाट जावानो मारो कौतुक मनोरथ पूरो थाय' आथी तेणे ते साधुने एज मार्ग चींध्यो, इयांसमितिना उपयोगे मुनि एज मार्गे जवाने प्रवृत्त थया. लब्धि (सिद्धि)ना पात्रभूत ते मुनिना पादप्रभावथी तेवो अग्निसदृश मार्ग पण शांत थइ गयो. ते मार्गमां धीरे धीरे चाल्या जता मुनिने जोइ ते पुरोहित पोताना निवासना गोखमांथी हेठे उतरी पोताना वेय पगवती ते मार्गनो स्पर्श कयौ त्यां तो वरफ जेवो शीतल मार्ग जाण्यो. ते समज्यो के मुनिना पाददुंज आ महात्म्य छे, त्यारे तणे एम विचार्युं के- 'अरे! पाप कर्म करनार बनी भे आ पुण्यात्मा साधुने केवो मार्ग देखाड्यो? पण आना पादस्पर्शथीज आ मार्गना तापनी उपशांति थइ, तेथी जो हुं आनो शिष्य थाउं तो मारा आ पापनुं माय- श्रित थाय? आम विचारीने तेणे मुनिनी आगळ पोतानुं पाप प्रकाशित कयुं, अने तेना पादमां प्रणाम कयौ. मुनिए पण तेने सारी- रीते धर्म प्रकाशित कयौ ते उपरथी ते सोमदेव पुरोहितने प्रवेग उत्पन्न थतां ते मुनिनी पांसेज दीक्षा गृहण करी. हवे ए सोमदेव

साधु चरित्र्य ता विशेष रूपे पाळवा लाग्या पण हु द्राह्मण होमाथी उत्तम जाति तु आमी मद धारण करता पण आम भावन करतु नहिं करु छे के—गुणैरत्तमता याति न तु जाति मयावत ॥ क्षीरोदधि समुत्पन्न कालकूट विमुत्तमः ॥ गुणोवढे उत्तमता पामे छे कइ जातिमावथी नहिं क्षीरसागरमाथा उत्पन्न यथेल कालकूट=विष शु उत्तम गणाशे? किंच—क्षीशय कृमिज सुवर्ण सुपलाद् दूर्वापि गौरोमत परात्तामरस शशांक उदधेरिंदीवर गोमयात् ॥ काष्ठादग्निरहे फणादपि मणिर्गोपित्ततो रोरना जाता लाकमहागता निजगुणैः भासाद्य किं जयना? ॥२॥ रत्नम कीढामाथी, सुवर्ण पापाणमाथी, दूर्वा गायोना खवाडामाथी, पद्म काद-वमाथी, चद्र समद्रमाथी इदीवर छाणमाथी, अग्नि काष्ठमाथी, मणि सर्पफणमाथी, रोचना गायना पिचमाथी उत्पन्न यथेल छे छतां पांताना गुणोने लीधे लोचया महोदा मूल्यने पाण्या छे तो पछी त्रन्मयी शु बवानु इतु? २ आमी परमार्थभावना न राखतो ते जातिना मदयी गर्वित न्नेलो सोमदेव केटलोक काळ समय पाळीने काळक्रमे मरण पामी देव थयो त्यां दीर्घकाळ पर्यंत वांछित सुखोने भागवी तदनवर त्याथी च्युत थइ गगतीरे हरिकेशना अधिप पङ्कफोष्ठ नापना चाडालनी भायां गौरीना उदरथी उत्पन्न थयो ए गौरीए स्वप्नमा जेनापर पुष्कळ फळ आवेला छे एवो आम्नद्रक्ष स्वप्नमा दीठो तेथी तेणीये स्वप्नपाठकोनी पामे जइ स्वप्ननी वात करी त्यारे तेओए कशु के-तारो पुत्र आ जगतमा प्रधान पुरुष थयो मत्सर समय आवतां चाळक जनम्यो, जातिमदना कारणथी एनी चाडाळ कुळमा उत्पत्ति थइ ते वाळक सौभाग्यरूप हीन होवाने लीधे गंधर्वोनो पण हास्यापान वन्यो, तेनु 'वल्' एतु नाथ लोकमा मसिद्ध थयु, आ वालक उमर वयता सर्वने वळेथ आपनार हावाथी सर्वने उद्वेग भरनार दन्यो

अथदा रसतोत्सवे मास्ते चाडालकुटुंबानि विविधस्वाध्यापानकरणाय पुराद् बहिर्मिलितानि सति, न बलनामा

बालकः परबालैः समं क्लेशं कुर्वन् क्षातिवृद्धैर्निव्यूहः. दूरस्थः स विलासक्रीडापरान् परबालान् पश्यति, परं मध्ये समायातुं न शक्नोति. तस्मिन्नवसरे तत्र सर्पो निर्गतः, सविप इति कृत्वा चांडालैर्मारितः. पुनस्तत्र प्रलंघ्यलक्षिकं निर्गतं, निर्विपमिति कृत्वा तैर्न विनाशितं. तादृशमारणं दृष्ट्वा तेन बलबालेन चितितं, निजेनैव दोषेण प्राणिनः पराभवं सर्वत्र प्राप्नुवंति. यद्यहं सर्पसदृशः सविपस्तदा पराभवपदं प्राप्तः, यद्यलसिकवन्निरपराधोऽभविष्यं, तदा न मे कश्चित्पराभवोऽभविष्यदिति सम्यग्भावयतस्य जातिस्मरणमुत्पन्नं, विमानवाससुखं स्थितिमार्गमागतं, जातिमद्विपाकोऽपि जातः, संवेगमागतेन तेन दीक्षा गृहीता.

एक समये वसंतोत्सव प्राप्त यता चांडालोनां कुटुंबो विविध खानपान करवा नगरथी बहार भेळां मळयां त्या ते बळ नामना बाळकने बीजा बाळको साथे क्लेश करतो जोई नातना वृद्धोए काढी मेल्यो. दूर रह्यो रह्यो ते क्रीडाविलास करता बीजा बाळकोने जुए छे पण ए बाळकोना मध्यमां क्रीडा करवा आवी शकतो नथी तेदलीधारमां त्यांथी एक सर्प नीकल्यो. झेरी साप जाणी चांडालोए तेने मारी नाख्यो. त्यारपछी त्यां एक अति लांबू अणशिंगु नीकल्युं. आमां झेर नथी एम समजी तेने मार्यु नहिं. आबु मरण जोई ए बळ बाळके विचार्यु के-सर्वत्र प्राणिओ पोतानाज दांपथी पराभव पाये छे. जो हुं सर्वसदृश झेर युक्त थाउं तो पराभव पावुं पण जो अणशिया जेयो निरपराध होत तो मारो कोई पण पराभव न करत; आम मनमां भावन करतां तेने जातिस्मरण उत्पन्न थयुं=पूर्वजन्मनो वृत्तांत बधो स्मरण थयो. विमानमां निवास करवानुं सुख स्मरणमार्गे चडी आब्युं, जाति मदनो पण विपाक जाणवामां आब्यो. संवेग आवतां तेणे दीक्षा गृहण करी.

स हरिकेशीयल शुद्धक्रिया पालयन् पष्टाष्टमदशमदशमासाधर्म्यमासादितपस्तपन प्रमेण विहार कुर्यन् वारा-
णसी नगरीं प्राप्त तत्र निंदुरुवने मडिकयक्षप्रासादे स्थितो मासक्षपणादितप करोति तद्गुणावर्जितश्च यक्षस्त
महर्षिं निरतर सेवते अन्यदा तत्र वने एकोऽपरो यक्ष प्राधूर्णक समागत, तेन मडिकयक्षस्य पृष्ठ कथ त्व मदनं
सोम्यत नायासि? तेनोक्तमहमिहस्थितमिम मुनिं सेवे. एतद्गुणावर्जितश्चान्यत्र गतु नोत्सहे. सोऽप्यागतुको यक्षस्त
दुगुणावर्जितो यमूच

ए हरिकेशीयल, शुद्धक्रिया पाजोने छठ, अठम दश, वार, अर्धमासा, मास, इत्यादि तपथर्यो करी क्रमे विहार करतो
वाराणसी नगरीमा पर्होच्यो त्या तिंदुरु वनमा मडिक यक्षमा मासादमा स्थिति करी मासक्षपणादिक तप करतो तेना गुणोधी
प्रसन्न थयेलो यक्ष ते महर्षिनी नित्य सेवा करतो तेवामां ते निंदुरु यत्तमा एक वीजो यक्ष महेमान थइने आरी चढयो, तेणे
मडिक यक्षने पूछ्यु-‘कैम हमणा तमे मारा वनमां आगता नयी’, मडिके क-‘हू अहि रहेला आ मुनिनी सेवा करुं छु, एना
गुणोधी प्रसन्न घनी अन्य स्थाने जगान इच्छतान नयी आ उपरयी ते आगतुरु यक्ष पण तेना गुणोधी वञ्च थइ गयो

आगतुकयक्षेण मडिकयक्षस्योक्त एतादृशा मुनयो मदनोऽपि सति, तत्र गत्वा अथ तान् सेवामहे, इत्पुस्तवा
द्यावपि तो तत्र गतौ विरुगादिप्रमादपरास्ते तत्र ताभ्या दृष्टा, तेभ्यो विरक्तौ तो यक्षौ पश्चात्तत्रागत्य हरिकेशीयल
महामुनिं प्रणमन्, प्रत्यह सेवेतेस्म. अन्यदा तत्र यक्षायतने चाराणसीपनिकौशलिकराजपुत्री भद्रानाम्नी नानाविधप-
रिजनानुगता पूजासामग्र्यो दृष्ट्वा गृहीत्वा समायाता. यक्षप्रतिमा पूजयित्वा प्रदक्षिणा कुर्यती मलङ्कितवस्त्रगात्र

दुरसहत्तपःकरणकृशं कुरूपं तं महामुनिं दृष्ट्वा ध्रुत्कृतं निसर्जनं.

आगतुक यक्षे मंडिक यक्षने कहुं के-‘आना जेवा मुनिओ मारा वनमां पण छे; त्यां जइने आजे तेओनी सेवा करीए; आम बोलीने ते वेय यक्षो त्यां गया. व्यर्थ कथा आदिक प्रमाद परायण तेओने जोया तेथी ते मुनिओथी ए वन्ने यक्षोए विरक्त धइने पाछा मंडिकयक्षना वनमां आवी महामुनि हरिकेशीवलने प्रणाम कर्या; अने प्रतिदिन सेवा करवा लाग्या. एक समये ते यक्षना स्थानमां एक भद्रा नामनी वाराणसीपति कौशलिक राजानी पुत्री नाना प्रकारनी पूजा सामग्री सज्ज करी साथे लइ पोतानी दासीओ सहित आवी, तेजे यक्षप्रतिमानी पूजा करीने प्रदक्षिणा करतां मेलं गंदा वस्त्र जेना अंगपर छे तथा दुःसह तपश्चर्याने लीये जेनुं शरीर कृश तथा कुरूप लागे छे तेवा ते महामुनिने जोइ थूंकी.

यक्षेण चितितं इयं महामुनिं तिरस्कुरुते, अतो मया शिक्षणीयेति. अधिष्ठिता तेन यक्षेण, असमंजसं प्रलपती दासीभिरुपाटय राजगृहं नीता, राज्ञा मांत्रिका वैद्याश्चाकारिताः, तैश्चिकित्सायां कृतायामपि न तस्याः कश्चिद्दि-
शेषो जातः. अथ तस्या मुखे संक्रांतो यक्षः स्पष्टमेवमाह-अनया मदायतनस्थितो महानुभावः संयमी निन्दितः, यदीयं तस्य संयमिनः पाणिग्रहणं कुरुते, तदा मयास्या वपुमुच्यते, नान्यथेति. चितितं राज्ञा ऋषिपत्नी भूत्वापीयं जीवत्विति प्रतिपन्नं यक्षवचनं राज्ञा. सा स्वस्थशरीरा जाता, सर्वालंकारभूषिता गृहीतविवाहोपकरणा महाविभूत्या यक्षायतने गता, तस्य महर्षेः पादौ प्रणम्य एवं विज्ञप्तिं चकार.

यक्षना मनमां लागुं के ‘आ राजकुमारी महामुनीनो तिरस्कार करे छे, माटे मारे तेने शिक्षा देवी’ एम विचारी यक्षे

राजकुमारीना शरीरमां आनेस कर्यो; तेज सणे मोडेची जेय तेय प्रगप करती ते कुचरीने दासीओए उपादीने राजगृहमा पहांचाढी राजाए वैद्योने तथा मत्र जाणनाराओने बोत्राया तेओए अनेक उपायो कर्या तेची कथो फेर न पढ्यो आ वगते ते राजमन्यामा पेठेलो यत्त राजकन्याना मुखे स्पष्ट मोल्यो के—‘आ कन्याए माता स्थानमां रहेला महानुभाव सयमीनी निंदा फरी छे, जो आ ते सयमीनु पाणिगृहण करे ता हु एना शरीरमाथी नोकळी जाउ अथवा नहि छोडू’ राजाना मनमां यथु के ऋषिपत्नी यइने पण आ जीवती सो रहेने, आम विचारी यत्तना बचनना अगीकार कर्यो, तेज क्षणे राजकन्या स्वस्थशरीरवाळी यइ गर राजा कन्याने सग अलंकार वस्त्रादिकथी विभूषित करीने विवाहना साधनो साये लइ यत्तने स्थाने मोफली अने ते कन्याए मह पिने पगे पढी गिगिति करी के—

हे महर्षे त्व मत्कर करेण गृहाण ? मुनिना भणित भद्रे ! बुद्धजननिदितयानया सकथयाल अपि न ये साधव एकस्या वसंतौ रीभि सम वासमपि नेच्छति, ते साप्रत कर करेण कथ गृह्णति ? सिद्धियथुयद्वरागा. साधव कथम शुचिपूर्णं सु युवतीषु रज्यते ? अथ तेन यक्षेण तस्य महर्षे शरीर प्रच्छाद्य तत्सदृश भिन्नरूप विकुर्यं तस्या कर करेण जगृहे

‘हे महर्षे! तमें मारो हाय आपना हाथयो गृहण करो? मुनिप कथु—‘भद्रे! बुद्ध जनोए निदित आची वात कथ पर= म बोल जो ! जे साधुओ एर स्थानमां स्त्रीओनी साये रहेवाने पण इच्छे नहि तेओ आ टाणे पोताने हाये हाय केम गृहण करो? सिद्धिरूपी कथुमां जेओनो राग उपायो छे एवा साधुओ अशुचि पदार्थोथी भरेली पवी युवतिओमा केम आसक्त थाय? पछी ते यक्षे ए मह

पिना शरीरने आहत करी तेना जे णिन्नरूप करीने ते राजकन्यानुं पाणिग्रहण कर्युं.

एकरात्रि यावद्रक्षिता, प्रभाते यक्षो दूरीभूतः, स्वाभाविकरूपो यतिस्त्रादाह, भद्रे ! अहं संयमी नैव स्त्रीस्पर्शे त्रिधा शुद्ध्यया करोमि, न मया त्वत्करः करेण गृहीतः, किंतु मद्भक्तेन यक्षेणैव त्वं विडंबिता, स च सांप्रतं दूरे गतः, मत्तत्त्वं दूरे भव ? महर्षिणेत्युक्ता सा प्रभाते सर्वं स्वप्नमिव मन्यमाना भृशं चिखित्वा राज्ञो गृहे गता, सर्वं तत्स्वरूपं राज्ञ आचख्यौ. तदानीं राज्ञः पुर उपचिष्टेन रुद्रदेवपुरोहितेनोक्तं, राजनियं ऋषिपत्नी, तेन मुक्ता ब्राह्मणाय दीयते, ततो राजा सा तस्यैव दत्ता.

एक रात्री राखी प्रभाते यक्ष नोकळी गयो. स्वाभाविकरूपवाळा यतिपू तेणीने कळुं—‘हे भद्रे ! हुं सयमा स्त्री स्पर्शे पण न करूं. में तारो हाथ झाल्यो नथी किंतु मारा भक्त यक्षे तने छेदरी अने ते यक्षतो हवे दूर जतो रळो. हुं माराथी छेदे जती रहे. महर्षिपू आम कळुं त्यारे ते राजपुत्री सवारे बंधुं स्वप्नतुल्य मनमां मानती खिन्नमनथी राजगृहमां आवीने वधो दृत्तांत राजा आगळ कळी देखाड्यो. आ वरुते पांसे वेठेला रुद्रदेवनामना पुरोहिते कळुं के—‘हे राजन् ! आ ऋषिपत्नी थइ, हवे तेणे मूकी दीधी तो ब्राह्मणने दइ देवाय.’ त्यारे राजाये ए पुरोहितनेज पुत्री आपी दीधी.

पुरोहितोऽपि तया सह विषयसुखमनुभवन् क्रियंतं कालं निनाय. अन्यदा तस्या यज्ञपत्नीत्वकरणार्थं यज्ञस्तेन कर्तुं मारब्धः, तत्र यज्ञमंडपे देशांतरेभ्योऽनेकभद्राः समायाताः, तदर्थं भोजनसामग्री तत्र प्रगुणीकृता. अस्मिन्नवसरे तत्र स महर्षिर्मांसोपवासपारणके गोचर्या भ्रमन् यक्षमंडपे समायातः, इत्यादि कथागकं हरिकेशीयलस्योक्तं, शेषकथानकं

पुराहितं पण तेणीनी साये सुखानुभग ररतो केटलाक काळ गाळ्यो एर वर ते तेने यत्नपत्नी करवा माटे पुरोहिते यज्ञ आद्यों, ते यज्ञमध्यमा देशातरधी अनेर भट्ट आल्या, तेजोने माटे भोजन सायग्री त्या एकठी करी आ असरे त्या पेठा मढपि एक मासना उपरासने अते पारणा करवा गोचरीया फरवा ते यज्ञमध्यमा आरी चढया अर्ही मुयीनी हरिकेशीचळनी दया वही हवे बाकीनी कया मून उपरयीज जाणगनी छे

सोचागेकुलसमूओ । गुणसयधरो भुगी ॥ हरिपसयलो नाम आसी भिमखू जिहदिष्ट ॥ १ ॥

(सोचागेकुल स वृओ) वाढालगुमा उत्पन्न थयेले (गुणसयधरो) छता गुणिए [मुणी] निनावा पालक तथा (जीहदिष्टो) निते-
द्रिय एवा [हरिपसयगे नाम] हरिपेसयळ नामना [भिमखू] माधु [आलि] हता

स हरिकेशयलो नाम प्रसिद्धो भिक्षुरासीत कीदृश स साधु ? जितद्विप, जितानि इद्रियाणि येन स जित द्वियो विषयजेता पुन कीदृश ? श्वपाककुलसभूत, श्वपाकआढालस्तस्य कुले सभूत, पुन कीदृश ? सुनिर्मयते जिनाज्ञामिति मुनिजिनाज्ञापालक इत्यर्थे पुन कीदृश ? गुणत्रयधर, गुणत्रय ज्ञानदर्शनचारित्राय धरतीति गुणत्रयधर ॥ १ ॥

ते हरिकेशरत्न नामे प्रसिद्ध भिक्षु थया केवा ते साधु ? जितेक छे इन्द्रियो जेणे पचा=विषय जेना, पुन केवा ? श्वपाककुल सभूत=वाढालगुमा सभूत उत्पन्न थयेला तथा मुनि=जिनाज्ञाने माननारा, अने गुणत्रयधर गुणत्रय=ज्ञानदर्शनचारित्रायाक रत्नत्रय,

तेने धारण करनार. ?

इरिएमणभासाए । उच्चारसैमिईसु यं ॥ जेओ आयाणनिवखेवे । सजैओ सुसैमाहिओ ॥ २ ॥
(इरिएसणभासाए उच्चारसैमिईसु) इयां, एपणा, भापा अने उच्चार समितिने चिये [अ] तथा (आयाणनिवखेवे) आ दान ग्रहण कर-
वाने चिये (जेओ) यत्नवाळा तथा (संजओ) संयमयुक्त [सुसमाहिओ] समाधिचंत एवा ते मुनि हता ॥२॥
व्या०—पुनः कथंभूतो हरिकेशीबलो मुनिः? ईयैषणाभाषोच्चारसमित्तिपु जओ इति यतो यत्नवान्. ईयां च एपणा च
भापा च उच्चारश्च ईयैषणाभाषोच्चारस्तेषां समितयः सम्यग्व्यवहारा ईयैषणाभाषोच्चारसमितयस्तासु ईरणं ईयां गम-
नागमनं, तस्य समितौ गमनागमनव्यवहारे यत्नवान्. एषणमेषणा आहारग्रहणं, तत्र समित्तिरेषणासमितिस्तत्र
यत्नवान्. एवं भाषासमितौ भाषाव्यवहारे यत्नवान्. 'भासाए' इत्यत्र एकार आर्षत्वात् तिष्ठति. उच्चारसमितौ सूत्र-
पुरीपादिपरिष्ठापनविधौ यत्नवान्, पुनः कीदृशो हरिकेशीबलः साधुः? आदाननिक्षेपे वस्त्रापात्राद्युपकरणग्रहणमो-
चने सं सम्यक्प्रकारेण यतः संयतः संयमी. पुनः कीदृशः? सुतरामतिशयेन समाधितः समाधिसहितः, चित्तस्थैर्यस-
हित इत्यर्थः. पंचसमितियुक्तः स साधुरस्तीत्यर्थः. ॥ २ ॥

पुनः ते हरिकेशबल केवो हतो? इयां एपणा भापा तथा उच्चार, इत्यादिकनी समिति=सम्यक्व्यवहारमां यत=ध्यान राखनार
इयां=जबु आवबुं, तेनी समितिमां, अर्थात् गमनागमन व्यवहारमां सर्वदा यत्नवान् रहेतो तथा एपणा=आहार ग्रहण समितिमां पण
यत्नवान्, एवीजरीते भाषासमिति=भाषण व्यवहारमां पण यत्नवान्, बली उच्चार=मूत्र पुरीपादिकना परिस्थापन व्यवहारमां पण

यत्नान् वळी आदान=वस्त्र पात्र आदिक उपकरणोंनु ग्रहण तथा निक्षेप=ए रत्नादिकने मूक्या वगेरे व्यवहारमा सयते=सयप्रवान् ,
तथा सुसपाहित=धृत्यत सपाहित=स्थिररिचिवाळो, पच समितियुक्त ते साधु हतो. २

मणगुप्तो यगगुप्तो । कापगुप्तो जिह्दिओ ॥ भिरख्वा रभद्वेमि । जन्नवोएमुवेद्धिओ ॥ ३ ॥
(ममज्जस्मि) मणगुप्तो मणगुप्तिवाळा तथा (कायगुप्तो) कायगुप्तिवाळा [भीरदिओ] चित्तिद्रिय क्या हे गुप्ति (विम्वदाहा) मिह्त्ताने मदे
या०—पुन कीहडा ? मनोगुप्त्या गुप्तो मनोगुप्त, पुनयचनगुप्त्या गुप्तो वचोगुप्त, पुन कायगुप्त्या गुप्त काय
गुप्त, इत्यत्र सर्वत्र मन्थमपदलोपी सनाम पुनजित्तिद्रिय पादशो हरिकेशराल साधुभिश्चार्थं ब्राह्मणाना ईश्या
ब्राह्मणेइया, तस्या ब्राह्मणगुप्तपाठके उपस्थित यत्र ब्राह्मणा गज्ञ कुर्वन्ति तत्र यज्ञपाठकान्तिके प्राप्न ॥ ३ ॥

मनगुप्तिरहे गुप्त, वचनगुप्तिरहे गुप्त, तथा कायगुप्तिरहे गुप्त, अहो सर्वत्र मन्थमपदलोपी समास सयजवा वळी ते जित्तिद्रिय एवो
हरिकेशराल साधु पिशा अर्थे ब्राह्मणोनी ज्या इज्या यतो इती तेवा यज्ञपाठ=स्याने आच्यो=इया ब्राह्मणो यत्र काला इता त्या यज्ञ
वाट=यज्ञप्रदेशमा आनी उभा ३

त पासिऊणमेज्जत । तणेण परिसोसिथ ॥ पतो गरिओपगारेण । उवहसन्ति अणारिया ॥ ४ ॥
(तवेण) नप वडे (परिसोसिथ) कृश थयेला, [पतोवद्विउवगरेण] औपमधिक जेनी पासे छे प्या (त) ते मुत्तिने (एज्जत) कायता
(पासिउण) जोरने [अणारिया] असाये [उवहसन्ति] हसता गय्या ४

अथा०—तं हरिकेशबलं साधुं एज्जंतं आयातं पासिऊण दृष्ट्वा अनार्या दृष्ट्वा ब्राह्मणा उपहसन्ति, उपहासं कुर्वन्ति कीदृशं तं? तपसा दुर्धलीकृतं, पुनः कीदृशं तं? प्रांतोपधुपकरणं जीर्णवस्त्रोपधिधारकं, प्रांतं जीर्णं मलिनत्वादिना आसारं उपधिर्वर्षाकल्पादिः, स एव उपकरणं धर्मोपष्टंभहेतुरस्येति प्रांतोपधुपकरणस्तं प्रांतोपधुपकरणं. ॥४॥

ते हरिकेशबलं साधुने आवता जोइने ते अनार्येदुष्ट ब्राह्मणां उपहास करवा लाग्या. केवा ते मुनि? तपे करी कृश थयेला तथा प्रांत=जीर्ण=मलिनताने लोखे असार उपधि=वर्षाकल्पादि, एज छे उपकरण=धर्मोपष्टंभक हेतु जेने एवा. ४

जाईमयपंडित्यद्वा । हिंसंगा अजिइंदिया ॥ अवंभचारिणो बाला । इमं वर्धणमव्वंची ॥ ५ ॥
[जाइमयपंडित्यद्वा] जातिमदधी गवित थयेला तथा [हिंसंगा] हिंसक तथा (अजिइंदिया) इ द्विओने वश नहिं राखनारा तेथी (अवंभचारिणा) ब्रह्मचर्य नहिं सेवनारा ते [बाला] अज्ञानीओ (इमं वर्धण) आ प्रमाणे वचन (अव्वंची) बोल्या. ५

व्या०—ते ब्राह्मणा बाला चिवेकविकला इदं वचनमव्वचन्. कीदृशास्ते? जातिमदप्रतिस्तब्धाः, जातिमदेन ब्राह्मण्युद्भवत्वेन यो मदोऽहंकारस्तेन प्रतिस्तब्धा अनग्रा जातिमदप्रतिस्तब्धाः, पुनः कीदृशाः? हिंसका जीवहिंसाकरण-शीलाः. पुनः कीदृशाः? अजितेन्द्रिया विषयासक्ताः, पुनः कीदृशाः? अब्रह्मचारिणो मैथुनाभिलाषिणः, अब्रह्मणि कामसेवायां चरन्ति रमन्ते इति अत्रह्मचारिणः कुशोला इत्यर्थः. ॥ ५ ॥ ते ब्राह्मणाः किमवुचन्नित्याह—

ते ब्रह्मणो बाल= विवेक हीन आबुं वचन बोल्या. केवा, ते ब्राह्मणो? जातिना मदधी अर्थात् अगे ब्राह्मणीमां जन्मेला छइये एम मनमां धारीने मद=गर्भ आववायी प्रतिस्तब्ध=अक्कड=अनम्र रहेनारा, वळी हिंसक=जीवहिंसा करनारा तथा अजितेन्द्रिय=

विपयामक्त, अने भद्रद्वारी=मैथुनाभिजापी, अयना अन्नस्य=समसेरा=यान रयनारा ६

कयरे आगेच्छइ दित्तरूप । काले विकैराले पोक्षनासे ॥ ओमचेले पशुपिसार्थमूए संकरदूस परिहरिय रुठे ॥६॥
[दित्तरूपे] भीमत्सरूपघाळो तथा [काले] द्याम [विकाराले] विकारळ तथा [पोक्षनासे] धीमो तथा [ओमचेले] अपवस्थित
घळ्याळो (पशुपिसार्थमूए) धृष्टिधी परमापले=भूत सेवो [संकरदूस] संकर दूप्यने (कठे) कठमा [परिहरित] पहेरीने (कयरे)
कोण [भागच्छइ] भावे छे? ६

व्या०—कनर काऽप्यमागच्छति? अतिशयेन क इति कतर, एकार प्राकृतत्वात्, परमय कीदृश? दीप्तरूपो
भीमत्सरूपो दीप्तवचन भीमत्सार्थवाचक पुन कीदृश? काल? कालवर्ण, पुन कीदृश? विकारालो विकृतागोपागधर,
लघोष्टदत्तत्वादिविकारयुक्त, पुन कीदृश? पोक्षनाश, पोक्षा अग्रे स्थूलोन्नता मध्ये निम्ना विप्लवा नासा यस्य स
पोरकनाश, पुन कीदृश? अयमचेल, अयमायसाराणि चेलानि वल्गानि यस्य सोऽगमचेन, मलायिलत्वेन जीर्ण
त्वेन ह्याग्यमाययल्लघारीत्यर्थं पुन कीदृश? पाशुपिशाचभूत, पाशुना रजसा पिशाचभूत पाशुपिशाचभूत, घृत्या
व्यासागुदितशरीरत्वेन मलिनयन्त्रत्वेन भूततुल्य इत्यर्थं एतादृश कोऽय शकरदूप्य रुठे परिधृत्य अन्नागच्छति?
समीपे आगत दृष्टा एवमूचुरित्यर्थ, शकर वत्करटकस्तत्रस्थ दूप्य वल्ग शकरदूप्य यद्यपि तल्ल साधोर्वेग्नमुत्करटकस्य
नास्ति, तथापि तेषामत्यतृणोत्पादवत्त्वेन तन्मूक, कोऽयमुत्करटकस्य वट्ट कठे परिधृत्य पिशाचसदृशो भ्रमन्नन्नाग
च्छति? स हि हरिकेशीसाधु कुनापि आत्मीयसुरूपरूपेण न मुच्यति, सर्वं वल्गोपशुपकरणादिक गृहीत्यैव भिक्षाद्यर्थ

अमतीनि भावः. ॥ ६ ॥

आ कोण आवे छे? 'आ ते कोण?' एवा अर्थमां कतर शब्द वापर्यो छे. माफ़त होवाथी छेडे एकार थयो छे. आ केवो छे? दीप्तरूप=वीभत्सरूपवाळो; अत्रे दीप्तरूप वीभत्सर अर्थनुं वाचक छे, फरी ते केवो? काल=शरीरे काळो तथा विकराल=विकृत अंग उपांगवाळो=(लांवा होठ, दांत वहार नीकळेला, इत्यादि विकार युक्त), पोछनास एटले आगळ्यो उंचुं तथा वचमा वेठेल=चपटुं जेनुं नाक छे तेवो; तथा अवम=जुनां फाटल=वसवाळो, मेलो तथा जुनां होवाथी नाखीदेवा योग्य वत्तोने धरतो, तेमज पासुपि-शाच भूत=थूळथी आखु शरीर खरडायेळुं होवाथी पिगाच जेवो लागतो, एवो आ कोण-संकर दूष्य=उकरडा उपर कोइए नाखी दीधेळुं होय तेनुं वस कठे पहेरीने पिगाच सदृश भमतो आ कोण अत्रे आवे छे? जोके साधुनुं वस कळुं. हरिकेशी साधु पण पोतानुं उपकरण मुक्तो नथी किंतु सगळुं वस्त्रोपकरणादिक साये लडनेज पिगा वगेरेने माटे भमे छे-एवो भावार्थ सूचव्यो छे. ६

*कयरे तुमं इये अदंसणिज्जो । का एवं आसो इहमगतोसि ॥

ओमचेलर्गा पंसुपिमोयमूया । गेच्छ खल्लेहि किमिहं ठिओसि ॥ ७ ॥

(इय) आ प्रमाणे (अदंसणिज्जे) आंखने गमे नहि तेवो [तुम] तुं [कयरे] कोण छे? (काएव) कइ [आसा] आशाथी (इहमागओसि) आ यक्षमां आव्यो छे? [ओमचेलर्गा] गंदा वस्त्रादित [पंसुपिसायधुष] भूत जेवा साधु (गच्छ) अहींथी जा. (खलाहि) मोडु न रेखाट । (किमिह) केम अहीं (ठिओसि) उभो रह्यो छे ७

व्या०—पुनस्ते किमूचुरित्वाहरे इति नीचामंत्रणे, अवमचेलकः सटितरफटितवसधारी धूलीधूसरभूतकल्पस्त्व

कोऽस्मि? कया आशया इह यज्ञपादके आगतोऽसि? 'का एव आसा' इति प्राकृतत्वात्, मकारोऽपि लाक्षणिक कीदृश सर्व? 'इय अदसणिज्जे' अनेन मलिनवज्रादिधारणेन अदर्शनीय, दण्डुभयोग्य, त्वदर्शनादेवास्माक धर्मो विलीयते, अत्र गाथाया 'ओमचेलगा पटुपिमायभूया' इति पुनरक्तिरत्यन्तनिर्मत्सर्नाथो रे श्रुतमाय! गच्छ इतो यज्ञस्थानाद् यज्ञ! 'म्वलान्निचि' देशीयमापया अपस्तर न्द्र दृष्टमार्गात्, किमिह स्थितोऽसि? तया मर्यगात्र न स्यात् यमित्यर्थं तैर्वाङ्मणैरित्युक्तं सति स साधुस्तु किमपि न अवादीत् तदा तद्भक्तस्य यक्षस्य कृत्वमाह ॥७॥

पुन तेभो श्रु बोल्या- '१' (ए नीचाग्रन्त्र छे) सजेल फाटेन खोयाळा तथा धूळे भयों होवायी पिशाच भूत जेवो जणातो तु कोण छो? कइ आशाए अहीं यमवाटमो जाव्यो छो? आ मज्जिन बत्तादि धारणने लीजे अदर्शनीय-सामु जोवाने अयोग्य, तारा दर्शनीयी अमार, धर्म मिलय पागे छे आ गाथाया पूर्वोक्त 'मलिनग्रह' वगेरे विशेषणो फगीयी कथा उे ते अत्यंत तिरस्कार अर्थ मूरवे छे हे भूत तुल्य! जा आ यक्षस्थानयी 'खलादि' शब्द देखी भापानो छे, जातो रदे नजरयी आयो था, सा साह अहिं जमो ने? सर्गया तारे अहीं न उभय आम ते ब्राह्मणो बोल्या तयारे साधुतो वइ न बोल्या पण तेनो भक्त यक्ष इवो ते बोल्या ७

जन्मलो तरि तिदुर्धकरुलयासी । अणुर्कपमो तैस्समहामुणिस्स ॥

एच्छग्रहत्ता नियगं सरिर । इमाई वयणाइमुदेहरित्था ॥ ८ ॥

(विदि) ते वपते [ति युभयपपासी] ति दुर्कटुग्राहित (जन्म्यो) यक्ष [निधय] पोताना (तरस महामुनिस्स) ते ममामुनिनो [भणु फपाथो] सेयक [जयघो] यक्ष (निधय) पोताना (सरिर) शरीरेने [पिच्छयहत्ता] सताडीने (इमाइ) वा [वयणाइ] वचनेने

व्या०—तस्मिन् काले तिदुकवृक्षवासी यक्ष इमानि वक्ष्यमाणानि वचनान्युदाहारापिद्वोचदित्यर्थः. किं कृत्वा? निजकं शरीरं प्रच्छाद्य, स्वशरीरं प्रच्छन्नं विधाय, साधुशरीरे प्रवेशं कृत्वा, कथंभूतः स यक्षः? तस्य मुनेरनुकंपकः, अनुरूपं कंपते चेष्टते इत्यनुकंपकः. साधोः सेवक इत्यर्थः. तिदुकवनमध्ये एको महान् तिदुकवृक्षोऽस्ति, तस्य वृक्षस्याध-
भावः. स यक्ष इत्यवादीत् ॥ ८ ॥

ते काले तिदुकवृक्षवासी यक्ष आवां (हमे पछी कहेयावां आवगे ते) वचनो बोल्यो. केम करीने? पोतानुं शरीर छानुं राखीने अर्थात् साधु शरीरमां प्रवेश करीने; यक्ष केवो? ते मुनिनो अनुकंपक=अनुरूप चेष्टा करनारो-साधुनो सेवक-तिदुकरवनमां एरु मशोटा तिदुकवृक्षनी नीचे ते यक्षनुं चैत्य=स्थान हटुं. त्यां साधु कायोत्सर्ग करी रहेता ते साधुनां धर्मानुष्ठान जोइने ए यक्ष साधुना गुणोथी अनुरागी यद् सेवक बन्यो; ए यक्ष बोल्यो ते कहे छे. ८

समणो अहं संजयो बंभयारी । विरओ अहं धोणपणपरिगहाओ ॥
परप्यवत्तास्स उं भिववत्ताले । अन्नस्स अट्टा इहभोगओमि ॥ ९ ॥

(अह) हुं [समणो] श्रमण=तपस्व्यो तथा हुं (सजयो) संयत्न [नंभयारी] यस्यचारी हुं (धोणपणपरिगहाओ विरओ) धन आदिक परिग्रहथी विरक्त [उ] पुनः (भिववत्ताले) भिक्षापत्रे (परप्यवत्ताले) परता माटे पकावेलां [अन्नस्स अट्टा] अन्न अर्थे [इहभोगओमि]

अहं एव पाटवने निरे आग्लो हूँ ९

इत्तराध्य
पनयुअम

॥६७१॥

व्या०—म यक्ष किमयोचत्? तदाह—भो ब्राह्मणा ! अयद्विरुक्त कोऽसि रे त्व? तस्योत्तर—अहं श्रमणोऽस्मि, आम्प्यति तपसि श्रम करोतीति श्रमणस्तपस्वी पुनरप सयत सावद्य यापारेभ्यो निर्वर्तितः पुनरह ब्रह्मचारी, ब्रह्मणि भोगत्यागे चरति रमते इत्येवशीलो ब्रह्मचारी पुनरह धनपचनपरिग्रहाविरत, तत्र धन गोमहिष्यश्वादिचतु पद-रूप, पचनमाहारादिपाक, परिग्रहो गणिमधरिममेत्यपरिरेयादिद्रयरूप . कया आशया इहागतोऽसि? अस्योत्तर भो ब्राह्मणा ! भिक्षाकाले भिक्षावसरेऽन्नस्यार्थोयात्रागतोऽस्मि कीदृशस्यान्नस्य? परप्रवृत्तस्य, परस्मै परार्थं प्रवृत्त पक्क परप्रवृत्त, गृहस्थेनार्थं राद्ध ॥ ९ ॥

ते यम यु बोल्या? त वरे छे—हे ब्राह्मणो? तमे वसु—‘तु कोण छो?’ तेनु उचर—हु श्रमण हू, तपमा श्रम छे ते श्रमण= तपस्वी, बली हु सयत=सदोप व्यापार्यी निवृत्त हू, ब्रह्मचारी=ब्रह्म पटले भोग त्याग, तेमा रमनारो हू, तेमज पन=गाय भम घोडा वगेरे, पचन=प्राहार पकावो तथा परिग्रह=गणिम धरिम, मेय, परिछेद्य इत्यादि द्रव्य रूप, एनाथी विरत हू; ‘कड आशाये अये भाव्यो छो?’ एनु उचर—‘हे ब्राह्मणो ! भिक्षा अवमरे अन्नने अर्थे अत्रे आन्या हू केवा अन्नने माटे? परमवृत्त=परने माटे पकावेलां गृहस्थे पोता माटे राधेलां ९

विपरित्तिह एत्तड मुज्झइ य । अन्नं पभूय भवयोगमेधे ॥

जोणारि मे जाणेजीवणु त्तिं सेसावसेस लेहउ तेवस्सी ॥ १० ॥

भाषातर
अध्य० १२

॥६७१॥

[भवयाणं] तमारु [एअ] आ देयातु (पशूअं) दणुं [अन्नं] अन्न (विअरिज्जह) अनाथने आपवामां आवे छे तथा [खज्जह] खाजा (खज्जह) तथा दाळ भात (मे)मने [जायणजीविणो] भिक्षाचडे आजीविका चलावनार [जाणहि] जाणो [त्ति] आ कारणशी [तवस्सी] छुं एक तपस्वी [सेसावसेस] वधेला आहारने [लहज्ज] पासु १०

व्या०—अत्र ‘भवयाणं’ इति भवतां एतत् समीपतरवर्ति अन्नं प्रभूतं, अद्यते इत्यन्नं भक्ष्यं प्रभूतं प्रचुर विद्यते. तदेव प्रचुरत्वं दर्शयते, ‘वियरिज्जह’ इति वितीर्यते दीनहीनानाथेभ्यः सर्वेभ्यो वितीर्यते विशेषेण दीयते, पुन. खाद्यते ‘खज्जकघृतपूरादिकं सशब्दं भक्षयते, पुनर्भुज्यते तंदुलमुद्गदाल्यादि सद्युतमाकंडं अभ्यवहार्यते. इत्यनेन अत्र काचिकस्यापि भक्ष्यवस्तुनी न्यूनता न दृश्यते. यूयं मे इति मां याचनजीविनं जानीत? याचनेन भिक्षया जीविनं जीवित्वं अस्म्येति याचनजीवी; तं, इति अस्मात्कारणात् तपस्वी मल्लक्षणो मुनिरपि; अत्र शोषावशेपं शोषादपि शेषं शोषावशेषमुद्धरितं प्रांतप्रायमाहारं लभतां प्राप्नोतु, इत्यपि यूयं जानीत. कोऽर्थः? स मुनिरवादीत्; अत्र अन्नं यत्र तत्र परिष्ठाप्यते, भवद्भिरेतादृशी बुद्धिः करणीया, अयं तपस्वी आहारार्थमागतोऽस्ति; अयमपि शोषावशेषमाहारं प्राप्नोतु, इति विचार्य मह्यं शुद्धमाहारं दीयतामिति दीयतामिति यक्षेणोक्ते सति ते ब्राह्मणाः किं प्राहुरित्याह ॥१०॥

तमारुं आ=पांसे पढेलुं=खावा योग्य पुष्कळ अन्न छे; (पुष्कळपणुं दर्शावे छे. दीन, हीन, अनाथ वगेरे सर्वेने अपाय छे; फरा खाजा वगेरे खवाय छे तेमज दाळ भात आदिक घी नालीने जमाय छे, अर्थात् अहीं कोइ जातनी न्यूनता नथी तो पछी याचन-जीवी=याचन-भिक्षा उपर जीववावाळा मारा जेयो तपस्वी पण, शेषमांथी पण वचेलुं प्रांत प्राय आहार भळे पामे’ एम जाणो.

ते शुनि एय गोल्या के-अन्ने अत्र तो ज्या त्या नखाय छे तो त्वारे पवी बुद्धि राखवी के-आ तपस्वी आहार माटे आयो छे तो ए पण अवशेष आहार धले पाये-आय विचारीने मने शुद्ध आहार दोओ-एय यक्षे कहु त्वारे ते ब्राह्मणा शु बोल्या ते यक्षे छे

सुखसुख भोगणमाणे पाण । अत्तद्विद्य सिद्धि इह लभ्यपक्व ॥

न उ धेय गरिमतप्रपाग । दाहासु तुभं किमिह तिओसि ॥ ११ ॥

[ब्राह्मणाण] ब्राह्मणोनो (अत्तद्विद्य) पोताना माटेज यथेलु (उपकराड) सस्कार करेतु (आमण) भोजन (इह) अही [सिद्धि] सिद्ध कर्युं छे ते (यग्यपक्व) फल पक्ष माटे अर्थात् ब्राह्मणो माटे छे (परिस) आधी जातनु (अन्न पाण) अन्न पाणो (धय) मने (तुभं) तने [न हु दाहासु] नहीन आपीए [किमिह] केम अही (तिओ सि) हु उभो रहो हु ११

व्या०-रे भिक्षो' इहास्मिन् पक्षपाटके भाजन यदुपस्थित घृतहिंवाधान्यकमिरचलवणजीरकादिभि हृतोप स्कार शाकादि, पुनरिह सिद्ध चतुर्विधाहार राद्ध वर्तते एक पक्षो ब्राह्मणो यस्य तत् एकपक्ष, एतदाहार शुद्धेभ्यो न देयमस्ति, ब्राह्मणाना वर्तते, पुनरिदमाहारमार्थिक, आत्मार्थे भवमा-मार्थिक, ब्राह्मणैरप्यात्मानैव भोज्य, न त्वन्यस्मै कस्मैचिद्देयमित्यर्थं तु इति तेन हेतुना वयमेतादृश ब्राह्मणभोज्यमप्रदानं तुभ्य न दास्याम इह त्व कि स्थितोऽसि? अस्माक धर्मशास्त्रे उक्तमस्ति-न शूद्राय मतिं दद्या-ओच्छिष्टं न रचि कृत ॥ न चास्योपदिशेद्दर्मे । न चास्य प्रतमा-दिदोत् ॥ ११ ॥ तदा यश्च पुन पुनरवादीत्-

हे भिक्षु! अरीं आ यस्मादप्या जे भोजन घी, हींग, घाणा, मरिच, लवण, जीर इत्यादिययी वयारेल शाकादिक तथा सिद्ध

रांधेल चतुर्विध आहार वर्गेरे छे ते एक पक्ष=मात्र ब्राह्मणोनज अर्थनु छे. शूद्रोने न देवाय, तेनु ब्राह्मणनु छे वळी आ आत्मा-
र्थिक=ब्राह्मणोये पण पोतेज गमवांनु अन्यने कोउने देवाय नहि तेनु छे ए कारणथी अमे ब्राह्मण भोज्य अन्नपान तने नहि आपी
शकीए. अहाँ तु शा माटे उभो छे? अपारा भर्म साखोमां कांनु छे के—‘शूद्रोने आत्मज्ञान न आपनुं, हविष्यनुं शेष न देहं, तेने
धर्मोपदेश न करवो तेम तेने कोइ व्रतादेश पण न करवो’. ११ त्यारे यक्ष फरीने बोल्यो के—

थलेसु वीर्याइ वैवंनि कामया । तहेव निन्नेसु य औससाए ॥

एयाइ सदाइ दलौहि मैज्जं । आराहए पुण्णंमिणं खु खेतं ॥ १२ ॥

(कासगा) खेदुतलोको (वीर्याइ) धान्यबीजने (थलेसु) भूमिने विषे [तेहेय] तेमज (निन्नेसु अ) तीचो भूमिने विषे [आससाए]
आशाए करीने [वपंति] वावे छे माटे [ए आइ] आवा (सदाइ) आद्वचदे करीने (मज्ज) मने (दलाहि) आपो. (इण) आन्हं
[पुण्णं] पुन्य (खित्त) क्षेत्ररूप छु [गु] अवश्य (आराहए) आराधो. १२

व्या०—एतया अनया उपमया श्रद्धया भावनया महां ददंव? खु इति निश्चययेन इदं महक्षणं पुण्यं शुभ क्षेत्र-
माराधयत? एतया इति कया उपमया? तामुपमामाह—कर्मकाः क्षेत्रीकारका नरा आशंसया विचारणया काले वर्षा
काले स्थलेषु उच्चप्रदेशेषु, तथैव निम्नेषु निम्नभूमिप्रदेशेषु बीजानि वपंति. कोऽर्थः? वर्षाकाले क्षेत्रीकारका बीजं वपंत
एवं चिह्नयंति, यदि प्रचुरा वर्षा भविष्यति, तदा स्थलेषु फलावाप्तिर्भविष्यति, यदि चाल्पा वर्षा भविष्यति, तदा
निम्नप्रदेशेषु फलावाप्तिर्भविष्यति. उभयत्रोद्यनीचप्रदेशेषु बीजं वपंति, न पुनरेकत्रैव बीजं वपंति. यदि ययं ब्राह्मणा

નિમ્નભૂમિસદશાસ્ત્રિદાહ સ્થલભૂમિસદશો ગણય મયમપિ દાતય, ન કેવલ યુયમેવ ક્ષેત્રપ્રાપા, કિત્વહમપિ પુણ્યક્ષેત્ર મસીતિ માય ॥ ૧૨ ॥ इति श्रुत्या ते ब्राह्मणास्त प्रत्यूचुस्तदाह—

આ વપયા-શ્રદ્ધાભાવના રાહી મને દીઓ તે વપયા વહે છે-વર્પર-શેતી કરનાર નરો આશસા-ધારણાધી વાટે-વર્પારામયે સ્થલ-વચા પ્રદેશોમા તથા નિમ્ન-નીચા ભૂમિપ્રદેશોમા પણ ધીજો ગાવે છે મયોજન શુ? વર્પારાહે છેલ્લુત ધીમ વાવતા એમ ત્રિવારે છે કે જો પુનઃ દ્રષ્ટિ થશે તો સ્થલભૂમિમા ફલ માસિ થશે, કદિ અલ્પ દ્રષ્ટિ યદ તો નીચી ભૂમિમાં ફલ માસિ થશે આમ ધારી હવા નીચા વને પ્રદેશોમા ધીજ વાવે છે હવે તમે જા નિમ્ન ભૂમિસમાન હો તો મને સ્થલ પ્રદેશ જેવો ગણીને કદક વેલુ જોડેવ વદ તેમજ વલ્લા ક્ષેત્ર હલ્ય છો એમ નથી કિતુ હુ પણ પુણ્ય ક્ષેત્ર હુ ૧૨ આ વચન સાંભળી બ્રાહ્મણો તેના પ્રતિ વોલ્યા તે કહે તે

લેતાણિ અમ્હ નિર્યોણિ લોળ । જેહિ પક્કિણાં ચિરુરતિ પુર્વતા ॥

જે માર્ણા જાદિગ્ગોવવેણ । તેદ સુલ્લિચાદ સુપેસેલાદ ॥ ૧૩ ॥

[મન્દ] મનો (લેદ) લોકોને (લેતાણિ) ક્ષેત્રા [વર્યાણિ] જાણેલા છે [જદિ] જે ક્ષેત્રોમા (પક્કિણાં) વાવેલા ધીજ [પુણ્ણા] પરિપૂર્ણ (ચિરુરતિ) હવે છે વારણકે (જે માર્ણા) જે પ્રાણો (જાદિગ્ગોવવેયા) અનુદયવિદ્યા સપન્ન છે [તાર] તેઓજ [સુપેસલાદ] ઉત્તમ (લિસાદ) ક્ષેત્ર છે ૧૩

વ્યા૦—અરે પાલકપાશ' તાનિ ક્ષેત્રાણ્યસ્માભિર્નિદિતાનિ વર્તંતે इति अध्याहार . जहिमिलत्र क्षेत्रेषु प्रक्रीर्णान्यु तानि धीजानि प्रदत्तानि दानानि पूर्णानि विरुहति विशेषेणोद्गच्छति, फलदानि भवन्ति, विभक्तिरिगव्यल्यस्तु प्राहु

તત્વાત. યે બ્રાહ્મણા જાતિવિદ્યોપયેતાસ્તે તુ બ્રાહ્મણાઃ, સુતરામતિશયેન પેશલાનિ મનોહરાણિ ક્ષેત્રાણિ જ્ઞેયાનિ. તત્ર જાતિર્બ્રાહ્મણત્વં, વિદ્યા વેદાધ્યયનં, જાતિથ વિદ્યા ચ જાતિવિદ્યે, તાભ્યામુપયેતાઃ સહિતા જાતિવિદ્યોપયેતાઃ. ‘ઉપઅ-
પદ્તાઃ’ इत्यत्र शकंध्वादिषु पररूपमिलनेनोपशब्दस्याकारलोपे पश्चाद्गुणेन सिद्धिः, यदुक्तं-सममश्रोत्रियदानं ।
હિગુણ બ્રાહ્મણં બ્રુવે ॥ સમન્નગુણમાચાર્ય । અનંતં વેદપારગે ॥ ૧ ॥ इत्युक्तत्वाद्વેदपारगा ब्राह्मणाः पुण्यक्षेत्राणि. ॥१३॥
અથ મથઃ પ્રાહ—

અરે પાલંહ પાશ! તે ક્ષેત્રો અમે જાણેલાં છે; જે ક્ષેત્રામાં મકીર્ણ=વાવેલાં વીજ (દીવેલાં દાન) પૂર્ણ રીંતે ઊગે છે=ફલદેનારા નીવડે છે. (પ્રાકૃત હોવાથી વિમક્તિ તથા ભિગનો વ્યત્યય થાય છે.) જે બ્રાહ્મણો જાતિ=બ્રાહ્મણકુલમાં જન્મ તથા વિદ્યા=વેદાધ્યયન આ વન્નેવડે સદિત હો, (ઉપ અવ હત, અહીં શકંધ્વાદિ માની પરરૂપ થતાં ‘ઉપયેત’ પદ થાય છે) તેઓજ મૃતરાં પેશલ મનોહર ક્ષેત્ર જાણવાં. કયું છે કે—અશ્રોત્રિયને આપેલું દાન, દીવેલ પદાર્થ જેટલુંજ ફલ આપે છે, સદાચારને આપેલું હિગુણ ફલ દીયે તથા આચાર્યને આપેલું સદ્ગુણ ફલદાયક થાય અને વેદના પારને પામેલાને આપેલું દાન અનંતગુણ ફલ આપે છે, માટે વેદપારગ બ્રાહ્મણો પુણ્યક્ષેત્રરૂપ છે. ૧૩

કોહો ય માંણા ય વેદ્યા ય જેસિ । માંસં અદત્તં ચ પરિર્ગહં ચ ॥

તે માંહેના જાદવિજાતિહીંણા । તાદં તુ લિત્તાદં સુપાવમાદં ॥ ૧૫ ॥

(જેસિ) જેઓને (કોહો અ) ક્રોધ છે (માંણાઓ) માન આદિ છે તથા (વયો અ) વય છે (મોહં) મુપાવાદ છે તથા (અદત્તં) ચોરી છે

[परिग्रहो अ] गोमूत्रि आदिक परिग्रह स्वीकारे छे (हे ब्राह्मणो) तेया ब्राह्मणो [जातिविज्ञाविहीना] जाति अने विद्या प वनेथी रहिन छे १४

ध्या०—भो ब्राह्मणा ! येपा भवता मध्ये क्रोधो वर्तते, च पुनर्मानमायालोभाश्च वर्तते, चकारान्मानादीना ग्रहण, च पुनर्बन्धो जीवहिंसा वर्तते, मृपाचादश्वासि, अदत्तमदत्तादानमप्यस्ति, च शब्दाभैयुन कामासक्तिरस्ति, च पुन परिग्रहो वर्तते, मूय के ब्राह्मणा ? जातिविज्ञाविहीना, क्रियाकर्मविज्ञेयेण चातुर्वर्ण्यं व्यवस्थितमिति वचनात्, ब्राह्मणत्वजातिमान् ब्राह्मण, ब्राह्मणब्राह्मणीभ्यामुत्पन्नो ब्राह्मणो नोच्यते, किंतु ब्राह्मणत्वेन ब्राह्मण क्रिया निष्ठत्वेन ब्राह्मणि स्थितेन जातिचर्येण विज्ञेयो ब्राह्मण उच्यते तस्माद्युष्मासु ब्रह्मक्रियानिष्ठत्वब्राह्मणत्वस्याभावात् जातिरस्ति, ब्राह्मणा ब्रह्मचर्येणेति लक्ष्णोक्तिर्यात् न पुनर्गुण विद्यायुक्ता, विद्यायास्तु गिरनिरूपफलाभावाद् विद्यावानपि विरतिमान् सन् शब्दाश्रयान् सवरयारेण न रुणद्धि तावत्स विद्यावाचोच्यते, विद्या अपि परमार्थतस्ता लभ्यते, यासु पचाश्रयपरिहार उक्त, तस्मान्न भवतो विषयवत्, भवत्सु भगदुक्तमेव जातिविद्योपपेतस्य ब्राह्मणलक्ष क्षण सर्वथा नास्त्येय, तस्मात्तानि सुषापका येव क्षेत्राणि भवत, न पुण्यक्षेत्राणि मूय ॥ १४ ॥ अय कदाचिच्चे एव वदेयु, वय वेदविदो वर्तामहे इत्या—

यस्य ग्रहे उ-ह ब्राह्मणा ! जेआभा क्रोध, मान, माया लाभ. ('च' पद छे तेथी मानादिषु ग्रहण थाय छे) तथा वय=जीव हिंसा वनेरे हाय, मृपाया=असत्यभाषण, अदत्तादान=चौर्य तथा कामासक्ति अने परिग्रह होय तेया तमे ब्राह्मणो जातिविज्ञाविहीन

क्रियाकर्म विशेषथी चातुर्वर्ण्यं व्यवस्थित छे, ब्राह्मणत्व जातिमान् ब्राह्मण, ब्राह्मण ब्राह्मणी युग्मथी उत्पन्न थवाथीज मात्र ब्राह्मण न कहेवाय किंतु ब्राह्मणत्व=ब्रह्मक्रियानिष्ठत्व वडे करीने-ब्रह्ममां स्थित पामेलो जातिधर्मे करी विशिष्ट होवाथी ब्राह्मण कहेवाग; याटे तमारामां ब्रह्मक्रियानिष्ठत्व न होय तो जाति न मनाय, ब्राह्मणो तो ब्रह्मचर्यवडे लक्षित कहेवाय छे. तमे विद्यायुक्त नथी जणाताता विद्यानुं फल विरति नथी देखाती. विद्यावान् जो विरतिवाळो थइ यावत्पर्यंत आश्रवोनो संवर द्वारा निरोध न करे त्यां सूत्री विद्वान् न कहेवाय. परमार्थतः विद्या एज कहेवाय के जेमां पंचआश्रवोनो परिहार कहेल छे; ते कारणथी तमे विद्यावान् जणाता नथी. तमारामां तमे कहेछुं जातिविद्योपेतत्व ब्राह्मणलक्षण सर्वथा नथी तेथी तमे पापक क्षेत्र छो पुण्यक्षेत्र नथी. १४

‘अमे वेदवित् छइए’ एम कदाच तेओ कहे तो ते संबंधे कहे छे—

तुभ्यं भो भारहृरा गिराणं । अथ न जाणाह अहिंजं वेणं ॥ उद्योवयाइं मुणिणो चरंति । ताइ तु खिसांइं सुपेसलाइं ॥ १५ ॥
(भो) हे ब्राह्मणो! [इत्थं] आ जगतमां (तुभ्यं) तमो मात्र (गिराणं) गणीता (भारधरा) भारने धारण करना छो कारण के [वेणं] वेदविद्याने [अहिंजं] भणीने पण (अथ) तेनो अर्थ [न याणाह] तमो जाणता नथी हवे उत्तम क्षेत्र कयु? (मुणिणो) ने मुनिओ (उद्याधयाइं) मेदभाव यित्त भिक्षा माटे (चरंति) अटन करे छे तेथी [ताइ तु] तेओज (सुपेसलाइं) उत्तम (खिसाइं) क्षेत्रो छे १५

व्या०—भो इत्यामंत्रणे, भो ब्राह्मणाः ! यूयं गिरां वेदवाणीनां भारहृरा भारोद्गाहकाः, यतो यूयं वेदानधीत्य वेदानामर्थं न जानीथ. तथाहि—आत्मा रे ज्ञातव्यो भंतव्यो निदध्यासितव्यः, पुनरयं समो मशके नागे च, न हि स्यात् सर्वभूतानीत्यादि वेदवाक्यान्यधीतानि. अथ पुनर्भवद्विज्जीवहिंसास्वेव प्रवर्त्यते, तस्मादत्र यागः पृथक् एव उच्यते,

यत्र यात्मनामग्नौ दाह, स चात्र वेदे याग एव न स्यात्, यदि च स एव आत्मा एव भवद्भिर्न ज्ञातस्तदा किमर्थं याग कुर्वीत्येव ? प्रथम यागोऽपि न भवद्भिर्ज्ञात कानि तर्हि क्षेत्राणीत्याह—हे ब्राह्मणा ! मुनीन् सुपेशलापयत्यत सुवराणि श्रेष्ठानि ज्ञानीथ ये मुनय उद्यायचगृह्णाण्युत्तमाधमानि कुलानि भिक्षार्थं चरन्ति अथवा 'उद्याययाडं' उद्यानि मद्भाति प्रतान्युद्यतानि येषा तान्युद्यतानि, अकार प्राकृतत्वात्, महाव्रतधराणि तानि क्षेत्राणि भव्यानि ज्ञेयानीत्यर्थ ॥ १६ ॥ तदा छात्रा किं प्राहु —

'मा' ए एव आभयार्थं छ. हे ब्राह्मणो ! तमे पेदचाणीना भारने वहन करना छो कारण के तमे वेदनु अणयन करीने ते वेदोना अधने जाणता नधी जेमके—'आत्मा जाणवा योग्य छे, मनन करवा योग्य छे निदिध्यासन करवा योग्य छे' यकी ते 'मन्त्रयाया तेमज हाथीमां समान ठे' 'सर्व भूतनी दिसा न करची' इत्यादि यदवाक्यो जाणीने जीवहिंसाया मवृत्ति कराय तो ए याग जुदान मरारनो कहेवाय ज्यो आत्मानो अग्निमां दाह थाय ते यागज न कहेवाय, ज्यारे तमे ए आत्माने न जाण्यो तो पछी याग ना माटे करो छो ? मयम तो याग पण तमे वरायर नधी जाण्वा त्यारे क्या क्षत्र जाणवा? ते कहे ते हे ब्राह्मणा ! जे मुनियो उर नीच घरो=उत्तमाथम कुळोमा भिसा अर्थ चरे छे=करे ठे, ते मुनियोने छुदर क्षेत्र जाणो अथवा उद्यावच=उद्या मदात्रत जे धार छे ते भन्य क्षत्र समनर्वा १५

अज्ञाययाण पठिहलभासी । पंचासते किंतु सगामि अन्ह ॥
अवि एवं विणस्सउ अनर्पण । न ये ण हेदामो य तुंम नियठा ॥ १६ ॥

(अज्यावयाणं) अमारा उपाध्यायनी [पडिकूलभासी] प्रतिकूल बोलनारो एवो तु (अम्ह) अमारी (सगासि) समझ [किंतु] केम आबु [पभाससे] अस वंद (प्रअं) अमत्यक्ष [अन्नपाण] अन्न अने पाणी [विणस्सउ अवि] भले विनाश पामो [निअठा] हे निर्ग्रंथा [कुम] तने (न य) नहीज [दाहासु] आपीए हवे यक्ष कहे छे १६

ध्या०—किंत्विति शब्दो निदाक्रोधवाचकौ, अरे नियंठा! अरे दरिद्र! त्वमुपाध्यायानां प्रतिकूलभाषी सन्, अस्मत्पाठकानां प्रतिकूलभाषी सन्, अस्मत्पाठकानां सन्मुखवादी सन्नस्माकं सकाशोऽस्माकं प्रत्यक्ष प्रभाषसे, प्रकर्षेण यथा तथा भाषसेऽसंबद्धं वचनं ब्रूते, तस्मादरे एतदन्नपानं विनश्यतु, एतदाहारं सद्यः पतत्वप्येतदाहारं तुभ्यमुपाध्यायप्रतिकूलवादिने न दद्याः ॥ १६ ॥ तदा यक्ष आह—

किंतु ए वे शब्दो निदा तथा क्रोधना मूचक छे. अरे निर्ग्रंथ! दरिद्र! तूं अमारा अध्यापकोने सामे प्रतिकूल भाषण करनारो, अमो पाठकोने सामे अमारी आगल=प्रत्यक्षमां प्रकृष्टपणे असंबद्ध वचन बोले छे, तेदला मोटे भले आ अन्नपान विनाश पामो, एदले ए आहार भले मडीजाओ पडी जाओ तथापि उपाध्यायने प्रतिकूल बोलनार तूं, तेने तो नहिं न दइये. १६

समिद्वि मज्झं सुसंनद्विस्स । गुत्तिहि गुत्तस्स जिद्विद्विस्स ॥

जई मे न द्वाडज्जइ एसणिज्जं किमेज्ज जेव्वाण लप्पिभत्थं लेअं ॥ १७ ॥

(मज्झं) मने [समद्वि] पांच समिति वडे [सुसमाद्विस्स] सारी समाधिवाला (गुत्तोद्वि) ब्रण गुत्तिवडे (गुत्तस्स) गुत एवा [जीद्वि-द्विअस्स] जीतेन्द्रोय एवा [मि] मने [जर] जो [अद्वएसणिज्ज] विशुद्ध एवो आहार (न दाहित्थ) नहीं आपो तो (अज्ज) आज्ञे

(नण्णाण) यशोभो [लाभ] गम [वि] नु [लक्षित] पामशो? इवे उपाध्याय उवाच आपे छे १७

व्या०—यदि मे मनेहासिम३ यडपाटके शुद्रमेपणीयमारमस्मि नवसरे न दास्यथ, तदा यज्ञाना लाभ पुण्य-
प्राप्तिरूप फल कि लप्स्यथ? अपि तु न किमपीत्यथ पात्रदान विना किमपि न फलमित्यर्थं कथम्भूतस्य मम? तिस्र-
भिर्गुणैर्भिर्युक्तस्य, पुन कीदृशस्य मम? पथमि समितिमि सु अत्यन्त समाहितस्य युक्तस्य, पुन कीदृशस्य मम? यथ
जितेन्द्रियस्य, जितानोद्वियाणि येन स जितेन्द्रियस्तस्य अत्र चतुर्थीस्थाने पथी, एतादृशाप पात्राय मध्य येन यूय
प्राप्तुकमाहार न दास्यथ तत्रा भवता सर्वमपि दृग, फलस्याभावात् ॥ १७ ॥ अथोपाध्याय आह—

यदि=जा मने अही=आ यक्षवाटमा शुद्र एपणीय आहार आ भ्रमरे देशा नहि तो पछी यभाना लाभ=पुण्यप्राप्तिरूप फल
शु मेळवशो? कइ पण नहि हु केवो? पाच समितिबढे अत्यन्त युक्त तथा जितेन्द्रिय=जेणे इन्द्रियो जितेन छे एवो, (अही चतुर्थीने
स्थाने पथी विभक्ति छे) आमा पात्ररूप मने जो प्राप्तुक आहार आपशो नहि तो पछी तमारु सर्व वृथा छे=इ पण फल नथी यथा
मेळिणहि ॥

के इत्थ म्वत्ता एपजोउथा वा । अज्झावया वा सर मेळिणहि ॥

अथ तु ददेण फलेण हत्ता । कठमि चित्तूण खल्लिज्ज तो ण ॥ १८ ॥

[इत्थ] अही (से) क्या [यत्ता] क्षत्रियो छे? (उवोदथा वा) अथवा गधवानु काम करनार कोण छे? अथवा [यत्तिदि ग्द] विद्यार्थीनो सहित (अज्ञाययवा) अस्थापको कोण छे? [जोण] जे कोइ होय से (एअ तु) आ ताधुने (ददेण) लकडावी [फलेण] घील आदिक फलथी (हत्ता) मारीने [कठमि] कठो त्रिपे [चित्तूण] पकडावे [खल्लिज्ज] तेने स्यन्ना पमाशो १८

व्या०—केचिदग्रास्मिन् यज्ञपाठके क्षत्राः क्षत्रिया उपज्योतिषः, अग्निरूप समीपेऽग्निसमीपवर्तिनः पाकस्थानस्थाः, वाथवाध्यापका वेदपाठकाः संतीध्यव्याहारः, कथंभूताः पाठकाः? खंडितैश्छात्रैः सहिताः, ये एनं मुंडं दंडेन घंशयष्ट्या फलेन बिल्वादिना हत्वा, कंठं गृहीत्वा गलहस्तं दत्वा स्खलयेयुः, इतो यज्ञपाठकान्निष्कासयेयुः, तो इत्युक्तं तत्प्राकृतत्वात्, ये इति वक्तव्य, प्राकृतत्वाद्बचनव्यत्ययः. ॥ १८ ॥

कोइपण आ यज्ञवादमा क्षत्र=क्षत्रियो तथा उपज्योतिजः=अग्निना समीपे वर्त्तनारा रसोया अथवा अध्यापको=वेदपाथका तेओना खंडिक=विद्यार्थिओ सहित होय ते आ मुंडने दंडवती=वांसनी लाकडीथी अथवा वीलां वगेरे फलो वडे हणी. कंठे पकडी गळे हाथ दद स्खलित करी आ यज्ञवादमांथी निमाली मेले. ये एम लखवुं जोइये तेने वदले तो कहुं ते प्राकृत होवाथी वचन व्यत्यय थइ शके छे. १८

अज्झावैयाण वयणं सुणिंता । उद्धाइयां तत्थं बहुकुमारा ॥ दंडेहि वेत्तेहिं केसेहिं केसेहिं चेव । समागया तं ईसिं तोडयति ॥ १९ (अज्झावयाण) उपाध्यायानु [वयणं] वचन (सुणिन्ता) सांभलीने (बहुकुमारा) घणा कुमारे (तत्थ) त्यां (उद्धाइया) दोड्या अने (समागया) एकत्र थया एम धारी दुरत (तं ईसिं) ते ऋग्निने (दंडेहिं) लाकडीओ वडे (वेत्तेहिं) नेतरनी सोदीथी (केसेहिं चेव) चावुकवडे (तालपंति) ताडन करवा लगया. १९

व्या०—तत्र तस्मिन् यज्ञपाठके बह्वेः कुमारास्तरुगादृष्टान्ना उद्भाविताः सता दंडैर्वशयष्टिभिर्वेत्रैर्जलचक्षुः कर्म-श्रमद्वरकैस्तमृषिं ताडयन्ति, कीदृशास्ते कुमाराः? समागताः संनीत्यैकीभूयागताः अहो क्रीडनकं समागतमिति

वदन्तो यष्ट्यादि सर्वं गृहीत्वा समागता इत्यर्थं त मुनिं ताडयति, किं कृत्वा? उपाध्यायानां वचनं श्रुत्वा ॥१०॥

त्यां ते यक्षयाट स्यान्मा बहु-पणाय कुमारो-त्तरण छात्रो (विद्यार्थिओ) दोढता आवीने दढ-वासनी लाम्दीयो वती-वथा वेय-नेतरनी सोटीयाधी अने पक्षा-चामढाना चावुक्राडे ते ऋषिने ताडन करवा लाग्या केवा ते कुमांगे? समागत-पळीते आवेला, 'अहो रमयानु मळ्यु' आप वोलता लाम्दीओ वगेरे सर्व साधनो लहने आल्या भने ते मुनिने ताडन करवा लाग्या, केम करीने? अध्यापकोना वचन साधलीने १९

रणणो तेहि कोसलियस्स धुआ । भवति नामेण अणिदियगी ॥

त पासिया सजय हस्समाण । कुट्टे कुमारे परिनिव्वेवेह ॥ २० ॥

(तहि) ते यक्षने चिचे (अणिदियगी) आनवित अगवाढी [अहं ति नामेण] भद्रा एयो नामनी (कोसलिअदस) कौशलिक नामता [रणणो] राजान्तो [धूआ] पुत्री (त) ते [सजय] मुनिने [हम्ममाण] हणाता (पासिया) जोरने (कुट्टे कुमारे) क्रीच पामेला छात्रोने (परिनिव्वेवेह) घात करवा लागी २०

व्या०—तत्र कौशलिकस्य राज्ञ 'पूआ' इति सुता भद्रा वतते, सा भद्रा त साधु तैर्ब्राह्मणकुमारैर्हस्यमाना हृष्टा ब्रह्मान् मारणोद्यतान् कुमारान् ब्राह्मणचालान् परिनिर्वापयति, वचनैरुपशमयतीत्यर्थं कीदृशं त साधु? सयतं सय-मावस्थार्यां स्थित, कीदृशी सा भद्रा? अनिदितागी, अनिदितागं यस्या साऽनिदितागी शोभनशरीरा ॥२०॥

त्यां कौशलिक राजानी धूआ=सुता भद्रा एवी ते साधुने ते ब्राह्मण कुमारोप हस्यमान=विडम्बना करावा जाइने ऋद्ध

मारवाने उग्रत थयेला कुमारन्ब्राह्मण बालभोने वचन बडे उपशांत करवा लागी. केवा ते साधु? संयतन्संयमाप्रस्थामां स्थित.
केवी ते भद्रा? आनिदित छे अंग जेनां एवी; शोभन शरीरा. २०

देवाभिओगेण निओइएणं । दिण्णा पुरण्णा भनसा न आया ॥

गरिदेविदिभिदंदिपणं । जेणा मिहि वंता इस्सिं ल एस्सो ॥ २१ ॥

(देवाभिओगेण) यक्षनाथभियोगनउ [निओइएण] प्रेरायला एवा (रण्णा) मारा पिताए (दिण्णलु) मने एमने आपी हती [मणसा] मनवडे पण (न स्सीया) न इच्छी अने [गरिदेविदिभिवदिपण] नरेद्र अने देवेन्द्रोथी वंदना करायला एवा [जेण] जे-आ (इसिणा) कनिण [वंता] त्याग करेली [मि] हु लु [स एस्सो] तेज आ मुनि छे. २१

व्या०—सा भद्रा किमवादीत्तदाह-भो ब्राह्मणाः! एष स ऋषिर्वर्तते, येनपिणाह वांताहं लव्हास्मि, कथंभूते-
नपिणा? नरेन्द्रदेवेन्द्राभिदंदिनेन, कीदृश्यहं? राज्ञा पुरा दत्तास्मै अर्पिता, अनेनर्षिणाहं राज्ञा पुरा दीयमानापि ज्ञ-
सापि न ध्याता नाभिलषिता, कीदृशेन राज्ञा? देवाभियोगेन नियोजितेन, देवस्य यक्षस्याभियोगो बलात्कारी देवा-
भियोगरतेन यक्षदेवहृतेन नियोजितेन प्रेरितेनेत्यर्थः. एतादृशोऽयं त्वागी मुनिरस्ति, तस्माद्भवद्भिर्न कश्चर्यः, इति भद्रा
राजकन्या ब्राह्मणानवादीत्. ॥ २१ ॥ पुनः सा किमाह—

ते भद्रा शुं वोली? ते कहे छे-हे ब्राह्मणो! आते ऋषि छे के जे ऋषिए मने वमन करी नाखी अथौत् मारा त्याग करी
नाख्यो हतो. केमो ऋषि? नरेन्द्र तथा देवोए अभिर्वदित हुं केवा? राजाए पूर्व आने अर्पण करेली, आ ऋषिए राजाए अर्पण

करेली मने तत्ता मनथी पण अभिलाष न करता त्यजी दीधी के राजाए? देव=यसना अभियोग=उल्लाकारवढे भेरायेला एवा आ त्यागी मुनि छे, माटे तमारे तेने कचवावा नहि, आम भद्रा राजमन्याए ब्राह्मणोने कणु २१

तैंसो हुं सो उगगतयो मेरुप्या । जिह्दिगो संजयोपमयोरी ॥

जो मे तया नेच्छइ दिख्माणि पिउणा सय कोसलिपण रणणा ॥ २० ॥

[पिउणा] मारा पिता [कोसलिपण रणणा] कौशलिक राजाए [सय] रोतेज [दिख्माणि] देवाती बयी (मे) मने [सया] ते घबले (जो) जे मुनि (निच्छइ) नहि इच्छना [सो हुं पसो] तेअ आ (उगगतयो) उग्र तपवाळा (मेरुप्या) महात्मा [जीह् दिगो] जीर्तेद्रिय [सजयो] सयमी बने (अभयोरो) ब्रह्मचारी छे २२

व्या०—हु इति निश्चयेनोपलक्षितो मयेप, स उग्रतपा महात्मा यतते, उग्र तपो यस्य स उग्रतपा, महान् प्रशस्य आत्मा यस्य स महात्मा महापुरुष, स इति क? यस्तपस्वी कौशलिकेन पित्रा मम जनकेन राज्ञा स्वयमात्मना तदा दीयमाना मा नैच्छत न वाछतिस्म कीदृश एव? जिर्तेद्रिय, पुन कीदृश? सयत सप्तदशविधसयमघारी, पुन कीदृश? ब्रह्मचारि ब्रह्मचर्यवान् ॥ २२ ॥

हु=निश्चयपूर्वक में जाणेला आ ते महात्मा छे, अर्थात् उग्र जेजु तप छे एवा महान्=मशस्य जेनो आत्मा छे तेवा महापुरुष जे ते क्या? जे तपस्वीए कौशलिक पिता=मारा जनकराजाए स्वय=पोते ते बरुते देवा माहेली मने इच्छी जहि मारी वाउना नम करी आ केवा छे? जिर्तेद्रिय तया पयत सत्तर मनारना सयमने धारण करानार अने ब्रह्मचर्यवान् २२

મહાયમો એસ મહાણુભાવો । ધોરઢ્વઞો ધોરપરકમો ય ॥

મા પધં હીલહં અહીલણિજ્જં । માં મે સેત્વાણ દહિજ્જેં ઇસ ॥ ૨૩ ॥

[પસ] આ મહામુનિ (મહાજસો) મહાશયાલા છે, [મદાણુભાગો] મહાનુભાગ છે [ધોરઢ્વઞો] ધોર તપસ્વી છે [ધોરપરકમો] આ મહા-
પરાક્રમી છે (અહીલણિજ્જ) હીલના નહિ' કરવાને લાયક [પચ] આ મુનિના [મા હીલહ] હીલના તમે ન કરો (મે મઢ્વે) તમને
સર્વને (તેવળ) પોતાના તેજવટે [મા નિદહિજ્જા] મ ચાલો ૨૩

અર્થ—પુનરેપ સાધુમહાનજાં વર્તેતે, પુનર્મહાનુભાવાઽર્ચિલાનિગયઃ, પુનરેપ ધોરવતો દુર્ધરમહાજનધારી, પુન-
ધોરપરાક્રમો રૌદ્રમનોગ્રલઃ, ક્રોધાદિચતુઃક્રપાયાણાં જયે રૌદ્રસામર્થ્યસ્તસ્માદેનં તપસ્વિનં મા હીલયથ? કથંમ્બુતમનં?
'અહીલણિજ્જ' અવગણનાયાયોગ્યં સ્તવનાર્હમિત્વર્થઃ, પણ મેં હિતિ ભવતો ગુણ્માન્ સર્વાન્માનિર્ધાક્ષીન્ત ભસ્મમાલકુ-
ર્તીત, હિતિ યદા વૃપપુગ્યોક્તં, તદા મક્ષઃ કિમકાર્પીરિલ્લાહ—

વહી આ સાધુ મહાયજસ્વી છે તેમ મહાનુભાવ=અર્ચિત્ય અતિશયપાલા છે, તથા ધોર વ્રત=રીજાઓથી ન ધારી શકાય તેથી
મહાવ્રત ધારણ કરનારા છે; ધોર પરાક્રમ=રૌદ્રમનોગ્રલા પદ્ધતે ક્રોધાદિ ચાર ક્રપાયાનો જય કરનામાં રૌદ્ર=અગ્રસામર્થ્યવાન્ છે
તેથી આ તપસ્વીને તમે તિસ્કારો માં. ન કેવા છે? અવદેહન કરવા યોગ્ય=(મ્બુતિ યોગ્ય) છે તો આ તપને મોંને ચાલી ભસ્મ મા કરો.

एवी रीते ज्यारे राजपुत्रीए कं त्यारे यक्षे थुं कथुं ने कहे छे—

एवाइ तीसे धयणाइ खुसा । पत्तीइ भोइ सुभसियाइ ॥

इतिरस वेयावडिगुहागण । अम्वा कुमारे विनिवारयति ॥ २४ ॥

[पत्नी] रुद्ररचनी पत्नी (तीसे) ते (भद्रा) भद्रना (पता) उपरोक्त कथा ते (सुभाषिभा) सात कहेला [घण्टा] यवनोने (सुधा) सामळीने (इतिरस) रुद्रोने [विद्यावडिगुहागण] वेयागण माटे (अम्वा) यक्षो (कुमारे) ते छात्रोने [विनिवारयति] नीघारे छे

व्या०—यक्षा परिवारसंविता ऋषय्यादृष्ट्यर्थं कुमारान् ब्राह्मणयाल्लोकान् विक्षेपेण निगारयति, किं कृत्वा? तस्या सोमदेवस्य पक्षाधिपस्य पुरोहितस्य पत्न्या भद्राया वचनानि श्रुत्वा, कीदृशानि वचनानि? सुभाषितानि सुउभाषितानि ब्राह्मणेभ्यः शिक्षारूपाणि प्रकाशितानि ॥ २४ ॥

यक्षो-परिवार सहित एवम् यद् ऋषिना वेयावृत्य माटे कुमारो ब्राह्मण वाळगेन विशेषतायी निघारे छे, केम् करीने? ते सोमदेय यक्षाधिप पुरोहितनी पत्नी भद्राना, सम्यग्प्रकारे उच्चारल'—ब्राह्मणाने शिक्षणरूपे प्रकाशित करेल'—वचनो श्रवण करीने २४

ते" घोररूपा विद्वन्तरिमले । अयुगा तं हि त जण तालयति ॥

भिन्नदेहे रुहिर वमते । पान्तिं भुंक्ते इणमाहु मुञ्जो ॥ २५ ॥

[घोररूपा] घोर रूपवाळा तथा (मठलिफटे) आकाशमा (ठिठ) रडेग तथा (असुर) राक्षस जेवा (ते) यक्षो (तदि) त्या (तण) ते लोकोने [मालयति] मारे छे पळी (भिन्नदेहे) मेदेला अगणाळा (रुहिरवमते) रुधीरले वमन करता पण [ते] छात्रोने [पान्ति] जोरने [भद्रा] भद्रा (मुञ्जो) फरीवार (रणमाहु) या प्रमाणे बोली २५

व्या०—ते यक्षास्तदा तरिमन् काले तान् जनास्तान् ब्राह्मणास्ताडयति चपेगदिभिर्घ्नन्ति, कीदृशास्ते यक्षा?

घोररूपाः, पुनः कीदृशास्ते? अंतरिक्षे आकाशे स्थिताः, पुनः कीदृशास्ते? अत्युग्रा अत्युग्रपरिणामयुक्ताः. उत्प्रेक्षते-
ऽसुरा इवेत्यर्थः. ते हि यस्मिन् यज्ञपादके ते इति तान् भग्नदेहान् दृष्ट्वा भद्रा भूयः पुनरपि वचनं प्राहुरित्याह ब्रूते,
प्राकृतत्वाद् वचनव्यत्ययः. तात् किं कुर्वतः? रुधिरं वमंत इति. ॥ २६ ॥

ते यक्षो ते समये ते जनोने=ब्राह्मणोने तथापि वगरे प्रहारी यो ताडन करे छे. ते यक्षो केवा? घोर=भयंकर रूपाळा, तथा अंत-
रिक्ष=आकाशमां स्थित तथा अति उग्र=अति उग्र परिणाम युक्त, (उत्प्रेक्षा करे छे.) असुर जेवा ते यक्षो, ते यक्षनाट ग्यान भे
तेओने भग्नदेह=भागेल छे देहावयव जेना एवा=जोइने भद्रा फरीने पण वचन बोली; ते केवा? रुधिरने वमता. (प्राकृतमा
वचन व्यत्यय थाय छे) २५

गिरिं नहेहि खणह । अयं दंतोहि ग्वायह ॥ जायवेयं पौण्हि ह्येणह । जं भिन्नं अवेमन्नह ॥ २६ ॥
(जे) जे तेम [भिन्नं] आ भिक्षुक्की [अयमन्नह] अवशीरणा करो छो. ते तेम (गिरि) पर्वतने (नहेहि) नखवडे [एणह] खोदवा
जेबुं करो छो [अयं] लोढाने [दंतोहि] दांतवडे [खायह] चायवा जेबुं करो छो (जायतेअं) अग्निने (पाण्हि) पगवडे [ह्येणह]
हणवा जेबुं करो छो २६

व्या०—अरे वराका इत्यध्याहारः, यूय नलः कररुहेगिरिं पर्वत खनय इव, इवशब्दस्य सर्वत्र ग्रहणं कर्तव्य.
पुनर्देतेरयो लोह ग्वादथ भक्षयथ इव, पुनर्जातवेदसमग्निं पादैर्हथ इव, अग्निं चरणैः स्पर्शथ इव, ये यूयं भिक्षुं साधु-
मवमन्यथ, अस्य भिक्षोरपमानं कुरुथ. गिरिलोहामीनामुपमानमनर्थफलहेतुत्वादुक्तं. ॥ २६ ॥

અરે રામદાઓ ! તમે નલવહે ગિરિ=પર્વતને લોદગા જેવું ફરો છો [સર્વ વામયોમાં દ્રવ શબ્દ હેવો] વળી દાતવહે અય =

લોદગાને લાતા હો તેવું મરા છો તેમજ જાતવેદા=અગ્નિ વગરહે દુળો છો અગ્નિ વગથી સ્પર્શના જેવું મરો છો જે તમે આ બિંમુડ

અવમાન કરો છો [ગિરિ, લોહ, અગ્નિ, વ્રણે ઉપમાન અન્ય ફલ હેતુ વગા] ૨૬

એાસીગિસો લગતવો મહેસી ! ઘોરધ્વંઓ ઘોરપેરક્કમો ચે ॥ ઐર્ગનિવ પર્વતપયર્ગસેના । જે બિમ્બુઅ મત્તકાલે વહેદ

(આસીવિસો) શાપ આપવામા સમર્થ (હનનનો) હમ તપસ્વી (મહેસો) મહા શયો છે (ચોરલાઓ) ઘોર મત્તવાળા છે [મ] તથા (ચોર

તોપાના જરખની જેમ (અગ્નિ) અગ્નિને (વસ્ત્રપદ) આગમન કરો છો ૨૭

—મો મૂર્ત્ત્વાં દિતિ અધ્યાહાર, પવસ્તપમ્ત્વી આશ્વીવિપ શાપદાને સમર્થ, આશ્વીવિપ સર્પે હસ્યતે, યથા

સર્પે પાદાદિના અવમયમનો મારણાય સ્થાત, તથા અયમપિ શાપવિવેણ મારયતિ, પુનરયમુગ્રતાપા મતર્પિ, પુન

રસૌ ઘોરત્રત, પુનર્ધોરપરાક્રમ, ચે પુનર્ગૂય મત્તકાલે મોજનકાષ્ઠે બિંશુક પૂર્વોક્તલક્ષણ મુનિ ચઠ્ઠ, યદ્યપાદિબિ

સ્નાડગ્રથ તે ગ્રૂય પતંગસેના શલમમમૂળા અગ્નિ પ્રસ્કન્ધ દ્ય, આશ્મથ દ્ય કોડ્ય, યથા પતંગસેના અગ્નિ વધાય

રસૌ ઘોરત્રત, પુનર્ધોરપરાક્રમ, ચે પુનર્ગૂય મત્તકાલે મોજનકાષ્ઠે બિંશુક પૂર્વોક્તલક્ષણ મુનિ ચઠ્ઠ, યદ્યપાદિબિ

સ્નાડગ્રથ તે ગ્રૂય પતંગસેના શલમમમૂળા અગ્નિ પ્રસ્કન્ધ દ્ય, આશ્મથ દ્ય કોડ્ય, યથા પતંગસેના અગ્નિ વધાય

રસૌ ઘોરત્રત, પુનર્ધોરપરાક્રમ, ચે પુનર્ગૂય મત્તકાલે મોજનકાષ્ઠે બિંશુક પૂર્વોક્તલક્ષણ મુનિ ચઠ્ઠ, યદ્યપાદિબિ

સ્નાડગ્રથ તે ગ્રૂય પતંગસેના શલમમમૂળા અગ્નિ પ્રસ્કન્ધ દ્ય, આશ્મથ દ્ય કોડ્ય, યથા પતંગસેના અગ્નિ વધાય

રસૌ ઘોરત્રત, પુનર્ધોરપરાક્રમ, ચે પુનર્ગૂય મત્તકાલે મોજનકાષ્ઠે બિંશુક પૂર્વોક્તલક્ષણ મુનિ ચઠ્ઠ, યદ્યપાદિબિ

સ્નાડગ્રથ તે ગ્રૂય પતંગસેના શલમમમૂળા અગ્નિ પ્રસ્કન્ધ દ્ય, આશ્મથ દ્ય કોડ્ય, યથા પતંગસેના અગ્નિ વધાય

રસૌ ઘોરત્રત, પુનર્ધોરપરાક્રમ, ચે પુનર્ગૂય મત્તકાલે મોજનકાષ્ઠે બિંશુક પૂર્વોક્તલક્ષણ મુનિ ચઠ્ઠ, યદ્યપાદિબિ

સ્નાડગ્રથ તે ગ્રૂય પતંગસેના શલમમમૂળા અગ્નિ પ્રસ્કન્ધ દ્ય, આશ્મથ દ્ય કોડ્ય, યથા પતંગસેના અગ્નિ વધાય

રસૌ ઘોરત્રત, પુનર્ધોરપરાક્રમ, ચે પુનર્ગૂય મત્તકાલે મોજનકાષ્ઠે બિંશુક પૂર્વોક્તલક્ષણ મુનિ ચઠ્ઠ, યદ્યપાદિબિ

સ્નાડગ્રથ તે ગ્રૂય પતંગસેના શલમમમૂળા અગ્નિ પ્રસ્કન્ધ દ્ય, આશ્મથ દ્ય કોડ્ય, યથા પતંગસેના અગ્નિ વધાય

तथा घोर पराक्रम छे, तमे जे भोजन काळे पूर्वोक्त लक्षण युक्त आ मुनिने मारो छो=लाकड़ी वगैरेशी ताडन करो छो ते तमे, पतंगनां दोलां जेम अग्निने आक्रमण करे तेंदुं करो छो, [जिम अग्नि उपर पड़ता पतंगिया मरे छे तेम तमे पण मरशो.] २७

(तुप्मे) तमे [जइ] जो (जीविअ वा) जीवितने अथवा [धनवा] धनने [इच्छद्] इच्छता हो तो [सर्वजणेण] सर्व जनोनी साथे [समागया] एकत्र थया थका [सीसेण] मस्तक नमायो [एअ] आ महुपिण्डु (सरण) शरण [उवेह] अंगीकार करो (एसा) आ महुपि [सुंविओ] कोप पाम्या थका [लोअपि] आखा जगतने पण (उदेजा) वाली नाखे. २८

जैइ इच्छेई जीविअ वा धंगं वा । लोगंपि ॥ मसो कुंविओ उहिजा ॥ २८ ॥

व्या०—भो ब्राह्मणाः! तुप्मे इति यूयं सर्वजनेन सर्वकुटुंबेन समागताः संमिलिताः संत एन तपस्विनं शीर्षेण मस्तकेन शरणं उपेन? शिरःप्रणामपूर्वं सर्वेऽप्यागत्यायमेवास्माकं शरणमित्युक्त्वा अभ्युपगच्छत? यदि यूयं जीवितं वाथवा धनमिहेच्छथ, यत एपः साधुस्तपस्वी कुपितः सन् लोकं समस्तं नगरादिकं दहेत्. ॥ २८ ॥

हे ब्राह्मणो! तमे सर्व जन=सर्व कुटुंबीजनोथी संमिलित थइने आ तपस्वीने मस्तकवडे शरणे प्राप्त थाओ=मस्तकथी प्रणाम करी सर्वे आवीने 'आज अमारं शरण छे.' एम बोलता समीपे आओ; जो तमे जीवित अथवा धनने इच्छता हो तो; कारण के आ साधु=तपस्वी जो कुपित थाय तो तमाए नगर आदिक लोकने दहे=वाली नाखे एवा छे. २८

अवहेडियपिट्टसउचमंगे । पसारिया वाहु अकम्मचिहे ॥

निम्मेरियच्छे रुहिर वमते । उद्धेमुहे निर्गयजीह्वनचे ॥ २९ ॥
ते पासिआ स्वडिअ कट्टेमुण । विमंजो चिमिंनो अह मांजो सो ॥
इत्ति पैसाएइ सभारियाओ । होल च निंद च स्वमाह भते ॥ ३० ॥

(अवहेडिअगिट्टसउचम ने) पोटसुधी नमेल मस्तरो (पसारिआ पाहुअअचिह्ने) पहोला हाथ तथा (निम्मेरितच्छे) फाटी गया छे नेत्रजैमना (रुहिर वमते) रुधिरसु वमन करे छे तथा (उद्धेमुहे) उचा मुखयाला (निगयजीह्वनचे) वहाट नीकलेल जोम तथा आप जेमना (कट्टेभूए) तथा काए जोग (ते यडिअ) ते छात्रोने (पासिआ) जोहने (अह) त्याएछी (चिमणो) व्याकुळ चिच वाळो धयेले अने (विसण्णो) विपाव पमेलो (सो माहणो) पोतानो मार्या सहित (इत्ति) कपिने (पसा इत्ति) प्रसन्न करवा माटे वहेया लाग्णो के (भते) हे भगवान् (होल च) मयझा करी तथा (निंद च) निंद करी तेने (स्वमाह) तमे क्षमा करो २९-३०

व्या०—अधानतर स ब्राह्मण अपि प्रसादयति. कीदृश स ब्राह्मण ? सभार्य पत्नीसहित, सह भार्यया भद्रया वर्तत इति सभार्य कथं प्रसादयति ? तदाह—हे भद्रत पूज्य ! शीलमस्मत्कृतमपमान, च पुनर्निन्दा, अस्माभिर्भवता निन्दा कृता, तां निन्दा यूय क्षमच्च ? कीदृशो ब्राह्मण ? विमना विद्वन्मना, पुन कीदृश ? चित्त्विको विशेषेण दीन किं कृत्वा ? तान् स्वडिकान् छात्रान् काष्टमृतान् काष्टसहशात्रिश्चेष्टितान् दृष्ट्वा, पुन कीदृशान् तान् ? अवहेठितशृष्टसदुः समागान्, अवहेठितानि शृष्टयान् नाभितानि, शृष्टिं गत्वा लगानि सति शोभनान्युत्तमागानि मल्लकानि येषां ते

अवहेठितपृष्ठसदुत्तमांगास्तान्, पश्चाद्भ्रष्टदेशसंलग्नस्तकान्, पुनः कीदृशान्? प्रसारितबाहुकर्मचेष्टान्, प्रसारिताः प्रलयीकृता बाहवो यैस्ते प्रसारितबाहवः, न विद्यते कर्मणि अग्निविषये इंधनघृतादिनिक्षेपणे चेष्टा सामर्थ्यं येषां ते अकर्मचेष्टाः, प्रसारितबाहवश्च ते अकर्मचेष्टाश्च प्रसारितबाहुकर्मचेष्टास्तान्, बाहुप्रसारणत्वेन दूरे पतिते धनदर्वीकानित्यर्थः. पुनः कीदृशान्? निर्भेरिताक्षान्, निर्भेरितानि प्रसारितानि अक्षीणि यैस्ते निर्भेरिताक्षास्तान्, तरलिननेत्रान्, पुनस्तान् किं कुर्वन्? रुधिर वमतो सुखद्रक्तं श्रवतः, पुनः कीदृशान्? ऊर्ध्वमुखान् ऊर्ध्ववदनान्, पुनः कीदृशान्, निर्गतजिह्वानेत्रान् जिह्वा च नेत्रं च जिह्वानेत्रे, निर्गते जिह्वानेत्रे येषां ते निर्गतजिह्वानेत्रास्तान्. ॥२०॥ ३० ॥ अथ स ब्राह्मणो हरिकेशवद्विषि कीदृशैर्वचनैः प्रसादयति? तानि वचनान्याह—

अथ=त्यारपणी, ते ब्राह्मणा कुपिने प्रसन्न करया वोल्थो. केवो ब्राह्मण? सभार्य=पत्नी सहित; केम प्रसादनं करो? ते कहे छे—‘हे नंदत=पूज्य! हीला=अभे करेल अपमान तथा निंदा; अभे जे तमारी निंदा करी ते निंदाने पण तभे क्षमा करो.’ ब्राह्मण केवो? विमना=मन जेनुं दूबायेल छे, वळी विस्त्रि=विशेषे दीन. केम करीने? ते खंडिक=उत्रोने काष्ठभूत लाकडा जेवा निवेष्ट जाइने; फरी केवा? पीठ सूधी नमावेल छे उत्तभाग=मस्तक जेणे तथा प्रसांति भुजवाळा अने कर्मचेष्टा रहित वनेला=अग्निमा इंधनादि नाखवानुं सामर्थ्य जेमां नथी तेवा; वळी प्रसांति छे नेत्र जेना एवा अने रुधिरनुं वमन करता, उंचा मुखवाळा तेमज जीह्वा तथा नेत्र जेनां नीकळेनां छे तेवा. २१-३०

धासेहिं गूढेहिं आर्याणएहिं । जें हीलिया तंस्त खमाह भेते ॥

मण्यसाया इति नो ह्यति । हुं मुंजी क्रोधपरा हवति ॥ ३१ ॥

[यत्ने] हे मगवान् (मृदेहि) मृद (अयाणयहि) अद्यानो [नलेहि] आ वाळकोण [ज] जे (हीलीया) तमारी हीना करो [तस्स] ते (वामाह) क्षमा करो कारण ये (सिक्खो) ऋणिको (महणसाया) महा प्रसादयाळा (हवति) होय छे (हुं) परतु (मुंजी) मुंजिको [क्रोधपरा] क्रोधयुक्त [न हवति] होता नयी ३१

-या०—ओ पूज्या ! ओ मदता ! गभिर्वालै शिशुभिर्मूढै कपायमोहनीयवशगेर्मुव्यर्त्तिताहितविवेकनिकले ज इति यस्मात्कारणात् युगमवहीलिता अवगणिता , तस्म इति तस्य अवहीलनस्यापराध क्षमच्च^१ ऋणियो मन्नाप सादा भवति, अतीवनिर्भलचेतसो भवति न पुनर्मुनय क्रोधपरा क्रोधपरायणा भवति, मुनय क्षमावता भवति ३१ तदा मुनि किमवादीदित्याह—

हे पूज्य मदत ! कपाय मोहोहनीयने परवश वनेला तथा पाताना हित अहितना विवेक वगरना आ मृद वाळनाये तमारां जे हेळना=अवगणना करी तेना अपराधने क्षमा करो ऋणिको महाप्रसाद=अत्यंत निर्मल चित्त होय छे, मुनिको क्रोधपरायण पता नयी किंतु क्षमावारा होय छे ३१

पुंवि च इन्द्रि च अणागय च । मण्यओसो न मे अत्थि कोइ ॥

जम्मा उ चेधाचट्टिय कैरेति । तेन्ना हु पेण निहंया कुंभारा ॥ ३२ ॥

[पुंवि च] पहेंला [इन्द्रि च] तथा हमणा (अणागय च) भविष्यमा (मे) मारे [कोइ] कारण (मण्यओसो) मागे प्रदेय यमनो

उपर [न अरिथी] नथी (हु) ले कारण माटे (जसया) यक्षो [विआवडिअ] अमारी वैयाचुल [करेति] करे छे (तग्हा हु) ते कार-
णथी (एर) आ (कुमार) छात्रो [नित्या] गुणया छे, ३२

व्या०—भो ब्राह्मणा! मे मम पूर्वमतीतकाले च पुनरिणिह इदानीं वर्तमाने काले, च पुनरनागते आगामिनि
काले मनःप्रद्वेषो नास्ति, अतीतकाले नासीत्, उदानीं प्रद्वेषो नास्ति, अग्रेऽपि न भविष्यतीत्यर्थः. कोऽप्यल्पोऽपि
नास्ति, हु पुनरर्थे, येन यक्षा वैयाचुत्यं साधुनर्जननिचारणां साधुभक्तिं कुर्वन्ति, तस्मात् हु इति निश्चयेन एते कुमार,
यक्षैर्निहताः. ॥३२॥ अथ सर्वे उपाध्यायादयस्तद्गुणाकुष्ठचित्ता एवमाहुः—

हे ब्राह्मणां! मनं पूर्वे=भूतकालमां, तेम हवणां के अनागत=भविष्यकालमां मनःप्रद्वेष नथी. अर्थात् अतीत कालमां ठतो नहि,
वर्तमानकालमा प्रद्वेष छे नहि तेम आगळ पण थरो नहि. कोइ पण=अल्प पण नथी. ('हु' पुनः शब्दना अर्थपां छे.) जे आ यक्षो
वैयाचुत्य=साधुने तरछोडनाराओनुं निवारण करी साधुभक्ति=करे छे तेथी आ कुमारो यक्षोये हणाया छे. ३२
ते पछी उपाध्यायादि तेना गुणोथी आरुपाय आप बोल्या.

अत्यं च धर्मं च वियाणमाणा । तुंभे नवि कुप्पहं भूइपन्ना ॥

तुंभं तु पैए संरणं उवेमो । समागया संवजणेण अंम्हे ॥ ३३ ॥

(अर्थ) च) शास्त्रोना अर्थने [वियाणहाणा] जाणनारा (यति प्रमावाळा (तुंभे) तमे [ण पि कुप्पह] कदी पण कोप नज पामो
[सध्वजणेण] सर्वं परिवार साथे [समागमा] एकत्र थरने आवेला (अम्हे) अमे (तुंभं तु) तमाराज [पाए] पादने [सरण] शरणरूप

(उत्तरे) स गीकार करीए छीए ३३

उत्तराध्य
पनमुअम

॥६०५॥

या०—हे स्वामिन ! यूयमपि निश्चयेन न कृष्यथ, कोप न कूर्य कथनता यूय? अर्थ सर्वशास्त्राणा तत्त्व, व पुनर्धर्म यस्तुनां स्व माय, अथवा धर्म दशविध साध्याचार विज्ञानाना, अर्थधर्मज्ञा इत्यर्थ, एत कथमूना यूय? भूति सर्वजीवरक्षा तत्र प्रज्ञा योगां ते भूतिप्रज्ञा, तस्मादय तु न इति युष्माक चरणयो चरणमुपेय उपगता एत अन्वे शब्देन वयमिति ज्ञेय, कीदृशा वय? सर्वजनेन समागता सर्वकुटुम्बपरिवारेण समागता मिलिता ॥ ३३ ॥

हे स्वामी ! तगे निश्चये नञ कोप करो केवा तय? अर्थ=सर्व शास्त्रेणा तत्त्वने तथा धर्म=वस्तुस्वभावेन, अथवा धर्म एतले दशविध साधुभोना आचारने विशेषे जाणनारा तथा भूति=सर्व जीव रक्षा, तेमा जेनी प्रज्ञा बुद्धि वसे ते तेमा ओ ते वारण पाटे सर्व जन=कुटुम्ब परिवार सहित अन्ने मळेला अमे तमारा चरणने चरणे आव्या छइए ३३

अबेनु ते भेदाभाग । न ते किंचि न अविमो ॥ सुजैति सालिभ कूर । नाणावजणसजुय ॥ ३४ ॥
(महाभाग) हे महाभाग ! [ते] तमारी (मन्चेनु) अमे पुना करीए छीए (ते) तमारी (किन्धि) एतलो रय एण [न अविमो] अमे नहे पूर्णीए वम । न) नही [नाणावजण सजुय] वहीथा युक्त वम (सालिभ) सालिप्रय [कूर] मोदकने [सुजैति] अहीथा प्रहण करी तमे जमो ३४

या०—हे महाभाग ! ते तव सर्वमध्यचंयाम, ते तय सर्वमपि श्लाघयाम, न ते तव किमपि चरणवृत्त्यादि-
कमपि यत्तय नार्चयाम, के वय ये त्वा नार्चयाम, त्व तु देयाना पूजाई, यय तय का पुना कुर्म ? एतादृशी का

भाषातर
अध्या० १२

॥६०५॥

पूजास्ति? या तव योग्या, परंतु वयं दासभावं कुर्म इत्यर्थः. 'शालिमं' इति शालिमयं सम्यग्जातिशुद्धं शालिनिष्पन्नं कूरं तंदुलभोज्य भुजाहि शुंक्ष्व? कथंभूतं कूर? नानाध्यंजनसंयुतं, बहुविधैर्व्यजनैर्दध्यादिभिः सहितं. ॥ ३४ ॥

हे महाभाग! तमारा सर्वतुं अमे अर्चन करोये छइये; अर्थात् तमारा सकल पदार्थने अमे वखाणीये छइए. तमाहं कंइ पण एंडु नथी के जे अमे नपूजीए तमारा चरणनी रज पण अमे अर्चीये छइए. तमे तो देवीये पूजवा योग्य छो. एवी कोइ तमारे योग्य पूजा नथी परंतु दास भावे कहीये छीये के—बहु प्रकारना दहीं वगेरे त्यां जनोथी मुक्त सारी जातना शाळना चोखानो कूर=भात (तंदुल भोज्य) भोजन करो. ३४

इमं च मे^३ अर्थि^३ पभूयमन्नं । तं^३ भुंजसु अम्ह^३ अणुगहह्वा ॥ बाढं से पडिच्छइ भत्तपाण । मासैस्सउ पारण^३ए मैहप्पा ३५
(च) वळी [इमं] आ देखातुं [मे] माह (पभूयं अन्नं) पुक्कल अन्न [अर्थि] छे, (तं) ते [अम्हं] अमारा (अणुगहह्वा) अनुग्रहने माटे (भुजसु) आप ग्रहो त्योरे (बाढ) बहु सार (ति) ए प्रमाणे चोलता (महप्पा) ते महात्माए (मासस्स उ) माण खमणनाज [पारणाए] पारणाने विये [भत्तपाण] भात पाणी (पडिच्छइ) ग्रहण कर्या ३५

व्या०—हे स्वामिन! मे मम इदं प्रत्यक्षं खंडमंडकादिकं अन्नं प्रभूतं वर्तते, प्रचुरं वर्तते, पूर्वमपि शालिमयं कूर-ग्रहणं कृतं, अन्न च पुनरन्नग्रहणं तत्सर्वान्निप्राधान्यव्यापनार्थं तद्भोज्यं भुंक्ष्वास्माकमनुग्रहार्थं लाभार्थं, इतिब्राह्मणैः प्रोक्ते सति मुनिः प्राहबाढं इत्युक्त्वा, तथास्तु, बाढंशब्दोगीकारे, एवमेव करोमि, गृहीष्यामीत्युक्त्वा साधुर्मांसस्य पारणके भक्तपानमाहारपानीयं प्रतीच्छत्यंगीकरोति. कथंभूतः स मुनिः? महात्मा, महान् निर्मलो निःकषाय आत्मा

यस्य स महात्मा महापुरुषः ॥ ३६ ॥

उत्तराध्य
पनसूत्रम्

॥३९७॥

दे स्वामिन् ! मातं आपत्यस्य सासु पडेत्तु रतमदमादिकं पुष्कलं अन्नं हास्यते पूर्वेण शालतां चोत्तानो कूरन्पातं स्त्री-
यायौ, बली अर्हो एष फरी 'अन्नं' पदञ्च गृहण सर्वं अन्नं ख्यातं करवा माते करेल छे ते भोज्य पदार्थो अमारो असुग्रह करवा
जमो आम त्रासणोये कगु त्यारे मुनि चोल्या—वाञ्छत्या स्तु, [वाञ्छन्द अगीकार अर्थमा छे] 'यमज करु छु' 'गृहण करीज'
आम बोलीने साधुए एक मासना पारण विधानमा आहार तथा पाणी अगीकार कर्यो मुनि केवा? महात्मा=महान्=निर्मल दयाप
रहित छे आत्मा जेनो=अर्थात् महापुरुष ३५

तर्हि ये गयोदयपुष्कदास । दिवा तर्हि वसुधारा य युक्ता ॥ पहायो उ दृष्टिओ सुरेहि । आगासे अहो दाण च छुट्ठ ॥ ३६ ॥
[तर्हि] ते यज्ञपाठकने विद्ये [अगासे] आकाशमा रहेल [सुरेहि] देवोए [गयोदयपुष्कदास] गयोदक पुष्प दृष्टि करो [य]
तथा [तर्हि] त्या [विष्या] दोग्य [वसुधारा] वसुधारा [छुट्ठ] वरसायो तथा [उ दृष्टोमो] गवदृष्टिओ [गह्यामो] दगह्या [ब] तथा
[अहो दाण] अहो दान व प्रमाणे [छुट्ठ] योग्या करी ३६

व्या०—तर्हि तस्मिन् यज्ञपाठके मुनिना आगरे गृहीते सति गयोदकपुष्पार्पणमभूदिति शेषः, सुगन्धपानीयकु
सुमवर्षा आसन इत्यर्थं च पुनस्तस्मिन् स्थाने दित्या प्रधाना देवै कृता वसुधारा वृष्टा, स्वर्णदीनार णा दृष्टिरमृत
वसु द्रव्य तस्य धारा सततगतजनिता वसुधारा, सा वृष्टा देवै पातिता इत्यर्थः . तु पुनराकाशे सुरैर्दृष्टुमय प्रहता ,
देवैराकाशे वादित्राणि वादितानी, च पुनराकाशे अहोदानमहोदानमिति छुष्ट देवै शान्दित ॥ ३६ ॥ तदा च द्विजा

भाषातर
अध्या० २१
॥३९७॥

विस्मिताः किमाहुस्तदाह—

त्यां यज्ञवाट प्रदेशमां—शुनिये आहार लीधो त्वारे गंधोदक=सुगंधयुक्त जल तथा सुगंधी पुष्पोनी वर्षा थइ; वळी ते स्थाने दिव्य एटले प्रधान देवताओए करेली वसुधारा=सुवर्णादिद्रव्यनी धारा=वर्षा, अविच्छिन्न सुवर्ण धारा वर्षवा लागी तथा आकाशमां देवोए दुहुभिओ प्रहता=वगाड्या, देवोए आकाशमां वादित्र वगाडवा मांड्या, अने आकाशमां 'अहो दानं' 'अहो दानं' एवा शब्दोनी देवोए घोषणा करी. ३६ त्वारे विस्पय पागेला द्विज शुं बोल्या ते कहे छे.

सखंख खु दीसइ तेवोचिसेसो । न दीसइ जइयिसेसो कोइ ॥ सोचांगपुत्तं हरिएसैसाहुं । जसैरिसा इडि महणुभागा ३७ (तवोचिसेसो) तपनु विशेष=महात्म्य (सखंखु) साक्षात् देखाय छे (कोइ) कांइ पण [जाइ विसैखु] जातिनु विशेषणु (न दीसइ) देखातु नथी (सोचांगपुत्तं) आ चांडालपुत्र (हरिएससाहु) हरिकेश साधुने जुओ (जसल) जेनी (परिसा) आवो (महणुभागा) मोटा भाग्यवाळी (इडि) समृद्धि छे ३७

व्या०—खु इति निश्चयेन तपोविशेषः साक्षाद् दृश्यते, जातिविशेषः कोऽपि न दृश्यते, तपोमाहात्म्यं दृश्यते. जातिमाहात्म्यं किमपि न दृश्यते. श्रपाक्रपुत्र चांडालपुत्रं तं हरिकेशसाधुं पश्यत इति शेषः. तमिति कं? यस्य हरिकेशस्य साधोरेतादृशी सर्वजनप्रसिद्धा ऋद्धिर्वर्तते, देवसाहाय्यरूपा संपद्वर्तते, कीदृशी ऋद्धिः? महानुभागा महानुभागोऽतिशयो यस्याः सा महानुभागा, महामाहात्म्यसहिता इत्यर्थः. ॥ ३७ ॥ अथ मुनिस्तान् ब्राह्मणानुपशान्तिमि-
थ्यात्वान् दृष्ट्वा धर्मोपदेशमाह—

उत्तराध्य-
यनसूत्रम्

॥६९८॥

भाषांतर
अध्य० १२

॥६९८॥

‘सु’ निश्चये=तपो विशेष साक्षाद् देखाय ते; जाति विशेष कोइ पण नथी दीसतो. तपोमाहात्म्य देखाय छे, जातिमाहात्म्य फइ पण देखातु नथी आ चादाल पुन हरिकेश साधुने=‘जुओ’ [पटलु शेप उमेरवानु छे] ने कोण? हरिकेश साधुनी आनी सर्व जन प्रसिद्ध क्रुद्धि=देव सहायरूपा सयचि केयी क्रुद्धि? महाजुमागा=पद्मोदा माहात्म्य सहित छे. ३७

मुनि तेओने उपशात मिथ्यात जानीने धर्मोपदेश बढे ते

किं माहणा जोडसमारभता । उदग्गण सोहिं धरिया विमंगगह ॥

ज मंगगण पाहिरिय विसोहिं । न त सुंदिह कुसैल्य वेयति ॥ ३८ ॥

[माहणा] ब्राह्मणो ! [जाइस आरभता] धर्मिनो आरभ फला मागा (उदग्गण) जलबडे (यदिआ) बहारनी [सोहि] शुद्धिने तमे (किं) केम (विमंगगह) सोधो छो? कारण के (न) ले (पाहिरिअ) बहारनी (विसोहिं) निशुद्धे (मंगगह) तमे सोधो छे [त] तेने (कुसैल्य) पडित पुरयो (सुदिह) सार जोयेलु (न वेयति) कहेता नर्थ, ३८

ध्या०—किमिदिशन्दोऽधिक्षेपे भो ब्राह्मणा यूय शृणुत? ज्योतिरग्निं समारभन्, अग्नीनां समारभ कुर्वन् किं ब्राह्मणा भवति? अपि तु न भवति भो ब्राह्मणा ! इदमेव शोधि कुर्वतो ब्राह्मणो शुद्धिं विमार्गं यथ जानीय याग कुर्वन् स्नान कुर्वन्तश्च ब्राह्मणा न भवतीत्यर्थं या यागरूपाणां दिकां याया विशुद्धिं विमार्गं यथ विचारयथ, ता यायां विशुद्धिं कुशला ज्ञानतत्त्वा सुदृष्टं सम्पद्यष्ट न वदन्ति, यत यज्ञादावग्नीनां तेजस्कायस्थजीवानां चिरायना, अथ च स्नानादौ अप्कायस्थजीवानां चिरायना विशुद्ध्यर्थं विधीयते तत्पर्यज्ञैर्न सम्पद्यष्ट, सम्पद्यन् न कथितमित्यर्थं यदुक्त-स्नान मनो

मलत्वागो । यागश्चेन्द्रियरोधनं ॥ अभेददर्शनं ज्ञानं । ध्यानं निर्विषयं मनः ॥ १ ॥ इति ॥ ३८ ॥

(‘किम् इति’ शब्द अधिकेष अर्थेषां हे.) हे ब्राह्मणो ! तमे सांभक्तो; ज्योतिः=अग्निना सभारंभ करनारा शुं ब्राह्मणो थाय हे? नहिं. उदक बड़े शुद्धि करता बाह्य शुद्धि जाणो छो=याग अथवा स्नान करवायी ब्राह्मण नथी यवातुं. जे याग स्नानादिक बाह्य शुद्धिने गौतता फरो छो ते बाह्य शुद्धिने कुशल=पंडित पुरुषो सुदृष्ट=मय्यरुदृष्ट नथी कहेता. जे अग्निमां तेजःकायस्य जीवोनी विराधना तथा स्नानादिकमां अपूकायस्य जीवोनी विराधना कराय ते तत्त्वत जनो सां नथी कहेता. कहुं छे के—‘मनोमल्लनो त्याग ए स्नान हे; इन्द्रियोनो निरोध कराय ते याग छे, अभेद दर्शन एव ज्ञान अने मनने निर्विषय कराय एव खरं ध्यान छे.’ कुसं च जूवं तेषां कष्टमग्निं । सायं च पायं उदयं पुंसं ॥ पाणां भूयां विहेडयंता । भुजो वि मंदा पकरेह पंच ३९ [कुसं च] कुश=दर्भ तथा (जूवं) यज्ञस्तंभ (तणरुदृ) वृण तथा (अग्नि) अग्नि यक्की (साय च) सायंकाळे अने [भूयां] वन-स्पतिकायने (विहेडयंता) विविध प्रकारे पीडा करता तमे ब्राह्मणो (भुजो वि) फरने एव (मंदा) मंद (पाय) पारक्रमने [पक-रेह] करो छो. ३९

व्या०—भो ब्राह्मणाः ! मंदा यूयं भूयोऽपि पुनरपि शुद्धिकरणप्रस्तावेऽपि पापं प्रकुर्य. पूर्वमपि संसारकार्यकर-णप्रस्तावे आरंभं कृत्वा प्राणान् भूतानि विनाश्य पातकमुपाजितं, पुनर्यमकरणप्रस्तावे तदेव क्रियते इत्यर्थः. किं कुर्वतः? कुशं दर्भं, यूयं यज्ञस्तंभं, वृणं वीरणादिनडादिकं, काष्ठं जमीशृक्षस्येधनं, अग्निं च एतत्सर्वं प्रणिगृह्यतः, एतत्सायं संध्याकाले, च पुनः प्रातः प्रभाते उदकं पानीयं स्पृष्टं आचमनं कुर्वतः, अन एव प्राणान् द्वौद्रियबौद्रियचतुरिन्द्र-

यान् भूतान्, अस्तु पृथिव्यादीनपि तदाधारभूतान् विहेदयनो निक्षेपेण दिसन् इत्यर्थं एतेषामेव प्राणभूतमत्त्वाना
विराधनेन हिंसा भवति, पुनरेतेषामेव शुद्धिकरणकारणेषु निराधना विधीयन्ते, कुतोऽस्माकं शुद्धिर्भवित्री? इति न
जानन्ति, अत एव मदा मूर्खा, यत उक्त—दृष्टिपूर्वं चरे मार्गं । वस्त्रपूत पिबेज्जल ॥ ज्ञानपूत एजेद्वर्मे । सत्यपूत वदे-
द्वच ॥ १ ॥ ३९ ॥ अथ प्रत्युत्पन्नकास्ते ब्राह्मणा धर्मं पश्यन्तु —

हे ब्राह्मणा ! दद एवा तमे फरीने पण शुद्धि करामा पाप करा छो पूर्वे पण ससार सार्थं ररतो आरभमाज प्राण तथा
भूतानो विनाश करी पातनं ययुं पाछु पर्यं कराना दसगे पण एज कराय छे शु करीने? दुगु=दुर्ग, यूप=यवस्तभ, ठण=ठीगण खड
आदिक, पाछु=शमी दुक्षनी सपिथ तथा अग्नि, भा मखल लइने साथ=संशयकले घेयज प्राप्त =प्रभाते उदर=जन्मो स्पर्श=भ्रात
मन बगेरे करता, प्राण=द्वीन्द्रिय, तीन्द्रिय तथा चतुर्दिन्द्रिय भूत प्राण तथा तेना आधाररूप पृथिव्यादिकेने पण विक्षेपे करी हिंसना,
[ए प्राणभूत सत्त्वानी विराधनाधी हिंसा धाय ठे] बळी ए भोती शुद्धि करती वेळाय छे, 'अमारी शुद्धि केम
पक्षे' ए तेओ नयी जाणता तेयी मद=मूर्ख बसा बह छे के—मार्गमा चालता आगळ दृष्टि मी प्रवेश जाईने पण दु मरपु, जळ
बळयी गाळीने पीछु, शानथी पवित्र जाणीने धर्म कराय तथा सत्य मी पवित्र बचा बोलवु ३९

पत्री ब्राह्मणोने सना यथा धर्मं पृच्छवा लाभ्या—

कह करे भियखु वय यजामो । पागाइ कम्माइ पणुइयामो ॥
आम्बाहिणो सजय जेम्बपुइया । कए सुजुइ कूमल वयनि ॥ ४० ॥

(भिक्षु) भिक्षु [यय] अमे [कह] केवीरीते (चरे) यत्र मोटे प्रवर्तीए (यजामो) के जेना घटे (पाचार) अशुभ र्थां [कम्मार] कर्मोने (पणोछयामो) दूर करीए (संजग) हे संयत [जग्गपूरजा] हे यक्षोचडे पूजित (जो) अमने [अस्यादि] तमे कष्टो, [कुसला] तत्त्वज्ञानीओ (कह) कोने (सुइष्ट) सारो यत्र (वयति) कहै छै. ४०

व्या०—हे भिक्षो ! नयं कथं चरेमहि? कस्यां क्रियायां प्रवर्तमहि? हे भिक्षो ! पुनर्वय कथं यजामो यागं कुर्मः? पुनर्वयं पापानि पापहेतूनि कर्मानि कथं प्रणुह्यामः प्रणुदासः प्रकर्षेण स्फेड्यामः? हे यक्षपूजित ! हे संयत ! जिनै-द्रिय ! कुशला धर्ममर्मज्ञा विद्यांसः कथं केन प्रकारेण सुइष्टं इति सुइष्टं शोभनं इष्टं चिष्टं शोभनयजनं वरंति? तन् शोभनयजनं नोऽस्मान् आख्यायिहि? कथय? उत्तर्यः. ॥ ४० ॥ अथ सुनिगद—

हे भिक्षो ! अमे कइ क्रियामो प्रवर्तीए? तेम अगे केवी रीने याग करीये? तथा अगे अभारा पाग कर्मोने केवी रीने तदन फेडी दइये? हे यक्षपूजित ! संयत=जिनैद्रिय ! कुशल=रूपने जाणनारा विद्वान् जनो कया प्रकारे कोलने साहं यजन=जोभनयाग कहै छै ते शोभन यक्ष अमने कहो. ४०

छल्लीवेकाये असमारंभता । मोसं अदंतं च असेवमाणं ॥ परिगहं इत्थिओ माणेमेयं । पेयं परिज्ञायै अरंति दंतं॥४१
[छल्लीवेकाय] छायाओ (असमारंभता) आरभनहि करता तथा [मोसं] मृगापादने [च] जने [अरत] अदसादागने (असेयमाणा) नहि संयता तथा (परिगह) परिग्रह (इत्थिओ) स्वीओ [माण] मान जने (माय) माया (अथ) ए सर्वे [परिज्ञाय] अग्रिज्ञावडे करीने [दंत] दांत=दमनारा (अरति) प्रवर्ते छै ४१

व्या०—पूव द्राक्षणाये प्रश्नो विहित, कथ वय प्रवर्ततेमहि? तस्योचर—भो द्राक्षणा ! दाता जितेन्द्रिया एतत्पूर्वोक्त पापहेतुक परिज्ञाय चरति प्रवर्तते माधवो ज्ञपरिक्षया ज्ञात्वा प्रत्याग्यानपरिक्षया आरम्भानिवर्तते इति भाव दाता किं कुर्वाणा ? पद्विजीयकायान् असमारभमाणा अनुपमर्दयत, पुनर्मृपावाद च पुनरदक्ष असेवमाना, पुन परिग्रह उपकरणमूर्छा, सच्चित्ताचित्तद्र-यग्रन्थपरक्षणात्मक, पुन स्त्री, तु पुनमार्तमभिमान, पुनर्मर्त्या परवचनात्मिका असेवमाना, मानमाययो सङ्कारित्वेन क्रोधलोभयोरपि त्यागो ज्ञेय एतात् सर्वान् पापहेतून् ज्ञात्वा, पुनस्त्यक्त्या साधनो यतनया चरति, अतो भवद्विरपि एव चरितव्यमित्यर्थ ॥४१॥ अथ द्वितीयप्रश्नस्य कथ यजाम इत्यस्य उत्तरमाह—

पूर्वे द्राक्षणाये आ प्रश्न कर्षो हतो के अय केम कर्षोए? तेषु उत्तर—हे द्राक्षणा ! दात=जितेन्द्रिय पुरुषो, आ पूर्वोक्त पाप हेतु जाणीने प्रवर्तते साधुओ वपरिना वटे जाणी मत्याख्यान परिक्षावटे आरभयी निवृत्त थाय छे ए दात केम ररीने विचरे छे? छ जीवकायने उपग्रह न करता, वळी मृपावाद तथा अदत्तने न सेवनारा अने परिग्रह=सचित्त अचित्त आदि द्रव्योदु ग्रहण तथा रक्षणरूप उपकरण मूछान्तया स्त्रीयो, अभिमान, परवचन रूप माया, इत्यादिकने नहि सेवता,—अही मान तथा मायाना सहकारी क्रोध तथा लोभनो पण त्याग जाणी त्रेयो—ए सर्व पाप हेतुओने जाणीने तेमज जाण्या पछी त्यजीन साधुओ यतनापूर्ण क विचरे छे माटे तमारे पण एवी रीते वत्ततु ४१ इवे 'केम यजन करीये'? ए बीजा प्रश्नद्व उत्तर रुहे छे

सुसबुदा पंचहिं सरहिं । इह जीविय अणवकर्तव्यमाणा ॥ वोसहकाण सुइ चत्तदेहा । मयाजये जेयइ जेवसिद्धा ॥४२॥
[पचहिं] पाव (स वरेदि) स वरपडे [ससबुदा] सारो रीते स दृत तथा [इह] आ भवने विद्ये [जीविय] जीवितने (अणवक यमाणा)

नहि इच्छता [वोसङ्कथा] परीषहो तजी दीधा छे तथा [सुइचत्तदेहा] शुचि रहित त्यक्त वेद [महाजय] मोटा पराभव छे जेमां पवा [जन्तसिद्ध] श्रेष्ठ यज्ञने [जयइ] यजे छे ४२

व्या०—भो ब्राह्मणाः ! पंचभिः सवरैर्हिंसासृपादत्तमैथुनपरिग्रहविरमणैः सुसंवृताः सुतरामतिशयेन संवृता आच्छादिताश्रवा निरुद्धपापांगमनद्वाराः सुसंवृताः संयमिनः जन्तसिद्धं यज्ञश्रेष्ठं यज्ञश्रेष्ठं यज्ञं कुर्वतीत्यर्थः. यज्ञेषु श्रेष्ठो यज्ञ-श्रेष्ठस्तं, अथवा श्रेष्ठो यज्ञः श्रेष्ठयज्ञस्तं, प्राकृतत्वात् यज्ञश्रेष्ठमिति ज्ञेयं. कीदृशं श्रेष्ठयज्ञं? महाजयं महान् जयः कर्मा-रीणां विनाशो यस्मिन् स महाजयस्तं. कीदृशाः सुसंवृताः? इहस्मिन् मनुजजन्मनि जीवितं, प्रस्तावादमंयमजीवि-तव्यं अनवकांक्षमाणाः, असंयममनीप्सन इत्यर्थः. पुनः कीदृशाः सुसंवृताः? व्युत्सृष्टदेहाः, विशेषेण परीषहोपसर्ग-सहने उत्कृष्टः कलितः कागो यैस्ते व्युत्कृष्टदेहाः. पुनः कीदृशाः? शुचयो निर्मलवृताः, पुनः कीदृशाः? त्यक्तदेहाः, त्यक्तो निर्ममत्वेन परिचर्याभावेन अवगणितो देहो यैस्ते त्यक्तदेहाः, एतादृशाः साधवः स्विष्टं यज्ञं कुर्वन्ति एष एव कर्मप्रस्फेदनोपाय इत्युक्तं. ततो भवंतोऽप्येवं दजंतामिति भावः. ॥ ४२ ॥ यजमानस्य कान्युपकरणानीति पुनर्ब्रा-ह्मणाः पृच्छन्तिस्म—

हे ब्राह्मणो ! पांच संवर—हिंसा, मृपा, अदत्त, मैथुन तथा परिग्रह; आ पांचथी विराम पापवारूप संवर पंचमहाव्रतवडे सम्यक्-प्रकारे संवृत=आश्रयद्वारने वंध राखता संयमी पुरुषो यज्ञश्रेष्ठ=यज्ञोमां श्रेष्ठ यज्ञ करे छे, [प्राकृतमां पूर्वनिपात यतां यज्ञ श्रेष्ठ पद थइ शर्के.] केवो यज्ञ श्रेष्ठ? महाजय, एटले कर्मरूप अरिनो जेमां विनाश थाय तेवा महोटा जयने पामे छे. वली ते केवा? आ गनुष्य

जन्ममा जीवितमसगमा साधारण जीवित न किंतु असदृश जीवितनी आकाशा न राखनारा=असयम दशाने नहिं इच्छनारा, तेमज व्युत्पद्य देह=विशेषत परीपह उपद्रवादिन सहन करवायाज जेणे देह समर्पण करेल छे एवा तथा शुचि=निर्मलाचरणी अने स्वक्त देह, अर्थान् ममता छुटी जवाची परिण्या न ररता दहनी अवगणना करनारा, आवा साधुआ सन्मग्द्वारे इष्ट यत्न करे छे एमोने फेडवानो एन उपाय करेलो छे, तेही तमे एण एज प्रकारे यजन करो ४०

यजमानमा उपकरणो क्या? ए वाद्यगोनो मश रहे ने

के ते जोह के च ते जोडठाण । का ते सुगा कि च ते फारिसग ।

गहा य ते रुगरा सति भिरख् । करेण होमेग हृणाभि जोह ॥ ४३ ॥

तमारु ज्योति क्यु? पुन ते ज्योति स्थान क्यु? तमारे वृत्ता क्यो? तथा तमार=गडाया क्या? तथा तमारा एवा=काष्ठ क्या? हे भिक्षो क्या होमवने करी तमे ज्योति=अग्निमा होम करो छे? ४३

मृद गाभा ४३धी ४७ सुधी गागतो मूलग सहस्रधीज आपेल छे कारण के दीगमा सवुर्ण अर् अ छे

या०—हे मुने ! ते तय कि ज्योति ? कोऽग्नि ? च पुनस्ते तय कि ज्योति स्थानमग्निमान? अग्निनकुड किमस्ति? ते तय का पुन शुचो घृत द्विपक्षेका द र्प ? च पुनस्ते तय करीपाग अ नुदीपनकारण किमस्ति? त्रिध्याप्यमानो ऽग्नि नोदीप्यते समुद्धते तत् करीपाग तय कि विगते? च पुनरे ग कतरा का समिध? याविरग्नि प्रज्जान्यते ता का सति? च पुन शान्तिरितोपशमहेतुरग्नमपद्वित्स्तर कतरा कास्ति? हे भिक्षो ! तय कतरजेनि केन होमेन हय

नविधिना ज्योतिरग्निं जुहोषि? अग्निं प्रीणयसि? षड्जीवनिकायविराधनां विना हि यज्ञो न स्यात्. हे भिक्षो! भवना षड्जीवनिकायविराधना तु पूर्वं निविद्धा. एवं ते ब्राह्मणा मुनये यज्ञं यज्ञोपकरणसामग्रीं पप्रच्छुः. ॥ ४३ ॥ अथ मुनिर्योग्यं यज्ञनाह—

हे मुने! तमारं ज्योतिः कथं? अर्थात् अग्निं कथं? तेमज तमारं ज्योतिः स्थान=अग्निकुंडं कथं छे? सत्रगाथातो अग्निं जेनावती संहरुत्वाय ते करीपांग=शुष्क गोमय एटले आढायां, तमारे अढायां कथां? वली जेनावटे अग्निं प्रज्वलित थाय तेवां समिध=काष्ठ कथा? अने दुरितना उपशम अर्थ भणती अध्ययनपद्धतिल्ल शांति कइ? हे भिक्षो! तमे केवा प्रकारना होम=हवन विधियी ज्योतिः= अग्निने होमो छो=प्रीणन करो छो? षड्जीवनिकायनी विराधना विना यज्ञ न थाय. हे भिक्षो तमे षट्जीवनिकायनी विराधना तो मथ- मथीज निषिद्ध करी. [आम ए ब्राह्मणोऽमुनिने यज्ञ तथा यज्ञनी तमाम सामग्री पूछता हवे पछीनी गाथामां मुनि उत्तर कहे छे. ४३ तवो जोई जीवो जोइठागं । जोगा सुया सरोरं कारिसंगं ॥ कर्मं एहा संजमजोग संती । होमं हुणामि इसिणं पसत्थं तप, ए ज्योतिः=अग्नि, जीव छे ते ज्योति स्थान=अग्निकुंड, योग सुच, शरीर छे ते करीपांग एटले अढाया छाणा, कर्मो एधा= काष्ठ, संयमे योग शांति पोठ; एनी रीते ऋषिओने माटे प्रशस्त=व्रतानथा लायक होम होमीये छइए. ४४

व्या०—भो ब्राह्मणाः! अस्माकं तपो ज्योतिः, तप एवाग्निरस्ति, कर्मन्धनदाहकत्वात्. द्वादशविधं हि तपः सक- लकर्मकाष्ठानि प्रज्वालयति, जीवो ज्योतिःस्थानं जीवोऽग्निकुंडं, तपसो आधारत्वात्. मनोवाक्काययोगास्ते सुचो द्रव्यो ज्ञेयाः मनोवाक्काययोगैः शुभन्यापारा घृतस्थानीयास्तपोऽग्निप्रज्वालनहेतवो वर्तन्ते. शरीरं करीपांगं, तनैव शरीरेण

તપોડનિર્દીપ્યતે, શરીરમાલાગ્યેન તપ સ્યાદિત્યં, જાતોરમાય ગચ્છુ ધર્મસાધનમિત્યુક્તે કર્મણ્યેષા ઇધનાનિ કમ
નાનિ તપોનિ પ્રગ્ગાલયન્તિ, મહાદૃષ્ટર્મકારિણોડપિ તપસા નિર્મલા સજાતા સધમયોગ શાતિ, સગમસ્ય સસ
દશભેદસ્ય યોગ સ્વપ્ન, સ શાનિ, સર્વનીયાનામુપદ્રવનિવારકતાત અનેન દોમેનાહ તપોડગ્નિ જુરોમિ. રુધ્રમૃતેન
દોમેન? ક્રવીણા પ્રદાસ્તેન, મુનીનાં યોગ્યેન, સાધયો છેતાદશ યજ્ઞ કુર્વતિ, ન અપરે ત્તાદશ યજ્ઞ કર્તુ સમર્થો
ભવતિ ॥૪૬॥ યત્તરુક્તે તુ સાધુનોક્ત, અથ વ્રાણગા જ્ઞાનસ્વરૂપ વૃચ્છતિ—

હે વ્રાણનો! અમારુ તપ એજ યથાતિ = અગ્નિ છે, કારણ કે તે કર્મરૂપ ઇધન=રાષ્ટ્ર=ને વાઢે છે, દ્વાદશ પ્રસારનાં તપા સરલ
કર્મરૂપો કાષ્ઠાને ગાંઢે છે, જીવ એજ યથાતિ સ્વાન=વપનો આધાર દોવાયો અગ્નિ લુહ છે, મન રાણી તથા કાયાના યોગ એજ સુપ
દોષ કરવાના કાષ્ઠપાત્ર છે મન વાણી તથા કાયાના યોગે શુભ વ્યાપાર ધૃતરૂપ રત્નો તપારૂપ અગ્નિના પ્રગ્ગાલન હેતુ થાય છે, શરીર
કરીપાગ=મહાચારૂપ સધુસણ છે; તે શરીર વહેન તપોરૂપ અગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે, શરીર સહાયયીજ તપ યાગ કષ્ટ છે કે—‘શરીર
ત પદેતુ ધર્મ સાધન છે’ કર્મો એજ ઇધન=રાષ્ટ્ર સમિધ છે કેમકે કર્મરૂપી ઇધના તપરૂપી અગ્નિનુ પ્રગ્ગાલન કરે છે મહાદુષ્ટ કર્મ
કરવાનાલા પણ તપાનુદાનવહે નિર્મલ થાય છે સધમ યોગ=મયમ્મા સત્તર ભેદનો યોગ=સરપ, એજ સર્વ જીવોના હવદ્રોના નિરા
રુદ્ધ દોવાયો ગતિ પાઠ સમગ્રમા, આ હામવહે દુ નપરૂપી અગ્નિમા હવન કરુ છુ કેરા હોમવહે? ક્ષપિશ્રોના પ્રશન્ન થયાન્ મુનિ-
જનોને યોગ્ય, સાધુઓ તા આરાજ યજ્ઞો કરે છે અન્ય જન પણ યજ્ઞ કરવા સમર્થ થતા થયો ૮૪

સાધુષ યજ્ઞસ્વરૂપ યજ્ઞ હવે વ્રાણગા જ્ઞાનસ્વરૂપ વૃદ્ધે છે

के ते हरण के य ते संतितित्थे । कर्हिंसि हाओ य रयं जहासि ॥

आयवख णो संजय जस्वपूइया । इच्छामु नाड भवओ सगासे ॥ ४५ ॥

हे यक्ष पूजित संयत=सयमिन् ! तमारो हृद=पाणीनो घुन्द्धो कयो? तमारु शांति आपनाहं तीर्थ कयु? तमे ययो नहीने रजः= कर्ममलने त्यजो छो? आ सघळुं मने कही देराडो तमारा पासेयी आ वधु ए जाणवाने इच्छुं ह्यु ४५

व्या०—हे ऋपे यक्षपूजित ! त्वं नोऽस्मान् आचक्ष्व ब्रूहि? वयं भवनः सकाशाद् ज्ञातुमिच्छामः, हे मुने ! ते तव को हृदः? कः स्नानकरणयोग्यजलाधारः? किं पुनस्तव शांतितीर्थ? शांत्यै पापशान्तिनिमित्ततीर्थं शांतिनीयं पुण्यक्षेत्रं यस्मिन् तीर्थे दानादिवीजमुसं पातकशमन पुण्योपाजकं च स्यात्, कुरुक्षेत्रादिसदृशं किं तीर्थं वर्तते? पुनर्हे मुने ! त्वं कस्मिन् स्थाने स्नातः सन् रजःकर्ममलं जहासि त्वजसि? त्वं निर्मलो भवसि? एतत्सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं वदेत्यर्थः ॥४६॥ इति पृष्ठे सुनिराह—

हे ऋपे ! यक्ष पूजित ! तमे अमने कहो, अमे तमारा पांसेयी जाणवाने इच्छीये छइये. हे मुने ! तमारो हृद=न्हावा लायक जलाशय=कयो? तेम तमारु शांति तीर्थ कयुं? अर्थान् पाप शांति निमित्त भूत तीर्थ पुण्यक्षेत्र, जे तीर्थमां वावेल दानादि वीज पात-
क्रनुं शमन करी पुण्यनुं उपार्जन=लाभ करावे छे एवुं कुरुक्षेत्र समान कयु तीर्थ छे? वली हे मुने ! तमे कये स्थाने स्नान करी रजो-
रूप कर्म मलनो त्याग करी छो=मलमुक्त यइ गओ छो? आ सर्व प्रश्नानां उत्तर कहां ४५ आम पूछ्युं तयारे मुनि कहे छे—

धम्मं हरण धंभे संतितित्थे । अणाचिले अत्तपसन्नलेसे ॥

જહિસિ જ્ઞાઓ વિમલો ચિસુદ્ધો । સુસીયમ્બૂઓ પજામિ વોસ ॥ ૪૬ ॥

ધર્મ દન દુદ્ધ, પ્રલ્લવર્ચ્ય ધ અનાવિલ્-ડોલ્લ યગરતુ નિર્મલ્લ-શાંતિ તીર્થ છે, હે આત્માનો પ્રસન્ન લેદ્યાયાલા હોવાથી જેને વિષયે જ્ઞાન કરનારો, નિમલ્લ, વિશુદ્ધ તથા સારી રીતે શાન્તક યનેલો હુ દોષ=આત્માને દુષિત કરનારા કર્મોને ત્યજુ છુ ૪૬

વ્યા૦—ઓ દ્રાક્ષણા ! ધર્મો હિસાવિરમણો દયાવિનયમૂલો હૃદો વર્તેતે, કમમલાપહારકલ્યાત્ દ્રક્ષવર્ચ્ય મંથુન-
ત્યાગ શાંતિતીર્થ, તસ્ય તીર્થસ્ય સેવનાત સર્વપાપમૂલ રાગદ્વેષો નિવારિતાવેવ, યદુક્ત—પ્રલ્લવર્ચ્યેણ સત્યેન । તપસા
સયમેન ચ ॥ માર્તગર્પિર્ગત શુદ્ધિ । ન શુદ્ધિસ્તીથયાન્નગા ॥૧॥ ક્ષીરદોષો પ્રલ્લવર્ચ્યનીર્થે? અનાવિલે નિર્મલે, પુનઃ ક્ષીરદોષો
પ્રલ્લવર્ચ્યનીર્થે? આત્મપ્રસન્નલેદ્યે, આત્મન પ્રસન્ના નિર્મલસ્વકારણ લેદ્યા યસ્મિન્ સ આત્મપ્રસન્નલેદ્યસ્તસ્મિન્, આત્મ
નિર્મલસ્વકારણ તેજ રક્ષાશુકાદિલેદ્યાત્રય, તેન સર્જિતે ઇત્યર્થ યત્ર યસ્મિન્ દ્રક્ષવર્ચ્યનીર્થે સ્વાતોડહ વિમલો માવમ-
લરશિતો ચિશુદ્ધો ગતકલક સુસીતીમ્બૂતો રાગદ્વેષાદિરશિત સન્ દોષ કર્મ જ્ઞાનાવરણીયાદિ કમપ્રકારક પ્રકર્ષેણ
જહામિ લ્હજામિ ॥ ૪૬ ॥

હે દ્રાક્ષણો ! હિસાવિરમણરૂપ ધર્મ પણ દયાવિનય મૂલક હૃદ છે કેમકે તે વર્ગમંથોનુ અપહરણ કરે છે, દ્રક્ષવર્ચ્ય=મંથુન ત્યાગ
શાંતિ તીર્થ છે તે તીર્થના સેવના સર્વ પાપના મૂલભૂત રાગ તથા દ્વેષનુ નિગરણ થાય છે, વશુ છે કે—પ્રલ્લવર્ચ્યેણ સત્યેન તપસા
સયમેન ચ ॥ માર્તગર્પિર્ગત શુદ્ધિ ન શુદ્ધિસ્તીથ મેવગા ॥ ૧ ॥ દ્રક્ષવર્ચ્ય સત્ય તથા તપ અને રૂદ્રિયોના સયમવદે માત્રા કૃપિ શુદ્ધિ
પામ્પા, કર તીર્થ સેવન માત્રથી શુદ્ધિ થતી નથી ॥૧॥ ૫ દ્રક્ષવર્ચ્ય તીર્થ કેવુ? અનાવિલ્=નિર્મલ, તથા આત્માની પ્રસન્ન=નિર્મલત્વની

कारणभूतत्व=छेद्या जेणां छे तेहुं; आत्मनिर्मलतानां कारण तेजः पद्म शुक्रादि लेश्यात्रय छे ते महित ए तीर्थ छे, जे ब्रह्मचर्यतीर्थयां न्हायेलो हुं विमल=भात्र मल रहित, विभुद्व=गतकलंक तथा सुशीतीभूत=राणदेवादि रहित थइ दोष=ज्ञानावरगीयादि अपवित्र कर्मने प्रकर्षे करी त्यजुं छुं. ४३

एयं सिंघाणं कुसलेहि दिहं । महासिंघाणं इसिणं पसत्थं ॥

जहिं सिंघाया चिमला विसुद्धा । महारिसी सुगमं ठांग पसेत्ति वेमि ॥ ४७ ॥
आ पूर्वोक्त ज्ञान कुशल पुरुषोद दीठुं छे, अने ए कविओर चरणेलुं महास्नान कहेवाय, जेने विपत्ते न्हायेला चिमल विभुद्व महपिओ उत्तम स्थानने प्राप्त थया छे. 'एम हुं बोलु छु. ४७

व्या०—पूर्वमुक्त कर्मरजोविनाशकं स्नानं, तस्योत्तरमाह—भो ब्राह्मणाः कुशलैस्तत्त्वज्ञैः केवलभिरेतत् स्नानं दृष्टं, परेभ्यश्च प्रोक्तं, कथंभूतमेतत्स्नानं? महास्नानं सर्वेषु स्नानेषु उत्तमं. पुनः कीदृशं तत्स्नानं? कृपीणां प्रज्ञास्नं, सुनीनां योग्यं, येन स्नानेन स्नाताः कृतशौचा चिमलाः कर्ममलरहिताः, अत एव विभुद्व निष्कलंका महर्षयो सुनीधरा उत्तमं प्रधानं स्थानमर्थान्मोक्षस्थानं प्राप्ता इति अहं ब्रवीमि, जंबूस्वामिनंप्रति श्रीसुधर्मस्वामी प्राह. ॥ ४७ ॥ इति हरिकेशीयमध्ययनं द्वादशं संपूर्णं. ॥ १२ ॥ इति श्रीमद्भुत्तराध्ययनसुत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचितायां हरिकेशीयाध्ययनस्यार्थः संपूर्णः. ॥ १२ ॥

पूर्वे कहेलुं कर्मरुपी रजनुं विनाशक स्नान छे [उत्तर कहे छे] हे ब्राह्मणो ! कुशलैस्त्वैराज्ञैः केवलभिरेतत् स्नान दीठुं=वरा-

ઘર જાણુ છે, તેમ પરને પણ ઉપદેશુ છે. એ સ્નાન કેડુ છે? સર્વ સ્નાનોપા ઉત્તમ હોવાથી મહાસ્નાન કહેવાય છે તેમજ ઋષિયોર મયસ્ત=મુનિને યોગ્ય એ સ્નાન છે જેના વહે સ્નાન= હાથેલા પવિત્ર થયેલા વિમલ=ઠમ્મ મઠ રહિત યવાથી પ્રિથુલ=નિષ્કલરુ વનેલા મહર્ષિ=મુનીશ્વરો ઉત્તમ સ્થાન=યોગસ્થાનને પ્રાપ્ત થયા છે 'પમ હુ વોડુ હુ' [આ ડેલું નામય સુચમાસગામીએ જનુઆમી મતિ કહેલ છે ૪૭ હરિકેલીય નામક ઘારસુ અન્યયન પૂર્ણ થયુ એવી રીતે ઉપાખ્યાય લક્ષ્મીનીરીંગણિના શિષ્ય લક્ષ્મીવલ્લભગણિચિરચિત ઉત્તરાધ્યયનમૂનની અર્થ દોષિતા નામની દુત્તિમા ગારસુ હરિકેલીયાન્યયન પૂર્ણ થયુ.

॥ અ ૧ અત્રોદશમધ્યયન પ્રારમ્ભતે ॥

અથ ચિત્રસપ્તીય નામક ત્રયેદશાન્યયન

તપ કુર્વતા પુરુષેણ ત્રિદાન ત્વ કાર્પમિત્યાહ દ્વિત્વ દ્વાદશત્રયોદશયો સપથ , ચિત્રસમૃતસાધ્વો સપથમાહ—

તપ યરનાર પુરુષે નિદાન ન કરવુ એમ કહી, ગારસા તથા તેરમા અન્યયની પૂર્વોત્તર સગતિ દર્શાવીને ચિત્ર તથા સપૂત સાધુના સમયમા કહે છે કે—

साकेतनगरे चंद्रावतंसकस्य राज्ञः पुत्रो मुनिचंद्रनामा वभूव, स च निवृत्तकर्मभोगवृष्णः सागरचंद्रस्य मुनेः समीपे प्रव्रजितः, गुरुभिः समं विहरन्नन्यदा एकस्मिन् त्रासे प्रविष्टः, सार्धेन सह सर्वेऽपि साधुवञ्चलिताः, साध्वभ्र-
ष्टोऽसौ मुनिचंद्रोऽदृश्यां पतितः, तत्र चत्वारो गोपालदारकास्तं क्षुत्तृपाकांतं पश्यन्ति, शुद्धैरशनादिभिः प्रतिजाग्रति,
यतिना तेषां पुरो देशना कृता, ते गोपालदारकाः प्रतिबुद्धास्तदतिके प्रव्रज्यां गृहीतनंतः, तैः सर्वैः शुद्धा दीक्षा पालिता,
द्वाभ्यां तु दीक्षा पालितैव, परं मलह्लिन्नवस्त्रादिजुगुप्सा कृता, ते चत्वारोऽपि देवलोकं गताः, तत्र जुगुप्साकारकौ द्वौ
देवलोकच्युतौ दशपुरनगरे सांडिल्यब्राह्मणस्य यशोमत्या दास्याः पुत्रत्वेनोत्पन्नौ युग्मजातौ वभूवतुः।

साकेत नगरने विषये चंद्रावतंसक राजानो पुत्र मुनिचंद्र नामे हतो ते कामभोगनी तृष्णा निवृत्त यवाथी सागरचंद्र मुनिने
समीपे जइ प्रव्रजित थयो. गुरुनी साये विहार करतो एक समये एक गाममां पेठो, साथमां सर्वे साधुभो चाल्या, ते सार्धमांथी
छुटो पडी गयेलो मुनिचंद्र अटवींजंगलमां आवी पड्यो; त्यां चार गायोना पाळक वालकोए तेने भूख तथा तरसथी पीडातो जोयो.
ज्यारे ते गोपाल वालकोये शुद्ध आहार तथा जळगडे तेनी वरदास्त करी त्यारे यतिए तेभोनी आगळ धर्मोपदेश कर्यो जे शांभळीने
ते चारे गोपाल वालको मतिबुद्ध थया अने चारये मुनिचंद्र पांसे प्रव्रज्या ली गी. ते सर्वे दीक्षा पाळता हता पण तेमाना वे जणाए
दीक्षा तो पाळी पण मेलं लुगडा वगेरेनी जुगुप्सांमनमां घृणा करी, ने चारे देवलोक गया. पेळा जुगुप्सा करनार वे जणा देव-
लोकगी च्युत थया ते दशपुर नगरमां सांडिल्य ब्राह्मणनो यशोमती दासीथी जोडलारूपे उत्पन्न थया.

अतिक्रान्तवालभावौ तो यौवनं प्राप्तौ, अन्यदा क्षेत्ररक्षणार्थं तावदव्यां गतौ, रात्रौ च वटपादपाथः सुप्तौ, तत्रैको

दारको वटकोराणि गतेन सर्पेण दष्टः, द्वितीय सर्पाणलमनिमिष अमस्तेनैव सर्पेण दष्टः, ततो यात्रापि मृतौ कालिंजर-
पर्वते मृगीकुक्षौ समुत्पन्नौ युग्मजातौ मृगौ जातौ, कालप्रमेण तौ द्वौ मात्रा सम अमृतौ एकेन व्याधेनैकशरेणैव हतौ
मृतौ, ततस्तौ द्वावपि गगातीरे एरुस्या राजहस्या कुक्षौ समुत्पन्नौ, जातौ क्रमेण हसौ, मात्रा सम अमृतावेकेन मत्स्य-
पथकेन गृहीतौ मारितौ च

वाळभाव ओजगी युवान यथा त्वारे एक वसते क्षेत्र रक्षण माटे अटवीया गया; रात्रे वटना झाड तळे वने मृता त्या। वटना
कोतरमायी नीपळेला सर्पे ए नेमाना एवने दष्ट कर्यो, घीजा एण उठीने ते सर्पनी शोधमा फरतो हता ह्या तेने एण तेज सर्प
हस्यो, आ सर्पदसना विपवी वेप मरण पायी कात्रिंजर पवतया मृगलीना उदरशी युग्मरूपे=जोडला युग उत्पन्न थया कालक्रमे
मानी साये भयता ए मृन्ने वगाने एक व्याज=पराधि एवज दान वती हणता मरण पाव्या ते पछी ते मृन्ने गगातीरे एक
राजहसीनी हसले जन्मी मये करी हस थया पोटानी मानी साये फरता ए मृन्ने एक मच्छीमारे पच्छीने मारी नारया

मतो वाराणस्या नगर्या मर्द्धिकस्य भूतविश्राभिथस्य चाङ्गलस्य पुत्रस्येन समुत्पन्नौ, क्रमेण जातयोस्तयो चित्रश्र
सभूतश्चेति नामनी नृते तौ चित्रभन्तौ मिथ प्रीतिपरो जातौ इतश्च तस्मिन्नधसरे वाराणस्या गगर्षा शचनान्ना
राजा, तस्य नमुचिनामा मन्त्री, अन्यदा तस्य किञ्चित् क्षूण जातः, कुपितेन राज्ञा स वधार्थे भूतादिबवाङ्गलस्य दत्तः,
भूतदिबवाङ्गलेन तस्यैवमुक्तः, भो भन्त्रिन्! त्वामष्ट रक्षामि, यदि मद्गृहातर्भूमिगृहस्थितो मत्पुत्रो पाठयसि, जीयि
ताभिना तेन तत्प्रतिपन्नः, भूमिगृहस्थः च चित्रसभूतौ पाठयति चित्रसभूतमाता तु मन्त्रिपरिचर्या कुरते, मन्त्री तु

तस्यामेवव्यासक्तोऽभूत्, निजपत्नीव्यभिचारिचरितं चांडालेन ज्ञातं, नमुचिमारणोपायस्तेन चिन्तितः, पितुरभ्यवसाय-
स्ताभ्यां ज्ञातः, उपकारप्रीतिचरिनाभ्यां स नमुचिर्नाजितः, नतो नष्टः सक्रमेण हस्तिनगपुरे सनत्कुमारचक्रिणो मंत्रीजानः.

तदनंतर चाराणसी पुरीमां महोद्री समृद्धिवाला भूतादिन्न नामना चांडालना पुत्र थड अतर्था. क्रमे उत्पन्न यदेळा ए वंयना
चित्र तथा संभूत एया नाम राख्यां. आ वेय चित्र तथा संभूत वेय भाडओ एरु वीजा परस्पर प्रीतिवाळा हता. आ समवे चारा-
णसी नगरीमा शंख नामे राजा राज्य करता हता तेनो मंत्री नमुचि नामे हनो, तेणे एरु वखने राजानो अपराय कर्यो तेथी कोपेळा
रजाए ए मंत्रीनो वध करवा भूतादिन्न चांडालने सोंग्यो, भूतदिन्न चांडाले ते मंत्रीने कहुं—'हे मंत्रिन् ! जां तमे मारा वरना भोंय-
रामां रही मारा वे पुत्रो छे तेने भणावो तो तपने छं वचायुं अने माहं नहि? मंत्रीये जीववानी ग्वातर आ जान कवुल राखी.
हवे चांडालना घरमा भोंयरामां रही ते मंत्री चित्र तथा संभूतने भणाया लाग्यो; चित्र तथा संभूतनी माता मंत्रीनी परिचर्या
करे तेमा मंत्री ए ब्राह्ममां आसक्त ययो. मंत्रीनी साथे पोतानी सीधुं व्यभिचार चरित चांडालना जाणवामां आवनां तेणे मंत्रीने
मारवानो उपाय चितव्यो. पोताना पितानो आ विचार वेय पुचो जाणी गया. पोताना उपर भणारवाना उपकारने लीधे तेना प्रति
प्रीतिवाळा ए वन्ने चांडाल पुचोए नमुचिने भागी जवानी प्रेरणा करी आ उपरथी नमुचि मंत्री त्यांथी नाओ ने क्रमे करी हस्ति-
नागपुरमां जइ सनत्कुमारचक्रीनो मंत्री थयो.

इतश्च ताभ्यां मातंगदारकाभ्यां चित्रसंभूताभ्यां रूपयौवनलावण्यनृत्तगीतकलाभिर्चाराणसीनगरीजनः प्रकामं

चमत्कार प्रापित, अन्यथा तत्र मदनमहोत्सवो जात, सर्वेषु लोकेषु गीतनृत्यादित्रादिचिनोदप्रवृत्तेषु सत्सु तौ मात गदारकौ वाराणसीनगर्यत समागत्य सर्वां स्यकला दर्शयितुं प्रवृत्तौ, तयोर्विशेषकलाचमत्कृता लोकास्तरणीप्रमु खास्तस्समीपे गता, एकाकारो जात, अस्पृश्यत्वादिक न जानति सर्वेऽपि लोकास्तमयता गता ततश्चतुर्वेदविद्वि ब्राह्मणैर्नगरस्वामिन एव विज्ञप्त

अहीं पेला न चित्र तथा सभूत चाडाल बालको रूप लाण्य सपन होइ, मनी पासैथी तालीम लइ नृत्य तथा गायननी कळामा प्रवीण थया, तेओ प वाराणसी नगरीना जनोने अत्यंत चमत्कार पमाख्या. एक बखते वाराणसी नगरीमा मदनमहोत्सव थयो सर्वे लोको गायन वादिन नृत्य वगैरेमा प्रवृत्त थया ते समये पेला बेग मातंग बालको पण वाराणसी नगरामा आबीने पोतानी सयळी कळाओ दर्शावया लाग्या ते बेयनी विशिष्ट कळावी चमत्कार पामेला लोको स्त्रीओ सहित ते बेयनी पासे आबी साभळता एकाकार थयो, अस्पृश्यतादिक कोइ न जाणता सर्वे लोको तनयताने पाम्या, तयारे चार वेदना जाणनारा ब्राह्मणो भेडा थइ नगर स्वामी पासे जइ विज्ञप्ति करी के—

राजन्नेताभ्या चित्रसमृताभ्या चाडालाभ्या सर्वोऽपि नगरीलोक एकाकार प्रापित राज्ञा तयोर्नगरीप्रवेशो वारित, कियत्कालानंतर पुनस्तत्र कौमुदीमहोत्सवो जात, तदानीं कौतुकोत्तालौ तौ राजशासन विस्मयं नगरीमध्ये प्रविष्टौ, तत्र स्वच्छवस्त्रेण सुगमाच्छाद्य प्रेक्षणानि प्रेक्षमाणयोस्तयो रसप्रकर्षोद्भवेन सुखाद् गीत, निर्गत, सर्वे लोका वदति, केन किन्नराणुकारेणेद कर्णसुखमुत्पादितमिति वस्त्र पराकृत्य लोकैस्तयोर्मुखवसीक्षित, उपलक्षितौ तौ मातगदारकौ,

राज्ञोऽनुशासनमंजकत्वेन जनैर्यष्टिमुष्टयादिभिर्हैन्यमानौ तौ नगर्यां वह्निनिष्कासितौ प्राप्तौ बह्निद्व्याने, भृशं खिन्नावेवं चिंतयतः.

‘हे राजन् ! आ चित्र तथा संभूत नामना वे चांडाल बालको ए मर्व नगरीना लोकोने एकाकार करी नाख्या.’ आ सांभळाने राजाए ए वे चांडाल बालकोने नगरीनां प्रवेश करवानी मना करी. थोडाक समय पछी त्यां फरी कौमुदी महोत्सव थयो. आ वखते पाछा ए चांडाल बालको मेळामां जवानो उत्तुक्रतामां राजाना मनाइ हुकमने भूली जइ नगरीमां पेठा; स्वच्छ वस्त्रवडे पोतानु मुख ढांकीने जोणां जोतां जोतां मनमां रस उभरावाथी मुखमांथी गायन नीकली गंधुं तेढलायां पांसे उभेला लोको बोलवा लाग्या के—‘आ किन्नरनुं अनुकरण करनार अमारा कानने सुख देनार गायरु कोण हरो?’ आम बोलतां ते लोकोये तेथोना मोढां उपरथी छेडो खसेडतां मुख जोधुं, ‘आ तो ते वन्ने चांडाल बालको’ एम ओलख्या. राजानी आज्ञानो भंग करनारा जाणी लाकडीवती तेमज मुढी वगेरथी मारी नगरीनी व्हार काढी मूक्या तेथी तेओ वन्ने व्हारना उद्यानन्वागमां जइ अत्यंत खिन्न थयेला विचार करे छे के—

धिगस्त्वस्माकं रूपयौवनसौभाग्यलावण्यसर्वकलाकौशल्यदिगुणकलापस्य, यतोऽस्माकं मातंगजत्वेन सखं दूषितं, लोकपराभवस्थानं वयं प्राप्ताः, एवं शुस्वैराग्यमागतौ तौ स्वधांधवादीनामनापृच्छैव दक्षिणदिगभिमुखौ चलितौ. दूरं गताभ्यां ताभ्यामेको गिरिवरो दृष्टः. तत्र भृगुपातकरणार्थमधिरूढी, तत्र तौ शिलातलोपविष्टं तपःशोधितांगं शुभ-
ध्यानोपगतमातापनां गृह्नतमेकं श्रमणं ददृशतुः. हर्षितौ तौ तत्समीपे जग्मतुः, भक्तिचहुमानपूर्वं ताभ्यां स वंदितः,

સાધુના ધર્મલાભરૂથનપૂર્વક તયોઃ સ્વાગત શુદ્ધ, તાભ્યાં પૂર્વવૃત્તાનકથનપૂર્વકં સ્વાભિપ્રાય' સાધો કથિત', સાધુના કથિત ન યુક્તમનેકશાસ્ત્રાચદાતવુદ્ધીના ભગાદશનાં ગિરિપતનમરણ મર્વદુ લક્ષ્યકારણ શ્રીવીતરાગધર્મ ગુહ્યુ, હિતિ વચ્ચદાતવુદ્ધીના શ્રીવીતરાગધર્મસ્તયો કથિત, તતસ્તાભ્યા તસ્ય મુને સમીપે દીક્ષા ગૃહીતા, કાલક્રમેણ તૌ ગીતાં પ્રાપ્તા, તત સ્વગુર્વાક્ષ્યા પદ્માષ્ટમદશમબ્રાહ્મણાર્થમાસક્ષપણાદિતપોભિરાત્માન ભાવયતૌ ગ્રામનુગ્રામ ચિરંતૌ કાલા તરેણ હસ્તિનાગપુર પ્રાપ્તૌ, યહિચ્ચાને ચ સ્થિતૌ

‘આપણા આ રૂપ, યૌવન, સૌભાગ્ય તથા લાભ્ય તેમજ સર્વજ્ઞામા કુશલતા આદિક ગુણ સમુદાયને ધિકાર છે આ ગધુ માનવાદાહ્લવનાધી દુષિત ધયુ આપણે લોકોના વરાગચયાન કર્યા, આમ યજ્ઞા વૈરાગ્યને પાપી પોતાના વાધવાદિરને પૂછ્યા વિનાજ દક્ષિણ દિશા મળી ચાલી નીરન્યા; દૂર જતાં તેઓએ એક પર્વત દીઠો, તેના ઉપર ધ્રુવપાત=ભેરવજ્ઞ પન્નરવા ચઢ્યા, ત્યાં તો એર શિલાતલ ઉપર ઘટેલા, તપોનુશ્ઠાનથી શોપાયહુ છે અગ જેનુ પરા, શુભધ્યાન પરાયણ આતાપના હેતા એક શ્રમણને તેઓએ દીઠા આ શ્રમણને જોઈ હર્ષ પામતા એ વન્ને શ્રમણની સમીપે ગયા. ભક્તિ તથા વહુમાનપૂર્વક તેઓએ એ શ્રમણને વદન કર્યુ ત્યારે સાધુએ ધર્મલાભ કથન પૂર્વક તે વન્નેને સ્વાગત પૂછ્યુ, તેઓએ પોતાનો પૂર્વવૃત્તાત કહી દેલાઠી પોતાનો અભિપ્રાય સાધુને કહ્યો સાધુએ કહ્યુ કે—અનેક શાસ્ત્રથી નિર્મલ્લ ચુદ્ધિમાન યદ તમારા જેવાને આ પર્વત ઉપરથી પડી મરુ અયોગ્ય છે, તમે સર્વ દુ લ્લ ક્ષયનો કારણ રૂપ શ્રીવીતરાગ ધર્મનુ ગ્રહણ કરો. આમ કહીને તે શ્રમણે એ વન્ને ચાઢાલ વાલકાને પચમદાત્રતરૂપ શ્રીવીતરાગધર્મ કહ્યો, તેથી તે વ નેયે તે સુન્નિની સમીપે દીક્ષા શુદ્ધ કરી અને કાલક્રમે કરી એ વને ગીતાર્થ યથા. તે પછી શુન્નિ આશ્વાથી હઠ, અટમ, દશમ,

द्वादश, अर्धमास, मास वगैरे तप वडे आत्मानुं भावन करता, एक गामथी बीजे गाम विहरता कालांतरे हस्तिनागपुर आनीने वहा रना वगीचामां स्थित थया.

अन्यदा मासक्षपणपारणके संभूतसाधुर्नगरमध्ये भिक्षार्थं प्रविष्टः, गृहानुगृहं भ्रमन् राजमार्गानुतो गवाक्षस्थेन नमुचिमंत्रिणा दृष्टः, प्रत्यभिज्ञातश्च. चित्तितं च स एष मातंगदारको मदध्यापितो मच्चरित्रमशेषमपि जानन्नस्ति, कदाचिच्च लोकाग्रे वक्ष्यते, तदा मन्महत्त्वभ्रंशो भविष्यतीति मत्वा दूतैः स मुनिर्यष्टिमुष्ट्यादिभिर्नारयित्वा नमुचिना नगराद्वहिर्निष्कासयितुमारब्धः, निरपराधस्य हन्यमानस्य तस्य कोपकरालितस्य मुखान्निर्गतः प्रथमं धून्स्तोमः, तेन सर्वमपि नगरमंधकारितं, भयकुतूहलाक्रांता नागरास्तत्रायाताः, क्रोधाभ्यामातं तं मुनिं दृष्ट्वा सर्वेऽपि प्रसादयितुं प्रवृत्ताः, सनत्कुमारचक्रवर्त्यपि तत्रायातः, तं प्रसादयितुं प्रवृत्त एवं वभाण, भगवन्! यदस्मादशैरज्ञानैरपराद्धं तद्वद्विः क्षमणीयं, संहरंतु तपस्तेजःप्रभावं, कुर्वंतु ममोपरि प्रसादं सर्वनागरिकजीवितप्रदानेन. पुनरेवंविधमपराधं न करिष्यामः, इत्यादि चक्रिणाभ्युक्तोऽसौ यावन्न प्रशाम्यति, तावदुद्यानस्थश्चित्रसाधुर्जनापवादात्तं कुपितं ज्ञात्वा तस्य समीपमागत एवमुवाच. भो संभूतसाधो ! उपशामय कोपानलं, उपशामय प्रधानाः भ्रमणा भवंति, अपराधेऽपि न कोपस्यावकाशं ददति, क्रोधः सर्वधर्मानुष्टाननिष्फलीकारकोऽस्ति, यत उक्तं—

एक वलते मासक्षपणना पारणा अर्थे संभूत साधु भिक्षा माटे नगर मध्ये पेसीने एक घरेथी बीजे घरे छे तेडलामां राजमार्ग उपर पडता गोखमां वेठेला नमुचि मंत्रीए तेने दीडो अने ओळख्यो पण. तेणे विचार्यु के—‘आ चांडाल वाळकने में भणा-

यो छे तेथी मारु मयल्लु चरित्र ए जाणे डे. इन्द्राय ते लोकोनी आगळ कही देशे तो मारी महत्तानो अश यशे? आम मानीने नमुनिये ए मुनिने लाकडी तथा मुठ्ठी उगरेथी मार मराचीने नगरनी वंदार कदाची मूक्या तजगीज नरी, निरपराध ते साधु ज्यारे आमी रीते एणया लाग्यो त्या ते कोपे कराळ बन्यो अने तेना मुखमाथी घुमनो जथ्यो जे प्रथम नीकठ्यो तेनाथी आसुय नगर अशकारपरय यइ गयु भय तथा आश्चर्य पामता नगरना लोको त्या आल्या, क्रोधमा वृधवाता ते मुनिने जोइ सर्वे तेने शात करवा लाग्या, तेडलामा सनत्कुमार चक्रवर्त्ती पण त्या आल्या अने ते मुनिने प्रसन कररा बोल्या के—‘हे भगवन्! जे अमारा जेवा यमजनेए अपराध कर्मा होय तो ते आपे क्षमा करगो आपना सपस्तेजना प्रभावने क्षमाचीने अमारा आ यथा नगरनिगसी जनोने जीवितदान करी अमारा प्रति प्रसन थाभो करीने भयो आवा अपराध करीथु नहिं’ आम चक्रीए वहेता छता पण ज्यारे ते प्रशांत न थया ते बलते उद्यानमां स्थित चित्र साधु जनापवादथी ते सभूतने कुपित जाणीने तेनी समीपे आमीने आमीरीते बोल्या के—‘हे सभूत साधो! तमारा कोपाग्निने दात करो श्रमण वो उपश्रम प्रधानज होय, जोइ अपराध करे तो पण तेओ कोपने अयनाश देता नयी क्रोध तो सर्व घर्मानुष्ठानने निष्कट करनारो छे वधु छे के—

मासुधयासु करेड । नित्त वणवासु निसेवे ॥ पढइ नाणु सुभाणु । निच अप्पाण भायड ॥ १ ॥

धारइ दुद्धरयभंचेर । भिरयासण सुजइ ॥ जासु रोस तासु सयलु । धम्म निष्फलु सपज्जइ ॥ २ ॥

इत्यादिकैश्चित्रसाधूपदेशः सभूतस्योपशांत क्रोध, तेजोलेक्षया सदृता, ततस्तौ द्वायपि तत्प्रदेशानिष्ठौ गतौ तदुद्गान, चित्तित चैताग्यामावाग्या सलेखना कृता, सामप्रतमावयोर्युक्तमनशन कर्तुं, इति विचार्य ताभ्यामनशन चित्तित,

गहीनाना उपवारा करे, नित्य वनवास सेवे, शोभन ज्ञान पठन करे, १ दुर्धर ब्रह्मचर्य धारण करे, भिक्षाशन भोजन करे; तथापि ज्यों रोप याय के धर्म निष्फल नीवड़े छे, २ आमा विचित्र उपदेशोवड़े संभूतना क्रोधने उपशांत कर्यो. तेजोलेइया संहत धतां ते वन्ने ए प्रदेशथी नीकली ते उद्यानगां गया. ए वन्नेये विचार्युं के—‘आपणे संलेखना करी हवे आपणे अनशन ग्रहण करवुं योग्य छे’ भ्राम विचारीने ते वन्नेये अनशन आदर्यु.

सनत्कुमारचक्रिणा नमुचिमंत्रिणो वृत्तांतो ज्ञातः, वृत्तेः सह रज्जुबद्धः कुतः. प्रापितश्च तदुद्याने तयोः समीपे ताभ्यां स मोचितः, सनत्कुमारोऽपि तयोर्वेदनार्थं सांनःपुरपरिचारस्नवायातः, सर्वलोकसहितश्चक्री तयोः पादयुग्मे प्रणतः, चक्रिणः स्त्रीरत्नं सुनंदापि औत्सुक्यात्तयोः पादे प्रणता, तस्या अलकस्पर्शानुभवेन संभूतयतिना निदानं कर्तुं-मारब्धं, तदानीं चित्रमुनिर्नैवं चिन्तितमहो दुर्जयत्वं मोहस्य । अहो दुर्दैतैर्द्वियाणां, येन समाचरितविकृष्टतपोनिक-रोऽपि विदितजिनवचनोऽप्ययं युवतिचालाग्रहस्पर्शेणेत्यमध्यवस्यति. ततः प्रतियोगितुकामेन चित्रमुनिना तस्य संभू-तमुनेरेवं भणितं, भ्रातरेतदध्ववसायाभिवृत्तिं कुरु? एते हि भोगा असाराः, परिणामदाकणाः, संसारपरिभ्रमणहेतवः संति. एतेषु मा निदानं कुरु? निदानास्य घोरानुष्ठानं नैव तादृक फलदं भविष्यति.

अहो! सनत्कुमार चक्रीण नमुचि मंत्रीनो वृत्तांत जाग्यो तेथी दूतांते हाथे ते मंत्रीने दोरडांक्ती वंभाव्यो अने ज्यां उद्यानपां ते साधुओ छे तेनी समीपे पहुँचाइयो. आ साधुओये नमुचिमंत्रीने छोडावी मूक्यो. सनत्कुमार चक्री पण आ वे साधुओने वंदन करया पोताना जनाना सहित आव्यो. पोतांना परिवारजन सहित चक्री ते साधुओना पगमां पड्यो आ चक्रीनी स्त्रीरत्न राणी सुनंदा पण

उत्सुक्ताधी गन्ने सा गुना पगयां पढी प्रणाम करे छे त्या तेना केसुनो स्पष्ट थयो तेथी सभूत यतिने केश स्पष्ट जय आनदोनो अनुभव यतां मनमा निदान करवानो शरुभात थड चित्र मुनि जाणी गया तेथी तेजे विचार्यु के—‘अहा !! मोह केवा दुर्जय छे? अरे ! इद्रियो केयां दुर्दम्य छे? जेने लीधे जेजे अति कष्ट तप समूह आचरण करेछ छे तेमज्ज जिनवचनो जाण्या छे छवा ते मात्र सुबहिन बाळना अप्रयाननो स्पष्ट थवा आ केरा निधय करे छे?’ ते पछी ए सभूतने प्रतिशोध देगानी इच्छायी चित्रमुनिप सभूत मुनिने आ प्रमाणे फल के—‘हे आत ! आ सरत्पथी मनने निरुच करो आ सासारिक भोग क्या असार छे, परिणामे दारण= भयकर छे, अने बली आ ससारमा परिभ्रमण करानारा हेतुभूत छे, ए भोगने विषये निदान मा करो ए निदानथी तमक धार अनुष्ठान तेरा फलनु देनार यशे नहि’

एत चित्रमुनिना प्रतियोधितोऽपि सम्रतो न निदान तस्याज गद्यस्य तपस फलमस्ति, तदाह भवानरे चक्रवर्ती मयासमिति निकाचित निदान चकार ततो मृत्वा सौघर्मदेवलेके तो दावपि देवो जातो ततश्च्युतश्चित्रजीव पुर मतालनगरे इभ्यपुत्रो जात, सम्रतजीवस्ततश्च्युत कापिल्यपुरे ब्रह्मनामा राजा, तस्य चुलनीनाम्नी भार्या, तस्या कुक्षौ चतुर्दशस्वप्नसूचितं तत्प न प्रमेण जातस्य तस्य ब्रह्मदस इति नाम कृत, देवोपचयेन कलाकलापेन च चूर्चिद्रि मत्

आबी रीते चित्रमुनिप मतिवोधित कयां छता पण सभूतमुनिप निदान त्यज्यु नहि ‘जो आ तपनु फल छे तो हु भवातरमा चक्रवर्ती थाउ’ आ प्रमाणे सभूते निकाचित निदान कयु. ते बने मरण पापी प्रयाग तो सौघर्म देवलोकमा देवो थया त्याथी च्युत १ हट निधयथी गानेल कर्म के जेनो फलरूप भोग विना ज्ञान न थाप २ तपना फलनी अगाउथी मागणी करवी ते (नियामु)

थतां चित्र जीव पुरमताल नगरमां धनाढ्य श्रेष्ठानो पुत्र थयो. संभूतनो जीव देवलोकथी च्युत थइने कांपिल्यपुग्मां ब्रह्म नामे राजा हतो तेनी चुलनी नामनी भार्यानी कुंखे अवतर्यो. आनो जन्य थतां पहेलां चुलनीने चउद स्वप्न आत्र्यां ते उपरथी आ वाळक चक्रवर्ती थाय तेवुं सूचन थयुं हंतुं. जन्य पागेला ए वालकनुं क्रमे करी ब्रह्मदत्त एवुं नाम राखु. आ वाळक देहथी तथा कळा कलापथी अदाडे वृद्धि पापतो गयो.

तस्य ब्रह्मराज्ञ उत्तमवंशसंभूताथत्वारः सुहृदः संति, तद्यथा-काशीविषयाधिपः कटकः, गजपुराधिपः कणेरदत्तः, कौशलदेशाधिपतिर्दीर्घः, चंपाधिपतिः पुष्पचूलश्चेति. तेऽयंतस्नेहेन परस्परविरहमनिच्छंत. समुदिताश्चैव एकमेकं वर्षं परिपाठ्या विविधक्रीडाविलासैरेकस्मिन् राज्ये तिष्ठन्ति. अन्यदा ते चत्वारोऽपि समुदिताश्चैव ब्रह्मराज्ये स्थिताः संति. तस्मिन्नवसरे ब्रह्मराज्ञो मन्त्रतंत्रौपथाग्रसाध्यः क्षिरोरोग उत्पन्नः, ततस्तेन कटाकादिचतुर्णां मित्राणामुत्संगे ब्रह्मदत्तो मुक्तः, उक्तं च यथैष मद्राज्यं सुखेन पालयति तथा युष्माभिः कर्तव्यमिति राज्यचिंतां कारयित्वा ब्रह्मराजा कालं गतः. मित्रैस्तस्य प्रेतकर्म कृतं, मित्रैश्चैवं भणितं, एष कुमारो यावद्राज्यधुराहो भवति तावदस्माभिरेतद्राज्यं रक्षणीयमिति विचार्य सर्वसंमतं दीर्घराजानं तत्र स्थापयित्वा कटककणेरदत्तपुष्पचूलाः स्वस्वराज्ये जग्मुः.

आ ब्रह्मराजानां चार मित्रो हता. एक तो काशी देशो अधिपति कटक, वीजो गजपुरनो अधिप कणेरदत्त, वीजो कौशल-देशनो राजा दीर्घ अने चोथो चंपानो अधिपति पुष्पचूळ; आ वधा मित्रो अत्यंत स्नेहने लीधे एक वीजाथी त्रिमुक्त थवा नइच्छता सर्वे सायेज एक एक वर्ष वारा फरती एकनी राजधानीमां निविश क्रोडाविलासोमां समय वीताडता हता. एक समये ए चारे मित्रा

मन्त्रीने ब्रह्मराजाना राज्यमां आचीने रथा हतो तेचामा ब्रह्मराजाने मत्र तत्र औपश आदिकयी न मटी नके एवो माथानो व्याधि
थयो त्यारे ब्रह्मराजाये पोताना बाळक पुत्र ब्रह्मदत्तने म्दक उगेरे चारे मित्रोना खोळापां मूली कनु के-आ भारो पुत्र सुखे भारा
राज्यनु पालन करे तेम तपारे करु' आप राज्यनी बिता मळावीने ब्रह्मराजा मरण पाव्या मित्रोए तेनु सधळ मेत धर्म करानी,
मन्त्रीने एम कहु -के आ कुमार ज्यां मूरी राजनी धूसरी उपाडवा लायक थाय त्या सुधी आपणे तेना राज्यनी रक्षा करवानी छे,
आम विचारी सर्वेण समत थइ दीर्घराजाने त्या स्थापने बटक, कणेरदत्त तथा पुण्यचल, व्रणे राजाओ पोतयोताना राज्यमा गया

स दीर्घराजा सकलसामग्रीक तडाउय पालयति, भाडागार विलोकयति, प्रचिदात्यत पुर, बुलि-या सम मन्त्रयति
तत्त इद्रियाणा दुर्निघारवेन ब्रह्मराज्ञो मन्त्रीमवगणय्य, वचनीयतामवमय्य बुलन्या सम सत्य एव प्रवर्धमानचिद-
यस्तुत्तरमयोस्तयोर्गच्छति दिनानि

अत्रे दीर्घराज सकल सामग्रीवाळ राज्य चलावा लाग्या भाडागार=खजानो तपासे, अत पुर=जनानामा पण जाय, बुळिनी
साये वातचीत करे, एम करता इद्रियो निवारवा दुप्पर ठे तेथी ब्रह्मराजानी भैत्रीनो अवगणना करी, लोम्या खोडु वहेवासे
तेनी पण दरकार न करतां दीर्घराजा बुळनीराणी साये प्रेममां पड्या आम वनेना दिवसा प्रतिदिन यथा तता विपयमुखाभि-
लापमा वीतवा लाग्या

ततो ब्रह्मराजमत्रिणा धनुर्नाम्ना तयोस्तत्स्वरूप ज्ञात, चिंतित च य एवविषमकार्यमाचरति, स कि कुमार ब्र
ह्मदत्तस्य हिताय भविष्यति? एव चिंतयित्वा तेन धनुर्नाम्ना मत्रिणा स्वपुत्रस्य वरधनुनाम्न. कुमारस्यैव भणित,

पुत्र ! ब्रह्मदत्तस्य माता व्यभिचारिणी जातास्ति, दीर्घराज्ञा भुज्यमानास्ति, अयं समाचार एकांते त्वया ब्रह्मदत्तकु-
मारस्य निवेदनीयः, तेन च तथा कृतं.

ब्रह्मराजानां धनु नामना मंत्रीनी जाणमां ज्यारे आ वात आवी त्यारे तेणे विचार्युं के—जे आहुं अधमाचरण सेवे ते ब्रह्म-
दत्तं भुं हित करशे? एग धारी धनुमंत्रीए पोताना पुत्र वरयधनु नामना कुमारने एग कहुं के—‘हे पुत्र आपणा राजकुमार ब्रह्म-
दत्तनो माता व्यभिचारिणी थइ गइ; दीर्घराजा तेने भोगवे छे.’ आ समाचार एकांतगां ब्रह्मदत्तकुमारने तारे निवेदन कर बा.
तेणे ते प्रमाणे कथुं.

ब्रह्मदत्तकुमारोऽपि मातुर्दुश्चरितमसहमानस्तयोज्ञोपनार्थं कारुकोकिलामियुनं शूलाप्रोतं कृत्वा तुलनीमातुर्दीर्घ-
वृषयोर्दक्षितं, एवं प्रोक्तं च, य इदं दामनाचारं करिष्यति, तस्याहं निग्रहं करिष्यामीत्युक्त्या कुमारो वदित्वा १: एवं द्वित्रि-
भिर्दृष्टतैर्दिनत्रयं यावदेवं चकार उवाच च. ततो दीर्घवृषेण शंक्रितेन तुलन्या एवमुक्तं, कुमारेणावयोः स्वरूपं ज्ञातं.
अहं काकस्त्वं कोकिलेति दृष्टांतः कुमारेण ज्ञापितः. तयोक्तं बालोऽयं यत्तदुल्लपति, नात्रार्थं काचिच्छंका कार्या. ततो
धृष्टेन दीर्घेणोक्तं, त्वं पुत्रवात्सल्येन न किमपि स्वहितं वेत्सि, अयमवश्यमावयोरतिविघ्नकरः, तदवश्यमयं मार-
णीयः, मयि स्वाधीने तवान्ये पुत्रा बहवो भविष्यन्ति. एतादृजं दीर्घवृषवचनयांगी कृतं. यत उक्तं—महिला आलकु-
लहरं । महिला लोभंमि दुश्चरियखितं ॥ महिला दुग्गददारं । महिला जोणी अणत्थाणं ॥१॥ मारेइ य भत्तारं । हणेइ
सुअं पणासण अत्थं ॥ नियगेहिपि पीलावै । णारी रागाउरा पावा ॥२॥ तुलन्या भणिं, कथमेव मारणीयः? कथं

જ લોકાપવાદો ન બચતી? દીર્ઘતૃપેનોક્ત સાપ્રતમસ્ય વિવાદ ક્રિયતે, પથાત્સર્વમાવયોઽભિતિતં નવિવ્યતિ, તતસ્તાભ્યાં
ત્રહ્મદત્તસ્ય મિત્રસ્ય કસ્યચિદ્રાજ કથાયા. પાણિગ્રહણ કારિત, તયો. શયનાર્થમનેકસ્તભશતસન્નિવિષ્ટ ગૃત્નિર્ગન
દાર જતુંગૃહ કારિત

બ્રહ્મદત્તકુમાર માતાનુ દુશ્ચરિત સદન ન થવાથી એક વ્યવે વાગદા તથા કોયલ આ વેનુ જાહુ શૂલના અગ્ર ઉપર પરીવીને
માતા તથા દીર્ઘરાજાને બતાવ્યું અને વધુ કે—‘જે કોઈ આવું આચરણ કરશે તેનો હું નિગ્રહ કરીશ,’ આનંદુ ચોલી કુમાર વહાર
ગયો આવા વે ત્રણ દૃષ્ટાંતો વહે ત્રણ દિવસ સુધી તેણે એ પ્રમાણે કર્યું અને વધુ તે ઉપરથી દીર્ઘ રામાણ સ્થિતિ રની ચૂલનીને
વધુ કે—‘આપણ ત્રણેનું સ્વરૂપ કુમારે જાણ્યું છે, હું વાગદો અને તું કોયલ એ દૃષ્ટાંત કુમારે જાણાયા’ ચૂલની ચોલી કે—‘એ
ચાલક તો જેમ તેમ વોલેન્ડકે આ ગદતમાં ફર શકા કરવાની નથી’ ત્યારે દૃષ્ટ=નિર્લેજ=દીર્ઘરાજા ચોંચ્યા વે—‘હું તારા પુત્રના
વાત્સલ્યને છીંધે પોતાનું ફર પણ દિત નથી જાણી શકતો આ કુમાર અવશ્ય આપણ વનેમા વિહન કરનાર હોવાથી એ અવશ્ય
મરાત્રી નાલવા યોગ્ય છે હું તારે આધીન છું તો પુત્રો ઘણાંય થઈ રહેશે’ આ પ્રમાણે દીર્ઘ તૃપ્ત વચન તે રાણીએ અગીકાર કર્યું
વધુ છે કે—મહિલા સ્ત્રી આઝનું ફલ વર છે, મહિલા લાકયા દુશ્ચરિતનું ક્ષેત્ર છે, મહિલા દુર્ગતિનું દ્વાર છે અને મહિલા સન અને
યોનું જન્મ સ્થાન છે ૧ એ મર્તાને મારે, મુતને ફળે, અર્થનો પ્રજાશ કરે, રાગાતુર પાપા મહિત્રા પોતાના ઘરને પણ પરજાલે ૨
ચૂલની ચોલી કે એ પુત્રને કેમ મારગો? અને લોકાપવાદ કેમ ન થાય? ત્યારે દીર્ઘતૃપે વધુ કે—‘દમ્પણા તો તેના વિવાદ કરીયે પછી
આપણુ ધારેલું વધુ થઈ રહેશે.’ તે પછી એ ચૂલની તથા દીર્ઘરાજા વનેયે મહી કોઈ મિત્ર રાજાની કન્યા સાથે બ્રહ્મદત્તના વિવાદ

कर्यां. हवे ए वरवहूने सुवा माटे सेंकडो स्तंभाखुं, तथा छुपां निवळवानां द्वारवाळुं एक जतुन्लाखनुं=घर वनाव्युं.

इतश्च धनुर्भत्रिणा दीर्घनृपायैव विज्ञप्तं एष मम पुत्रो वरधनुरेतद्राज्यकार्यकरणसमर्थो वर्तते, अह पुनः परलो-
कहितं करोमि, दीर्घनृपेणोक्तमिह स्थित एव त्वं दानादिधर्म कुरु? तस्यैतद्वचः प्रतिपद्य धनुर्भत्रिणा गंगातीरे महनी
प्रपा कारिता, तत्र पथिकपरिव्राजकादीनां स यथेष्टदानं दातुं प्रवृत्तः. दानोपचारावर्जितैः परिव्राजकादिभिर्द्विगन्ध्यूतप्र-
माणा सुरंगा जतुगृहं गवत्त्वामिता. जतुगृहांतः सुरंगद्वारि शिला दत्ता.

आ तरफ धनुर्मंत्रीए दीर्घराजाने विज्ञप्ति करी के—‘आ मारो पुत्र वरधनु आ राज्यनुं कामकाज करवा समर्थ थयो छे तो
तमे तेनाथी काम ल्यो अने हुं हवे कंडक मारुं परलोक हित साधन करु’ दीर्घराजाए कह्युं के—‘अहीं रहीनेज तमे दानादि धर्म
करो? आ तेनुं वचन स्वीकारी धनुर्मंत्रीए गंगातीरे महोटी प्रपा=पाणीनी पस्व करावी त्या पथिक=मुसाफर तथा परिव्राजक=संन्यासी
वगैरे जे आवे तेने यथेष्ट दान देवा मांड्यां. दानादिक उपचाराथी अनुकूल थयेला पथिकजन पांसे वे गाउ प्रमाणवाळी सुरंग ठेठ
पेला जतुगृह सूधी खोदावी तैयार करावी. जतुगृहनी अंदर सुरंगना द्वार आडी एक शिला दइ दीधी.

इतश्च तुलन्या महताडंबरण वधूसहितः कुमारस्तत्र प्रवेशितः, ततः समग्रः परिवारो विसर्जितः, वरधनुः कुमा-
रपार्श्वे स्थितः. एवं स्वपित्रा गदितवृत्तांतानुसारेण स सावधानो जाग्रन्नेव सुप्तः. ब्रह्मदत्तकुमारस्त्वैकशय्यायां तया
वध्वा सह सुप्तः, गतं रात्रिप्रहरयुग्मं, तदा तत्र तुलन्या स्वहस्तेन अग्निकंदुको न्यस्तः. तेन तद्गृहं समंताद्दृश्यमानं
दृष्ट्वा चिनिद्रो ब्रह्मदत्तः स्वमित्रं वरधनुं पप्रच्छ, किमेतदिति. वरधनुना सर्वं तुलनीस्वरूपं कथितं. पुनः कथिनमिदं

च कन्या राजपुत्री न, किंतु काप्यन्या, तस्मादस्या मोक्षे मनागपि न कार्यं त्वमस्या शिलाया पादप्रहारं कुरु! येनावा निर्गच्छाय वरयन्तु सर्वं ब्रह्मचर्यं कृतं ततो द्वावपि निर्गल्य सुरगादबहिर्देशे समायातौ. तत्र च धनुर्मन्त्रिणा पूर्वमेव द्वौ तुरगमौ पुरयो च सुक्तौ स्तः, ताभ्यां पुरुषाभ्यां तयोः सकैत कथितं, तुरगाधिरुदौ तौ द्वावपि कुमारौ ततश्च स्त्रितौ एकेन दिवसेन पचाशद्योजनमात्रं भूभागं गतौ दीर्घमार्गखेदेन तुरगमौ व्यापन्नौ

अर्धौ चुलनीए महोटी धामधूम साये तेनी बहू साये कुमार ब्रह्मदत्तने ए जतुशरपां प्रवेशं कराज्या, ते पछी तमाम परिवारने रजा दीधी वरयन्तु कुमार पासे उभो रक्षो आम पोताना पिता धनुमनीए बहेला वृचवने अनुसरी ते सावधानतायी जागताज मूतो ब्रह्मदत्तकुमार तेना बधू साये एक न्यायाया मृताने वे पहार रात्र गइ तेदलाया चुलनीये पोताने हाये अग्निनो गोळो नारयो तेनायी ते जतुशर चारे कारपी बळवा मड्यु ते जोइने निद्रा भग यता जागेडा ब्रह्मदत्त पोताना मित्र वरयन्तुने पूछ्यु के-आ शु धपू? वरयन्तुए सयल्ल चुलनी चरित्र बही सभलाव्यु, अने कसु के-‘आ तमने जे परणावी ते राजकन्या नयी किंतु कोइ अयन छे माटे एमा आपे मोइ जराय न राखवो हवे तमे आ शिला पर पाद प्रहार करो जेयी आपणे वेय नीरझी जाइये’ वरयन्तुना कहेवा प्रमाणे ब्रह्मदत्त श्रिताने लात मारता सुरगनु द्वार देखाणु तेमा थइने वेय जणा सुरगमायी बहार उया आया त्यां धनुर्मन्त्रीये पहिलेगीज वे माणस वे घोडा माये राखेला जोया ए पुरपोए बहेडा सकैत प्रमाणे घोडा उपर सवार थइने वेय कुमारो चालता यया अने एक दिवसमा पचाश योजन रस्तो ओळगी आन्या त्यां बहु लावा मार्गना खेदयी यन्ने घोडा मृत यया

तत पादचारेण गच्छती तौ कोट्याभिधानग्रामं गतौ, कुमारेण वरयन्तुर्भणितः, मा धुया वाधते वरयन्तु कुमार

बहिरेवोपवेष्ट्य स्वयं ग्राममध्ये प्रविष्टः, नापितं गृहीत्वा तत्रायातः, कुमारस्य मस्तकं मुंडापितं, परिधापितानि कषा-
यवस्त्राणि, चतुरंगुलप्रमाणपट्टबंधः कुमारस्य श्रीचत्सालंकृते हृदि बद्धः, वरधनुनापि वेषपरावर्तनः कृतं, तादृग्वेषधरो
द्वावपि ग्राममध्ये प्रविष्टौ, तावता एको द्विजः स्वमंदिराविर्गल्याभिमुखमागत्य कुमारौ प्रत्येवमाह, आगच्छतामश्मद्ग्रहे,
मुंजता च. तेनेत्युक्ते तौ द्वावपि तद्गृहे गतौ. ब्राह्मणेन राजरूपप्रतिपत्तिपूर्वकं तौ भोजितौ. भोजनान्ते चैकाग्रवरम-
हिला वंधुमनीं नास्तीं कन्यामुद्दिश्य ब्रह्मदत्तकुमारमस्तकेऽश्रितान् प्रक्षिपति, भणति चैषोऽस्याः कन्याया वरोऽस्त्विति.
वरधनुना भणितं, किमेतस्य सूर्यस्य वटुकस्य कृते एतावानायासः क्रियते? ततो गृहस्वामिना भणितं श्रूयतामस्म-
दायासवृत्तान्तः—

ते पछी वेय जणा पगे चालता कोट्ट नामना गामे पढोंच्या. ब्रह्मदत्त कुमारे वरधनुने कहुं के—‘मने खुधा लागी छे’ वर-
धनु, कुमारने गामबहारज एक स्थानके वेसाडीने पोते गाममां पेठो, गाममांथी एक वाणंदने तेडी आवी कुमारतुं मांथु मुंडावी
नाखुं अने तेने कपाय=भगवां=ब्रह्मो पहिराव्यां; चार आंगळनो वस्तनो पाटो कुमारना श्रीवत्स चिन्हचाला वस्त्रःस्थळ उपर बांध्यो,
वरधनुए पोते पण वेपनदलो करी वेय जणा गाममां पेठा. गाममां पेसतंज एक ब्राह्मणे पोताना घरमांथी नीकली सापा आवीने
कुमारोने कहुं के—‘तमो बन्ने आमारे घरे आवो अने भोजन करो.’ तेणे आम कहेतां वेय कुमारो तेने घरे गया. ब्राह्मणे राजाना
जेवी खातिर बरदास्तथी तेओने जमाड्या. जमीने वेठा त्यारे एक स्वरूपवती वंधुमती नामनी कन्या आगळ लावी ब्रह्मदत्तकुमा-
रना मस्तक उपर अक्षत प्रक्षेप करीने भणवा लाग्यो के—‘आ कन्याना आ वर थाओ’ आ जोडने वरधनु बोल्हो ‘अरे आ मूर्ख

रुद्धनी त्वत्त आदलो वयो प्रयाग का करो छो? ते सभळी ते घरघणी गेल्यो के- 'अमारा आ प्रयासनो वृत्तोंत सभळी' -
पूर्व सुधृसनैमित्तिकेनाख्यात ग्रास्यया पालिकाया पटाच्छादितवक्ष स्थल समिन्नो भवद्गृहे भोजनकारी वरो
भविष्यति, सोऽस्या योग्यो वर इति तस्मिन्नेव दिने तस्याः कयाया कुमारेण पाणिग्रहण करित मुद्रितो गृहस्वामी,
कुमारस्त्वेकग्रायौ तत्र स्थित छितीगदिने वरधनुना कुमारस्योक्तमावाभ्या दूरे गन्तव्य, दीर्घराजासन चेनात्र स्यात्
माययोर्युक्तमिति तौ व्यावपि धधुमत्या स्वरूप कथयित्वा निर्गतौ गच्छतौ तावेकदा कस्मिन्निद्रग्रामे गतौ, तृपा-
क्रात कुमार पत्निरुपवेश्य घरधनु मल्लिमानेतु ग्राममध्ये प्रविष्टः, त्वरितमेव पथादागत्यैव कुमारस्योक्तवान् अत्र
ईदृशो जनापवादो मया श्रुतः, परीक्ष्येयं ब्रह्मदत्तमार्गं संयत्र सैन्यैर्बद्धोऽस्ति तत्र कुमारः! आवामितो नश्यान्
नष्टो ततो ह्यावपि उन्मार्गेण व्रजतौ महाशर्मा प्राप्नो

पूर्ण कोड एक सदाचरणी ज्योतिषीए फदेउ के-रूपडाना पटवती वक्ष स्थल गहीने मित्र सहित जे पुरुष तमारे घरे आबी
भोजन करशे तेन आ बालिकानो योग्य वर यशे तेन दिगसे ए कन्यानो ब्रह्मदत्तकुमारनी साथे पाणिग्रहण=विवाह ययो घर
घणी बहू हर्ष पाग्यो ब्रह्मदत्तकुमार तो एक रात्रि त्यां रहीने नीजेज दिगसे वरधनुए रुद्ध के-आपणे यजे दूर जवानु छे, कारण
के दीर्घराजा आसत्त होय त्या आपणे रवेधु अयोग्य छे आम कही उन्ने जणा यधुपती पासे बद्ध योतानी इरीकत तेने कही साग
जाची त्यांची नीकल्या ते कोड एक दूरने गाये आबी चड्या ब्रह्मदत्त कुमारने तथा लागी हवी तेने गाप यहार वेसाडीने वरधनु
जळ छेवा गापमा पेडो, तरतज उतायळो पाछो आबी कुमारने कहे छे के-पे अहाँ लोक चायका एरी सभळी के- 'दीर्घराजाए

चारे कोर सैन्य राखी ब्रह्मदत्तना मार्ग रोक्या छे, तो पड़ी हे कुमार! आपणे अहींयी नासी जलुं उचित छे, आम रुहीने वन्ने जणा मार्ग विना आडे धड चाली एक महोद्या जंगलमां आवी लाग्या।

तत्र कुमारं वद्याथ उपवेद्य वरधनुर्जलमानेतुमितस्ततो वभ्राम. दिनावसाने वरधनुर्दीर्घानृपभट्टैः, प्रकामं यष्टि-
मुष्ट्यादिभिर्हन्यमानः कुमारं दर्शयेति प्रोच्यमानः कुमारसन्नप्रदेशे प्रापितः. तावता वरधनुना कुमारस्य केमापल-
क्षिता संज्ञा कृता, भट्टैरदृष्ट एव ब्रह्मदत्तो नष्टः, पत्तिनक्षेकां दुर्गा महादर्वी, धुवातृषाभ्यामातां, कुमारस्त्वनीये दिने
तामद्वीमतिक्रांतस्तापसमेकं ददर्श. दृष्टे च तस्मिन् कुमारस्य जीविताशा जाता. कुमारेण स तापसः पृष्टः, भगवन् !
क भवदाश्रमः? तेनासन्न एवास्मदाश्रम इत्युक्त्या कुलपनिस्मीपं नीतः, कुमारेण प्रणतः कुलपतिः, कुलपतिना
भणितं, वत्स ! कुत इह भवदागमनं? कुमारेण सकलोऽपि स्वतृप्तानः कथितः. कुलपतिनोक्तं—

त्यां एक बडला नीचे कुमारने चेगाही ररधनु पाणी लेया आप तेम फरतो हनो, गांज पटगा आरी हती तेदलायां दीर्घराजाना
जामुसोए वरधनुने दीठो, तेने लाकडीथी तथा मुठी क्वी मार मारगा मांडवो अने 'ब्रह्मदत्त'माने देलाड. एम कहैता कुमारनी
नजदीक आव्या ते वलते वरधनुण कोइ न देखे तेम कुमारने इगारे कुर्यो के तेज क्षणे पेला जाबुसो न देखे तेवी रांते ब्रह्मदत्त-
कुमार त्यांथी नाठो ते चालनां चालनां एक अघोचर अरण्यमां आवी पड्यो. भूख तरसथी पीडातो कुमार बीजे दिवसे ए महादर्वीने
छेडे आन्वो त्यां एक नपस्वीने दीठा. तेने जोइने कुमारना मनमां 'हरे त्रीवाजे. एरी आशा आवी. कुमारे ते तापसने पूछ्युं के-
आपनो आश्रम क्यां छे? मुनिण कह्युं के—आ समीपमांज अमारो आश्रम रयो. आम कही कुलपति पांसे ते कुमारने लइ गयो.

कुमारे ए कुत्रपतिने प्रणाम कर्षां त्वारे कुत्रपति बोल्या-‘वत्स ! तमारु कर्षायी अहि आबु यथु!’ आना उत्तरमां कुमार पोतानो तपाम दणत वहेता कुत्रपति गोत्री उठ्या। के-

अह मयज्जनकस्य धुल्लघाता, ततस्त्य निज च्यावास प्राप्तोऽसि, सुखेनात्र तिष्ठ, सुखेनात्र तिष्ठ? इत्यभिप्राय तापसस्य ज्ञात्वा कुमारस्तत्रैव सुख तिष्ठनन्ति अयदा तत्र वर्षाकाल समायात तदानीं निश्चितेन कुमारेण तत्र तापसातिके सकला प्रत्युद्यदिका कला अभ्यस्ता अयदा शरत्काले फलमूलकदादिनिमित्त तापसेषु गच्छत्सु ब्रह्मदत्तकुमारोऽपि ते मम यने गत वनगिर्य पश्यता तेन एक मन्त्राहस्ती दृष्ट, कुमारस्तदभिमुख चलित, कुमार दृष्ट्वा हस्तिना गलगजिरच हत, कुमारेण तस्य पुरे निजमुत्तरीय यन्त्र निक्षिप्त, कारिणापि तत्क्षणात् शुडादहेन गृहीत, क्षिप्त च गगनतले, यायस्त प्रार्थायो जातस्तावत् कुमारेण छल कृतव। तदत्र स्वकराभ्या गृहीत, ततस्तेन नानाविधकीडया परिश्रम नीत्या करी मुक्त, स पश्चाद्गतु प्रवृत्त, तत्पट्टे कुमारोऽपि चलित इतथाग्रे गच्छन् कुमार पूर्वापरदिग्बिभाने परिश्रमत निरिन्दीकृतमन्निविष्ट जीर्णभयनभिन्निमात्रोपलभित जीर्ण नगरमेक ददर्श

‘दृ तो तारा पितानो नाना भाद छु माटे तु हवे तारा पातानान आवासया आयो छे, अहो सुखेथी रहो.’ तापसनो आवा अभिप्राय नाणीने कुमारतो त्वां नीरंते रया एम करता वर्षामाल आयो त्वारे निधितपणे राजकुमारे त्या तापस पामे सरल धनुर्वेदनी कलाआना अभ्यास कर्षो, एक वल्वे शरदूकनुना सधयमां तापसो तथा फळ मूळ वद यगेरे रेवा वनमां जता हता तेओनी चावे ब्रह्मदत्तकुमार पण वनया गया वननी गोमा जोता आगळ जाय ते त्या एक महोद्यो हागी नीठा, कुमार तो तेना

सामा चाल्या. कुमारने जोइ हाथीए गळानी गर्जनानो अयाज कर्यो. कुमार ते हाथी आगळ पोतानु ओढवानु वल्ल फॅम्यु, तेज क्षणे हाथीए ते वल्ल पोतानी मूढथी पकडी उचे आकाशनां उछाळ्युं. ए हाथी क्रोनांथ ययो तेदलांमां तो छल करी कुमारे ते वल्ल पोताना वे हाथ वती झेली लींयुं. ते पछी यणा प्रकार्थी रमाडीने हाथीने थक्यो त्यारे ते हाथी चात्रो थयो, कुमारे ते हाथीनी पाछल जवा मांड्यु आगळ चाळतां पूर्वदिगाणां फरतां पर्वतमांथी नीकळेथी नदीना किनारा पर आंनलुं जुनां यरोनी मात्र भींतोज जेमां योप रहेल छे तेनुं एरु जुनुं उज्जड नगर दीठुं.

तन्मध्ये प्रविष्टथुर्विष्टु दृष्टि क्षिपन् पार्श्वपरिसुक्तखेयकवद्गं विकटवशकुडुगं ददर्श. कुमारेण तत्त्वद्ग तथैव कौतुकाकाहितं. एकप्रहारेण निपतितां वंजकुडुगं, वंशान्तरासस्थितां च निपतितां मंडमेरुं, स्फुरदोष्ट मनोहराकारं शिरः-कमलं दृष्ट्वा संभ्रान्तेन कुमारेणैवं चिन्तितां, हा भिगस्तु मेध्यवसितस्य, निग्मे वाहृवल्लस्येति कुमारः स्वं निनिन्द. पश्चात्पापाक्रान्तेन तेन कुमारेण दृष्टं धूमपानलालसं कथंयं समधिकमश्रुनिस्तस्य पुनर्जाता.

तेनी अंदर प्रवेश करीने चारेकोर नजर नाखे छे तो-पट्टासां डाल तथा तत्ववार पढेलां छे एवो एरु वांसनो चुंड जोयो. कुमारे ते खप्प उपाडी चकसी जोवानी इच्छाथी वांतना चुंड उपर वा कर्यो त्यां नांस कपाया ते साथे वांगना वचगळांमां कपाइ गयेल फर फरता होठयालुं मनोहर आकृतिनुं एरु मस्तक पड्युं ते जोइ संभ्रम पायेला ए राजकुमारे विचार्युं के-‘पारा आ उथो-गने धिक्कार छे अने मारा वाहृवळने पण धिक्कार छे’ आम पोताना आत्मानी निंदा करी पश्चात्पाप करता ते कुमारेने धूमपान कर-वानी लालसायालो कथंयन्धुड जोइ मनमां भगिक अयेय आन्युं.

इतस्ततः पश्यता कुमारेण पुनः प्रवरनुगान् दृष्ट्वा, तत्र अमलशोकनरुपरिक्षिप्तमेकं सप्तभूमिकमावासं कुमारो दृष्टवान् तन्मध्ये प्रविष्टं कुमारं क्रमेण सप्तमभूमिकामाहूढं, तत्र विकसितकमलदलाक्षौ प्रगरा महिला पश्यतिसं-
कुमारेण सा प्रष्टा कासि त्वमिति, तत्र ना रससद्भाव कथयितुं प्रवृत्ता, महामाग ! मम व्यनिकरो महान् वर्तते, नतः
स्वमेव प्रथमं स्ववृत्तात् वद ? कस्व ? कुनः समागत ? एवं तया पृष्टे कुमार आहूयत् प गालाधिपनिग्रहाराजपुत्रो ब्रह्म-
दत्तोऽस्मीदति कुमारोक्तिः अयणानंतरं हर्षोत्फुल्लनयना सा अभ्युत्थाय तस्यैव चरणे निपत्य रोदितुं प्रवृत्ता तत्र सकारु-
ण्यहृदयेन कुमारेण सा पुनरेव भणिता, सुखमुन्ना कुरु ? मा न्देति चाश्वाभिता सा ततः कुमारेण त्वं स्ववृत्तान्
वदेत्युक्ता साचक्षौ, कुमार ! अहं तव मातुलस्य पुष्पचूलस्य राज्ञः पुत्री, तवैव पित्रा दत्ता, निवाहदिवसं प्रतीक्षमाणा
निजगृहोद्यानदीर्घिकापुलिने प्रीडिता दृष्टविधाधरेणात्राणीता यादृक् स्वजनगिरिहासिसतसा इह तिष्ठामि, ताघस्वम-
तर्कितवृष्टिसमोऽत्रागतः, अथ मम जीविताशा भजता, यत्नं मया दृष्टं कुमारेणोक्तं मम मम ज्ञातुं कास्ति ? येन
तद्वत् पश्यामि

आम तेम नन्नर करता वली एक उत्तम बगीचो कुमारानी नजरे पड्या तेमा जड फरता आयुषाश्वना वृक्षोधी चारे कोर
वेरापेलो सात भोंवाळो एक मंदले ओयो, तेमा कुमार जेवा आय छे त्या ठेठ सातपी भों उपर जता विसयित रुपळनी पाम्बडी
जेवा जेना नेत्र छे एवी एक उत्तम रुपवती महिलांने जोड कुमार तेणीने पूज्यु के-“तमे मीण छा” त्यारे ते स्त्री पोतानो वृत्तात
सद्भाव सहित वदेवा लागी ‘हे महामाग ! मारी कथनी तो घणी महोटी छे मोटे प्रथम आपज पात, नो वृत्तान कदो आप मीण आ

अने कयांथी आतो छो ?' आम तेणीये पूछुं त्यारे कुमार बोल्या के—'पंचाळदेशना अधिपति ब्रह्मराजानो ब्रह्मदत्त नामनो हुं पुत्र छुं.' आठळुं कुमारनुं वचन सांभळतांज हर्षथी त्रिकसित छे नेत्र जेनां एवी ते स्त्री उभी थइने कुमारना चरणमां पडीने रोवा लागी. त्यारे ऋरुणा युक्त हृदयवाळा कुमारे फरी तेणीने कहुं के—'मुख उंचुं करो अने रुओ मां'—आम बोली आवासन दीधुं; अने हवे तमां वृत्तांत कहा' एम कुमारे कहुं त्यारे पोतांनुं वृत्तांत ते कहेवा लागी. 'कुमार ! हुं तमारा मामा पुष्पचूल राजानी पुत्री मारा पिताए तमनेज वाग्दानथी मने आपेली, विवाह दिवसनी वाट जोती मारा आवासना बगीचांमां वातने कांठे रमती हती त्याथी एकाएक दुष्ट विद्याधरे मने अहीं आणी ल्यारथी हुं स्वजन वियोगना संतापथी वळती अहीं रही छुं; तेटलांमां अणधारेल दृष्टि जेवा तमे अहीं आवी चड्या. हवे मने जीवनानी आशा थइ छे; कुमारे कहुं—'ते मारो शत्रु कोण छे ? अने ते कयां छे ? मने कहे तो हुं तेनुं वळ जोडं तो खरो.

तथा भणितं स्वामिन ! ममानेन शंकरीनाम्नी विद्या दत्ता, कथितं चेयं विद्या पठिन्मात्रा तव दासदासीसखीपरिवाररूपा भूत्वा आदेशं करिष्यति, तवातिक्रमागतं प्रलनीकं निवारयिष्यति, दूरस्थस्यापि मम चेष्टिनं पृष्टा सती इयं तव कथयिष्यति. साद्य मया प्राप्ता, स्मृता सती मम तच्चेष्टिनं प्राह. यथा स उन्मत्तनामा विद्याधरः पूर्णपुण्यायास्तव बलात्स्पर्श तेजश्च सोढुमशक्तस्त्वामत्र मुत्तवा मिजभगिनीं ज्ञापनाय ज्ञापिकां विद्यां प्रेषयित्वा च स्वयं विद्यां साधयितुं वंशकुडंगे गतोऽस्ति. ततो निर्गन्मात्रस्त्वां परिणेष्यतीति ममाद्य तथा विद्याया कथितं. एतत्तस्या वचः श्रुत्वा ब्रह्मदत्तेनोक्तं वंशकुडंगस्थस्य तस्य विद्याधरस्य मया सांप्रतमेव शिरदिच्छन्नं. तयोक्तमार्गयुत्र ! शोभनं कृतं, यस्य

दुरात्मा निहत' तत सा कुमारेण गंवर्धविवाहेन परिणीता, तथा सम विलसन् कुमार' कियत्काल तत्र स्थित'.
अ यदा कुमारेण तत्र दि यवलयानां शब्द श्रुत कुमारैणोक्त कोऽय शब्द श्रूयते? तयोक्त—

ते स्त्री बोली के—'हे स्वायिन् ! ए विद्याधरे मने शारूरी विद्या आपेकी छे ने कहेल छे के—आ विद्या मात्र पाठ करवायीज तारा दास दासी परिवाररूप भइने तारी आज्ञा उठावशे, तारी पासे आवेला तारा विरोधीओने निवारशे=रोकशे हु गमे तेडलो दूर होइत तो पण पूछवायी ते तने मारी कयी प्रवृत्ति कइशे ते मने आजै मळी में स्मरण करतांज तेनु तमाम चेष्टित मने कबु के—'ते उन्मत्त नामनो विद्याधर, तु पूर्ण पुण्यवाळी होवायी यलात् तने स्पर्शवा तथा तारु तेज महन करवा शक्तिमान् नयी तेथी सने अहीं मूकीने पोतानी न्हेनने जणाववाने ज्ञापिथी विद्या मोरलीने पोते विद्या साधवा माटे वासना सु दया उये मापे धूमपान करे छे त्पांथी नीकलीने तने परणशे, आम मने आजै ते विद्याए कबु' आवु तेणीनु बचन सोभळीने ब्रह्मदेवे कबु के—'ए वासना सु दमां रहेला ते विद्याधरनु मस्तक में हमणज छेछु' ते बोली—'आर्यपुत्र ! बहु साहं कर्तुं, ते दुरात्माने हण्यो,' ते पछी कुमारे गवर्धविवाहविधिथी ते स्त्रीने परण्या अने तेनी साथे विलास करता केडलोक समय त्या रखा. एक बखते कुमारे ल्या दिव्यबलय फक्कणोनो नाद साभळ्यो अने कल के आ शब्द गोनो सभळाय छे? तेणीये कइ के—

कुमार ! एषा तव वैरिभिर्गिनी खडशास्वानाम्नी विद्याधरकुमारीपरिवृता स्वभ्रातृनिमित्त निवाहोपकरणानि शूरीत्वा ममायाता, त्वमितस्त्वरितमपक्रम' यावदेतासामहमभिप्राय वेद्मि यथेतासा तवोपरि रागो भविष्यति, तदाह प्रासादोपरि स्थिता रक्ता पताका चालयिष्यामि, अन्यथा तु भ्वेतामिति. कुमारस्नदृग्ग्राहृर्गित्वा दूरे स्थित ऊर्ध्व

વિલોકતે, તાવચ્છાલિતાં ધવલપત્તાકાં દૃષ્ટા શનૈઃ શનૈસ્તત્પ્રદેશાદપક્રાંતઃ કુમારઃ પ્રાપ્તો ગિરિનિકુંજમધ્યે. તત્ર શ્રમતા કુમારેજૈકં સરોવરં દૃષ્ટં, તત્ર સ્થાનં કૃત્વા સરઃપશ્ચિમતીરે ઉત્તીર્ણેન કુમારેણ દૃષ્ટૈકા વરકન્યા, ચિતિતં ચાહો મે પુણ્ય-પરિણતિઃ! યૈનૈષા કન્યા મે હગ્મોચરમાગતા, તથાપ્યસો કુમારઃ સ્નેહનિર્ભરં વિલોકિતઃ, કુમારં વિલોકયંતી સાગ્રે પ્રસ્થિતાઃ. સ્તોકંયા વેલયા તયા કન્યયા એક દાસી પ્રેષિતા, તયા કુમારાય વસ્ત્રયુગલં પુષ્પતાંદુલાદિકં ચ દત્તં, ઉક્તં ચ, યા ગુહમાભિઃ સરસ્તીરે કન્યા દૃષ્ટા, તયા સર્વસિદં પ્રેપિતં, લાવણ્યલતિકાનામન્યદં તસ્યા દાસી અસ્મિ.

હે કુમાર ! આ તમારા વૈરીની શંડા તથા શાસ્ત્રા નામની બ્દેનો ત્રિઘાત્ર કુમારિકાઓથી વીંટલાયલી પોતાના માઈને માટે વિવા-
હનો સામાન લઈને આવે છે માટે તમે અત્રેથી જરા સ્વસી જાઓ જેથી હું એઓનો અભિપ્રાય જાણું, જો તેઓની તમારા પ્રતિ પ્રીતિ
હશે તો હું આ મહેલ ઉપર રાત્રી ધજા ચઢાવીશ અને જો તેમ નહિ હોય તો ધોળી ધજા ફરકાવીશ. કુમાર તે ઘરમાંથી બહાર જઈ
થોડે દૂર જઈ ઉભા ને ઉંચે જોઈ રહ્યો ત્યાંતો ધોળી ધજા ચઢી તે જોઈને ધીમે ધીમે તે પ્રદેશથી ચાલ્યો જતો એક પર્વતની ઝાડોમાં
જઈ ચઢ્યો. ત્યાં ફરતાં કુમારે એક સરોવર દીઠું તેમાં સ્નાન કરી એ તલાવના પશ્ચિમ તીરે ઉતર્યો ત્યાં તેણે એક સારી કન્યા દીઠી.
ત્રિવાર્યુ કે-‘અહો ! મારા પુણ્યનો પરિણામ, જેથી આ કન્યા મારી નજરે પડી.’ તે કન્યાએ પણ આ કુમાર સાંધું ઘણાજ સ્નેહ સહિત
જોયું. કુમારને જોતી જોતી તે ઓગલ ચાલી અને થોડીજ ચારમાં તેણીયે એકાદ દાસીને મોકલી જેણે વે વસ્ત્રો પુષ્પહાર તથા તાંબૂ-
લનું વીંડું કુમારને દીધાં અને કહ્યું કે-‘જે આપે તલાવને કાંઠે કન્યા જોઈ તેણીએ આ સર્વ મોકલાવ્યું છે હું તેની લાવણ્યલતિકા
નામની દાસી છું.

तथा च ममेदमादिष्ट, यदेन महानुभाव कुमारमम तानमहमत्रिणो मदिरे शरीरस्थितिं कराय? तनस्तत्र कुमार! यूयमागच्छत? तत कुमारस्तथा सह तद्देवासात्वमदिरे गत तत्र दास्या मत्रिग एवमुक्तं, मन्त्रिन्! त्वत्स्वामिपुत्र्याय प्रेषितोऽस्ति, प्रकाममस्यादर कर्तव्य, मत्रिणा तथैव कृत द्वितीयदिने कुमारो मत्रिणा राज्ञः सम्भार्या नीत, अभ्यु- स्थितेन राज्ञा कुमारस्य धुरि आत्मन दत्त, दृष्टश्च द्रुचात्, कुमारेण सर्वोऽपि कथितः

तेजने मन आज्ञा करी छे के-ए दहाटा अनुभववाला हुमारने मारा पिता महामंत्रीने मदिरे तेडी जइ शरीर स्थिति कराव, ते माटे हे कुमार! आप ल्या आवा' आ पछी तेनी साये हुमार तेज बखते अमात्यने घरे गया त्या दासीए मंत्रीने एम फलु के- हे मन्त्रिन्! तमारा स्वामिनी पुत्रीए आने मोकल्या छे आनो सारी रीते आदर करजो मंत्रीए येने घणा सत्कारथी राख्या रीजे दियसे मन्त्री कुमारने राजानी सभामां लइ गया त्या राजाए उभा थइ स्वागत करी अग्रासन दीधु अने दृष्टात पूछता हुमारने जने वृत्तात कही देखाइथो

अथ निविधमगया भोजितस्य कुमारस्य एवमुक्त राज्ञा, कुमार! तव भक्तिरस्मादृशो कापि कर्तुं न पार्यते, पर मियमेधास्माक भक्ति, यदिद्य कया तव प्राभृतीकृता, सुमुहूर्ते तयोर्विवाहो जात, कुमारस्तथा सम विलास कुर्वन् सुखेन तत्र तिष्ठति अथदा कुमारेण तस्या प्रियया पृष्ट किमर्थमेकाकिने मल्य त्व द्रुपेण दत्ता? सेवाय आर्यपुत्र! एष मदीयः पिता यत्नवचरवैरिसतापित इमा विषमपल्लि समाश्रितः अत्र तातपत्या श्रीमत्याद्यतुर्णां पुत्राणामुप- र्यह पुत्री जाता, अहमतीव पितुर्वल्लभा, यौवनयस्या अथदा पित्रा उक्ता, पुत्रि! मम मर्त्येऽपि राजानो विग्रहा

संति, तेन त्वमिह स्थितैव योग्यं वरं गवेपय? ततोऽहं ग्रामाद्वह्निस्तस्य सरसस्तीरे समायातान् पथिकान् विलोक-
यन्ती स्थिता. तदानीं त्वं तत्रायातो मया भाग्यात् प्राप्तश्चेति परमार्थः.

त्रिविध प्रकारनां भोजन जमाडी राजाए कुमारने कछुं के- 'अमारा जेवा आपनी कइ पण भक्ति शुं करी शके? पण अमारी तो एज भक्ति छे के आ कन्या आपने उपायन करीए छीए. सारं सुहृत्त जोइ वेयनो विवाह थयो. हवे ए कन्यानी साथे कुमार विलास करता सुखे त्वां रखा. एक समये कुमारे ते कन्याने पूछुं के- 'राजाए मने एकलाने झट लइने केम तने आपी दीधी? ते कन्या बोली के- 'हे आर्यपुत्र ! आ मारा पिताने अधिक बलवाला शत्रुओए संतापवाथी आ विपमपल्ली=भिछना गाम=मां आवी रखा छे, अहीं मारी मा श्रीमतीने चार पुत्रोनी उपर हुं एरु पुत्री थइ. हुं मारा वापनी अति बहाली पुत्री छुं. मने युवावस्थावाली जाणी एकवार पिताए कछुं के- 'हे पुत्री ! मारा सर्वे राजाओ विरोधी छे तेथी तुं अहीं रहीनेज योग्य वर गोती लेजे. ते पछी हुं गामनी बहार तलावने कांठे आवता पथिकजनोने जोया करं छु तेमां तमे त्वां आव्या अने मारा सद्भाग्यथी मने प्राप्त थया; आ सधली खरी हकीकत छे.

ततस्तया श्रीकांतया समं विषय सुखमनुभवतस्तस्य सुखेन वासरा यांति. अन्यदा स पल्लीपतिस्तेन कुमारेण समं निजसैन्यवेष्टितः स्वविरोधिनृपदेशभंगाय चलितः. मार्गे गच्छतस्तस्य काचित्सरस्तीरे वरधनुर्मिलितः. कुमारे-
णोपलक्षितः. कुमारं दृष्ट्वा स रोदितुं प्रवृत्तः, कुमारेण बहुप्रकारं वारितः स्थितः. कुमारेण पृष्ठं मत्तो दूरीभूतेन त्वया किमनुभूतं? वरधनुः प्राह कुमार ! तदानीं त्वां वदाथ उपवेक्ष्याहं जलार्थं गतः, सर एकं च दृष्टवान्, ततो जलं गृहीत्वा

तवातिके यावद्भागतु प्रवृत्तस्तावत्सगद्वयद्वयचैर्धन्यपभैः सहसा मिलितैरहमुपलक्षितस्तद्विषय, उक्तं च कद्रवदत्त
इति मयोक्तमात्रं जानामि. ततो दृढतर ताडितोऽहमपि द्रव्यदत्तो व्याघ्रेण भक्षितः तैरुक्तं तद्देशदर्शय? तैर्माय
माणोऽहं तवातिकदेशमगत्य तदानीं तां सज्जामकार्षं त्वयि ततो नष्टेऽहं पुनस्तैर्भृशं ताड्यमानः स्वमुखे परिव्राजक-
दत्ता गुटिका क्षिप्तयान् तत्प्रभावाद्दहन्निश्चेदो जातः तनस्ते मृनोऽयमिति श्लाघा सर्वेऽपि भग्नगन्ता

त्यारपणी ए श्रीकाता नामनी राजकन्या साये विषयमुखाने अनुभवता कुमारना दिवसो मुखे वीतता इता एक वलते ए
पट्टीपति पोताना सैन्येने लड पोताना विरोधी राजाना देशनो भग्नगरवा चाल्यो ते साये द्रव्यदत्तकुमार एण चाल्या मार्गमा
चागतां एक सरोवरने तीरे वरधनु मल्यो तेने कुमार ओलली काढ्यो कुमारने जोइ ते रोवा 'अग्यो ल्यारे कुमारे घणे प्रकारे
समजावी रोतो राखीने पूछ्यु के--'भाराथी विसृष्टा पढीने तमे थु थु अनुगत्यु' ते कहो' वरधनु बोल्हो--'हे कुमार! ते वलते तमने
बहला नीचे वेसादीने हु जळ लेग गयो त्या एक तळार दीतु तेमाथी जळ लडने हु आगतो इतो तेदळामा दीर्घनृपना वचन
बद भग्ने मलीने मने ओललीने भारवाज माढ्या' अने 'द्रव्यदत्त क्या छे ते वहे' में वहु 'हु नथी जाणतो' तेम तो वधारे मारवा
लाग्या मने गहु मायो ल्यारे में वहु 'द्रव्यदत्तने वाचे मारी नारयो' ल्यारे रुहे 'ते ठेमाणु देखाड ज्या वाधेद्रव्यदत्तनु भक्षण कर्गु?
एटले हु मार खाता तमारा नजदीक प्रदेशमा आगीने ते वलते तमने दशारो कर्गो ते उपरथी तमे नासो गया अने ए भग्ने मने
मारवाज रखा ल्यारे मने एक परित्राजके गुटिका आपेली ते गुटिका में मोढामा नाली तेना प्रभावथी हु निधेष्ट गयो एटले 'आ
तो मरी गयो' एम मानीने ए भट चाल्या गया

तेषां गमनानंतरं चिरकालेन मया गुटिका सुखान्निष्कासिता. ततः सचेतनोऽहं त्वां गवेषयितुं प्रवृत्तः. न मया दृष्टस्त्वं, ततोऽहमेकं ग्रामं गतः, तत्र दृष्ट एकः परिव्राजकः, तेनोक्तमहं तव तातस्य मित्रं सुभगनामा, तव पिता धनुर्नष्टः, माता तु दीर्घेण शुहीता, मातंगपाटके च क्षिप्तास्तीति श्रुत्वाहमतीव दुःखिनः कांपिल्यपुरे गतः, कापालिकचेपं कृत्वा मातंगमहत्तरं च बंचयित्वा मातंगपाटकान्मातरं निष्कासितवान्, एकस्मिन् ग्रामे पितृमित्रस्य देवशर्मब्राह्मणस्य गृहे मातरं मुक्त्वा त्वामन्वेषयन्नहमिहायातः. इत्थं यावत्तौ वरधनुवत्सदत्तौ वार्तां कुरुतस्तावेदकः पुरुषस्तत्रागत्यैवमुवाच, यथा महाभाग ! भवता क्वचिदितस्ततो न पर्यटितव्यं, त्वद्गवेषणार्थं दीर्घनियुक्ता नरा इहागताः संतीति श्रुत्वा तौ द्वावपि ततो वनान्नष्टौ, अमंतौ च कौशांब्यां गतौ. तत्र चहिरुयाने द्वयोः श्रेष्ठिसुतयोः सागरदत्तबुद्धिलनाम्नोः कुर्कुड्युगलं लक्षपणकरणपूर्वकं योद्धुं प्रवृत्तं दृष्टुं कौतुकेन तौ तत्रैव स्थितौ.

ते गया पछी पेली गुटिका सुखभांथी काढी लीधी के तरत हुं सचेतन थयो अने तमने गोतवा नीकल्यो. क्यांय तमने दीठा नहिं तेथी हुं एक गाममां गयो त्यां एक परिव्राजक=संन्यासी=दीठी तेणे कहुं-हुं तारा वापनो मित्र छुं मारुं नाम सुभग छे. तारा पिता धनु नष्ट थया, तारी माने दीर्घराजाए पकडीने देढवाडामां राखी छे. आ वात सांभळी मने बहुत दुःख थयुं तेथी हुं कापिल्य-पुरमां गयो त्यां कापालिक=अघोरी=नो वेश लइ ए देढोना महेतरने छेतरी ए देढवाडांमांथी मारी माने मुकावी एक गाममां मारा बापना मित्र देवशर्मा ब्राह्मणने धरे मारी माने राखीने पाछो तमारी शोधमां हुं अहिं आन्व्यो, आनी रीते वरधनु तथा ब्रह्मदत्त-कुमार ज्यां बातो करे छे त्यां एक पुरुषे आनीने कहुं के-‘हे महाभाग ! तमारे आम तेम पर्यटन न करहुं कारणके तमने गोतवा

माटे दीर्घराजाए मोकळेला मनुष्यो अही आवी पडोच्या छे' आ सावळीने वेप जणा त्यांची नाठा ते फरता फरता कौशवी नग-
रीया गया. त्या बहारना बगीचायां सागरदत्त तथा बुद्धिगल नामना वे शेठीयांना दीकरा एक लक्ष रुपया हारे ते आपे णी शर-
तयी पोताना ये कुकडांने लडायला हता त्यां आ न जया कौतुश्यी जोया उभा

बुद्धिलकुंकुटेन सागरदत्ताकुंकुट प्रहारेण जर्जरीकृतो भग्न, सागरदत्तेन प्रेर्यमाणोऽपि स्वकुंकुटो बुद्धिलकुंकुटेन
सम पुनर्योद्धु नाभिन्यति हरित लक्ष सागरदत्तेन अत्रातरे वरयनुनोक्त भो सागरदत्त ! एष सुजातिरपि कुंकुटः
कथं भग्न ? ममात्रार्थे विस्मयोऽस्ति यदि कोऽपि कोप न करोति तदा बुद्धिलकुंकुटमह पश्यामि सागरदत्तो भगति
भो महाराज ! विलोक्य ? नास्त्यत्र मा कोऽपि प्रयलोभ, कित्वभिमानसिद्धिमात्रप्रयोजनमस्तीति ततो वरयनुना
विलोकित स कुंकुटः, तचरणनियद्व सूचीकलापो दृष्ट, बुद्धिलोऽपि वरयनुमति शनैरेवमाह यदि एव सूचीकलाप
न वक्ष्यसि, तदाह तव लक्षार्थं दास्यामि ततो वरयनुनोक्त विलोकितो यः कुंकुटो नात्र किंचिद् दृश्यते, एवमुक्तयपि
यथा बुद्धिलो न जानाति तथा सूचीकलापमाकृण्य सागरदत्तस्य तद्व्यतिकार कथित. सागरदत्तेन पुन म्यकुंकुट-
प्रेरितो बुद्धिलकुंकुटेन सम मुद्र प्रवृत्ते सागरदत्त कुंकुटेन जितो बुद्धिकुंकुटः, हरित बुद्धिरेन लक्ष तुष्ट साग
रदत्त एवमाह आर्यपुत्र ! गृहे गम्यते, इत्युस्त्या दावपि कुमारौ रथे निवेश्य सागरदत्त स्वगृहे गत, सागरदत्तस्य
परमप्रीत्या पश्यति, सागरदत्तात्मेन नियमिती तावती याग्रहात्तद्गृह एव तस्य

बुद्धिलना कुर्यादप सागरदत्तना इन्द्रादने प्रहारथी खाखरो मगी नारया ते खते सागरदत्ते पापाना कुरुहाने णो उदकरा

मांड्यो पण ते बुद्धिलना कुकडा साथे फरी लडवा नज मंड्यो. सागरदत्त लक्ष रूपैया हारी गयो. आ वखते वरनुए कहुं-हे सागरदत्त ! तमारो आ कुकडो जातवान् छतां केम भग्न थयो? मने आ वाचत विस्मय थाय छे. जो गुस्से न थाओ ता बुद्धिल शेठनो शेठनो कुकडो मारे जोवो छे. सागरदत्त कहुं 'हे महाराज भले जुओ मने आमां कोइ प्रकारनो द्रव्य लोभ नथी किंतु अभिमान सिद्धि मात्र प्रयोजन छे. ते पछी वरधनुए बुद्धिलनो कुकडो तपास्यो तो तेना पगमां चांघेल सोयोनो जठ्यो दीठो. बुद्धिले पडखे चडीने धीरेथी वरधनुने कहुं के मारु पोकल उघाडुं न करशो हुं, मने जे लक्ष रूपैया मल्लो तेमां अर्ध लक्ष तमने आपीश. वरधनुए कहुं-जोयो कुकडो एमां कांइ नथी. आम बोलतां पण बुद्धिल न जाणे तेवी रीते तेना कुकडाना पगमांनी सोऽओ खेची लीधो अने ए हकीकत सागरदत्तने जणावी दीधी. सागरदत्त फरीथी पोताना कुकडाने प्रेरणा करी अने बुद्धिलना कुकडा साथे लडावतां सागरदत्तना कुकडाए बुद्धिलना कुकडाने जीत्यो एटले बुद्धिल एक लक्ष रूपैया हार्यो. आथी सागरदत्त प्रसन्न थइ- 'चालो आपणे घरे' एम कही आ बेय कुमारोने पोताना रथमां चेसाडी घरे तेडी गयो. त्यां आ वन्नेने मागरदत्तने परम प्रीतिथी सत्कार पूर्वक राख्या. सागरदत्तना प्रेमथी बंधायेला तेना आग्रहथी बेय कुमारो तेना घरमां रहेवा लाग्या.

क्रियद्दिनानतरमेको दासस्तत्रायातः, तैर्नैकानि वरधनुकुमाराम, तव तदानीं सूचोव्यतिकरद्रव्य स्वमुखोक्तं, बुद्धिलेन तद्द्रव्यार्पणायायं हारः प्रेषितोस्ति, इत्युक्त्वा हारकरंडिका तेन वरधनवे दत्ता, दासः स्वगृहे गतः, वरधनुरपि हारकरंडिकां गृहीत्वा ब्रह्मदत्तांतिके गतः, स्वरूपं कथयित्वा हारकरंडिकातो हारं निष्कास्य दर्शितवान्. हारं पश्यता ब्रह्मदत्तेन हारैकदेशस्थो ब्रह्मदत्तनामांकिनो लेखो दृष्टः पृष्ठं च मित्र ! कस्यैष लेखः ? वरधनुर्भणति को जानाति ? ब्रह्मद-

रनामका पुरुषा यहव मति ततो वरे गत्वा वरधनुनोत्कीर्णो छेत्त, तन्मध्ये इय गाथा दृष्टा-पथिज्जह जह विजण ।
जणे ग सजोपजणिएज्जेण ॥ तस्मिन् विद्य धणिअ । रयणवई नुणे माणेउ ॥१॥ सूक्ष्मबुद्ध्या ध्यापता वरधनुनाम्या
गाथाया अर्थोऽवगन्त

केन्द्राक दिवस पत्रो त्या एरु दास जान्या तेणे वरधनुने एकावता बालात्रीने कयु के-‘युद्धिन् शोडे तगने साइभो सगने जे
द्रव्य पोताने मुखे आपवानु कहेल ते द्रव्य आपवा भा हार तेओण भोक्तव्यो छे,’ आटु बोली हारना करडीया तेणे वरधनुने
दासने दाम घर गयो वरधनु एण हारनो करडीयो लड द्रव्यदत्तनी पास वई पोतानी इकीकत वही करडीयामांथी काढीने हार
देखाव्या, द्रव्यदत्त हार जोता हारना छेदामां बा मेल पोताना नामनो छेत्त जोयो वने पूछु के-‘हे मित्र ! आ लेख केनो छे ?’
वरधनु वई केम खवर पडे ? द्रव्यदत्तनामना तो घणाय पुरुषो होय ते पत्री जरा दूर जइने वरधनुए ते छेत्त चलेइता तेमां आ
गाथा लखेली जाई-‘यद्यपि सयोग जनित यत्न वडे आ जननी बहूये माथना करे छे तथापि रत्नवती तो पोताना चिचटा स्वामी
तमनेन करवा चाहे छे’ सूक्ष्मबुद्धिधी विचारी वरधनुने आ गाथानो अर्थ जानो लीधो

द्वितीयदिने एका परित्वाजिका तत्रायाता, सा कुमारशिरसि कुक्षुमाक्षतानि प्रक्षिप्य कुमार ! त्वं शतसहस्रायु-
र्भवेत्याशिष्य ददौ, तत मा वरधनुमेकाते नयति, तेन सम किञ्चिन्मन्त्रयित्वा सा प्रतिगता कुमारेण वरधनुर्जल्पित,
अनया विमुक्त ? वरधनुर्भणति अनैयवमुक्त यत्तत्र बुद्धिरेन करडे शर प्रेषितोऽस्ति, तेन सम च यो लेख समाग-
तोऽस्ति, तत्प्रतिलेख समर्पय ? मयोक्तमेव लेखो ब्रह्मदत्तराजनामाकितो वर्तते, ततस्त्वमेव वद ? कोऽसौ ब्रह्मदत्त ?

तयोक्तं श्रूयतां, परं कस्यापि त्वया न वक्तव्यं. इह नगर्यां श्रेष्ठिपुत्री रत्नचतीनाम्नी कन्यकास्ति. सा बालभावादार-
भ्यातीव मम स्नेहानुरक्ता यौवनमनुप्राप्ता.

बीजे दिवसे एक परिव्राजिका त्वां आवी कुमारना मस्तक उपर पुण्य तथा अक्षत नाखी 'हे कुमार ! तमे सैकडा वर्षना आयु-
ष्यवाळा थाओ' एम आशीप आपीने वरधनुने एकातमां लइ जइ तेनो साथे कइ वार्त्तालाप करीने चाली गइ. कुमार वरधनुने
पूछुं के—'तेणीए थुं कहुं? वरधनु वोल्यो—'ते एम बोली के—बुद्धि ले तमने जे करंडीयामां द्वार मोरुल्यो ते साथे एक लेख
आवेल् छे तेनो प्रति लेख=जगव=लखी आपो' भे कहुं—ए लेख तो ब्रह्मदत्तराजाना नामनो छे तो तुंज कहे के ते ब्रह्मदत्त कयो?
त्यारे ते बोली के—हुं तमने कहुं ते सांभळो, आ चात तमारे कोइने कहेवी नहिं. आ नगरीमां एक महोडा शेडीयानी पुत्री रत्न-
वती नामनी छे ते बालपणथीज अत्यंत मारा प्रति स्नेहथी अनुरक्त छे, ते चौयानावस्थामां आवी छे.

अन्यदिने सा किंचिद्धयायंतो मया दृष्टा, दृष्टा च पुत्रि ! न्वं किं ध्यायसीति. सा किमपि नैव वभाण. परिजने-
नोक्तमियं बहून् प्रहरान् यावदीदृश्येव किंचिदार्त्तध्यानं कुर्वन्ती दृश्यते, परमस्या हर्दं न जायते. ततः पुनरपि तस्याः
प्रष्टं, परं सा किंचिल्लोवाच. तत्संख्या प्रियगुलतिकया उक्तं, हे भगवति ! तव पुरः सा लज्जया किंचिद्रक्तुं न शक्नोति,
अहं तावत्कथयामि, इयं गतदिने क्रीडार्थमुद्याने गता, तत्रानया स्वभ्रातुर्बुद्धिलश्रेष्ठिनः कुर्कुटयुद्धं कारयतः समीपे
एको वरकुमारो दृष्टः, तं दृष्ट्वैवा एतादृशी जाता. कुमारीसख्याः प्रियंगुलतिकाया एतद्वचः श्रुत्वा मयोक्तं पुत्रि !
कथय सद्भावं, पुनः पुनरेवं मयोक्ता सा कथमपि सद्भावमुत्तवा प्राह भगवति ! त्वं मम जननीसमानासि, न किंचि-

सवाकथनीय अनया प्रियगुञ्जिका कथिनो यो ब्रह्मदत्त कुमार, ना मे पतिर्भविष्यति तदा वर, अन्य गृह मरि
व्यामि मा मया भविता नृत्से । धीरा भव ? अह तथा करिष्ये, यथा तव समीपि न भविष्यति ततः सा किञ्चित्
म्यस्या जाना

एव दिवसे उदा विचारमा पदेलो म पेन जाइ त्याने तेनीने में पूछु के—‘हे पुत्रि तू गा रिगायां पदी छो ?’ तेनीय कह
एण मत्पुत्र न दीपो एण तेना परिजन=दासी नगै वदु के—यणीयार आजीज रीते कहू आर्कष्यान=चिता करती देखीये छीये
एण एनुं हाई नाणी गृहादु नयी ल्यारे करीची में तेनीने पूछु परतु ते कहन न बोली एण तेनी एक आभ्यतर सखी प्रियगु-
लनिका नामनी हनी तेनीये वदु के—‘हे भगवति ! तमारी आणळ नरमने लीये कह बोली नयी श्रुती, हुन तमने वही दउ
‘आ गद फाल वगीचामां क्रीडा अर्थे गद हती त्या एणे पोताना भाइ थुदिक रोठ रुवडा रगहवा हवा तेनी समीये एरु उराम
कुमार दीठा तेने मोरनेज आसी वनी गद छे ’ वृमारीनी मखी प्रियगुञ्जिकाना आ वचन साधलीने में वदु—‘हे पुत्रि ! तारा मननो
भाय करी नारय आम में उपारे नारचार वदेगा मादयु ल्यारे तेनीये वहुज रगहाने वदु के—‘हे भगवति ! तने ता मारा मननी
ममान छो तेयी तमने कह एण न कहेवाय तेपु नन होय आ प्रियगुञ्जिकाए जे ब्रह्मदत्त कुमार कयो ते मारो पति थाय राज
सार्क, अयया हु मरी ज्ञान ’ ल्यारे में तेनीने वदु के—‘हे नृत्से ! धीरी या, हु तेम करीन के जेथी तारु घायु तिद धने ’ ते
पछी ते कहू स्वस्य गद

कल्पदिने पुनरेव मया तस्या विशेषाभ्यामनकरणार्थं कल्पितमेवोक्त, नृत्से स ब्रह्मदत्तकुमाराने मया दृष्टं नयागि

समुच्छ्वसितरोमकूपया भणितं, भगवति ! तव प्रसादेन सर्वं भव्यं भविष्यति, किंतु तस्य विश्वासनिमित्तं बुद्धि-
व्यपदेशेन इमं हारतलं करंडके प्रक्षिप्य ब्रह्मदत्तराजनामां कितलेखसहितं कृत्वा कस्यचिद्वस्ते प्रेषय ? ततो मया कल्ये
तथा विहितं, एष लेखव्यतिकरः सर्वोऽपि मया तव कथितः, सांप्रतं प्रनिलेखं देहि ? ततो मगपि तस्याः प्रतिलेखो
दत्तः, तन्मये चेदृशी गाथा लिखितास्ति-गुरुगुणपरधनुफलितो । तं माणिओ मुणह् वंभदत्तोवि ॥ रयणवई रयण-
मई । चदोवि य चंदमा लोगो ॥ १ ॥ इदं वरधनुक्तमाकर्ण्य अट्टायामपि रत्नवत्यां परमप्रेमवान् कुमारो जातः
तद्वर्जनसगमोपायमन्वेयमाणस्य कुमारस्य गतानि कतिचिद्विनानि.

गः काले वळी तेने विशेष आभ्यासन देवा में कल्पित वचनज कही दीधुं के-‘हे वत्से ! में ते ब्रह्मदत्तकुमार दीधो’ ल्यारे
तेना रंवाडांना कळीया खीली गया अने योळी के-‘भगवति ! तभारा प्रसादधीं सर्व साहेज यशे, किंतु तेने विश्वास येसाडवा
बुद्धिलना नामधी आ हारतल करंडियांमां नाखी ब्रह्मदत्ताराजाना नागवाळा लेल सहित कोइना हस्तक तेने पळोचडावो. आ उप-
रथी में काले ते प्रमाणे कर्युं. आ में तगने लेल संंधी सर्व हकीकत कही देखाडी हवे ए लेखनो जयाव लखीने आपो.’ ते पळो
में पण तेणीने प्रतिलेख लखीने दीधो; तेमां आ गाथा लखी-‘गुणमान वरधनुना कहेवाथी ब्रह्मदत्त पण रत्नमयी रत्नचतोण
मानित थइ चंद्रिकाने चंद्रमां योग्य माने छे. १’ आ वरधनुण कहेलुं सांपळी हजु दीडी नथी तो पण ए रत्नवतीमां ब्रह्मदत्तकुमार
परमप्रेमवान् बन्यो; अने तेणीना दर्शन तथा संगमना उपायनी शोधमां कुमारना केडलाक दिवसो बीत्या.

अन्यदिने समागतो नगरपाछाहरधनुरेवं वयंतुं प्रवृत्तः, यथा एतन्नगरस्वामिनो दीर्घवृत्तेण स्वकिंकरा आवयाग-

वेपणाय प्रेषिता सति नगरस्याग्निना चावयोर्ब्रह्मणोपायः कारितोऽस्ति, एतादृशी लोकघातां बहिः श्रुता सागरद-
त्तेन पतद्वयतिकर श्रुत्वा तौ द्वावपि भूमिगृहे गोपितौ रात्रि पत्निता, कुमारेण सागरदत्तस्य भणित तथा कुरु? यथा-
नामपक्रमाव एतदारुण्यं सागरदत्तस्ताभ्या द्वाभ्या सह नगरादग्निनिर्गमन स्नोका भूमि गत्याऽनिच्छतमपि साग-
रदत्त यत्नास्त्रिवचन्यं कुमारस्यनु द्वावपि गतु प्रवृत्तौ पथि गच्छद्भ्या ताभ्या यक्षगनमोद्यानपादपातरालस्थिता प्रा-
रणममिन्तरथवरसनीपस्था एका प्रवरमहिला दृष्टा, ततस्तया समुत्थाय सादर तौ भणितौ, किमियत्नं वेलाया
भवतौ समायातौ? इति तस्या वच श्रुत्वा कुमार प्राह, भद्रे! कौ आवा? तयोक्तं त्वं स्वामी ब्रह्मदत्तोऽयं च वरचन्द्र

कुमार इति

एक दिवसे बहारी आग्निने वरधनुषं पशु के-या नगरना राजा पास दीर्घवृत्ते पोताना नगरने आपणने गातवा माटे
मोरदया छे अने आ नगरना स्वामीये आपणने पकडवा माटे उपायो योज्या छे आगी लोकाचार्या में बहारी साभली सागरदत्त
नेछे आ हकीकत साभलीने रने इमारने पोताना घरना भोंपरामा सताळ्या रात्र पडी लारे कुमारे सागरदत्तने दण्ड 'तमे एबी
गोठवण करो के अमे अहीथी भागी नीरळीए आ वचन साभलीने आ वेप कुमार साथे नगरनी यहार नीरदया, थोडेक दूर जवा
पाछा वळवा न इच्छता सागरदत्तने वलात्=पराणे=पाछा वळी कुमार तथा वरधनु वेप चालता थया मार्गमा आगळ चालता
तेआए यत्तस्यानना उद्याननी अदर दृष्टोना वचमा इथीयार युक्त रथना समीपमा वे'ली एक उत्तम स्त्री दीडी ते स्त्रीए उभा यइ
जादर पूर्वक ते वेप कुमारोने पशु के-क्रेम आटलीज वारमा आप वने अहो आनी पहेल्या? आबु तेणीनु वचन साभली उमार

बोल्या के-‘अमे कोण छइए?’ ते बोली के-‘तमे स्वामी ब्रह्मदत्त अने आ वरधनु कुमार.’

कुमार उवाच कथमेतदवगत त्वया? सा उवाच श्रूयतां? इहैव नगर्या धनप्रवरो नाम श्रेष्ठी वर्तते, तस्य धनसं-
चया भर्या वर्तते, तथा अष्टपुत्राणामुपयेका पुत्री प्रसूता, सा चाहमेव. मम च कोऽपि पुरुषो न रोचते, ततो मातुर-
नुज्ञयाहं यक्षमाराधितुं प्रवृत्ता. तुष्टेन यक्षेणैवनुक्तं, वत्से! तव भर्ता भविष्यच्चक्रवर्ती ब्रह्मदत्तो भविष्यति. स वर-
धनुमित्रसहितो ब्रह्मदत्तकुमार उपलक्ष्यः. ततः परं मया हारलेखप्रेषणादिकं यत्कृतं, तत्सर्वं तव सुप्रतीतमेवास्तीति
कुमारीवाक्यमाकर्ण्य सानुरागः कुमारस्तथा सह रथमारुहः. सा कुमाररेण पृष्ट्वा, इतः क्व गंतव्यं? रत्नवत्या भणितं,
अस्ति मगधपुरे मम पितुः कनिष्ठभ्राता धनसार्यवाहनामा श्रेष्ठी, स ज्ञातव्यतिकरो युवयोर्मम च समागमनं सुन्दरं
ज्ञास्यति, ततस्तत्र गमनं क्रियते, पश्चाद्यथा युवयोरिच्छा तथा कार्यमिति रत्नवतीवचसा कुमारो मगधपुराभिमुखं
गतुं प्रवृत्तः, वरधनुस्तदा सारथिर्यभूव. ग्रामानुग्रामं गच्छन्तौ तौ कौशांधीदेव्यान्निर्गता.

कुमारे कथु-‘तमे अमने केम ओळख्या?’ ते बोली के-‘सांभळो, आ नगरीमां धनप्रवर नामना शेठ छे तेना धनसंचया नामनी
भार्या छे तेणीए आठ पुत्र उपर एक पुत्रीने जन्म आप्यो ते आ तुं. मने कोइ पुरुष गमतो नहिं तेथी मारी मातानी आज्ञाथी मे
यक्षनी आराधना करवा मांडी. ए यक्षे तुष्ट यइने मने कथु के-‘हे वत्से! हवे पछी ब्रह्मदत्त नामे चक्रवर्ती थको ते तारो भर्त्ता थरो,
ते पोताना मित्र वरधनु सहित हरो ते उपरथी ब्रह्मदत्तकुमार ओळखी लेवो. ते पछी मे हार तथा लेख मांळवानुं जे कर्तुं ते सवळुं
तो आपना जाणवांमांज छे.’ आवा कुमारिना वाक्य सांभळीने ब्रह्मदत्त कुमार प्रेमाधीन बनी ते कन्यानी साथे रथमां चड्या,

कुमारे ते ज्ञाने पूछ्यु के-अर्होधी क्या जगनु छे?" रत्नवीर छे" उत्तरमा वधु के-“अर्हो मगधपुर जगनु छे, ह्या मारा बापना नाना भाइ धनसार्थवाइ नामना नेठ रहे छे तेमने आ बही बातनी खबर छे तेही ते तमार कथा मारु समागमन सुदर रीते जानथो, या आपणे नइये छीये, पत्नी आपनी जेप इच्छा होय तेप करवु” रत्नवीरना आवां बचन सामग्री कुमार ब्रह्मदत्त मगधपुर भणी जवानो प्रवृत्ति करी, स्वारे वरधनु सारथि ब्या, आम गामे गाम यता तेओ मौशानी प्रदेशमांगी नी क्लवी गया

अन्य शगतो गिरिगुहाद या, तत्र कटकसुकटकाभिधानो द्वौ चोरसेनापती त प्रार रथ विमृषित स्त्रीरत्न च प्रेक्ष्य तत्रक्षक च कुमारद्वयमेव सखद्वौ सपरिवारौ प्रहृतुमायानौ अत्रावसरे कुमारैग तथा प्रहरगशक्तिर्दीक्षिता, यथा सर्वे अपि चौरसुभटा कुमार प्रहाराज्जंरा सर्वासु दिक्षु गता कुमारस्ततो रथारुद्धलित, वरधनुनोक्त कुमार! यूय दृढश्रान्ता, ततो मुहूर्तमात्रमत्रैव रथे निद्रासुप्तमनुभवत? ततो रत्नवत्या सह कुमार प्रसुप्त, गिरिनदी एका मागो समायाता, तावचरुगमा अमग्निश्चा नाग्रे चलति, तत कथचित्प्रतिबुद्ध कुमार अमविबन्नास्तुरगमान् पश्यन् रथाम्ने च वरधनुमपश्यन् जल निमित्त वरधनुर्गन्तो भविष्यतीति चिन्तितया इतस्तत पश्यन् कुमारो रथाम्नभाग हथिरा वलित ददर्श ततो व्यापादितो वरधनुरिति ज्ञात्वा हा हा! इतो मे सुहृदिति शोकात्स कुमारो रथोत्सगात्पपात, मूर्छां च प्राप्तयार

आगळ चालता तेआ गुफाआगळा पर्वतयुक्त अरण्यमां आची चढ्या, त्या कटक तथा सुकटक नाय।। च योग सेनापति, प शणगारेला श्रेष्ठ रथने तथा तेमा वेढेल स्त्री रत्नो जाइ तेमज एनी रत्ना करनारा वे कुमारज ते एम घारी परिचार सहित तैयार

यद् गणना आव्या; आ प्रसंगे कुमारं एवीं तो पोतानी प्रहार करवानी शक्ति देखाडी के ए वधाप चोर लडैयाओ कुमारना प्रहा-
रथी जाजरा वनी चारेकोर दिशाओमां जीव लडै भागी नीकळ्या. ल्यार पछी रथ उपर चडो कुमार चालता थया. वरपनुण कुमार-
रने कहुं तमे बहु श्रम लीधो तेथी थाक्या हसो मोटे सुहूर्त्त मात्र (ने वडीज) आ रथमां जरा निद्रामुल अनुभवो-एटुळे कुमार
रत्नवतीनी साये रथमां सूता. मार्गमां एक पर्वतना वचपा नदी आरो ल्हां सूचीमां तो चोडा थाकीने लोंथ जेवा थद् गया हता अने
आगळ जराय चालता नहोता ते चारे कंड कारणथी कुमार जागी उठ्या, जुण छे तो चोडा छेरु थाकी गयेला छे अने रथनी
आगळ वरधनुने न जोया तेथी 'वत्ते जळ लेवा गयेल हसो.' एम धर्यु. आम तेम नजर फेरवतां कुमारे रथनो आगळो भाग
रुधिरथी खरडायेलो जोयो ते उपरथी 'वरधनु गराणो' एम जाणी 'हायरे मारो मुहुद् हणाणो' आम शोक पीडित थद् चालता
कुमार रथमांथी मूर्छां खादने पडी गया.

पुनरपि लब्धचैतन्यः स एवं विललाप, हा आतः! हा वरधनुमित्र ! त्वं क गतोऽस्मीनि विलपन् कुमारः कथमपि
रत्नवत्या रक्षितः. कुमारो रत्नवतीप्रत्येवमाह सुंदरि ! न ज्ञायते वरधनुर्मृतो जीवन् वास्तीति. ततोऽहं तदन्वेपणांश्च
पश्चाद् ब्रजामि. तथा भणितमार्गपुत्र ! अचसरो नास्ति पथाळलनस्य, येनाहमेकाकिनी, चौरस्थापदादिभोमं चारण्य-
मिदं, अत्र च निकटवर्ती सीमावक्काशोऽस्ति, येन परिस्थानाः क्रुशकंटका दृश्यन्ते. एतद्रत्नवतीवचः प्रतिपद्य रत्नवत्या
साह कुमारः पथि गंतुं प्रवृत्तः. मगधदेशसंधिसंस्थितमेकं ग्रामं च प्राप्तः. तत्र प्रविशन् कुमारः सभामध्यस्थितेन ग्रामा-
धिपतिना दृष्टः. दर्शनानंतरमेव एष न सामान्यः पुरुष इति ज्ञात्वा सोपचार प्रतिपत्त्या प्रजितो नीतश्च स्वगृहं, दत्त-

स्वप्न सुखावास, तत्र सुप्त तिष्ठन् स एकदा ग्रामाधिपतिना भणित, कुमार! त्वं विविन्न इव किं लक्ष्यसे? कुमा-
रेणोक्तं मम भ्राता चौराणां सह नृपेण सह नृपेण न जाने कामप्यस्थानं प्राप्त, ननो मया तदन्वेष्टव्यं तत्र गन्तव्य

योदीनारे शुद्धिमां आस्तां पाछा 'हे भाइ! हे वरपन्नु मित्र' तु क्यां गयो?' आप विनाप फरता कुमारन रत्नरतीए केमे
करीने छाना राख्या कुमारे रत्नरतीने वधु के--'हे सुदरि! वरपन्नु जीवे छे के मरी गयो ते नयी नृपानु तेयी हु तेने गोतगा
पाछो जइद ह्यार रत्नरती कहे 'भार्यपुत्र! पाछा रत्नरती आ भवसर नयी कारणके हु एयली छु तेम गोर तथा सिंहव्याघ्र जेना
विस्तक माणिपी भयानक एवु आ धरण ने अहींची सीमादो नजीक होय एम जणाप छे केमके आ चया कुच कटक छेक फरमाइ
गयेला देवाय छे' आउ रत्नरतीनु वचन माय करीने रत्नरती सहित कुमारे भागळ चाला माइयु एम फरता मगपदेगने सीमादे
आवेला एक गामपो भान्या गामया पेसताज कुमारने सभामध्यमा बठेला ग्रामघणीये जाया. देखतारेतज 'आ कोइ सामाय पुरप
नयी' एम नृपानां विनय वचनयी मत्कारी कुमारने पोताने घरे लइ गयो अने तेने सुल मछे एउ रत्नरतीने स्थान आपु ह्या
सुले रहेता हवा तेवामां एक रखते ए ग्रामाधिपतिए कुमारने वधु के--'तये त्विन्न केम देख्वाओ छो?' त्यारे कुमारे वधु-मारो भाइ
चोरनी सापे बटकाट करता न जाणे फइ दद्याने पाग्यो तेयी मारे तेने गोतवा पाछु त्या जइ छे

ग्रामाधिपेनोक्तमल खेदेन, यणस्यामटव्या स भविष्यति तदावदयमिह प्राप्स्याम, इति भणित्वा तेन प्रेषिता
निजगुरुणा अटव्या गतया समायाता कथयति, यदस्माभि सर्वत्र स पुरुषो गवेपित, पर कश्चिद दष्ट, किंतु प्रहारा-
पतिनो याण पश्येय दष्ट. तत कुमारो चरानुमृत इति चिरकाल शोक चकार एकदा रात्रौ तस्मिन् ग्रामे चौरवादि

पतिता, सा च बाणैः कुमारैः जर्जरीकृता नष्टा. अथ हर्षितो ग्रामाधिपतिर्गामश्च. अथ ग्रामाधिपतिमापृच्छय ततश्च-
लितः कुमारः क्रमेण राजगृहं प्राप्तः. तत्र नगराद्वहिः परित्राजकाश्रमे रत्नवतीं मुक्त्वा स्वयं नगराभ्यन्तरे गतः. तत्रै-
कस्मिन् प्रदेशे तेन धवलगृहं दृष्टं तदंतःप्रविष्टेन कुमारैः द्वे कन्ये दृष्टे, ताभ्यां कुमारं दृष्ट्वा प्रकटितानुरागाभ्यां भणितं,
कुमार ! युष्मादृशासि पुरुषाणां रक्तजनमुत्सृज्य भ्रमितुं किं युक्तं? कुमारैः शोक्तं न जनः कः? येनैवं यूयं भणथ.
ताभ्यामुक्तं प्रसादं कृत्वासने निविशंतु भवंतः. तत उपविष्ट आसने कुमारः. ताभ्यां कुमारस्य मज्जनज्ञानाद्युपचारं
कृतवोक्तं, कुमार ! श्रूयततामस्मद्ब्रूतांतः—

गामधर्णीए कथुं के—‘जराय खेद न करवां. जो आ जंगलमां हशे तो अवश्य गोतां काढथुं? आग कहानी तेणे पोताना गाणमो
अटवीमां गोतवा योकल्यां ते तपास करीने पाछा आवीने बोल्या के—अमे बधे ठेकाणे ते पुरुषनी गोता करी पण क्याय दीडो नहि
पण कोइने मारीने पडेलो आ वाण जडयो छे. कुमार ब्रह्मदत्त तो वरधनु मरी गयो मानीने घणा बखत सुधी शोक करवा लाग्या.
बन्धु एवुं के—एक रात्रे एज गाममां चोरोए धाड पाडी ल्यारे आ कुमारै वाणवृष्टिथी सर्व चोरोने खोखरा करी नसाड्या तेथी
गामनां लोक तथा गामधर्णी बहु हर्ष पाभ्या. बीजे दिवसे गामधर्णीनी रजा लइ कुमार चाल्या अने क्रमे क्रमे चालतां राजगृह नगर
आवी पहुँच्या, त्यां नगरनी बहार एक परिव्राजकना आश्रममां रत्नवतीने मूकी पोते नगरनी अंदर जाय छे त्यां एक प्रदेशमां ते
कुमारै धोछं घर जोयुं. जेमां प्रवेश करतां कुमारै वे कन्याओ दीडी. आ येय कन्याओए कुमारने निरखो पोतानो तेना प्रतिनो अनु-
राग=स्नेह प्रकट सूचवीने कथुं के—‘हे कुमार ! आप जेवा पुरुषोने अनुरक्तजननो परित्याग करी भयवुं थुं युक्त छे? कुमारै पूछथुं के—

વિચ્છિન્નિલા નામે રાણી છે તેની અમે વેય પુત્રીઓ છદ્દ, અમારો માદ્દ ઉન્મત્ત નામનો ઇક સમયે અમારા પિતા પોતાના મિત્ર અગ્નિ શિલની સાથે ગોપ્તો વિનોદમાં વેઠા હતા તેટલામાં અષ્ટાપદ પર્વત ફરતા જતા સુર તથા અમુરના સમૂહને જોઈ રાજા પળ પુત્રી સહિત ત્યાં જવા નીકળ્યા. અષ્ટાપદ પર્વતોનીને જિન પ્રતિમાઓને વંદના કરી કપૂર અગુર ધૂપ ઇલાદિક મહાન ઉપચાર સમર્પી ગળ પ્રદ-
ક્ષિણા કરીને નીકળતા રાજાએ અર્ચક દુશ નીચે વેટેલા વે ચારણ મુનિ દીઠા તેને વંદન કરી ત્યાં વેઠા ત્યારે રાજાને ગુરુ આ પ્રમાણે ધર્મદેશના કરવા માંડી ‘સસાર અસાર છે; શરીર રૂણભંગુર છે; શરદ્દુઃખના વાદળાં જેવું જીવિત છે. આ યૌવન તા વીજ-
લીના ચમકારા સમાન છે, આ સર્વ વિપયોપભોગ કિંવાક=ચમકાના ફલ જેવો પરિણામ વિરસ છે વિપય જન્ય સુખ તો સંધ્યાના રાગ તુલ્ય ક્ષણિક છે. લક્ષ્મી તો દર્ભની અણિ ઉપર ટકેલા જલક્રાળ જેવી ચપલ છે. દુઃખ સુલભ છે પણ સુખ તો અત્યંત દુર્લભ છે. અને મૃત્યુ તો કોઈથી રોકી કે અટકાવી શકાય નહિ તેવો છે. હ્યારે આમ છે તો હે મહ્ય જીવો ! મોહના ફેલાવાને હેલો, જિનેંદ્ર ધર્મમાં મન રાલો; આવાં ચારણ શ્રમણનાં ઉપદેશ વચનો સાંખલી સુર આદિક જેમ આઝ્યા હતા તેમ ચાલના થયા. આ વલ્લતે અવ-
કાશ મલવાથી અગ્નિશિલે પૂછ્યું કે-‘હે મહારાજ ! આ વે ચાલકીઓને કોણ વર મલશે?’ ચારણ શ્રમણે કહ્યું-‘આ વેય કન્યાનો ઇ કન્યાના માદનો વધ કરનારો વર થશે, અર્થાત્ ઇ કન્યાના માદને મારનારની આ વેય કન્યાઓ માર્યા થશે. આ સાગલી રાજાંશુ મુલ શ્યામ થઈ ગયું.

અસ્મિન્નવસરે આવામ્યાસુક્તં, તાત ! સાંપ્રતમેવ સાધુમ્યાસુક્તં સંસારસ્વરૂપં, તત આચયોરલ મેવંવિધાવસાનેન વિપયસુલેન આચયોરેતદ્વચસ્તાતેન પ્રતિપન્નં. આવામ્યાં ચ પ્રાતુસ્નેહેન સ્વદેહસુલકારાણિ લ્યક્તાનિ. પ્રાતુરેવ સ્ના-

नभोजनादिचिता कुर्वत्यावाचां तिष्ठाय अयदास्मद्भ्रात्रा पृथिवीं भ्रमता दृष्टा, कुमार ! भवमातुलपुत्री पुष्पवती वन्यका. तद्रूपाक्षिप्पचित्तस्ता हृत्या आगत, पर तद्दृष्टिं सोढुमक्षम, स विद्या साधयितुं गत अत पर धृत्वातो युष्माक ज्ञानगोचरोऽस्ति तस्मिन् काले मयदतिकादागत्य पुष्पयया आवयोर्भ्रातृवधपृच्छात कथित तत शोकभरेण आग रातेऽन्ति प्रवृत्ते, मधुरवचनैश्च पुष्पवत्या रक्षिते तदा आया शकरीविषया गन् वन्तु प्रवृत्ता, अमो भ्रातृवचकाग्री ब्रह्मदत्ताश्चक्रवर्ती भविष्यति, युवा मुनिवचन कि न स्मरथ ? एतद्वचनमाकर्ण्य आवाभ्यां जातातुरागाभ्या मानित, पर पुष्पवत्या घालिकया स्नेहरत्नसन्नातया रक्तपताका विहाय श्वेतपताका चालिता तद्दर्शनानंतर स्वमन्यत्र कुत्रापि गत, नानाचिद्यन्नामाकरनगरादिषु भ्रमतीभ्यामावाग्या त्व कचिन् दृष्ट ततो चिन्विने आगमिष्यागते साप्रतमर्तकि- तश्चिरप्यमर्म तव दशन जात ततो हे मन्त्रभाग ! पुष्पवती यतिकर स्मृत्या कुरु अस्मत्समीहित. एव श्रुत्वा कुमारेण सत्पदं मानित, गर्धर्व विवाहेन तयो पाणिग्रहण दृत

आ यत्नते अमे वेप येनोप गमु के-हे तात ! इमणान आ साधुआए सतातु स्वरय तो षष्ठ, माटे जे विपयसुखनो आचो परिणाम आये तेवा सुखणी यइ प्रयोजन नथी पिताए अमो यन्नेनु वचन कनूठ राख्यु भ्रातृस्नेदने लीधे अमे यने येनोए स्व- देद सुखना कारणो त्यज्या अने भाइनांज स्नान भोजनादि रितामा लागी रत्ता एक समये ए अयारा भाइए पृथिवीमा फरता फरता हे कुमार ! तमारा मामानी पुत्री पुष्पवती धन्या दीठी तेना रूप्यो विसिप्त चित्त बनी तेनु हरण करी उपाडी आब्यो, परतु ते धन्यानी दृष्टिनु तेज सादन न यद शक्याथी तेने स्ववश नरत्वा ते विद्या साधना माटे गयो हवे पछीनो धृत्वात तो सयळो आपनी

जाणयान्छे. ते समये आपनी पांसेथी आवीने पुष्पपतीण् अमारा भाइना वधनो वृत्तांत अमने कळो तेना शोक्रना आवेगथी अमे रोवा मांडयुं ल्वारे पुष्पपतीचे मधुर वचनो वडे अमने रौता राख्या, पछी शांकारी पिद्याना वळथी तेणे अपने कळुं के—आ तमारा भाइनो वध करनार ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती थशे, तमने पेल चारण सुनिनां वचन याद नथी आवता? आ वचन सांभळतांज अमारा अंतः-करणगां प्रेम संचार थवाथी अमे तेनी वात मानी. पण स्नेहरसमां भ्रांत वनेली पुष्पवती वळिक्राये राती पताका न लेतां धोळी पताका चलावी तं जोतांज तमे कर्वाक अन्यस्थाने जना रत्ता. नानाविध गामोमां आकरोमां नगरोमां अमे भभ्यां पण कर्थाप तमने न दीठा तेथी अत्यंत खिन्न वनी अमे अहीं आवी रखां. आ टाणे अतर्कित सुवर्ण लाभ समान आपनुं दर्शन थयुं; माटे-हे महाभाग्यमान! पुष्पपतीना प्रसंगने याद करी अमाकं पण अभीष्ट सिद्ध करो. आद्या वचन सांभळी कुमारे इर्पपूर्वरु तेओनी प्रार्थना मान्य करी गाथर्व विवाहथी ते वन्नेनुं पाणिग्रहण कर्युं.

एकरात्री ताभ्यां समसुपित्वा प्रभाते कुमारस्तयोरिवसुवाच, युवां पुष्पवत्या समीपं गच्छतं, तया समं च ताव-
दस्थानव्यं यावन्मम राज्यलाभो भवति. एवं श्रुत्वा ते गते. तावत्कुमारो न तद्वचलघृहं न तं परिजनं च पश्यति,
चित्तितांशश्च एषा विद्याधरीमायेति चिंतयन् रत्नवतीगवेषणनिमित्तं स तापसाश्रमाभिमुखं गतः. न च तत्र तेन रत्न-
वती दृष्टा, न चान्यः कोऽपि पुरुषो दृष्टः. ततः कं दृच्छामीति विचार्य स इतस्ततः पश्यति, तापदेको भद्राकृतिः पुरु-
षस्तत्रायातः, कुमारेण स दृष्टः, भो महाभाग! एवंविधरूपनेपथ्या एका त्री मयात्र मुक्ता, कल्येऽद्य वा त्वया सा
दृष्टा? तेन भणितं पुत्र! त्वं किं तस्या रत्नवत्या भर्ता? कुमारो भणति एवं. तेन भणितं कल्ये सा मया रुदंती दृष्टा,

अपरराहुकाळे च तस्याः समीपे गतः, पृष्टा च सा मया पुत्रि! कासि त्व? कुत समागता? किं ते शोककारण? क
वा त्वया गतव्य? तया किञ्चित्कथिते सा मया प्रत्यभिज्ञाता, मम त्व दौहित्री भवसीत्युदित्वा मया तस्य लघु पितु
समीपे गतादिष्टा तेनाप्युपलक्ष्य सा चिद्विशदरेण स्तम्भदिने प्रवेष्टिता

अहो! आ वे विनासिनीओनी साये एक रात्र रत्नीने प्रभाते कुमार नेय स्त्रीयेने गेस्या के-नमे वेय पुष्पवती पासे आभो, तेनी
साये रया सुधी मने राज्य भासि थाय त्या सूधी तमारे बन्देये रहेराहु छे, आ वचन साभक्ती ते बन्दे पुष्पवती पासे गया तेडली
बारमा! कुमार जुए छे वो ते घोळो महेल के परिजन कथु न देखाणु तेयी जाणु के आ वधी विद्याधरी माया हती एम विचारी
रत्नवतीनी शोधमां तापसाथम तरफ चाल्या त्या जट जुए छे तो रत्नवती दीवी नहि तेम वीओ कोड पुरुष पण न दीवा, हवे केने
धूजवु? एम विचारतां आम तेम जुए छे तो एक मुदर आठुतिवाओ पुरप त्या आ-यो तेने कुमारे पूछु के-‘हे महाभाग! आवा
आवा रूपवाळी तथा आवा नाम आभूषणवाळी एक स्त्री में अने राखी हतो ते काळे के आजे तमे दीवी छे? तेजे कथु-‘पुन! ते
रत्नवतीनो मर्चा तु? कुमारे कथु-‘एमज’ ह्यार ते पुरुष बोल्हो के-‘गाले में तेणीने रोती दीवी नयते व्होरे हू ते एसे गयो अने
पूछु के-‘पुत्रि! तु कोण छी अने क्याकी आवे छे? आ ओयन्नु कारण शु छे? अने तारे क्या जचाट्टु छे? तेणीय कइक कसु
तेटखायी में तेणीने ओळखी लीधी, ‘तु मारी दौहित्री याय छे’ एम कही में तेणीना बापना ‘हाना भाइनी पासे ज’ स्वर दीया
ते उपरसी तेणीना ए कामए पण ओळखी तेणीने यणा आदरसी पोताने गरे लड जड राग्वी

सर्वत्र त्व भवेयित पर न कश्चिद् दृष्ट, सायत सुवर जात यत्त्वं लब्धः. एममुस्या नीत कुमारस्वरह, उप-

चारः कृतः, तत्र महोत्सवेन रत्नयतीपाणिग्रहणं कुमारः कृतवान्, तथा सह विषयसुखमनुभवंश्च कियत्कालं तस्यो-
अन्यदा वरधनुर्वर्षदिवसोऽय्युक्त्वा तद्दृष्ट्वा कुमारेण ब्राह्मणादयो भोजिताः. अस्मिन्नवसरे वरधनुः कृतब्राह्मण-
वेपो भोजननिमित्तमागतः, एवं भणितुं प्रवृत्तश्च. भो ज्ञापयंतु तस्य भोज्यकारिणो गथा यदि मम भोज्यं प्रयच्छथ
तदा तस्य परलोकवर्तिन उदरे भोज्यं संक्रामति. गृहपुरुषैस्तद्वचः कुमाराय शिष्टं, कुमारोऽपि गृहद्वहिर्निर्गतः, दृष्टो
वरधनुः प्रत्यभिज्ञातश्च. गाढं कुमारेणालिमितो गृहमध्ये प्रवेशितश्च, तानमज्जनभोजनादिभि स्तुतश्च. अनंतरं कुमा-
रेण दृष्टो वरधनुः स्ववृत्तांतं जगौ, यथा तस्यां रात्रौ निद्रावशमुपागतेषु युग्मासु सत्सु दृष्टो धावित्वा चौरैर्जेकेन
कुंडगांतरिकेन मम पादे बाणप्रहारः कृतः, तद्वेदनापरवशोऽहं निपतितो महीतटे, परमपायभीतत्वेन मया युग्माकं
न निवेदितं, रथस्त्वग्रे चलितः.

सर्वं स्थले तमने गोल्या पण क्यांय दीठा नहि, हवे बहु सारं थुं के तमे मळ्या? आम कहीने कुमारने ए पुरुष, रत्नवतीना
काकाने त्यां लइ गयो त्यां सारी बरदास्त करावी. त्यां महोटा उत्सव साये रत्नवतीनुं पाणिग्रहण कुमारने करावुं अने त्यां कुमार
विषयमुखोनां अनुभव लेता केटलोक काल स्थिति करी रणा. एक दियस कुमार 'आज मारा मिन वरधनुनो जन्मदिन छे' एम कहां
पोताने त्यां ब्राह्मणो जमाड्या तेमां ब्राह्मण वेप लइ वरधनु पोते जमवा आव्यो-आवीने एम चोल्या के-आ भोजन करामारने
जइने कहां के-जो मने भोजन करावे तो ते परलोकवर्तीना उदरमां ए सयलुं भोज्य पडोचसो. घरना माणमोए आवीने कुमारने
आ बात करी तेथी कुमार पोते बहार आवी लुए छे तो वरधनुने दीठो अने ओळख्यो पण; कुमारे तेने आळिगन करी घरमां लइ.

आव्या; स्नान भोजनादि सत्कार कर्त्ता पत्नी कुमार तेनो वृत्तात् पूजनां वरधनु बोल्या के-आप ते रात्रीए निद्रावश यथा ह्यारे पाउळयी दोहता आवीने पक चारे झाडना शुडनी आडया रहीने मारा पगमा वाणना प्रहार कर्त्तो, तेनी वेदनाधी पराधीन जेवो बनेलो हु पृथ्वीतल उपर पडी गयो, परतु तमने फिर थाय एनी ढीकयी तमने जाहेर न कर्त्तु अने रथ तो आगळ चालतो थयो

अह तु शनै शनै पतितवृक्षतराले चलन् महता कष्टेन तस्मिन् ग्रामे प्राप्नो यत्र यूय स्थिता, तेन ग्रामाधिप तिनां मत्क्रान्त युष्माक प्रवृत्तिं श्रुत्याहमग्य प्रशुणीभूतो भोजनप्रस्तावे समागत यूयमग्य मद्राग्यान्मिलिता अभ्य तयोस्तद्वाऽधियुक्तयो सहर्षं दिवस्ता याति अयदा ताभ्या परस्परमेव विचारित, यथावाभ्या किमत्कालं सुक्तपुरुषा- काराभ्या स्थातव्य? तत्र च विनयतोस्त्वयोर्मतं कियान् कालं अन्यदा तत्र समायातो मधुमास, मदनमहोत्सवे जाय माने सवलेको नगराद्वटि प्रीडितुमायात, वरधनुकुमारावपि कौतुकेन नगराद्वहिर्गेनौ

ते पत्नी हु धीमे धीमे पडेल वृक्षना वचगालामा प्रति पट्टयी चालतो जे गामया तमे रथा हवा त गामे पडौंज्यो, ए गामना धणीए मारी वरदास्त करी तेना पांसेयी तमारा समाचार सामळी आज हु वमणा उत्साहयी भोजन प्रसंगे आब्यो मारा सद्भाग्यने लीये गाले तमे सर्व मने मळ्या, अहीं वेयना वियोगनी अत आवता मनेना दिवलो अत्यंत हर्षमां यतीत थता हता एक समये वय मित्रो परस्पर विचार दर्शवता हता तेमां कुमारे वहु 'आपणे आमने आम केटलां वळ पर्यंत पुरुषार्थ रहित पड्या रद्दशु' आम चिंता करता करता एण तओनो केटलाक समय द्यतीत थयो तेटलामा मधुमास आब्यो, मदनमहात्सव चाडु थता सर्वे लोमो गामयी बहार रममत करता नीमळ्या वरधनु तथा कुमार एण कौतुकयी जोया नगर बहार नीमळ्या

निर्भरक्रीडारसनिमग्ने लोकेऽतर्कित एवं पातितमिथो निरंकुशो राज्ञो हस्ती तत्रायातः, समुच्छलितकोलाहलो भयक्रीडारसो नष्टः समंताद्वारीनिकरः. एका च बालिका समुन्नतपयोधरा नश्यती तस्य हस्तिनो दृष्टो पतिता, सा शरणं मार्गयती इतस्ततः पश्यति, तस्याः परिजनाः पूङ्कुर्वन्ति. भयभ्रंतायास्तस्याः पुरो भूत्वा कुमारेण स करी हकितः, एषा च मोचिता. सोऽपि करी तां मुक्त्वा रोषवशविस्तारितलोचनः प्रसारितशुण्डादण्डः शीघ्रं कुमाराम्भिसुखं धावितः, कुमारेणाप्युत्तरीयवस्त्रं गजाम्भिसुखं प्रक्षिप्तं. गजेन तदस्त्रं शुण्डया गृहीत्वा गगने प्रक्षिप्तं, गगनाच्च पुनर्भूमौ निपतितं, तद्ग्रहणाय यावत्करी पुनर्भूम्यभिसुखं परिणमति, तावदुत्प्लुत्य कुमारस्तत्कंधमारुहः, स्वकरतलाभ्यां तत्कुंभस्थलमास्फालितवान्. मधुरवचनैश्च संतोषितः सन् करी स्ववशं नीतः. समुच्छलितः सायुकारः, जयति कुमार इति पठितं वंदिजनैः कुमारेण स करी आलानस्तंभसमीपं नीतो बद्धश्च.

लोको क्रीडारममां निमग्न छे तेवामां अकस्मात् मावतने पछाडी अकुश विनानो राजानो हाथी घसी आज्यो. लोकांमा कोलाहल उछळयो, रम्मतमां भंगाण पड्युं स्त्रीओनां दोळां चारेकोर भागनाश करवा लाग्यां. एक बाळा मात थावना भागती होती तेना पर हाथीनी नजर पडतां हाथी तेना भणी दोड्यो. ते विचारी गभराटमां आम तेम जोतां शरण न जडवाथी भयभ्रंता थइ गइ अने तेनां संबंधीओ पोकार करे छे तेदळामां कुमार आगळ थइने हाथीने हांवयो अने ए बाळाने सुकावी एटळे हाथी सुंद लंवावतो, आंखो फाडी रोषे भराइने, बाळाने छोडीने कुमार उपर घस्यो, आ वखते कुमार पोतानुं ओढवानुं चख हाथी सामे फेक्युं, हाथीए ते वस्त्र खंडवती उपाडीने आकाशमां उछळ्युं ते वस्त्र पाछुं पृथीपर पड्युं तेने उठाववा हाथी फरी भूमि तरफ जरा नीचो नमतो

हतो त्या तेनी मू० वृद्धी तेकीने कुमार हाथीनी काय उपर चडी वेठो पोताना वेय हाथवती ते हाथीना कुभस्थळ उपर थायडीने तथा धीमा धीमा अनुकूल अवाज करीने तेणे सवोप्यो तेथी ते हाथी ते कुमारने वक्ष वनी गयो. जन समुदायमां कुमारनी वाह वाह फेरेवाह गद वदीजना कुमारानो जय पोदारवा लाग्या अने कुमारे ते हाथीने तेनी अगदमां लह जद आलान=गाथवाना स्वभ माये वाथी दीथो

नरपतिस्तमनन्यस्तदश दृष्ट्वा परम चिस्मय प्राप्त स्वमन्त्रिण पप्रच्छ, क एष? तत कुमारस्वरूपाभिज्ञेन मन्त्रि-
णोक्त, एष ब्रह्मराज्ञ पुत्रो ब्राह्मदत्तकुमार इति ततस्तुष्टेन राज्ञा नीत कुमार स्वमुचन, सत्कृतश्च स्नानमज्जनभोज-
नादिभि, तत कुमारदत्तकुमार इति ततस्तुष्टेन राज्ञा नीत कुमार स्वमुचन, सत्कृतश्च स्नानमज्जनभोजनादिभि,
तत कुमारस्याष्टौ स्वपुत्र्यो दत्त्वा, मणेरसवपूर्वक तासा पाणिग्रहण कुमारेण कृत तत्र क्रियद्दिनानि चरयन्तुकुमारो
सुखेन स्थितौ अन्यदा एका स्त्री कुमारस्तमीपमागल्य भणितु प्रवृत्ता, यथा कुमार! अस्ति किंचिद्वक्तव्यं तव, कुमा-
रेणोक्त वद? सोवाच अस्यामेव नगर्यां वैभ्रमणो नाम सार्यवाह, तस्य पुत्री श्रीमल्यस्ति, सा मया पालभावादारभ्य
पालिता, ॥ त्वया तदानीं हस्तिसम्रमाद्रक्षिता हस्तिसम्रमोद्धरिता सा तदानीं जीवितदायक त्वा स्नेहेन विलोकयती
त्वदेकचिन्ता त्वद्रूपलावण्यकलाकौशलमोहिता त्वामेव स्मरती परिजनेन कथमपि स्वमदिर नीता, तत्रापि सा न मज्ज-
नभोजनाविदेहस्थितिं करोति. तदानीं मया तस्या उक्त, कथं त्वमकाढे ईदृशी जाता ग्रावन्ममपि प्रतिवचन न ददासि?
हसित्वा सा एवमुवाच, हे अंघ! भवत्या किमकथनीय? परं लज्जया किंचिद्वक्तुं न शक्नोमि, पुनर्मया सा ग्रतं पृष्ट्वा

सोवाच, येनाहं हस्तिभ्रमाद्रक्षिता, तेन समं यदि मम पाणिग्रहणं न स्यात्तदा मेऽवश्यं मरणं, एवमुक्त्वा तयाहं तव समीपे प्रेषिता, अंगीकुरु तां बालिकां? कुमारेण तद्वचोर्गीकृतं प्रशस्तदिवसे तस्याः पाणिग्रहणं कुमारेण कृतं, वरधनुना तु सुबुद्धिनामामाल्यपुत्र्या नन्दनान्मन्याः पाणिग्रहणं कृतं; एवं च द्वयोरपि विषयसुखमनुभवनोत्तयर्गताः कियंतो वासराः, तयोः सर्वत्र प्रसिद्धिर्जाता.

राजा पण तेनी असाधारणता अवलोका परम विस्मय पाम्यो, अने पोताना मंत्रीने पूछ्युं के- 'आ कोण छे?' मंत्री कुमारना स्वरूपनो जाणकार हतो तेणे कहुं के- 'आ ब्राह्मराजाना ब्रह्मदत्त कुमार छे' आ वचन सांभळी तुष्ट थयेला राजाए कुमारने पोताने भवने लइ जइ स्नानमज्जन भोजन वगेरेशी सारो सत्कार कर्चो अने पोतानी आठ पुत्रीओ कुगरने आपी महोटा उत्सव पूर्वक कुमार साथे तेओना विवाह कर्चा, त्यां केटलाक दिवस वरधनु तथा कुमार सुखथी रहा. एक समये कोइ स्त्री कुमार पांसे आवीने बोली के- 'हे कुमार! मारे आपने कइ कहेवानुं छे.' कुमार कह्युं- 'जे कहेवानुं होय ते कहो' त्यारे ते स्त्री बोली के- 'आज नगरीमां वैश्रमण नामनो एक सार्थवाह रहे छे, तेनी पुत्री श्रीमती नामे छे तेने में बालवणाथीज पाळी महोटी करी छे जेने तमे ते टाणे हाथीना झपाटामांथी बचावी. ज्यारथी तमे तेणीनो हाथीना संभ्रममांथी उद्धार कर्चो. त्यारथी जीवितदान आपनार तमने मानी तमने स्नेहथी नीहाळती तमारामां एकाग्रचित्तवाळी ए कन्या तमारा रूप, लावण्य, तथा कला कौशलथी मोह पामीने तमाखंज ध्यान करती परिजने घरे पहुँचाडी त्यां पण ते नहावुं, भोजन करवुं, इत्यादि शरीर स्थिति पण करती नथी, में तेणीने कहुं के- 'आम एरुदम तुं आवी केम थइ गइ जे मने पण जवाब नथी देती.' त्यारे हसीने ते बोली- 'हे मा! तमने न कहेवानुं थुं होय? पण लाजने लीव

कड पण बोली शकती नयी ' करी पण में आग्रहयी पूछु ह्यारे तेणे कथु के--'जेणे मने हाथीना छयाट्यांथी वषाची तेनी साये जो पाणिग्रहण न थाय तो अवश्य मारु मरण थये? आय कहीने तेणीये मने आपनी पासे मोडली छे मोटे ते वालानो अगी-कार करा ' हुमारे तेनु वचन स्वीकार्यु सारा दिवस जोड कुमार ते गालाने परण्या वरधनुए पण सुबुद्धि नामना मनीनी नदना नामनी पुत्रीनु पाणिग्रहण कर्यु, एम वेय मित्रो विषयसुख अनुभवतां केटलाक दिवसो बीत्या तेवामा ते वनेनी लोकरा मसिदि पण था

तावन्पदा गतौ धाराणस्या, ब्रह्मदत्त यद्दि स्थापयित्वा धरधनुर्नगरस्वामिकृतकसमीप गत, एष हर्षित सयलवा-
एन समुत्थो निर्गत, कुमार च हस्तिरक्षये समारोप्य नगरीप्रवेशोत्सवो महान् कृत स्वभवने नीतस्य कुमारस्य स्ना-
नमउज्जनभोजनादिसामर्थी कृत्वा, प्रकाम मत्कार कृत्वा च स्वपुत्री कनकवती अौकश्यगजरथद्रव्यकोशलहिता दद्या,
प्रशस्तविवाहो जात, तथा सम विषयसुखमनुभवतस्तस्य सुखेन फालो यानि ततो नूनमप्रेषणेनाकारिता सयलवा-
एना पुण्यलूराजधनुमन्त्रिकणेन्द्रसम्भवदत्तादयोऽनेके राजमन्त्रिण समागता ते सर्वे कुमारो राज्येऽभिषिक्त
वरधनुस्तु सेनापति क्रुन

एक समये वरधनु तथा कुमार ब्रह्मदत्त तेय धाराणसी गया ह्वा ब्रह्मदत्तने वहार चेसाहीने वरधनु नगराधिपति कटक राजानी पासे गया, तेने जोड हर्ष पामेला राजाए ब्रह्मदत्त आ-याना समाचार साभली पोताना सैय तथा वाहनो सहित साया आवी कुमा-
रने हाथी उपर बसाही नगर प्रवेश कराव्यो पोताना महेल्मा लइ जइ कुमारने मोटे स्नान भोजनादि तैपारी करारी अत्यंत सत्कार कर्यो, अने पोतानी पुत्री कनकवती, अनेक हाथी घोडा रथ तथा द्रव्यभटार सहित हुमारने आपी महोटी घामधूमथी रिवाइ कर्यो

अहीं आ राजकुमारी माये वैभव सुख माणतां आनंदपां केदलोक काल चील्यो, त्वार पळी दूतो मोकळी पुण्णचूल राजा, भनुमंत्री, कणोरदत्त तथा भवदत्त वगैरेने तेमना सैन्य तथा वाहन सहित बोलाव्या तेथी अनेक राजमंत्रीओ आल्या ते सर्वेण मळी कुमारने राज्याभिषेक कर्यो अने वरधनु सेनापति थया.

ब्रह्मदत्तः सर्वसैन्यसहितो दीर्घवृषोपरि चलिता, अविच्छिन्नप्रयाणैश्च कांपिल्यपुरे प्राप्तः. दीर्घवृषेणापि कटक-
दीनां दूतः प्रेषितः, परं तैस्तु निर्भत्सितः स दूतः स्वस्वामिसमीपे गतः; ब्रह्मदत्तसैन्येन कांपिल्यपुरं समंताद्वेष्टितं ततो
दीर्घवृषेणैवं चितितं. कियत्कालमस्माभिर्यिलप्रविष्टैरिव स्थेयं? साहसमवलंब्य नगरात्स्वसैन्यपरिश्रुतो दीर्घवृषो निर्गल्य
समुखमायातः. ब्रह्मदत्तदीर्घवृषसैन्ययोग्योरः संग्रामः प्रवृत्तः. क्रमाद् ब्रह्मदत्तसैन्येन दीर्घवृषसैन्यं भानं. अथ दीर्घवृषः
स्थयमुत्थितः, ब्रह्मदत्तोऽपि तमायातं वीक्ष्य प्रदीप्तकोपालनस्तदभिमुखं चलिता; तयोर्द्वयोर्धुद्धं लज्जं. अनेकैरायुधैर्नि-
क्षिप्तं तयोः संग्रामरसः संपूर्णो बभूव. ब्रह्मदत्तेन ततश्चक्रं मुक्तं. चक्रेण दीर्घवृषमस्नकं छिन्नं. ततो जयन्येष चक्रव-
र्त्तित्युच्छलितः कलकलः, सिद्धांगंधर्वदेवैर्मुक्ता पुण्णवृष्टिः, वृक्तं च उत्पन्नोऽयं द्वादशशक्री.

तदनंतरं सर्वं सैन्य सहित ब्रह्मदत्त दीर्घराजा उपर चढाइ करी, तत्तत प्रयाण करता कांपिल्यपुर पहुँच्यो. दीर्घवृषे पण कटक
राजा वगैरेने दूत मोकळी केण कहेवरान्यु पण तेओए दूतने तरछोडी काढ्यो ते पाछो पोताना स्वामी पांसे गयो. ब्रह्मदत्तना सैन्ये
कांपिल्यपुरने फरतां वेरो घाल्यो त्वारे दीर्घवृषे विचार्युं के-आपणे आम दरमां भराइ रखा जेवा क्यां मधी रहेवाशे? माटे हवे तो
बहार पड्युं; आम निश्चय करी साहस स्वीकारी पोताना तमाम सैन्य साये लई नगरपांथी नीकळी दीर्घवृष संमुख आव्यो अने

साम सामा वेय सैन्यनो घोर सग्राम चाल्यो, आ मामलामा ब्रह्मदत्तना सैन्यने नष्ट कर्पु त्वारे दार्यवृष्ट पोते उठ्यो, ब्रह्मदत्ते जेवो तेने सामो आवतो ज्योयो के तेनो कोपाग्नि प्रज्वलित ययो तेवी ते कुमार तेनी सामे घस्या, आ वेयनु शुद्ध मडाणु, घणा आयुधोनो उपयोग यता पण सग्रामरस पुरो न ययो त्वारे ब्रह्मदत्ते चक्र मूनी ते चक्रवती दीर्घराजानु मस्तक छेदी नाल्लु, तेज क्षणे सैन्यया 'चक्रवर्त्ती जीया' एवो कोलाहल यया सिद्धदेव गधर्व आदिके आकाशमार्गी 'शरयो चक्रवर्त्ती इतपत्र ययो' भ्राम बोली पुष्पनी इष्टि करी.

ततो जनपदलोकै स्तूपमानो नारीषददुतमगल कुमार स्वमदिरे प्रविष्ट, कृतश्च सकलसामतैः ब्रह्मदत्तस्य चक्रवर्त्यभिपेक्ष चक्रवर्तित्व पालयन् ब्रह्मदत्त सुखेन काल निर्गमयति अन्यदा चक्रवर्त्तिन पुरो नटेन नाट्य कर्तुमा रण्य, स्ववास्या अपूर्व कुसुमदामगड हरते लोकित तच्च मेक्षतो गीतयिनोद शृण्वतश्चक्रवर्त्तिन गव निमशो जात एवविधो नाट्यविधिर्नया कचिद् इष्ट, कचिद्वैतादृश पुष्ट्यदामगडमपि घ्रात एव चितपतस्तस्य जातिस्मरणमुत्पन्न इष्टा पूर्वभवा, तत्र सौथमे पद्मगुल्मविमानेऽनुभूत नाट्यदर्शनदिव्यपुष्पाघाणादिक तस्य स्मृतिपथमाययौ देवसुख स्मरणेन मूर्छा गत पतितो भूमौचक्री, पार्श्ववर्त्तिभिर्वातोत्क्षेपादिना स्वस्थीकृत, यतश्चक्रवर्त्तिना पूर्वभवभ्रातशुभ्यधे श्लोकार्धमिद रचित, यथा—

ते पत्नी नगरना लोकोऽष्ट स्तुति करी तथा नारीशोनां टोला मळीने मगल गीत गाता ब्रह्मदत्तकुमारे पाताना महेलमा मवेन कर्षो, सकल सामतोऽष्ट मेला यद् ब्रह्मदत्तने चक्रवर्त्ती तरीके अभिपेक्ष कर्षो, आम चक्रवर्त्ती तरीके राज्यपालन परता ब्रह्मदत्तने

घणोरु काल वीत्यो, एक समये चक्रवर्ती आगल नटोए नाथ प्रयोगनो आरभ कयो, तैटलामां तेगनी दासीए एक अपूर्व पुष्पनो गुच्छो लावीने चक्रवर्तीना हाथमां आप्यो, आ पुष्पगुच्छ मुंघता तथा नाट्यामां गीतविनोद सांभळतां राजाना मनमां एयो विचार आव्यो के—'मे आवाज प्रकारनो नाट्यप्रयोग क्याक जोयेलो छे अने ते साथे आवाज पुष्पनो गुच्छ पण यथांक मुंवेलो छे.' आग विचार करतां राजाने जातिस्मरण थइ आव्यु तेथी पूर्वभोगुं स्मरण थयुं, सौधर्म पद्मगुल्म विमानमां पूर्वे अनुभवेळुं नाथ दर्शन तथा दिव्य पुष्प मुंवेलां ते वहुं याद आव्यु; देव सुखना स्मरणथी क्षणार मूर्छा आवी, तेथी चक्री भूमि पर पडी गया; पांसे वेठेला परिजने पवन नाखवा वगेरे उपचारथी सस्य थया, त्वारे चक्रवर्तिण पूर्वगवना भाडनी शुद्धि अर्थे—

आस्व दासा मृगा हसो । मातंगवमरो तथा ॥ इदं श्लोकार्थं कृत्वा चक्रिणा वरधनुसेनापतेरुक्तं, इदं श्लोकार्थं सर्वत्र निर्घोषय? एतत्पश्चिमाधं यः पूरयति तस्य राजा राज्यार्थं ददाति. इदं श्लोकार्थं सर्वलोकैः शिक्षितं, ते यत्र तत्र तत्र तस्तत्र नगरे मनोरमाभिधाने आरामे समवसतः. तत्र प्रासुके भूभागे पात्रोपकरणानि निक्षिप्य धर्मध्यानोपगतः कायोत्सर्गेण स्थितः. अत्रांतरे आरघदिकेन पत्यमानं तत् श्लोकार्थं मुनिना श्रुतं. ज्ञानोपयोगेन स्वभ्रातृस्वरूपं सर्वमवगम्य मुनिनोत्तरचरणद्वयं पूरितं—एषा नौ पट्टिका जाति-रन्योन्याभ्यां विपुक्तयोः ॥ १ ॥ ततोऽसाधारवद्विकस्तत् श्लोकार्थं लिखित्या प्रकुल्लास्यपंकजो गतो राजकुलं, पठितश्चक्रिणः पुरः संपूर्णः श्लोकः.

‘आपणे दास, मृग, हंस, मातंग तथा अमर=देव पण थया.’=आ अर्थो श्लोक रचीने वरधनु सेनापतिने कहुं के—आ अर्थो

श्लोकने उत्तरार्ध घनाची पूरो करे तेने राजा पोतानु अर्थु राज्य आपणे' आनी सर्वत्र घोषणा करावी. जाहेर पडो वाजता ए अर्थ श्लोक तो सर्व लाक शीखी गया अने तेओए ज्यां त्या एनी प्रसिद्धि करवा माढी आ अवसरे ते पूर्वभव सगरी भाद चित्रनो जीव, पुरिस्ताल नगरया काड एर घनाद्व्य नेठना पुत्र अवदरी जातिस्मरण थवायी उत ग्रहण करीने एज नगरमां मनोरम नामना घगी-चामा समचयन=सन्निविष्ट यया होता, त्याकणे प्राप्त क भूमिपदेशमा पात्र उपररणादि राखीने धर्मध्यानमा प्रयण यह कायोट्सर्गवी स्थित होता. एटलामां कुवायावी घटमाळ फान्नारा एर पुरुषना मुखयी ते अर्थ श्लोक मुनिए साभळ्यो ज्ञानना उपयोगवडे पोताना भाई स्वल्प बहु जाणीने मुनिए पाळळना चे चरणो पूरा करमा कहू के- 'एक बीजायी रिखडा पड्या ने आपणो आ छहो भव छे' आ सांभळी पैला घन्याळ खेवनाराए अर्थो श्लोक गोली लवी लीपो अने प्रसन्न यतो इसते मुखे राजकुठ्या जद चक्रवर्ती आगळ आखो श्लोक योदया,

तत पूर्वभवभ्रातृस्नेहातिरेकेण चक्री मूर्छी गत , क्षुभिता सभा, रोपवशातेन सेवकगर्गेण आरघट्टिकश्चपेदाभि-
हतुमारब्ध , हन्यमानेन तेनोचे, इद पदद्वय मया न पूरित किं वनस्थितेन मुनिनेति विलपन्नमौ मोचित गतम्
छेन चत्रिणा पूर्वभवभ्रातृमुनि समागत श्रुत्वा तद्भक्तिस्नेहाकृष्टचित्तो ब्रह्मदत्तचक्री सपरिकरो निर्ययौ उद्याने त मुनि
ददर्श , वदित्वा चाग्रे उपविष्ट , मुनिना प्रारब्धा धर्मदेशना, दर्शिता भवनिर्गुणता, वर्णिता कर्मवयहेतव , श्लाघितो
मोक्षमार्ग , ख्यापित शिवसंन्यातिशाय', इमा देशना श्रुत्वा पर्यत्सवित्रा जाना

ते साभळी पूर्वभवना भाइनो अति स्नेह स्मरण यतां राजा मूछा पाम्या सभा वधी क्षाप्र पायी गद, सेरको वया गुस्ते यह ते

घटमाळ कर्पकने थपाट मारवा भांड्या ल्यारे मार खातो ते आरचें, दुःख-बोल्या के-आ चे पद कंड में नथी पूर्ण किंतु बलस्थित एक मुनिप उच्चार्या ते हुं-बोल्या छुं.' 'आ माणस कंड प्रलाप करे छे' एम मानी तेने काढी मूक्यो. राजाने ज्यारे मूर्छा उतरी ल्यारे पूर्वभवनो भाइ मुनि थइ अत्रे आब्यो छे एम सांभळी तेनी भक्ति तथा स्नेह्यी जेनुं चिन् आकर्षयेल छे एया चक्रवर्ती पोताना परिकर सहित नगर बंदार नीकल्या. उग्रानमां आवी ते मुनिने जोड वंदन करी आगळ येडा. मुनिप धर्मदेगना शिर करी-संसारनी निर्गुणता दर्शावी, कर्मोनुं वंच-हेतुन वर्णव्युं. मोक्षमार्गनी प्रथमा करी तथा शिन सौख्य=मुक्तिमुखनो अतिशय कळो. आ देशना सांभळी सभा चक्र थइ गड.

ब्रह्मदत्तस्वरभावित एवमाह, भगवन् ! यथा स्वसंगमुखेन वयमालादितास्तथा राज्यस्वीकारेण सांप्रतमस्मानाण-
दयंतु. पश्चादावां तपः स्वयमेव करिष्यावः, एतदेव वा तपसः फलं. मुनिराह युक्तमेवेदं वचो भवतामुपकारोद्यतानां.
परिमयं मानुष्यता दुर्लभा, सततं पतनशीलमायुः, श्रीश्च चंचला, अनवस्थिता धर्मबुद्धिः, विषया विषाकरुद्वः, विप-
यासक्तानां च धुंभो नरकपातः, दुर्लभं पुनर्मोक्षपीजं विरतिरत्नं, तस्यागाधरकपातहेतुः कतिपयदिनभावि राज्याश्र-
वणं न विदुषां चित्तमालादयति. ततः परिलज्ज कदाशयं प्राग्भवानुभूतदुःखानि स्मर? पिय जिनवचनामनुसरस? सचर
तदुक्तमार्गेण? सफलीकृतं मनुष्यजन्मेति.

ब्रह्मदत्तने कंड असर न थइ, ते बोल्या के-—'हे भगवन् ! जे आपे आपना समागम मुखे करी अपने आढादित कयो तेम राज्य स्वीकारीने क्मणा अपने हर्षित करो, पश्चात् आगणे बेय स्वयं तप करीथं, आ राज्य पण तपज्जुन फळ छे.' मुनि बोल्या—

‘आपनु आ वरन तो युक्त छे कारण के आप तो मारा प्रति चपकार भावनावी कहो छो, परंतु आ मनुष्यता अति दुर्लभ छे, आपुण्य ते हमेशा पदतुल जाय ने नक्षत्री चयल छे धर्म बुद्धि पण अनवस्थित=व्येद्यो एर सरस्वी न रहे तेवी=ने, विषयो परिणामे अति फट्टा छे, चक्री रिपयासक्त ज्ञानेने नरकयात निर्धियन छे अने मोक्षनु परपीनभूत निरतिरुपी रत्न अनि दुर्लभ छे, एनो त्याग तो नरकपातनो हेतु ते माटे भाइ ! गण्या तण्या दिवसोना राज्यनु आशयण करपु ए निदान=तत्त्वदर्शीना चित्तने आढाद नहीं आपी शके, तेवी बुद्धिअ अपिमायनो परित्याग करी पूर्वभवे अनुपवेला दु खोने याद करो, जिनवचमरूपी अमृत रसनु पान करी, अने तेजे दुर्गावेना मार्गे वाग्री मनुष्य जयने सफल करो’

स ग्राह भगवन्तुपनतल्यागेनाऽष्टष्टसुखवाछाऽज्ञानतालक्षण, तन्मैरमादिश’ कुरु मतसमीहित’ मुनिराह ससार-सुख मुक्त परभवे महते दु खाय भावीनि तस्याग कार्यते एउ मुनिना वारभरमुक्तोऽपि यदा चक्रार्त्ता न प्रविशु ध्यते, तदा मुनिना चिन्तित, आ ज्ञान, पूर्वभवे सनरकुमारचक्रिखीरत्नकेशसस्पर्शनजाताभिलाषातिरेकेण समृतमवे ऽमुता मया निवार्यमाणेनपि चक्रवर्तिपदवीश्रासिनिदान ठून, तस्येदश फल अत कारणान्दसौ दुष्टाध्ययसागो जिन-रचनानामसाध्य इत्युपेक्षित मुनिस्ततो विजहार, कमेण च मोक्ष गत चक्रिणोऽपि प्रकाम सुखमनुभवत क्रियान कालोऽनीन

। आ वचनो श्रवण करी चक्री बोल्या के-‘हे भगवन् ! मात यवेला सुवनो परित्याग करी अष्टष्ट सुखी वाछा परवी एतो अज्ञान लक्षण कदेराय माटे एरो उपदेश मा करो अने मारी परजी प्रमाणे करो तो ठीक’ मुनि कहे-‘भोगवेदु समारगुल परभवे

महोदुःखदायी नीचडे; एतला गाटे हुं तो तेवा सुखनो ल्याग करवा माणुं छे.' आवी रीते सुनिये वारंवार कहा छतां पण ड्यारे चक्रवर्त्ती प्रतिबुद्ध न थया ल्यारे सुनिये धार्युं के- 'हवे में जाणुं पूर्वभवमां सनत्कुमार चक्रवर्त्तीनी सुन्दरत्नभूत राणीना केश स्पर्श थवाथी अंतःकरणमां उद्धवेला उत्कट अभिलाषने लीधे आपणे संभूत भवमां में चार्थां छतां चक्रवर्त्तिनी पदवीनुं निदान [नियाणुं] कर्तुं तेनुंज आ फळ थयुं छे ए कारणथीज आनो दृढ दुष्ट अध्यवसाय छे के जे जिनवचनोथी असाध्य छे.' आम मनमां विचारी राजानी उपेक्षा करी सुनिए विहार कर्यो, अने क्रमे करी मोक्षे गया. चक्रीनो पण राज्य सुखो अनुभवतां केदलोक काल व्यतीत थयो.

अन्यदैकेन पूर्वपरिचितेन द्विजातिनोक्तोऽसौ, भो राजाधिराज ! ममेदृशी वांछा समुत्पन्नास्ति यच्चक्रिभोजनं भुंजे. चक्रिणोक्तं भो द्विज ! मामकं भोजकं भोक्तुं त्वमक्षमः, यतो मां विहाय मद्भोजनमन्यस्य न परिणमिति. ततो ब्राह्मणेनोक्तं धिगस्तु ते राज्यलक्ष्मीमाहात्म्यं, यदन्नमात्रदानेऽप्यालोचयसि. नतश्चक्रिणा तस्य भोजनमंगीकृतं. स्व-गृहे निमंत्र्य भोजनदानेन भोजितश्चासौ भार्यापुत्रस्तुषादुहितृपौत्रादिकुटुंबान्वितः. भोजनं कृत्वा स स्वगृहे गतः. रात्रावत्यंतजातोन्मादप्रसरोऽनपेक्षितमातृस्तुषाभगिनीव्यतिकरो महामदनवेदनानष्टचित्तः प्रवृत्तोऽकार्यमाचरितुं द्विजः. द्वितीये दिने मदनोन्मादोपशान्तः परिजनस्य निजमास्यं दर्शितुमपारयन् निर्गतो नगरात्स द्विज एवं चितयामास. अनि-मित्तवैरिणा चक्रिणाहं विडंबितः. अमर्यं वहता तेन द्विजेन वने भ्रमता एकोऽजापालको दृष्टः, स कर्करिकाभिरश्वत्थ-पत्राणि काणीकुर्वन् लक्ष्यबेधी वर्तते. द्विजेन चितितं मद्रिवक्षितकार्यकरोऽयमिति कृत्वोपरितस्तेन दानसन्मानादिभिः, काथितस्तेन स्वाभिप्रायोऽस्य रहसि. तेनापि प्रतिपन्नः, अन्यदा गृहान्निर्गच्छतो ब्रह्मदत्तस्य कुड्यंतरिततनुनानेन अमोघ-

एक बलत पूर्वता परिचयवाला द्विजे आवी मनु के-हे राजाधिराज ! मने चयिनु भोजन खाचानी इच्छा यह छे, 'चक्रिण दधु मा' भोजन खाया तु समय नथी कारण के ए भोजन माता विना बीजाने पचेज नहिं द्विजे मनु -सारी राजपलक्ष्मीने धिंकार छे के माय अन्न दचामा पण आवो विचार करे छे ' आ सायबळी चक्रीए तेनी भार्या, पुत्रवधु, पुत्री, पुत्र, पौत्र वगेरे तमाम कुटुंब सहित भोजन कराव्यु, जमीने ते घरे जइ रात्रीमा अत्यंत उमादमा भान भूली घरनाने गमे तेम बोलया माढ्यो बीजे दिरसे उमाद उपस्थात यता 'परिजनने मोडु थु यता' एया भययी गाम बहार नीरन्नी गयो त्यां एक बरुना टोलानो पाळर रवारी कांकारीभो वती निगान ताकी पीपळाना पानमा छींटा पाहतो जोयो द्विजे विचार्यु के-आ जण मारा धारेला पार्यने पारपाढे तेबो छे, आम विचारी तेने पोताने घरे लइ जइ वस्तुओ दाने तथा मारा सास त्वरारीने राजी कथो पळी एगतमां तेने पोतानो अभिप्राय जणान्यो ते देला रवारीए कपूळ कपू एक बरते ब्रह्मदत्त रामप्रायी बहार नीकळ्या इता त्या भीत पाउळ सताइ रहेला रवारीए बहार ताकीने ने काशरीनी गोळीओवती तेनी वेप आवा फाढी नास्वी

राज्ञा तददृष्टातमवगम्य उत्पन्नकोपेनासौ सपुत्रयायवो घातितः. ततश्चक्रिणान्येऽपि द्विजा घातिता अज्ञातको-
पेन च चक्रिणा मत्त्रिणा एवमुक्त, यथा धात्रणानामक्षीणि कर्पयित्वा स्थाले निक्षिप्य स्थाल मम पुरो निधेहि? यतोऽहं
तानि स्पृहस्तेन मर्दयित्वा यैरलान्नसुखमनुभवामि. मत्त्रिणा तस्य चक्रिण क्षिष्टकर्मोदयशतामयगन्धं धात्वोदत
श्फलानि स्थाष्टे निक्षिप्य अर्पितानि. सोऽपि रौद्राध्यवसायस्तानि फलान्यक्षिपुध्या मर्दयित्वा सुखमनुभवति. गव

स प्रत्यहं करोति. ततः सप्तशतानि षोडशोत्तराणि वर्षाणि आंशुरनुपाल्य प्रवर्धमानरौद्राध्यवसायः सप्तमनरकपृथिव्यां त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाशुनारिको बभूव. सांप्रतं सूत्रमनुष्ठीयते—

राजाए ते वृत्तांत जाण्यो तेथी तेने कोप चड्यो एटले तेणे पेळा द्विजने सकुंडव मरावी नाख्यो ते साथे बीजा पण ब्राह्मणो मराव्या. एटलाथी पण कोप शांत न थयो तेणे पोताना मंत्रीने कहुं के-रोज आ थाळ भराय तेटली ब्राह्मणोनी आंखो लाववी ते हुं मारा हाथथी चोळीने वेर वाळ्वानो संतोप लइश. मंत्रीये जाण्युं के आ राजानां छिष्ट कर्मोनी उदय थयो देखाय छे के जेथी तेने आवा संकल्प थाय छे, आग जाणी शाखोर वृक्षनां फळनी थाळ भरी तेना आगळ सुके एटले ते राजा नेत्रो मानीने चोळी नाखतो. आवी रीते घोर अध्यवसायाळो राजा रोज करवा लाग्यो. एम करतां तेणे सातसेने सोळ वर्ष आयुज्य भोगव्युं, प्रतिदिन रौद्र अध्यवसाय वधतो जवाथी अंते सातमी नरक भूमिमां तेंत्रीश सागरापम आयुज्य पर्यंत नारकी रह्यो.

हवे अहोथी मूत्र ग्रंथनो आरंभ छे—

जोईपराजिओ खलु । कासि नियाणं तु हत्थिणपुरंमि ॥ चुलंगीइ यमंदत्तो । उब्बन्नो पउमगुम्माओ ॥१॥

[जाइ पराजिओ खलु] चडाळनो जातिथी पराभव पामेलो-संभूत [हत्थिणपुरंमि] हस्तिनागपुरमां [नियाणं तु] नियाणने [कासि] करतो हवो पछी (पउम गुम्माओ) पणगुल्ल थकी चवीने [चुलंगीइ] चुलनीने विषे [यंभवत्तो] ब्रह्मदत्त चक्रीपणे (उब्बन्नो) उत्पन्न थया

न्या०—खलु इति निश्चये अलंकारे वा, जाल्हा चांडालाख्यया पराजितः पराभूतः सवतो निर्धाटितो गृहीतदीक्षः संभूतश्चित्रस्य लघुभ्राता हस्तिनापुरे चक्रवर्तिस्त्रीरत्नवंदनात् केशपाशसंस्पर्शात् चक्रवर्तिपदप्रार्थनारूपनिदानमकार्षीत्.

तत न समूतसाधु पद्मगुणमविमाने नलिनगुणमविमाने उत्पन्न ततश्च नलिनगुणमविमानात् समूतजीवो ब्रह्मराज्ञो
भार्यां चुलनी, तयो पुत्रत्वेन ब्रह्मदत्त इति नागा उत्पन्न इति ॥ १ ॥

खटु=निश्चये जाति=चाडाऋजातियो पराजित=पराभव पायेलो सर्वे ठेकाणेयी काढी मेलवो चित्रा न्दानो भाइ समूत, दीक्षा
ग्रहण करी हस्तिनापुरमा चक्रवर्चीनी स्त्रीना केशनो वदन करता स्वर्ग यवायी तणे चक्रवर्ची पदनी मार्यनारूप निदान [नियाणु]
कर्तु तै पत्नी ते समूत साधु पद्मगुणम विमानभार्या चुलनी नामनी ब्रह्मराजानी भार्यामा पुत्ररूपे ब्रह्मदत्त एवा नाम
वाळो उत्पन्न ययो १

कपिल्ले समूओ । चिंचो पुण जाओ पुरिमतालमि ॥ सिद्धिकुलमि विसाले । घम्म सोऊण पयइओ ॥ २ ॥
(कपिल्ले) कापीव्यनगरमा (समूओ) समूतनो जोव ययो, (पुण) यळो (चिंचो) चिंचनो जोव (पुरिमतालमि) पुरिमताल नगरीने
विचे (विसाले) विशाल एवा (सिद्धिकुलमि) धेदीना कुळमा (जाओ) उत्पन्न ययो त्या (घम्म) घम (सोऊण) सामळीने (पय
इओ) प्रयज्या लीधी २

व्या०—कापिल्ले नगरे ब्रह्मराजा, तद्भार्या चुलनी, तयो पुत्र समूतजीवो ब्रह्मदत्त सजात चित्रधित्रजीव
पुन पुरिमतालनगरे विशाले चिस्तीर्णे एकस्मिन् श्रष्टिन कुले श्रष्टिपुत्र सजात स च चित्रजीवस्तत्र श्रष्टिपुत्रत्वेन
ममूतपण अनुक्रमेण ताम्पये धर्म श्रुत्वा प्रव्रजित प्रव्रज्यामग्रहीत ॥ २ ॥

कापिल्य नगरने विषये ब्रह्मराजा, तेनी भार्या चुलनी, ते नेपनो पुत्र समूत जीव ब्रह्मदत्त पद भवनयो चित्र जीव वली

पुरिमताल नगरने विषये विशाल=विस्तारवाळा एक श्रेष्ठ=शेठीयाना कुलमां श्रेष्ठीनो पुत्र यद् जनस्यो अने तेणे पत्रज्या गृहण करी.

कंपिह्लमि य नयरे । समागयौ दोवि चित्तसंभूया ॥ सुहृदुखलफलविवर्गं । कंहनि ते इक्षमिक्कस्मं ॥ ३ ॥
(कंपिह्लमि अ) कांपील्य (णयरे) नगरमां (चित्तसंभूया) चित्र अने संभूत (दो वि) वन्ने (समागया) एकठा थयां त्यां (ते) ते बने
(इक्षमिक्कस्स) एक वीजाने (सुहृदुस्यफल विवर्णं) सुखदुःखना फळना विपाकने (कंहति) कहे छे,

व्या०—अथ स चित्रजीवो गृहीतदीक्षः समुत्पन्नजातिस्मृत्यादिज्ञानो विहरन् कांपिल्ये नगरे समागतः. तत्रैव कांपिल्ये ब्रह्मदरोऽपि लब्धचक्रवर्तिपदस्तिष्ठति. एकदा स देवोपनीतमंदारकल्पवृक्षाणां मालासाधर्म्यं दृष्ट्वा समुत्पन्न-
कृत्वा नगरे उद्घोषणा कारिता, यः कश्चिदग्रेतनं श्लोकार्धं पूरयति, तस्मै वांछितं ददामि, राज्यार्धं ददामि. अस्मिन्ने-
वावसरे भ्रातृबोधनार्थं समागतेन चित्रजीवसाधुना—इमा नौ पट्टिका जाति—रन्योन्याभ्यां वियुक्तयोः ॥ १ ॥ इति
श्लोकोत्तरार्धं पूरितं. तदनमध्ये अरघदभ्रामकेण आगमिकेण साधुमुखेन श्रुत्वा राज्ञोऽग्रे उक्तं. राजापि श्रुत्वा मूर्च्छा
प्राप. ततो राज्ञा पृष्टेन कुद्वितेन च तेनोक्तं मया श्लोकार्धं पूरितं नास्ति. किंत्वारामे कायोत्सर्गस्थितेन एकेन साधुना
पूरितं. ब्रह्मदत्ताचक्रधरेण श्लोकपूरणात् ज्ञातोऽयं साधुर्मम भ्राता. ततो राजा मुनिसमीपे गतः, अत एव सूत्रकारेणोक्तं,
कांपिल्ये नगरे द्वावपि चित्रसंभूतजीवौ चक्रवर्त्तिमुनीश्वरौ समागतौ, एकत्र मिलितौ तौ च सुखदुःखलफलविपाकं सुकृ-
तदुःकृतकर्मानुभावरूपं एकैकस्य परस्परं कथयतःस इत्यध्याहार्यं. ॥ ३ ॥

તદનતર ચિત્રગ્રીવ દીક્ષા ગ્રહણ કરી જેને જાતિસ્મરણજ્ઞાન હપનુ છે એવો વિહાર કરતા કાપિલ્ય નગરમાં આપા ત્યા બ્રહ્મદત્ત
પણ ચક્રવર્તિ પદ પામીને રહ્યા છે. એક સંમયે દેવે આળી આપેલ મદારુલ્પદ્મનાં પુષ્પની માલ્લાની સમાનતા જોઈને તેને જાતિસ્મૃતિ
પૂર્વભવની પાદી=થઈ ત્યારે બ્રહ્મદત્તે—‘આપણે વેં દાસ, મૃગ, હસ, માતંગ તથા દેવ થયા,’ આ અર્થો પોતાના વધુ સવધયી ગર્ભિત શ્લોક
રચીને નગરમાં ઘોષણા કરાવી અને જાહેર કરાવ્યું કે—‘આ અર્થો શ્લોકનું આગલનું ઉત્તરાર્થ પૂરું કરે તેને હું ગાહિત મર્થ રાજ્ય
આપીશ આ અવસરે માફને વોચ આપવા આવેલા ચિત્ર ગ્રીવ સાધુએ—‘આ આપણુ છહુ જન્મ છે, હજારે આપણે એક ગીજાથી વિસૂદા
પદ્ધતા ત્યારથી’ આબો અર્થો શ્લોક રચી પેલા શ્લોકને પૂર્ણ કર્યો, તે વનમાં અરયદૃન્નટમાલ=ફેરવનારા યાગરાને એ ઉત્તરાર્થ સાધુ-
મુલે સામલી રાજાને જઈને કરી વતાવ્યું એ સામલી રાજાને મૂર્છાં આવી ગઈ સાવધ થઈ મારાથી કૃગતા તે યાગવાન્ને પૂછતા—
‘આ શ્લોકાર્થ મેં નથી કર્યું કિંતુ મારા વગીચામાં કાચોત્સર્ગથી સ્થિત થયેલા એક સાધુએ પૂર્ણ કરેલ છે’ આ હપરથી બ્રહ્મદત્ત ચક્ર-
ધરે શ્લોક પૂરણ કરવાથી એ સાધુ મારો માફજ હોય એમ જાણી લીધું તે પછી રાજા મુનિ સમીપે ગયા, અત એવ સૂત્ર-દારે વશુ કે
કાપિલ્ય નગરમાં યેય ચિત્ર તથા સમ્ભૂત=ચક્રવર્તી અને મુનિશ્વર, એકન મલ્લયા અને તે વેય જણાએ સુકૃત તથા દુષ્કૃત કર્મના અનુ
માત્રરૂપ મુલ્ય હું તરૂપ કલ્પના વિપાક એકગ્રીજાએ પરસ્પર કલા. ૩

ચક્રવર્તી મહદુઝો । ચમદત્તો મહાયસો ॥ માર્યર યહુમાણેજ દુગ વયણગન્નવી ॥ ૪ ॥

(મહિદુઝો) મોટો સમૃદ્ધિવાળા તથા (મહાયસો) મોટા યશસ્વાલો (ચમદત્ત) બ્રહ્મદત્ત (ચક્રવર્તી) ચક્રવર્તીએ (માયર) પોતાના પૃથ
ભવના માફને (ગહુમાણેજ) ઘહુ માન યદે (હમ) અા પ્રમાણે (વયણ) ધવન (અગ્રવી) કહ્યુ ૪

व्या०—ब्रह्मदत्तचक्रवर्ती भ्रातरं बहुमानेन मनसो रागेण इदं वचनमब्रवीत्, कथंभूतः चक्रवर्ती? महर्षिकः संप्रा-
प्तपङ्खंडराज्यः, पुनः कथंभूतो ब्रह्मदत्तः? महायज्ञाः, महद् यशो यस्य स महायज्ञा भुवनत्रयप्रसिद्धः, ॥ ४ ॥

ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती भ्राताने बहुमानमनना अनुरागधी आ वचनं बोल्या. केना चक्रवर्ती? महर्षिक=छ खंडनुं राज्य जेने
प्राप्त थयेले छे तेवा. वळी ते ब्रह्मदत्त केना? महायज्ञा=जेनुं यज्ञ महोदुं छे; अर्थात् त्रणे भुवनमां प्रसिद्ध. ४

आसिं मो भार्यरा दोषिं । अन्नमन्नवसाणुगा ॥ अन्नमन्नमणुरत्ता । अन्नमन्नमणुरत्ता ॥ ५ ॥
(दो वि) आपणे वन्नो [भार्यरा] भाइओ (अन्नमन्नवसाणुगा) परस्पर एकद्वीजाने वशवर्ती (आसीमो) हता, तथा (अन्नमन्नमणुरत्ता)
परस्पर प्रीतियुक्त हता तथा (अन्नमन्नमणुरत्ता) परस्पर हितेयी हता. ५

मो इति आवां द्वावपि भ्रातर्भ्रातरौ आसि आस्य, पूर्वजन्मन्यावामुभौ भ्रातरावभवावेत्यर्थः कथंभूतो द्वौ? अन्यो-
न्यवशानुगौ, अन्योन्यं परस्परं वशमनुगच्छत इत्यन्योन्यवशानुगावन्योन्यवशवर्तित्वावित्यर्थः. पुनः कथंभूतौ? अन्यो-
न्यमनुरक्तौ परस्परं स्नेहयंतौ. पुनः कीदृशौ? अन्योन्यं हितैर्पिणौ परस्परं हितवाञ्छकौ, एतादृशावभवावेत्यर्थः. अत्र
मुहुर्मुहुरन्योन्यग्रहणं चित्ततुल्यतात्यादरख्यापनार्थः ॥ ५ ॥

मो=आपणे वेय=पण भाइओ हता; पूर्व जन्ममां आपणे वन्ने भाइओ हता. केना भाइओ? अन्योन्यवशानुग, एक वाजान
वश्य रही एक वीजानी पाछल अनुसरनारा पुनः केमा? अन्योन्य अनुरक्त=परस्पर स्नेहवाळा तथा अन्योन्य हितेयी, एक वीजानुं
हित वांछनारा, आपणे वेय आवा हता. आमां वारंवार अन्योन्य शब्द आव्या तेनुं तात्पर्य एवुं छे के-आपण वन्नोनुं एक चित्त हनुं

દાસા દસને અળે. ૧ મિયા કાર્લિજેરે નગે ॥ હંસા મયંગતીરાણ ૧ સોવાગ કાસિમૂમિણ ॥ ૬ ॥
[હસ-ને] દશાણ વેશમા [દાસા] આળે દાસ [ધાસિ] હતા, [કાર્લિજેરે નગે] કાર્લિજર પવત ડગર (મિયા) મૃગે થયા [મયંગતી
રાષ] મૃતગગા નદીને કાઠિ (દસો) દસો થયા હતા [કાસિમૂમિર] કાશી વેશમા (સોવાગ) વ હાલ થયા હતા ૬

વ્યા૦-રુ વ્ય અમૃતા તત્સ્થાનમાહ—આવા દશાણદેશે દાસો આસ્વ, કાલજરનાત્રિ નગે પવતે મૃગો આસ્વ, પુન-
મૃતગગાનદીતટે હસો આગા આસ્વ કાશીમૃગ્યા વારાણસ્યા ચાઢાલાયમૃવાવ

ક્યા થયા હતા? તે સ્થાનકો કહે છે—આળે વેય દશાણદેશમા દાસ થયા કાલજર નામના પર્વતમાં વેય મૃગ થયા, ફરી
મૃતગગા નદીને તટે આળે હસો અવતર્યા અને કાશી મૃમિન્વારાણસીમા ચાઢાલ થયા હતા, ૬

વેશા પ વેવલોગમિ ૧ આસિ અન્હે મહદિયા ॥ હમા ણો છદિયા જાઈ ૧ અતમજેણ જાવિણા ॥ ૭ ॥
[ય] ત્યારપછી (વેવલોગમિ) વેવલોગમા (અન્હે) આળે [મહદિયા] મહદ્દિક [વેશા] વેયો (અસિ) થયા હતા (હમા) મા (અતમજેણ)
પરસ્પરવે (જા) જે (વિણા) વિયોગવાલી (નો) માળી (છદિયા) છદી (જાર) જાનિ ગા છે ૭

વ્યા૦—પુનસ્તનચ્ચાઢાલજમન પર મો વ્રાત ‘અન્હે’ આવાં વેવલોકે સૌધર્મવેવલોકે મહદ્દિકો વેવાવમૃવ જે
વ્રાત ણો હલાવયોરન્યોન્યાવાવનિકા પરસ્પરસાત્તિરહિતા પરસ્પરવિયોગસહિતા પટિકા જાતિરિય પ્રલક્ષા જાતા
હતિ શ્રુત્વા મુનિરાહ—

व्या०—ब्रह्मदत्तचक्रवर्ती आतरं बहुमानेन मनसो रागेण इदं वचनमब्रवीत्, कथंभूतः चक्रवर्ती? महर्द्धिकः संप्रा-
प्तपंडलं डराज्यः, पुनः कथंभूतो ब्रह्मदत्तः? महायशः, महद् यशो यस्य स महायशः भुवनत्रयप्रसिद्धः. ॥ ४ ॥

ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती आताने बहुमान=गनना अनुरागधी आ वचन बोल्या. केवा चक्रवर्ती? महर्द्धिक=छ खंडनुं राज्य जेने
प्राप्त थयेल छे तेवा. वळी ते ब्रह्मदत्त केवा? महायशः=जेनुं यश महोडुं छे; अर्थात् त्रणे भुवनमां प्रसिद्ध. ४

आसिं मो भायैरा दोर्विं । अन्नमन्नवसाणुगा ॥ अन्नमन्नमणुरत्ता । अन्नमन्नहिएसिणो ॥ ५ ॥
(दो वि) आपणे बने [भायरा] भाइओ (अन्नमन्नवसाणुगा) परस्पर एकबीजाने वशवर्ती (आसीमो) हता, तथा (अन्नमन्नमणुरत्ता)
परस्पर प्रीतियुक्त हता तथा (अन्नमन्नहिएसिणो) परस्पर हितैषी हता. ५

मो इति आवां द्वावपि आनभ्रातरौ आसि आस्व, पूर्वजन्मन्यावामभौ आतरावभवावेत्यर्थः कथंभूतो द्वौ? अन्यो-
न्यवशानुगौ, अन्योन्यं परस्परं वशमनुगच्छत इत्यन्योन्यवशानुगावन्योन्यवशवर्तितवित्यर्थः. पुनः कथंभूतौ? अन्यो-
न्यमनुरक्तौ परस्परं स्नेहवन्तौ. पुनः कीदृशौ? अन्योन्यं हितैषिणौ परस्परं हितवांचकौ, एतादृशावभवावेत्यर्थः. अत्र
मुहुर्मुहुरन्योन्यग्रहणं चित्ततुल्यतात्वादर्ख्यापनार्थः. ॥ ५ ॥

मो=आपणे वेय=पण भाइओ हता; पूर्व जन्ममा आपणे वन्ने भाइओ हता; केवा भाइओ? अन्योन्यवशानुग, एक वाजान
वश्य रही एक बीजानी पाछल अनुसरनारा पुनः केवा? अन्योन्य अनुरक्त=परस्पर स्नेहवाळा तथा अन्योन्य हितैषी, एक बीजानु
हित वांचनारा, आपणे वेय आवा हता. आमां वारंवार अन्योन्य शब्द आव्या तेनुं तात्पर्य एवुं छे के-आपण बनेनुं एक चिरा हतुं

तथा परस्पर आदरभाव हतो ५

दासा दसन्ने अण्णे । मिया कालिजेरे नगे ॥ हसा मयंगतीराण । सोबाग कासिभूमिण ॥ ६ ॥
[दसन्ने] दशाण देशमा [दासा] आपणे दास [गसि] हता, [कालिजेरे नगे] कालिजर पवत उपर (मिमा) मृगो यथा [मयंगती
राण] मृतगणा नदीने कठि (हसा) हस्तो यथा हता [कासभूमि] काशी देशमा (सोयाण) च डाल यथा हता ६

व्या०-ऊ च अभूना तत्स्थानमाह—आया दशार्णदेशो दासो आस्य, कालजरनाशि नगे पवते मृगो आस्य, पुन-
मृतगगानदीतटे हसो आया आस्य. काशीभूम्या चाराणस्या चाडालायमूयाव

क्या यथा हता? ते स्थानो कहे छे—आपणे वेय दशार्णदेशमा दास यथा कालजर नामना पर्वतमा वेय मृग यथा, फरी
मृतगगा नदीने तटे आपणे हसो अवतर्या अने काशी भूमिगाराणसीया चाडाल यथा हता, ६

देवा य देवलोगमि । आसि अम्हे महदिया ॥ इमा णो छट्टिया जाई । अटमसेण जाविणा ॥ ७ ॥
[य] स्यारपछी (देवलोगमि) देवलोकमा (अम्हे) आपणे [महदिया] महार्द्रक [देया] देवो (असि) यथा हता (इमा) आ (अटमसेण)
परस्परवडे (जा) जे (यिणा) वियोगवालो (णो) आपणी (छट्टिया) छट्टी (जाह) जानि ण छे ७

व्या०—पुनस्तनधाडालजमन पर भो भ्रात 'अम्हे' आवां देवलोक सौघमदेवलोक महर्द्रिको देवावभूव हे
भ्रात. णो इत्यावयोरयो ययायनिका परस्परसाहित्यरहिता परस्परनियोगसहिता यष्टिका जातिरिय प्रत्यक्षा जाता
इति श्रुत्वा मुनिराह—

फरी ते चांडाळजन्म पछी हे भाइ ! आपणे देवलोक=सौधर्म देवलोकमां मदीटी कुद्धि युक्त देव थया. हे भाइ ! आपण बनेनी अन्योन्य विनानी अर्थात् जे जातिमां आपणे साथे रहेवानुं न थतां एक बीजाना वियोगवाळी आ=प्रत्यक्ष=छट्टी जाति=जन्म=छे. आ सांभळी मुनि बोल्या—

कस्मा नियाणप्पगडा । तुंमे राये विचित्तिया ॥ तेसिं फलविवागेण । विप्पओगमुवोगया ॥ ८ ॥
(राय) हे राजा (तुंमे) तमे [कस्मा] कर्मो (नियाणप्पगडा) नियाणावडे कर्मां छे (विचित्तिआ) चित्तव्या छे [तेसिं] ते कर्मोने [फलविवागेण] धळरूपो विपाके करीने आपणे [विप्पओग] परस्पर वियोगने (उवगया) पाम्या छीब. ८

व्या०—हे राजन् ! त्वया कर्माणि विचित्तानि, आर्त्तध्यानरूपाणि ध्यानानि, ध्यातानि आर्त्तध्यानहेतुभूतानि कर्माणि विचित्तानीत्यर्थः. कीदृशानि कर्माणि? निदानप्रकृतानि निदानेनोपाजितानि, निदानेन भोगप्रार्थनावशेन प्रकृतानि निदानप्रकृतानि प्रकर्षेण बद्धानि तेषां कर्मणां फलविपाकेन फलोदयेन आवां विप्रयोगमुपागतौ वियोगं प्राप्तौ. ॥८॥ अथ वक्त्री प्रश्न करोति—

हे राजन् ! तमे कर्मोत्तुं विचित्तन कर्तुं; आर्त्तध्यानरूप कर्मो चित्तव्यां; केवा कर्मो? निदानप्रकृत अर्थात् नियाणा [भोग प्रार्थना] वडे प्रकर्षणी बद्ध; एवां ते कर्मोना फलविपाक=फलना उदय=वडे आपणे वेय वियुक्त थया. ८

सच्चसोअप्पगडा । कम्मा मेए पुरा कडा ॥ ते अज्ज परिअुजामो । किंनुं चित्तेवि से तेहा ॥ ९ ॥
(मद) मे (पुरा) पूर्वभवमां (सच्चसोअप्पगडा) सत्य अने शीब करनार अनुष्ठान (कस्मा) कर्मो [कडा] कर्मां इता (ते) ते कर्मोना

फळने (खज) आज्ञे (परिशु जागो) हु अनुभवु छु (हे) ते शुभ कर्मोने (कि तु) शु (चित्तो वि) चित्र नामना तमे एण (तदा) भोगवो छो

व्या०—हे साथो ! हे आतर्मया पुरा पूर्वजन्मनि कर्मोणि कृतानि, कथमृतानि कर्मोणि ? सत्यशौचप्रकटानि, सत्य मिथ्याराहित्य, शौचमात्मशुद्धिकारक धर्ममयमनुष्ठान सत्य च शौच च सत्यशौचे, ताभ्या प्रकटानि प्रसिद्धानि, एतादृशानि मया सुकर्मोणि कृतानि तानि शुभकर्मोणि अग्रास्मिन् जन्मनि परि समतात् भुजे, स्त्रीरत्नभोगद्वारेण तेषा फल विषयसुखान्यनुभवामि हे चित्र ! यथाह राज्यसुख भुजे, तथा कि चित्रोऽपि भवानपि नु भुक्ते ? नु इति चित्तकं, कोऽर्थ ? चक्री वदति यथाहमिदानीं पूर्वोपाजितानां सुकृतानां फलानि परिसुजे, तथा कि चित्रो भवान् परिसुक्ते ? अपि तु भवान् न परिसुक्ते एव, भवतस्तु भिक्षुकत्वात् तानि सुकृतानि निष्फलानि जातानीत्याशय ॥ ९ ॥
अथ मुनिराह—

हे साथो ! हे भाइ ! मैं पुरा=पूर्वजन्ममा कर्मो कर्षो छे; केवा कर्मो ? सत्य=मिथ्या रहित पणु तथा शौच=आत्मशुद्धिकारक धर्ममय अनुष्ठान=एवां सत्यशौचवदे प्रकट=प्रसिद्ध कर्मो कर्षो छे ते शुभ कर्मो आज्ञे आ जन्ममां भोगवु छु, स्त्रीरत्न भोग द्वाता ते कर्मोनां विषय सुखानुभवरूप फळो हू भोगवु छु हे चित्र ! जेम हू राज्यसुख माणु छु तेम शु चित्र [तमे] पण भोगवे छे ? अर्थात् चक्री वदे छे के जेम हू पूर्वे करेला सुकृतनां फळोने भोगवु छु तेम शु आप भोगवो छो ? तात्पर्य ए छे के तमे नयीन भोगवना, तगे तो भिक्षुक छो तेथी ते सुकृतो निष्फल बन्या ९

सत्त्व सुचिण्ण सफलं नराण । कडाण केम्माण न सुमैव अत्थि ॥

अतर्धेहि कामेहि उ उँसमेहि । अण्पायां समं पुण्णफलोर्ध्वेण ॥ १० ॥

(सच्च) सर्व (सुखिण्ण) शुभ आचरण (नराण) मनुष्योने [सफल] सफलज छे (फडाण) करेलां (कम्माण) कर्माधी (सुक्कु) मोक्ष (न अत्थि) यतोज नथी तैथी (म) मारो [आपा] जात्मा (उत्तमोर्ध्व) उन्नम एवा (अर्धोर्ध्व) अर्धवडे (य) तथा (कामेहि) कामभोग-वडे (पुण्णफलोर्ध्वेण) पुण्यना फलवडे युक्तज हता १०

व्या०—हे राजन् ! नराणां सुचीणो सम्यक्प्रकारेण कृतं संयमतपःप्रमुखं सर्वं सफलमेव वर्तते, नराणामित्युप-लक्षणत्वान् सर्वेषामपि सफलं भवति. यतः कृतेभ्यः कर्मभ्यो मोक्षो नास्ति जीवैः कृतानि कर्मण्यवश्यं भुज्यंते, प्राकृ-तत्वात् पंचमीस्थाने पृष्ठी. कृतानां कर्मणां मोक्षो नास्ति, युद्धं—कृतकर्मक्षयो नास्ति । कल्पकोटिशतैरपि ॥ अव-श्यमेव भोक्तव्यं । कृतं कर्म शुभाशुभं ॥ १ ॥ तस्मान्ममाप्यात्मा अर्धद्रव्यैः पुनः कामैर्विषयसुनैः पुण्यफलरूपेणो-वर्तते. कीदृशैरर्थैः कामैः? उत्तममर्मनोहरैः. अथवा कीदृशैः कामैः? अर्थैः प्रार्थनीयैः, अर्प्यते प्रार्थ्यते जनैरित्यर्थाः, तैरर्थैरित्यनेन चित्रजीवेन साधुनोक्तं मयापि सर्वत्रिद्याणां सुखाणि द्रव्याणि च पुण्यफलानि प्राप्स्यतीति. इति त्वया न ज्ञातव्यं यदनेन किमपि सुकृतफलं न लब्धमस्तीति भावः ॥ १० ॥ तदेव सूत्रकारो गाथया आह—

हे राजन् ! नरपुण्योप सम्यक्प्रकारे आचरेत्तु तपःसंयमादि सर्वं सफलज होय छे. नर पद उपलक्षण मात्र छे एतले सर्वे-जीवोन् पुण सफलज होय, कारण के—कृत कर्मधी मोक्ष नथी; अर्थात् जीवाण करेलां कर्म अवश्य भोगवचांज पदे, [प्राकृतमां पंचमी स्थाने पृष्ठी विभक्ति छे.] करेलां कर्मोन्नो एमने एम छुटकारो यतो नथी. कहुं छे के—‘करेलां कर्मोन्नो करोडो कल्पे’ पण

सय यतो नयी करेछ शुभ अथवा अशुभ कर्म अचक्षु भोगवदु पढे छे? ते कारण पाटे पारो पण आत्मा अर्थ=द्रव्यो तथा काम= विषयसुख इत्यादि कर्मफलोवढे उपेत=युक्त छे अर्थ तथा काम केवा? मनोरम=सुंदर, अथवा अर्थ=लोकोपे इच्छवा योग्य=एवा काम=विषय सुखोपभोग, चित्र साधुप मनु के-में पण सर्वेद्रियोने सुखोत्पादक द्रवरूप पुण्य फलो प्राप्त कर्यो छे पढले ते एम न समजनु के-आपणे तो मुकुत फल कहज नयी मेळव्यु. १० एज अर्थ मृतरार गाथावढे निरूप करे ते

जाणासि सभूय महाणुभाग । महद्रिय पुणफलैर्वेवेय ॥

चित्सपि जाणासि तरेवं राय । इवो जुई तेस्सवि य प्पभूया ॥ ११ ॥

(सभूय) हे सभूत ! (महाणुभाग) मोटा महात्म्यवालो (महद्रिय) मोटी अद्विवालो (पुण्यफलोपयेय) पुण्यफलवालो (जाणासि) जानो छो (तरेवं) तेन प्रमाणे (राय) हे राजा (चित्सपि) मने चित्रने (जाणाहि) जानो (अ) कारण के (तस्स वि) तेने तेमज मारे (इवो) सद्धि (जुइ) कति (प्पभूया) धणी हत्ती ११

पूर्वनाम्ना अपिर्वदति-हे सभूतमहाराज ! यथा त्वमात्मानं महानुभाग तथा पुण्यफलोपयेत जानासि, तथा चित्रमपि मामपि तादृशमेव जानीहि? महान् अनुभागी यस्य स महानुभागस्त महानुभाग दृढन्नाहृत्य तथा मर्ती अद्विर्यस्य स महद्रि, महद्रिरेव महद्रिस्त महद्रिक चितालक्ष्मीक, पुण्यफलेन उपयेतस्त पतादश अद्विपदचतुष्पदधनधायादिसगचि, युतिर्दीप्तिस्तस्य चित्रस्यापि, अर्थान्ममापि प्रचुरा वर्तते इति जानीहि? चदान्दोऽत्र यस्मादर्थे इह दृढसप्रदाय — यथा निदानसहितं समुत्साधुश्चकवत्यमृतं, तथा चित्रसाधुर्निदानरहितं एकस्य श्रेष्ठि

महर्द्धिकस्य कुले पुत्रत्वेनोत्पन्नः, तत्र चक्रवर्तिवत्तस्य ऋद्धिरासीत्, प्रतिदिनं सुवर्णदीनाराणां कोटिं याचकेभ्यो ददान् आसीत्. निरंतरं च पट्कृतसुखदायकेषु मनोहरोच्चैस्तरप्रासादेषु भोगान् भुजानोऽनेकगजतुरगरथयानादिक्रद्धिमान् स्वरूपकामिनीनां परिकरेण परिवृतो द्वात्रिंशद्विधं नाटकं पश्यन् सदा सुखनिमग्नो बहुधा भोगरसयुक्तो बभूवेति कथानकं ज्ञेयं. ॥ ११ ॥

[पूर्वं भवना नामधीज ऋपि संवोधे छे.] हे संभूत ! महाराज ! जेम तमे पोतागे महानुभाग तथा महर्द्धिक अने पुण्य फळोपेत जाणो छो तेम चित्रने [मने] पण तेवोज जाणो. महोदो अनुभाग जेनो छे ते महानुभाग, एटले महोदा महात्म्यवाळो, तथा महोदी ऋद्धि=जेने होय ते महर्द्धिक=पुष्कळ लक्ष्मीवाळो तेमज पुण्य फळवडे संपन्न, एवो जाणो. 'च' शब्द हेतु अर्थमां अत्रे प्रयुक्त छे, जे कारणशी-चित्रने (मने) पण ऋद्धि एटले द्विपद=नोकर चाकर, चतुष्पद=गायो भेंसो घोडां वगेरे, धनधान्यादि सकल संपत्ति अने द्युति=दीप्ति, प्रचुर=पुष्कळ जाणजो. अहि वृद्ध संप्रदाय एम छे के-जेम निदान महित संभूत साधु चक्रवर्ती थया तेम चित्र साधु निदान रहित एक समृद्ध शेतना कुलमां पुत्र थइने अवतर्या, त्यां तेने चक्रवर्तीना जेवी समृद्धि हती, प्रतिदिन एक कोटि सुवर्ण दीनार याचकांने देता हता, निरंतर छये ऋतुओमां सुखदायक मनोहर उंचा महेलोमां नाना प्रकारना भोगो भोगवता अनेक हाथी घोडा रथ वाहनादिक ऋद्धिमान् हता तथा सुरूप कामिनीओथी घेरायेला बत्तीश प्रकारनां नाटको जोता, सदाय सुखमां निमग्न रही अनेक विध भोगरस लेता हता. (आ कथानक परंपरा श्रुत छे) ११

महर्द्धेरुवा वयणप्येभूआ । गाहाणुगीया नरसंगमज्जे ॥

न भिस्त्रुणो सीलगुणोववेया । इह जैयते सैमणोसि जाओ ॥ १२ ॥

(मद्गुरुया) मदान् स्वरूपी तथा (वयण्यभूया) वत्स्य अक्षयोवाली (गादा) गाथा ते [नरसधमज्जे] मनुष्योना समूह मध्ये [अणु गीमा] बहुशब्द [न] जे गायने सामब्दीने [भिस्त्रुणो] साधुनो (सीलगुणोववेया) शील आदि गुणोप युक्त [इह] आ धमने विषे [जयते] पत्तन करे छे, ते [समणो] साधु [नाभोसि] यणे छु १२

व्या०—अथ चेदेतादृशी कट्टिस्तव आसीत्, तर्हि कथं लब्धा? हे भ्रातृ सा गाथा साधुभिर्नरसधमज्जे, नराणां मनुष्याणां सद्यो नरसधस्तस्य मध्ये मनुष्यसभामध्येऽनुगीता उक्ता, मया श्रुतेति शेष गीयते इति गाथा धर्माभि-
भिधायिनी सुत्रपद्धतिर्नया एविरमुवात्कर्णगोचरीकृता कथमृता गाथा? महार्थरूपा, महान् द्रव्यपर्यायमेदसहितो
निश्चयव्यवहारसत्तिश्च अर्थो यस्य तन्महार्थ, तादृश रूप यस्या सा महार्थरूपा पुन कीदृशा गाथा? वयण्यभूआ,
यनैर्नयभेदै प्रमृता वचनप्रमृता, अल्पाक्षरावहर्षल्यर्थ सा इति का गाथा? या गाथा श्रुत्वा इत्यध्याहार, या धर्मा
भिधायिनी सुत्रपद्धति श्रुत्या, भिस्त्रुणो सीलगुणोपपेता सत इह जिनप्रवचने यतते मुनय, शील चारित्र्य,
गुणो ज्ञान, शील न गुणश्च शीलगुणौ, ताभ्यामुपेता शीलगुणोपपेता क्रियाज्ञानसहिता सन्नोऽहंमते स्थिरा भव-
तीत्यर्थं ता गाथा श्रुत्वाऽपि श्रमणस्तपसि निरतो जातोऽस्मि, न तु दुःखात्माधु सज्जनोऽस्मिति याव ॥ १२ ॥

ज्यारे तपारे एरी कट्टि हवी तो तमे ते केम रजो? तेना उचरामा कहे छे, हे भ्रातृ ! ते गाथा साधुओप नर सधमध्येऽमनु-
ष्योना सध=समुदाय, अर्थात् मनुष्य सभाना म-गमा गगायेली; (मै सामब्दी-छे) पटल शेष छेवानु छे) गवाय ते गाथा, अर्थात्

ધર્મ કહેનારી સૂત્ર પદ્ધતિ, મેં સ્થવિરોના મુલ્યથી કાને સાંભળી છે. તે ગાથા કેની? મહાર્થરૂપા=મહોટો ઇટલે દ્રવ્યપર્યાય ભેદ સહિત તથા નિશ્ચય વ્યવહાર સહિત છે અર્થ જેનો તે મહાર્થ, તાદૃશ જેનું રૂપ છે એવી મહાર્થરૂપા ગાથા વળી તે ગાથા વચનપ્રભૂતા ઇટલે વચન=નયભેદવડે પ્રભૂતા, અર્થાત્ વચન શબ્દ કરતાં વિસ્તીર્ણ અર્થવાળી. અલ્પઅક્ષરો છતાં જેનો અર્થ વહુ થાય તેવી, જે ગાથા સાંભ-
લીને (આટલો અધ્યાહાર છે) ઇટલે ધર્માભિધાન કરનારી જે સૂત્ર પદ્ધતિનું શ્રવણ કરીને પિણુ=સાધુઓ શીલ=ચારિત્ર તથા ગુણ= જ્ઞાનાદિ સહિત થઇને અર્હન્યતમાં સ્થિર થાય છે, તે ગાથાને સાંભળીને હું પણ શ્રમણ=તવોનિષ્ઠ થયો છું. કહ દુઃસ્વથી માધુ નથી થયો; એવો ભાવાર્થ છે. ૧૨

ઉચ્ચોદય મહુ કઠ્ઠે યે ધંમે । પવેહ્યા આવસહા ય રમ્મા ॥

इम गिहै' चित्तधणप्पभूयं । पसँहि पंचालगुणोववेधं ॥ १३ ॥

(ઉચ્ચોદય) ઉચ ૧ ઉદય ૨ (મહુ) મહુ ૩ (કઠ્ઠે) કઠ્ઠ ૪ (અ) અને (યમે) વ્રહ્મ ૫ ય પાંચ (ય) તથા (રમ્મા) રમણીય (આવસહા) મહેલો (પવેહ્યા) ભોગવો તથા (ચિત્તધણપ્પભૂયં) આશ્ચર્યકારક ધણું ધન, (પંચાલગુણોવવેધ) પંચાલદેશોના ગુણો યુક્ત (રમ) આ (ગિહ) ઘર છે તેને તમે (પસાહિ) પાલન કરો. ૧૩

व्या०—अथ ब्रह्मदत्तः पुनः साधुं निमंत्रयति, पूर्वनाम्ना संबोधनं कृत्वा वदति, हे चित्र ! त्वमिममिदं प्रभूतधनं गृहं, प्रचुरधनसहितं गृहं प्रसाधि प्रतिपालय ? गृहे स्थित्वा सुखं भुंक्ष्वैत्यर्थः. अथवा 'चित्राधणप्पभूयं' इत्येकमेव पदं गृहविशेषणं. चित्रं नानाप्रकारं, प्रभूतं प्रचुरं धनं यस्मिन् तच्चित्रप्रभूतधनं, एतादृशं मम मंदिरं गृहाणेत्यर्थः. पुनः कीदृशं

ગૃહં ? પાચાલદેશના ગુણા દ્વયવિષયયા શાન્દરૂપરસગધસ્પર્શાસ્તૈરુપયેત પાચાલગુણાપયેત ચ પુના રમ્યા રમણોયા
મમાયસયા પ્રાસાદા પ્રવેદિતા પ્રકર્ષેણ વેદિતા પ્રવેદિતા પ્રકટા. સતિ તાનપિ ત્વં પ્રશાધીતિ શોપ . મમ વાર્ધકિ-
રત્નપુરસ્સરૈર્દેવૈરુપનીતા પ્રસાદા , તે કે પ્રાસાદા ? ઉચ ૧, ઉદય ૨, મધુ ૩, કર્ક ૪, વ્રજ ૫, एते पच प्रसादा यत्र
चक्रिणो रोचते तत्रैव वार्धकिरत्नेन चक्रिस्तत्रधारेण विधीयते इति धृत्वा आहु तस्मादत्रेद गृहमिति पृथगुक्तमस्ति.
પાચાલાના ગુણગ્રહણ તુ અન્યુદીર્ઘન્યાત, અન્યથા મરતક્ષેત્રસ્ય સાર તદ્દશ્યેઽસ્યેવ ॥ ૧૩ ॥

યહી પ્રાપ્તદ્વ ચક્રી સાધુને નિમગ્ન કરે છે-પૂર્વનામયીજ સગાધીને કહે છે-હે ચિત્ર ! તમે આ મારા મ્મભૂત=પુષ્કલ ધન સહિત
ગૃહનુ પ્રતિપાલન કરો; ધરમાં રહીને મુલ મોગવો અથવા ‘ચિત્રપનમ્મભૂત’ એક પદમાની=નાના મશાસના મ્મભૂત=પુષ્કલ ધન જેમાં
મરેલ છે પડુ, (ધરનુ વિશેષણ) માલ મદિર ડે તે તમે સ્વીકારો ગૃહ કેવું છે ? પાચાલદેશના ગુણ=વિવિધ મોગપદાર્થોથી રૂપેત=
સચુક્ત, તથા રમ્ય=મનોહર મારા આવસય=પ્રાસાદ=મહેશ્વરો છે તેને પણ તમે સાચવો અને ઉપયોગમાં લ્યો, [પટલુ શોપ ઉમેર્યુ]
મારે માટે વાર્ધકિરત્ન મમ્મતિ દેશેષ તૈયાર કરી આણી આપેલા પ્રમાદો જેવા કે-ઉચ ૧, ઉદય ૨, મધુ ૩, કર્ક ૪ તથા વ્રજ ૫,
પ પાર પ્રાસાદો છે જે ચક્રીને ગમે ત્યાં વાર્ધકિરત્ન ચક્રિ મુગધાર નિર્મે છે, એમ શુદ્ધો કહે છે તેથીજ અર્થો ‘આ ધર’ એમ પૃથક્
કહેલું છે પાચાલના ગુણોનુ ગૃહજ ઉલ્લેખતા દેલાદવા કરેલું છે અથવા બાલા મરતક્ષેત્રની સારભૂત વસ્તુઓ ચક્રિના ધરમા હોયજ.

નેદેદિં નીર્પદિં ચ વાદપદિં । નારીજણાઈ પરિવારેયતે ॥ મુજાદિ મોગાદ ઇમાદ મિંમલુ । મમ રોયઈ પંચેજ્ઞા હુ દુસ્લ
(નેદેદિં) નાટકોચદે (નીર્પદિં) સ મોતચદે (વાદપદિં) ધાપિચોચદે તથા (નારોપજણાઈ) સોજનોચદે (પરિવારેયતા) પરિવારેલા પથા

(भिक्षु) हे मुनि ! (इमाद) आ (भागाद) भोगोने (भुंजादि) भोगवो कारणके (मम) मने (रोयद्) भांसे छे के (पव्वज्जा) प्रवज्या पाळवी (दुक्खं दु) दुःखज छे १४

व्या०—भो चित्र ! हे भिक्षो ! हे साधो ! ममैतद्रोचते, एतद् हृदये प्रतिभाति. तु इति निश्चयेन प्रव्रज्या दुःखं वर्तते इति शेषः. दीक्षायां सुखं किमपि नास्ति. तस्मात् हे साधो ! त्वमिमान् प्रत्यक्षं दृश्यमानान् भोगान् भुंक्ष्व ? कथंभूतः सन् ? नाटकैर्द्रविंशद्विधैः, गीतैर्गांधर्वशास्त्रोक्तैः, चादित्रैर्भरतशास्त्रोक्तैर्मृदंगदिभिस्तथा नारीजनैः परिवृतः सन् विषयसुखान्यनुभव ? अत्र नारीजनानामेव ग्रहणं कृतं, अन्येषां गजाश्ववस्त्रासनद्रव्यादीनां ग्रहणं न कृतं, तत्तु तस्य स्त्रीलोलुपत्वात्, सर्वविषयेषु स्त्रीणामेव प्राधान्यात्. ॥ १४ ॥

हे चित्र ! हे भिक्षो ! हे साधो ! मने तो आ रुचे छे=पारा हृदयमां एम भांसे छे के निश्चये प्रव्रज्या दुःखज छे. दीक्षामां सुख कंइ पण नथी; ते माटे हे साधो ! तमे आ=प्रत्यक्ष देखाता=भोगोने भोगवो, केवा यइने? कवीश प्रकारना नाघो, गांधर्व शास्त्रोक्त गीतो=गायनो, भरत शास्त्र वर्णित मृदंगदि चादित्रो तथा नारीजनोवढे परिवारित वनीने विषयसुखोने अनुभवो. अत्रे नारीजनो-नुंज ग्रहण कर्युं, अन्य हाथी घोडा वस्त्र आसन इत्यादिक द्रव्योनुं ग्रहण न कर्युं ते तो तेना स्त्रीलोलुप पणाने लीधे, केमके सर्व विषयोमां स्त्रीओनुंज प्राधान्य छे.

तं पुव्वनेहेण कयाणुरायं । नराहिं व कामणुणेषु गिद्धं ॥ धम्मस्सिओ तस्स हिआणुपेही । चित्ते इमं वयणेमुदाहरित्थो (पव्वनेहेण) पूर्वना स्नेहे करीने [कयाणुराग] रागयुक्त [गिद्ध] लुब्ध थयेला [त] ते (नराहिं) नराधिपने [धम्मस्सिओ] धर्ममां

स्थिर ध्येला तथा (तस्स) ते चमयर्त्ताना [हिमागुयेहि] दितानुमेक्षी, एवा (चित्तो) चित्र मुनि (हम) आगळ (घयण) वचन (उवाहत्तिया) बोलता ॥ १८ ॥

व्या०—पदा तु ब्रह्मदत्तेन सभुतजीवेन चित्रजीव साधु प्रत्युक्त, तदा चित्रजीव साधुश्चित्र इद वचन त ज्ञाना दसनराधिप चक्रिणमति उदाजहार अवादीत् कथमूत त ब्रह्मदत्त ? पूर्वस्नेहेन कृनानुराग, पूर्वभवबाधवेग्गणा विहि- तमीतिभाव, पुन कथमूत नराधिप ? कामगुणेषु विषयसुखेषु लोलुप कीदृशश्चित्रजीवसाधु ? धर्माश्रितो धर्ममा- श्रित . पुन कीदृशश्चित्र ? तस्य ब्रह्मदत्तस्य रितानुमेक्षी स्मितावाच्छक, रितमनुवेक्षते इत्येवशीलो दितानुमेक्षी ॥ १५ ॥
किमुवाजहारेत्याह—

उपार सभुत जीव ब्रह्मदत्ते चित्रजीव साधु मत्से वचन यक्षां त्वारे चित्रजीव साधु आ वचन ते ब्रह्मदत्त नराधिप चक्री मत्से बोल्या ते ब्रह्मदत्त केवो ? पूर्व स्नेहे करी ठुत छे अनुराग जेणे एवो, अर्थात् पूर्वभवना वापव प्रेम्ने लक्ष आ टाणे मीतिभाव देखावतो तथा काम गुणविषयोने विषये लालुप श्रित्र साधु केवा ? धर्मनो आथय करीने वर्तता तथा ते ब्रह्मदत्तना दितवाच्छक, हित जीवाना स्वभावाळा १५ शु वचन उवाय ? ते करे ने

सन्वे विलविय गीय । सचनट विडयिय ॥ सन्वे आभरणा मारा । सन्वे कमा दुहावेया ॥ १६ ॥
हे राजा ! (सच्च) सर्व प्रकाश (गीन) गीत [विलविम] विलासतुल्य छे तथा (सच नट) सच प्रकारु नृत्य [विडविम] पीटवणाकृग छे (सन्वे) सर्व [आहरणा] अल दारो (भारा) भारभूत छे, (सचे) सर्व प्रकारना (कामा) काम भोगो (दुहायदा)

દુઃખ આપનારા છે ૧૬

વ્યા૦—હે રાજન્ ! ગીતં સર્વ વિલપિતં વિલાપતુલ્યં, સર્વ નાટયં નાટકં વિહંવિતં, ભૂતાવેષ્ટિતપીતમઘાદિજનાં-
ગવિક્ષેપતુલ્યં સર્વાણ્યામરણાનિ ભારતુલ્યાનિ. સર્વે કામા દુઃલાવહા દુઃખદાયકાઃ, ગજપતંગમૃગમીનકુરંગાદીનામિવ
બંધનમરણાદિકષ્ટદા ફલ્લર્થઃ. ॥ ૧૬ ॥

હે રાજન્ ! ગીત=ગાયન તમામ વિલપિત=વિલાપતુલ્ય જાણો. સર્વ નાટ્ય=નાટકો વિહંવિત છે અર્થાત્ ભૂતાવેષ્ટિ=અથવા મઘપી-
જનના ચાલા સમાન છે, સર્વ આમરણો ભાર=ગેજારૂપ છે અને સર્વ કામ દુઃલાવહ=દુઃખદાયક છે, ગજ, પતંગ, મૃગ, મીન, હરિણ
આદિની પેઠે વંધન તથા મરણાદિ કષ્ટ દેનારા છે. સ્પર્શથી હાથી, રૂપથી, પતંગ, ગંધથી ખમર, રસથી મીન=મત્સ્ય, અને શબ્દથી
હરિણ કષ્ટમાં પસાય છે. ૧૬

ચાલ્યાભિરામેસુ દુઃખાવહેસુ । નં તર્સુહં કામગુણેસુ રાયં ॥ વિરસકામાણ તવોધનાણં । જં ભિક્ષુણં સીલગુંણેરયાણં ॥ ૧૭
(રાય) રાજા [વિરત્તકામાણ] કામભોગથી વિરત્ત (તવોધનાણ) તપરૂપી બનવાલા [સીલગુણે રયાણ] શીલાવિ ગુણમાં આસક્ત
(ભિક્ષુણ) સાધુઓને (જં) જે સુખ હોય છે [ત સુહ] તે સુલ [માલાભિરામેસુ] મૃદ પુરુષોને મનોહર [દુઃખાવહેસુ] દુઃખને આપ-
નારા (કામગુણેસુ) કામભોગોને વિષે [ન] હોતું નથી. ૧૭

વ્યા૦—હે રાજન્ ! વિરત્તકામાનાં વિરત્ત કામેભ્યં ઇતિ વિરત્તકામાસ્તેષાં નિર્વિવધિણાં ભિક્ષૂણાં સાધૂનાં
યત્સુખં વર્તેતે, તત્સુખં કામગુણેષુ શબ્દાદિષુ ઇન્દ્રિયસુલેષુ કામિનાં પુરુષાણાં નાસ્તિ. કીદશેષુ કામગુણેષુ ? ચાલાભિ-

गमेषु धातानां निर्विवेकाणामभिरामा धाताभिरामास्तेषु, मूर्खा हि विषयेषु रम्यते पुन कीदृशेषु कामगुणेषु? इ ग्या-
वहेषु दुःस्वदायकेषु कीदृशानां भिक्षूणां? तपोधनानां तप एव धनं येषां ते तपोधनार्तेषां पुन कीदृशानां? शील-
गुणे रत्नानां, शीलस्य गुणा गुणकारिणो नवविधगुण्यस्तेषु रता आसक्तास्तेषां ॥ १७ ॥

हे राजन्! विरक्त काम्यं काम्यी विरक्त ध्येला, यथात् निर्विषय भिक्षुः साधुभो जे सुख होय ते ते सुख कामगुणः शब्दादि
इन्द्रिय सुखोभां कामी पुरुषोने होतु नयी. काम गुणो केवा? बालः विवेचनीन जनोने अभिरामः मनोहर लागता, तेषां विषयोभां
मूलं जनोत्र अनुराग राखे छे बळी ते कामगुणो केवा? इ त्वचाः दुःस्वदायक भिक्षु केवा? तपोधन पटले जेभोने तप एव धन ते
बळी ते केवा? शीलगुणः गुणकारी नवविध गुणिभोभां रतः निरतर आसक्त रहेनारा १७

नरिद जाई अहमा नराणां। सोचागजाई दुहओ गयाण ॥ जहि रेय सवजणस्सयेसा। वंसीय मोवंगनिवेसणेसु ॥ १८ ॥
(नरिद) छे राजा! (सोचागजाई) ब डाढनी जातिने [गयाण] प्राप्त थयेला (दुहयो) धनेनी (गयाण) मनुष्यो मध्ये (अहमा) मघम (जाई)
जाति हत्ती (जहि) जे जातिमा (सवजणस्सयेसा) देखी [बय] आयणे धने [सोचाग निवेसणेसु] च डाढा घरे (पत्तीम) धन्या हत्ता

व्या०—हे नरेन्द्र! नरणां मनुष्याणां मध्ये अधमा निधा जाति श्वपाकस्य पाडालस्य जातिर्येतते, सा जातिर्द्व-
योरपि आवयोर्गता प्राप्ता न इति धारयात्कारे, यस्या जातौ आग्रा सर्वजनस्य देण्यौ अभूय श्वपाकनिवेशनेषु
बाडालगृहेषु वंसीय आयागवसाय ॥ १८ ॥

हे नरेन्द्र! नरः मनुष्योना मन्थमा अथमः नित्र जाति श्वपाकः पाडालनी छे ते जानि आपण ययने गतः प्राप्त थइ हत्ती ने?

जे जातिमां आपणे सर्व जनोना द्वेषपात्र थया हता अने चांडालना घरोमां वास कर्यो हतो. १८

तीसे ये जाईइ उ पावियाए । वंछासु सोचागनिवेशेसु ॥ संवस्स लोगस्स दुगंछणिज्जा । इहंतु कम्मई पुरे कंडाई
(अ) तथा (पाविआए) पापी षची (तीसे) ते [जाइउ] जातिने विषे [संवस्स] सर्व (लोगस्स) लोकने [दुगंछणिज्जा] जुगुप्सा करवा
(सु) आपणे [सोचागनिवेशेसु] च डाळना घरने विषे [वंछा] वस्था हता [इहंतु] अहीं [पुरे कंडाई] पूर्वे कहेला [कम्मई]
कर्मा प्रगट थया छे. १९

व्या०—तस्यां च जतौ तु पापिकायां पापिद्यायां श्वपाकनिवेशेनपु चांडालगृहेषु वंछासु इति उपितौ निवास-
मकार्ष्व, कीदृशौ आवां? सर्वस्य लोकस्य जुगुप्सनीयौ हीलनीयौ. इदं तु अस्मिन् जन्मनि पुराकृतानि कर्माणि प्रक-
टीभूतानीत्यर्थः. प्राचीनजन्मनि सम्यगनुष्ठानरूपाणि कृतानि, तेषां फलानि जातिकुलधैर्ध्वर्यरूपाणि इह प्रकटितानि.
तस्माद्धर्मकरणे प्रमादो न विधेय इत्यभिप्रायः. ॥ १९ ॥

ते पापिका=अति पापिष्ठ जातिमां तो आपणे श्वपाकनिवेशन=चांडालना घरोमां निवास करता हता. त्यारे आपणे केवा हता?
सर्व लोकोना जुगुप्सनीय=सुगथी तिरस्कार करवा योग्य हता, अहीं=आ जन्ममां तो हवे पूर्वे करेलां=प्राचीन जन्ममां सारी रीते
अनुष्ठित=सारा कर्मोनां फलो=जाति, कुळ, वल, ऐश्वर्य; इत्यादि आ टाणे प्रकट थतां ते भोगत्रो छो, माटे धर्म करवामां जराय
प्रमाद करवो नहिं; आवो अभिप्राय छे. १९

सोदाणिंसि राय महाणुभागो । महंदिओ पुनफलोवेवेओ ॥ चइत्ते भोगाई औसासयाइ । आदाणहेउं अभिनिक्खंभाहि

(सो) ते (दाणिंसि) इमणा (महानुभागो) महोटा प्रमाणवाला तथा (महिद्विओ) महोटी ऋद्धिवाला (पुण्यफलोवदेओ) पुण्यना फळे करी सहित (राय) राजा छे (आयाणहेऊ) आदान (असासयाह) अथाश्वत (भोगार) भोगोने (बइतु) तनीने (अभिनिपलमाहि) सयथा जाओ=दाता प्रदण करो २०

व्या०—हे राजन् ! यस्त्व सभूत पुरा आसी, सोदाणिंसि स त्वमिदानीं राजा चक्रधरो महानुभागो माहात्म्यमहितो जातोऽसि कीदृशो राजा ? महर्द्धिको विशाललक्ष्मीक, पुन कीदृक् ? पुण्यफलोपेत पुण्यफलसहित तस्मादादानहेतो आदानस्य चारिघर्मस्य हेतो आदीयते सचिदैकरीत्यादान चारित्र धर्मस्तस्य हेतो अभिनिपल माहि अभिनि प्रम ? अभि समतानि क्रम ? ग्रहपाशाश्च निस्सर ? साधुर्मवेत्यर्थ किं कृत्वा ? अश्वाश्वतान् भोगान् रागक्त्वा पुराकृतस्य धर्मस्य फल चैत्ययेदानीं भुज्यते, तदेदानीमपि धर्ममगीकुरु ? यतोऽग्रे शाश्वतसुखभाक् स्या इति भाव ॥ २० ॥ धर्मस्य अकरणे दोषमाह—

हे राजन् ! जे तमे पूर्वे सभूत इता ते आ दाणे राजा चक्रधर महानुभाग=माहात्म्य सहित यथा छो केवा रामा ? महर्द्धिक= पुष्टक लक्ष्मी युक्त तथा पुण्य फलसहित माने आ दान हेतुयी पटछे चारित्र्यधर्मना हेतुयी निवेकी पुरुषो जेनु आदान=टहण करे छे ते आदान, तेना अनुष्ठानार्थ अभिनिष्क्रम=सर्वत नीकली जवु; अर्थात् धरना पाशमायी नीसरी जाओ, साधु याओ केम करीने ? अश्वाश्वत=क्षणिक भोगोने स्वजीने, पूर्वे करेला धर्मनु फल जो तमे आ बखते भोगचोछे तो इमणा पण धर्म अगीकार करो जेयी आगळ उपर पण शाश्वत सुखभागी याओ, एवो भाव छे.

इहै जीविणं राय असासंघमि । धणिंयं तु पुण्णाइं अकुब्बभाणो ॥
से सोअंइ मच्चु सुहोवणीए । धुम्मं अक्काऊण परम्मिं लोए ॥ २१ ॥

(राय) हे राजा ! (इह) आ (जीविण) मनुष्यनु जीवित (धणिम) अत्यंत (सासयम्मि) अशाश्वत (पुन्नाइ) शुभ अनुष्ठानने (अकु-
व्वभाणो) नहिं करतो बवो (से) ते (मच्चुसुहोवणीए) मृत्यु नलीक आवते सते (सोअइ) शोक करे छे तथा (धम्म) धर्मेने (अका-
ऊण) नहिं करीने (परम्मिलोए) परलोकमां जइने शोक करे छे. २१

व्या०—हे राजन् ! इहास्मिन् मनुष्यजीविते मनुष्यायुषि पुण्यान्यकुर्वाणो यो मनुष्यः सुकृतानि न करोति, स
दुःकर्मभिर्मृत्युमुखपनीतः सन् धर्ममकृत्वा परस्मिन् लोके गतः शोचते पथात्तापं कुरुते. मरणसमये एवं जानाति हा
मया मनुष्यजन्म प्राप्य धर्मो न कृतः. इति चिंतां करोति. कथंभूते जीविते? धणियं तु अत्यंतमशाश्वते. ॥ २१ ॥

हे राजन् ! अहो आ मनुष्य जीवित=मनुष्यना आयुष्यमां पुण्य कर्म न करनारो पुरुष सुकृत नहीं करातो ते दुष्कर्मबडे मृत्यु-
मुखे प्राप्त थइने धर्म न करीने परलोकमां जइने पण शोक=पथात्ताप करे छे, मरण समये एम जाणे छे के—‘अरे ! मैं मनुष्यजन्म
पामीने धर्म न कर्यो’ आय चिंता करे छे. जीवित केहु? अतिशय अशाश्वत=अत्यंत क्षणिक. २१

जहेहं सीहो घ मियं गिहाये । मच्चु नेरं नेइं हु अंतकाले ॥

मैं तस्से मायां व पिप्यां व भायां । कालंमि तेम्मि सँहरा हँवति ॥ २२ ॥

(जहा) जेम (इह) आ (सीहो व) सिंद (मिम) मृगने (गदाय) म्रदण करीने तेज प्रमाणे (मच्चु) यमराज [हु] निश्चे (अंतकाले)

मगकाळे तूच धाय स्वारे (नर) मनुष्येने [विश्व] पोताने वग (तस्मिन् कास्मिन्) ते वपते (तस्स) ते [माया व] माता के (यिमा प) गिता (माया) भार (मसहता) वगधर (न मयंति) धना नथी २२

व्या०—यथेह संसारं मिहो मृग दृष्टीत्वा स्वयं नयति, अत्र चशब्दः पदपूरणे, एवमनेनैव प्रकारेण, अनेनैव दृष्टानेन मृत्युमरण, ए इति निश्चयेनासकाले नर मनुष्यं दृष्टीत्वा स्वयं नयति तस्मिन् मनुष्यस्य मरणफाळे माता, च पुनः पिता, च पुनर्घाता, एते सर्वे अंशधरा न भवति, अश स्वजीवितयभाग धारयति, मृत्युना नीगमान नर रक्षणीरयशायरा, स्वजीवितव्यदायका न भवतीत्यर्थ ॥ २२ ॥ पुनर्दुःखादपि न त्रायते इत्याह—

जेव धा संगारने विषये सिद्ध मृगने क्षात्रीने पोताने वग करे छे (अहो 'च' शब्द वादपूरणार्थं छ) एरीज रीते, आज दृष्टा-
वयी मृत्युमरण निश्चये अवकाळ समये नरमनुष्यने वक्रीने पोताने वग करे छे ए मनुष्यना मरण गणे तेनी माता के पिता
अथवा माह ए सर्वे अगधर धा वक्री नथी. पाताना आयुष्यनो अत्र आनीने मृत्युए दोरी जवाता प्राणीनु रक्षण करे ते अगधर,
अथान् पोतानु नीतिव देवावाळा जोइ यता नथी २२ मृत्युयी वा एव किन्तु इ तथी एव रक्षण नथी आपी वक्रीनां

न तस्स दुष्पत्र विमजति भाडओ । न भिस्तयगा न सुया न यधवा ॥

इपो मय पचणुहोइ दुक्खं । कत्तारमेव अणुजाइ कम्म ॥ २३ ॥

(तस्स) ते मनुष्या [दुक्ख] ए सने (माओ) दूता स्वामी [न विमयति] विभाग करी शकता नथी, तथा [विस्तयगा] मित्रवर्गो
[१] विभाग करी शकता नथी [सुभा व] करी शकता [वपया व] वपने [पचणुहोइ] अनुमये छे [कम्म] कर्मा

जे ते [कत्तारमेव] कत्तमिज (अणुजाइ) अनुसरे छे २३

उत्तराध्य-
यनसूत्रम्

॥७९४॥

व्या०—पुनः हे राजन् तस्य मनुष्यस्य अर्थात् दुःखार्त्तस्य नरस्य दुःखं शारीरिक मानसिक च दुःखं ज्ञातयः स्वजना न विभजंति, दुःखस्य विभागिनो न भवंति. पुनर्मित्रवर्गं मित्रसमूहाः, पुनः सुता अंगजाः, पुनर्वाधवा आतरोऽपि न दुःखं विभजंति. तदा किं भवतीत्याह—एकोऽयं जीवोऽसहायी स्वयमेव दुःखं प्रत्यनुभवति, एकाकी स्वयमेव दुःखं असातावेदनीयं सुंक्ते. कथं स्वजनादिवर्गे सति एको दुःखं सुंक्ते? तत्राह—कर्म शुभाशुभरूपं कर्तारमेव अनुयाति अनुगच्छति. यः कर्मणां कर्ता स एव कर्मणां भोक्ता स्यादिति भावः. यदुक्तं—यथा धेनुसहस्रेषु । वत्सो विदति मातरं ॥ तथा पुरा कृत कर्म । कर्तारमनुगच्छति ॥ १ ॥ २३ ॥

पुनरपि हे राजन्! ते मनुष्यस्युं—अर्थात् दुःखपीडित नर दुःख=शारीरिक तथा मानसिक दुःखमां ज्ञाति=स्वजनो विभाग लङ् शक्तां नथी दुःखनां विभागी यतां नथी. तेम मित्र वर्ग=मित्रना समूहो वळी सुत=अंगथी उत्पन्न थयेला पुत्रो के वाधवो=भाइओ पण दुःखमां विभाग लेता नथी, त्यारे केम थाय छे! ते कहे छे—एक आ जीव असहायी पोतेज दुःखोने अनुभवे छे. एकलो पोतेज आसाता वेदनीय दुःख भोगवे छे. स्वजनादि वर्ग छतां केम एकलोज भोगवे छे? त्यां कहे छे—जे कंइ शुभ या अशुभ कर्म कराय ते कर्त्तानी पाछळज जाय छे, जे कर्मनो कर्त्ता तेज कर्मना फळोनो भोक्ता थाय; एवो भावार्थ छे. कहु छे के—‘जेम हजारो धेनुमां वाछडो पोतानी गाने गोती लङ् तेनी पांसे रहे छे तेम पूर्वे करेलुं कर्म कर्त्ताने खोळी काही तेनी पाछळ जाय छे. २३ चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च । खित्तं गिहं धणं धन्नं च सत्त्वं ॥ सकम्पप्पवीआं अवसो पयाइ । पर भवं सुंदरं पावगं वा

भाषांतर
अध्य० १३
॥७९४॥

[મકમળગ્રીઓ] કર્મ સંપાતે છે થયો તથા [અવસો] પરાધીન થયો [સખ્ય] સઘ [રૂપય ચ] દ્વિપદને તથા [વિરૂપય ચ] ચતુષ્પદને તથા [વિચ્ચ] ધનને [ગિહ] ઘરને [યજ્ઞ ચ] શાલા વિગેરે ધા રને [ત્રિષા] તર્જીને [સુદર] સારા [યા] અથવા [પાવાગ] આગમ થયા [પર યય] પરમય પ્રત્યે [પયાર] વાય છે ૨૪

व्या०—अशरणभावनामुक्त्या एफत्यभावना यदति—अय स्वकर्मात्मद्वितीयो जीव, एतस्य कर्म स्वकर्मा, स्वकर्म एवात्मनो द्वितीय यस्य स स्वकर्मात्मद्वितीय, स्वकर्मात्मद्वितीय जीव सुदूर देवलोकादिस्थान बाध्यथा पापकर्म नरकादिस्थान, एवविध पर भ्रममन्यलोक अवश सन् प्रयाति किं कृत्या ? द्विपद भार्यादि, च पुनश्चतु पद गजाश्वादि, क्षेत्र ईशुक्षेत्रादि, गृह सप्तभौमिकादि धन वीनारादिरजतस्यर्णादि, घाय तडुलगोधूमामादि, चन्द्रादयस्त्राभरणसारत्नादि, एतत्सर्वं त्यक्त्वा द्वितीया जीव परभवे उज्जतीत्यर्थः ॥ २४ ॥ अथ मरणादनन्तर पञ्चासस्य पुत्रफलप्राप्तय किं कुर्वतीत्याह—

અશરણ ભાગના કહીને હવે એકત્વપાત્રના કહે કે-આ, પોતાના કર્મ હવે જેને ઘીજો સહાય કે એવો જીવ=પાતાનુ કર્મ પણ જેને દ્વિતીય છે એવો જીવ, સુદર-દેવલોકાદિ સ્થાન અથવા પાપર નરકાદિ સ્થાન, એવા પ્રકારના પરપવ-અન્યચોક્ષને અચળ ઘનીને પામે છે કેમ કરીને? ટિપ્પ-ભાર્યાદિક મનુષ્યાને તથા ચતુષ્પદ હાથી ઘોડા વગેરેને, ક્ષેત્ર-શેરદીના રેતરો, શુદ્ધ-સાત સાત માલ્લી મહેચ્છો, ધન-સોનારપાના નાળાં, ધાત્ર-પત્ર ચોલા વગેરે, 'વ' શબ્દથી વત્ર આપણ રત્ન રત્નાદિ સર્વને લ્હનીને જીવ પરગવે જાય છે ૨૪

હવે મરણને અનંતર તેના સ્વીણાદિક થુ રે છે? તે કહે કે—

તં હંગં તુચ્છસરીરગં સે । ચિર્દિગયં દહિયં તુ પાવગેણં ॥ ભજા ય પુત્રોવિ ય નાયઆ ય । દાયારમન્નં અણુસંક્રમંતિ ॥ ૨૬ ॥
તે મૃત થયેલાનુ એકક=એકલું તુચ્છ શરીર ચિતિગત=ચિત્તામાં પડેલું કરીને પાવક=અગ્નિવટે ચાલીને પછી તેની માર્યા તથા પુત્ર અને જ્ઞાતિઓ, અન્ય દાતાર=તેમનું મરણોપેયન દેનાર=કોઈ વીજાને અનુસરે છે. ૨૫

વ્યા૦—સેં એટલે તત્ત્વ મૃતસ્ય પુરુષસ્ય તત્ એકક જીવરહિતં, અત એવ તુચ્છ અસાર શરીરં, કિં ? ચિત્તોગતં ક્ષમ-
સાનાગ્રિપ્રાપ્તં પાવકે દગ્ધ્વા ભસ્મસાત્ કૃત્વા, પ્રત્યાત્તસ્ય માર્યા, ચ પુનઃ પુત્રોઽપિ, ચ પુનર્જાતિયઃ સ્વજનાઃ, એતે સર્વે-
ઽપિ અન્યં દાતારં સત્તુસંક્રમંતિ. કોઽર્થઃ? યદા કથિતપુરુષો ત્રિયતે, તદા તત્ત્વરીરં પ્રજ્વાલ્ય તસ્ય સ્ત્રીપુત્રવાધવા અન્નં
સ્વનિર્વાહકર્તારં ધનાદિદાયકં સેવંતે, સર્વેઽપિ સ્વાર્થસાધનપરાયણા ભવંતિ. ૨૫

સે=તે મૃત થયેલા પુરુષનું તે એકક-જીવરહિત હોઈ તુચ્છ-અસાર શરીરને ચિત્તામાં રાખીને, સ્મશાનાગ્રિ ગત કરી, પાવક-
વટે દાઢ કરી-ભસ્મીભૂત કરીને પથ્થાત્ તેનાં-માર્યા, પુત્ર તથા જ્ઞાતિ=સ્વજનો, એ વધાય અન્ય દાતાને ગોત્રી તેના અનુયાયી બને છે.
શું કહું? જ્યારે કોઈ પુરુષ મરે ત્યારે તેના શરીરને સળગાવી તેના સ્ત્રી પુત્ર વાંધવ વગેરે પોતાના નિર્વાહને માટે ધનાદિ દેનારા કોઈ
અન્યને ગોત્રી તેને સેવે છે. સર્વે સ્વાર્થ સાધનમાં તત્પર થાય છે. ૨૫

ત્વણિજ્ઞઃ જીવિયમપમાયં ચણં જરા હરહ નરસ્સ રાયા ॥ પંચાલરાયા વયણં સુણાદિં । માકાસિ કસ્માહં મહાલયાંહ
હે રાજા! નરનુ જીવિત યગર પ્રમાદે મૃત્યુ પાસે કમોજિ લદ જાય છે, અને જરા વર્ણ=ચપને હરે છે માટે હે પંચાલ દેશના રાજા!
આ મારુ વચન સાંભળો, મહાલય-મદોદા મહેલ વંધાયવા વગેરે કર્મો મા કરશો, ૨૬

हे राजन् ! नरस्य प्राणिनो जीवितमायु प्रमाणमप्रमादं यथा म्यात्तथा कर्मभिर्मृत्यवे उपनीयते पुनर्जीविते सत्यपि नरस्य वर्णं शरीरसौंदर्यं जरा हरति, वृद्धावस्था रूपं विताशयति तस्मादे पचालदेशाधिप ! वचनं मम यास्य शृणु ? महालयानि मर्याति माममक्षणादीनि कर्माणि त्वं मा कार्षी ? ॥ २६ ॥ अथ नृपतिराह—

हे रामन् ! नर=माणीना जीवित=आयु प्रमाणने जरा पण प्रमादं गफलत न याय ते जी रीते कर्मोए मृत्यु सर्पापे छद् जवाय छे, जीवित छवा पण मनुष्यना वर्ण=शरीर सौंदर्यने जरा हरी छे छे वृद्धावस्था रूपनो विनाश करे छे, माटे हे पाचाल देशाधिप ! वचनं मात वाक्य=सायक महालय=महोटा माम भक्षणादि कर्मो तु मा करीश २६ आ सायजी राजा बोलेयो—

अहपि जाणामि जहेहं साह । ज मे तुम साहसि चक्षमेय ॥ भोगा इमे सगकरा एवति । जे दुज्जया अज्ज अग्गहारिसेहि हे साधो ! आ ससारमा जेम छे ते दु पण गघु जाणु छु, के जे तमे मने आ वचनवटे जीबव्यु आ मया भोग सगकर ससार मचनकरक होय छे के जे आजे अमारा जेवाये वज्ज होय छे २७

व्या०—हे साधो ! इह जगति यथा वर्तते तथात्मपि जानामि, यत्त्वं मे मम एतद्व्यास्य साधयसि शिक्षयसि, शिक्षारूपेण सायु कथयसि, पर किं करोमि ? इमे प्रत्यक्षं मुच्यमाना भोगा सगकरा भवति वचनकरा भवति कीदृशा इमे भोगा ? हे आर्य ये भोगा अस्मादशुश्रूकर्माभिर्दुर्जया दुस्त्याख्या ॥ २७ ॥

हे साधो ! आ जगत्तुने रिपये जेम वरें ते तेम दु पण गघु जाणु छु, जे तमे मने आ वास्य जीवतो छो, शिखागणरूपे सारु फदो छो, पण शु फर ? आ प्रत्यक्षभोगवाता भोगो सगकर थाय छे=मचनकरा वने छे केवा ? आर्य जे भोगो अमारा जेवा गुरु

कर्मी जनोए दुर्जय=दुस्साज्य होय छे, २७

उत्तराध्य-
यनसूत्रम्

॥७९८॥

हृत्थिणापुरंमि चित्त । द्रुणं नखइं महद्भिय ॥ कामभोगेसु गिद्धेणं । नियाणमसुहं कडं ॥ २८ ॥

हे चित्र! हस्तिनापुरमां मज्झीं कद्विवाळा नग्यतिने जोएने कामभोगमां लोत्तुण वनेला में अशुभ निदान [नियाणु] कयुं रुतुं. २८

व्या०—हस्तिनागपुरे भो चित्र! मया निदानं कृतं. कीदृशं निदानं? अशुभ भोगाभिलाषत्वादशुभं, किं कृत्वा? नरपतिं मनत्कुमारचक्रिणं दृष्ट्वा. कीदृशं चक्रिणं? महद्विकं. कीदृशेन मया? कामभोगेसु गृद्धेन, इन्द्रियसुखलोलुपेन. २८

हस्तिनापुरेन विषये हे चित्र! भे निदानं कर्तुं. केयुं निदानं? अशुभ, एतले भोगाभिलाषने लोभे अशुभ. क्रम करीने? महोदी कद्विवाळा नरपति=सनत्कुमार चक्रीने हुं ते वल्हने कामभोगमां गृद्ध=इन्द्रिय जन्य मृगमां लोलुप वनेल हतो. २८

तस्स मे अस्पद्विकृतस्स । इमं एयारिमं फलं ॥ जाणमाणेसु सुच्छिओ ॥ २९ ॥

ते अप्रतिकान्त=नियाणाधी नियुत्त न थयेला मने आ आग प्रकागु फळ मळ्यु; जे धर्मेने जाणतो छतो तु कामभोगमां सुच्छित थयो. २९

व्या०—तस्य निदानस्य प्राग्भवकृतभोगाभिलाषस्य उदं प्रत्यक्षं भुज्यमानं एतादृशं वदयमाणं फलं जातं. कथंभू-
तस्य तस्य निदानस्य? अप्रतिकान्तस्य अनालोचितस्य. यस्मिन्नवसरे हस्तिनागपुरे आचां अनशनं कृत्वा प्रसूतो, तदा चक्रधरस्य स्त्रीरतनस्य केशपाशो ममनरणे लग्नः, तदा मया निदानं कृतं, तदा त्वयाहं निवारितः, भो भ्रातस्त्वं निदानं माकार्षीः, चेन्न निदानं कृतं स्यात्तदा मिथ्यादृग्कृतं दातव्यं, त्वया इत्युक्तेऽप्यहं निदानान्न निवृत्ता इत्यर्थः. जं इति यस्मात्कारणात् अहं जिनोक्तं धर्मं जानन् अपि कामभोगेसु सुतरामनिशयेन मूर्च्छितोऽस्मि, इन्द्रियसुखेषु लब्धोऽस्मि. नोचेद्

भाषांतर
अध्य० १३

॥७९८॥

ज्ञानस्य एतदेव फल, ज्ञानी विषयेभ्यो विरक्त स्यात्, अहं ज्ञाने सत्यपि विषयेषु रमामि, तन्निदानस्यैव फलमित्यर्थं

ते निदान=एतदे पूर्ववदमा करेला भोगाधिलापनु आ मत्पक्ष अनुभवातु (आगळ कहेवासे तेवु) फळ थयु ते निदान केवु? अमत्क्रांत=अनाखोचित=अविचारित, जे टाणे हस्तिनागपुमां आपणे वेय अनशन करवा मृता त्यारे चक्रवर्ती स्त्रीनो केश=अगोढो मारा पमने अढ्यो सेज बसते मे निषाणु कथु, त्यारे तमे घने वार्यो-हे माइ! निषाणु मा करो, कदाच थइ जाय ता मिथ्या नुकृत देवु? आम तमे कथु तो पण हु निदानधी निवृत्त न थयो जेथी हु जिनोक्त धर्म जाणता छतां पण कामभोगमा अतिशय मूर्छित छु, इन्द्रियसुखोमा दुन्य कन्यो ज्ञाननु फल एज के ज्ञानी विषयोथी विरक्त थाय, हु तो नान छता विषयोमा रहु छु, ए निषाणाजुन फल छे २९

नानो जहा पकजलावसणो ददुहु थल नाभिसमेड तीर ॥ एव यय कामगुणेषु गिद्धा । न भिषखुणो मगमणुन्वयामो जेम फीचडयाल पाणीमा खूचेलो हाथी स्थल=सामे देखाता तोरप्रदेशने जोवने तीरे आवी शकतो नथी एम अमे कामगुणोमा जेलुप होइने भिखुना मागने अनुसर, शकता नथी ३०

व्या०—ह साधो ! यथा नागो दृस्ती पकजलावसक्त, अल्पजले घट्टपके अवसनोऽप्यत निमग्नस्तीर दृष्ट्वापि न समेति, तीरस्य तटस्य अभिमुख मोऽपि तट न प्राप्नोति, तीर तु दूरत परतु स्थलमपि दृष्ट्वा न उच्चमृषि प्राप्नोति त्व-ममुना प्रकारेण अनेन दृष्टातेन वयमित्यस्मादशा कामगुणेषु शब्दरूपरमगधस्पर्शादियु गृह्णा लोभिनो भिक्षोर्मर्गं साधुमार्गं साध्याचार नानुग्रजामो न प्राप्नुम, तस्मात्किं कुर्म ? वय विषयिणो जानतोऽप्यजानत इव जाता इत्यर्थ

હે સાથો ! જેમ કોઈ થોડું જલ અને ઘણા કાદવાલા જલાશયમાં ગમન્યું ચેલો હાથી તીર દેશે છે તો પણ કાંઠે આવતો નથી તીર સામે છે છતાં તટને માત્ર નથી થતો. તીર તો દૂર રહું પણ વચમાં સ્થલ જેવી ઊંચી થૂમિ ઉપર પણ નથી આવી શક્તો એમ આ દૃષ્ટાંતથી અમે=અમારા જેવા કામ ગુણ=શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધાદિકમાં શુદ્ધ=લોહ્ય વનેલા મિશ્રુ=સાધુના માર્ગ=સાધુના આચારને નથી અનુસરતા, યું કરીયે ? અમે વિપરી થયા તેથી જાણતા છતાં પણ અજાણ જેવા રહ્યા. ૩૦

અંદેહ કાલો તુરંયંતિ રાઈઓ ! નયાવિ ભોગા પુરિસાણ નિર્વા ॥ ઉચિચ્ચ ભોગા પુરિસં ચંયંતિ । ડુમં જહા લીણફલં વ પક્ષી કાલ્ ચાલ્યો જાય છે. રાત્રીયો ઉતાવળ કરે છે; પુરુષોના ભોગો પણ નિત્ય તથી કારણકે ભોગો પુરુષો પાસે આવીને પાછા પુરુષને ત્યજી દીયે છે. જેમ વૃક્ષમાં રહેતા પક્ષી ૫ વૃક્ષનાં ફલ ક્ષીણ થાય ત્યારે તે ડુમ=વૃક્ષને ત્યજે છે.

વ્યા૦—અથ મુનિઃ સંસારસ્ય અનિત્યત્વેન ઉપદેશં દદાતિ. હે રાજન્ ! કાલોડત્યેતિ અતિશયેન ગચ્છતિ. કાલસ્ય કિં યાતિ ? આયુર્યાતીત્યર્થઃ. રાત્રયસ્ત્વરંયંતિ ઉત્સાહતયા વ્રજંતિ. હે રાજન્ પુરુષાણાં ભોગા અપિ અનિત્યાઃ, ભોગાઃ પુરુષસુપેત્ય સ્વેચ્છયા આગત્ય પુરુષં ત્યજંતિ. પુરુષા યદ્યપિ ભોગાંસ્ત્યક્તું નેચ્છંતિ, તથાપિ ભોગાઃ સ્વયમેવ પુરુષાંસ્ત્યજંતીત્યર્થઃ. કે કિં યથા ? પક્ષિણઃ ક્ષીણફલં શૂદ્ધં યથા ત્યજંતિ. ॥ ૩૧ ॥

હવે મુનિ સંસારના અનિત્યત્વનો ઉપદેશ કરે છે—હે રાજન્ ! કાલ તો અત્યંત વલ્લો જાય છે; (કાલ પડછે આયુષ્ય ચાલ્યું જાય છે.) રાત્રીયો ઉતાવળી થાય છે, શ્રદ્ધયથી ચાલી જાય છે. હે રાજન્ ! પુરુષોના ભોગો પણ અનિત્ય છે, ભોગો પુરુષને મળીને સ્વેચ્છાથી આવીને પાછા પુરુષને ત્યજી દીયે છે જોકે પુરુષો તો ભોગને તજવા ઇચ્છતા નથી પણ ભોગો પોતેજ પુરુષોને તજી દે છે

केनी पेठे ? जेम जे वृत्तनी फल सपचि क्षीण थइ जाय त्वारे ते दुयने पक्षिओ ल्यजी दे छे तेम भोगो पुरुषने ल्यजे छे ३१

जइ तसि भोगे चइउ असचो ! अज्जाड कम्माड करेहि राय ॥

धम्मे ठिओ सव्यपयाणुकपी । तो होहिसि देवो इओ विउब्बी ॥ ३२ ॥

कदाच तमे भोगेने सजया अशक हो तो हे राणा ! आर्य कर्म करो धर्ममा स्थित रही सर्व प्रपा उपर दयामावपाळा घाओ तेथी तमे सा प्राण पछी विकुर्ची=वैकिय वेदवाळा देव थओ ३२

‘या०—हे राजन् ! यदि त्व भोगास्त्यस्तुमशक्तोऽपि, असमर्थोऽसि, तदा हे राजन् ! आर्याणि शिष्टजनयोग्यानि कर्माणि कुरु ? पुनधर्मस्थित सर्वप्रजानुकपी भवेति शेष सर्वप्रजापालको भव ? सर्वोथ ता प्रजाथ सर्वप्रजा, तार-नुकपते इत्येवशील सर्वप्रजानुकपी हे राजन् ! आर्यकर्मकरणात् त्व देउगी वैक्रियशक्तिमान् देवो निर्जर इनो नयादये भविष्यसि ॥ ३० ॥

हे राजन् ! जो तमे भोगेनो त्याग करमा असमर्थ हा तो हे राजन् ! आय=शिष्टजनोने उचित कर्मो करा, वळी धर्ममा स्थित रही सर्व प्रजानुकपी ‘याओ’ (एन्छु शेष लेखु) सम प्रजामा अनुकपा=दया जेने छे एवा क्षीलवाळा=सर्व प्रजानुकपी हे राजन् आर्य कर्म करवायी तेम विकुर्ची वैक्रियशक्तिवाळा देव=निर्जर, आ भवने अते यथा ३२

न तुञ्ज भोगे चइउण बुद्धी । निद्धोस आरमपरिगहेसु ॥

मोह कओ इचिओ निपलावो । गच्छामि राध आमतिओसि ॥ ३३ ॥

भोगोने त्याग करवावी तमारी बुद्धि यती नथी किंतु आरंभ परिग्रहने विषये तसे गृह-लोलुप हो मे' आटलो विप्रलाप-पाणीनो व्यय=व्यर्थ कर्तो. हे राजा ! हुं जाउ दु. तमारी रजा से लीधी छे. ३३

व्या०—हे राजप्रहं गच्छाम्यहं व्रजामि, मया त्वममव्रितोऽसि, मया त्वं पृष्टोऽसि, धातुनामनेकाभत्वात्. हे राजन् तुव्यम इति नव भोगांस्त्यक्तुं बुद्धिर्नास्ति, अनार्यकार्याणां भोगा एव कारणानि सन्ति. अतो भोगाननार्यकार्याण्यपि त्यक्तुं मत्तिर्नास्ति. पुनरारंभपरिग्रहेषु त्वं गृष्टोऽसि लुब्धोऽसि, आरंभपरिग्रहात् लज्जनीत्यर्थः. एतावान् विप्रलापो विविधवचनोपन्यासो मोघः कृतो निरर्थकः कृतः, जलविलोडनवदर्थो जातः. तस्मात्कारणादथाहं त्वत्तः शाकावादन्यत्र व्रजामि. तथाजास्तीत्युक्त्वा मुनिर्गतः. ॥ ३३ ॥ अथ मुनौ गते सति ब्रह्मट्टनस्य क्रिमभूतदाह—

हे राजन् ! हवे हुं जाउं छुं. मे तने आमंनित कर्तो छे अर्थान् मे तमने पूछी लीधुं छे धातुना अनेक अर्थ होय छे तेथी आर्ध-त्रित पृढछे मे तारी रजा लइ लीधी छे; हे राजन् ! तारी भोगोनो त्याग करवानो बुद्धि नथी थी, अनार्य कार्यनां कारणो भोगोज थाय छे; आथी भोगरूप अनार्य कार्यो त्यजना मति नथी थी. फरी तुं नो आरंभपरिग्रहपां गृष्ट छो आरंभपरिग्रहने पण तुं त्यजतो नथी. माटे आटलो मे विप्रलाप=विविध वचनोना उपन्यास=मे भोग=निरर्थक कर्तो. पाणी न्योपरा जेवो व्यर्थज थयो. तेनी हवे हुं तमारी आगळयी अन्यस्याने जाउं छुं. तमारी भ्रात्रा छेज-आटुं गेली निवमुनि गया. ३३

मुनि गया पत्नी ब्रह्मदत्तन् गं थयुं ? ते कहे छे.—

पंचालरायायि य य मदत्तो । साहुस्त तस्मा वयणं अकाउ ॥ अनुचरे भुंजिग कामभाग । अनुसरे सो नरः पविद्धो ॥

पचाल देशतो राजा प्रह्लादश्च चक्रवर्ती ते साधुना वचनो न कवीने-न स्वीकारिणे, अनुत्तर कामभोगो भोगवीने अनुत्तर नरकमा प्रविष्ट
मया तिना एव भारे होवापी साधुना वचने अवकाश न मळ्यो] ३४

व्या०—पाचालदेशाना राजा पाचालराजो प्रह्लादश्चक्रवर्तिरप्यनुत्तरे सकलनरकावासेभ्य उरकृष्टे अप्रतिष्ठान
नास्ति प्रविष्टस्तत्रोत्पन्न इत्यर्थं किं कृत्वा ? अनुत्तरान् सर्वोत्कृष्टान् कामभोगान् सुम्त्वा पुन किं कृत्वा ? तस्य
चित्रजीवसाधोर्वचनुमुपदेशावाक्यमकृत्वा निदानकारकस्य परवगतिरेव तस्य गुक्तमत्वाच्च साधोर्गुपदेशावकाशो
जात इत्यर्थः, ॥ ३४ ॥

पाचालदेशना राजा प्रह्लादश्च चक्रवर्ती अनुत्तर=सकल नरकावास परतां उत्कृष्ट=अप्रतिष्ठान नामना नरमा उत्पन्न थयो केम
करीने ? अनुत्तर सर्वोत्कृष्ट कामभोगो भोगवीने वळी शु करीने ? ते चित्र साधुना वचन=उपदेश वाक्यो न करीने निदानकार-
कने नरकगतिन मळे ३४

चित्तो वि कामेहि विरक्तकामो । उदग्गचारित्तवो महेसी ॥ अनुत्तर सज्जन पालइचा । अनुत्तर सिद्धिगः गभोस्ति वेमि
कामभोगधो लेनी अभिलाषा निवृत्त था छे तथा=उदग्ग=मुष्य साधुनो वार अने तपशाळा महर्षि विप्रमुनि एव अनुत्तर=सर्वोत्कृष्ट
समग पांडोने अनुत्तर=सर्वाधिक सिद्धि गतिने पाण्या ३५

व्या०—चित्रोऽपि पूर्वभवचित्तजीवसाधूरपि महर्षिर्महामुनिरनुत्तर सर्वोपरिवर्तिसिद्धिरथान मात किं कृत्वा ?
अनुत्तर जिनाज्ञाविशुद्ध सप्तदशविध सयम पालयित्वा कथमुत स साधु ? कामेभ्यो विरक्तकाम , भोगेभ्यो विर-

क्ताभिलाषः पुनः कीदृशः सः ? उदग्रचारित्रतपाः, उदग्रं प्रधानं साध्वाचारे सर्वविरतिलक्षणं दशविधरूपं चारित्रं, तपो द्वादशविध यस्य स उदग्रचारित्रतपाः. एतादृशः सन् मोक्षं प्राप्तश्चित्रजीवमुनिरिति सुधर्मास्वामी जंबूस्वामिनं ब्रवीति. हे जंबू ! अहं तवाग्रे इति ब्रवीमि. ॥ ३५ ॥ इति चित्रसंभूतीयं त्रयोदशमध्ययनं संपूर्णं. ॥ १३ ॥ इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायां उपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचितायां चित्रसंभूतीयमध्ययनं संपूर्णं. ॥ १३ ॥

चित्रमुनि पण=पूर्वभवना चित्रजीव साधु पण महर्षि=महाशुनि, अनुत्तर सर्वनी उपर वर्त्तता सिद्धिस्थाने गया. केम करीने ? अनुत्तर=जिनाज्ञा विशुद्ध सत्तरप्रकारनो संयम पालीने, केवा ते साधु ? कामभोगयी विरक्त=निवृत्ताभिलाष तथा उदग्र=प्रधान साधुना आचार, सर्वविरति लक्षण दशविध चारित्र तथा द्वादशविध नपःसंपन्न थइ मोक्ष पाप्म्या. चित्रजीव मुनि. एम सुधर्मास्वामी जंबूने कहे छे के—हुं एम वोळुं छुं.

अहि चित्रसंभूतीयनामक त्रयोदश अध्ययन पूर्ण थयुं. एवीरीते लक्ष्मी कीर्तिगणिना शिष्य लक्ष्मीवल्लभश्रुति निमित्त उत्तराध्ययनना तेरमा अध्ययननी वृत्ति समाप्त थाय छे.

॥ अथ चतुर्दशमअध्यायन प्रारभ्यते ॥

अथ इषुकारीय नामनु चतुर्दश अध्ययन

त्रयोदशोऽध्ययने हि निदानस्य दोष उक्त , चतुर्दशोऽध्ययने हि निनिदानस्य गुणमाह—अत्र मुह्यतस्तु निदान-
राशिर्यमेव मुक्ते कारणमित्युच्यते. तत्र सप्रदाय —यो तो गोपदारको चित्रसमूतपूर्वभवित्तो साधुसेवाकरो देवलोक
गतो, ततश्च्युत्वा क्षितिमितिष्ठिते नगरे इभ्यङ्कुले भावपि भ्रातरो जातौ तत्र तयोश्चत्वार सुहृदो जाता . तत्र भोगान्
भुक्त्वा स्थविराणामतिके च धर्म श्रुत्वा सर्वेऽपि प्रव्रजिताः. सुचिरकाल समयमनुपाल्य भक्त प्रत्याख्याय काल ह्रत्वा
सौधर्मे कल्पे पद्मगुल्मविमाने पडपि सुहृद पत्न्योपमायुक्ता देवत्वेनोत्पन्नाः. तत्र ये ते गोपजीववर्जा देवाश्चत्वारस्त
तश्च्युत्वा कुरुजनपदे इषुकारपुरे भवतीणोस्तत्र प्रथम इषुकारराजा जात

त्रयोदश अध्ययनमां निदान (नियान)नो दोष कदा, हवे आ चतुर्दश अध्ययनमां निनिदान (नियाना रहित)ना गुण कहेबाशे,
आमां मुख्यत्वे तो निदानरहितपणुत्र मुक्तिनु कारण छे आ विषयमां सप्रदाय [परपराधी चारपो आवतो प्रसंग]
एव छे के-जे बे गोपवाळको चित्र तथा समूतना पूर्वभवना मित्रो हवा अने जे साधु पुरुषोनी सेवा करता तेथी देवलोकने पायेला,
त्याधी च्यवीने क्षितिमितिष्ठित नामना नगरमां कोइ घनाढ्यने ह्यां येथ भाइओ अचतर्यां, ह्या तेओने चार मित्रो यथा आ छये
जणा स्थविगेनी समीपे धर्म श्रवण करी सर्व प्रव्रजित=साधु=थया, यथा काल सुधी समय पाळो अन्ननु मत्वारयान लइ काल पास्या
अने सौधर्मकल्पमां पद्मगुल्म विमानेने विषये ए छये मित्रो पत्न्योपम आयुष्यवाळा देवभावे उत्पन्न यथा. ह्यां ते बे गोपचाळक

जीव सिवायना चार देवो त्यांथी च्यवीने कुरु देशमां इणुकारपुरने विषये चारे अवतर्यां, तेमां प्रथम तो इणुकारनगरनो राजा थयो।

द्वितीयस्तस्यैव राज्ञः पट्टदेवी कमलावती जाता, तृतीयस्तस्यैव राज्ञो भृगुनामा पुरोहितः संवृत्तः, चतुर्थस्तस्यैव पुरोहितस्य भार्या संवृत्तः, चतुर्थस्तस्यैव पुरोहितस्य भार्या संवृत्ता. तस्या वासिष्ठं नाम गोत्रं, यशा इति नाम जातं. स च भृगुपुरोहितः प्रकामं संतानलाभमभिलपति, अनेकदेवोपयाचनं कुरुते, नैमित्तिकान् प्रश्नयति. तो द्वावपि पूर्व-भवगोपदेवौ वर्धमानावधिना एवं ज्ञातवंतौ, यथा आवासेतस्य भृगुपुरोहितस्य पुत्रौ भविष्यावः. ततः श्रमणरूपं कृत्वा द्वावपि भृगुगृहे समायातौ, सभार्येण भृगुणा वंदितौ, सुखासनस्थौ धर्मं कथयतः. तयोरेतिके सभार्येण भृगुणा श्राव-कत्रतानि शृणीतानि. पुरोहितेन कथितं भगवन् ! अस्माकमपत्यं भविष्यति न वा ? इति. साधुभ्यामुक्तं भवतां द्वौ दारकौ भविष्यतः, तौ च बालावस्थायांमेव प्रव्रजिष्यतः, तयोर्भवद्भ्यां व्याघ्रातो न कार्यः. तो प्रव्रज्य घनं लोकं प्रति-बोधयिष्यतः. इति भणित्वा तौ देवौ स्वस्थानं गतौ. ततोऽचिरेण न्युत्वा पुरोहितभार्यायां उदरेऽवतीर्णौ.

वोजो जीव ते राजानी पट्टराणी कमलावती नामे यइ; वीजो तेज राजानो भृगु नामे पुरोहित थयो अने चोथो एज पुरोहितनी भार्या थइ, जेनुं वासिष्ठ गोत्र तथा यशा नाम हतुं. ए भृगु पुरोहित अत्थंत संताननी अभिलाषा राखतो हतो अने संतान प्राप्ति मोटे अनेक देवोनी याचना करतो, कोइ सामुद्रिक जाणनार मळे तो तेने पोतानो हाथ वताची संतान बाबत पूछतो. पेला वे पूर्वभवना गोपबालक देव थयेला तेओए वृद्धि पामता अधिज्ञानथी जाणुं के - 'आपणे केय जणा आ भृगुपुरोहितना पुत्र थइशु.' तेथी वनने श्रमणरूप धारण करीने भृगुने घरे आन्या, ल्यारे पोतानी भार्या सहित भृगुए तेओने वंदन कथुं, सुखासनपर वसाड्या ल्यारे तआए

धर्म कहेवा माख्यो. श्रुतु तथा तेनी भार्याए आ वेवनी पासे श्रावकव्रत ग्रहण कर्यो पुरोहितते कष्टु के-हे भगवन् ! अमने अपत्य प्रजा=यशो के नहि ? त्वारे साधुए कष्टु के तपने वे पुत्रो यशो एण ते पत्ने बाल्यावस्थामाग प्रव्रज्या ग्रहण करशे तेमां तेओने तमारे ब्याधात=अहचण=न करवी, तेओ दीसा लइने घणां लोकाने प्रतिबोध आपशे; आटलु कहिने ते बने देवो पोताने स्थाने गया, ते पछी योडाज समयमां रथवीने पुरोहितनी भार्याना उदरमां अवतीर्ण यया.

ततोऽसौ पुरोहित समाधौ नगरात्रिगत्य प्रत्यतग्रामे स्थित तत्रैव ब्राह्मणी प्रसूता, दारकौ जातौ, लब्धसङ्गौ तौ ताभ्यां मुनिमार्गविरक्तकारणार्थमेव शिक्षितौ, य एते मुडितशिरस्का साधवो दृश्यते, ते बालका मारयित्वा त मासं त्वादति, तत एतेषा समीपे श्रीमङ्गिर्न कदापि स्थेय अन्यदा तस्माद् ग्रामादेतौ क्रीडतौ बहिर्निर्गतौ, तत्र पथश्रतान् साधूनागच्छत पश्यत. ततो भयभ्रातौ तौ दारकावेकस्मिन् बटपादपे आरूढौ साधवस्तु तस्यैव बटपादपस्यात्र पूर्वं गृहीताशनादिभोजन कर्तुं प्रवृत्ता बटारूढौ तौ कुमारौ स्वाभाविकमन्त्रपान पश्यत ततश्चित्तितु प्रवृत्तौ, नैते बालमा साशिन, किंतु स्वाभाविकाहारकारिण, कचिदेतादृशा साधवोऽस्माभिर्दृष्टा इति चिंतयतोस्तयोर्जातिस्मरणमुत्पन्नं तत प्रतियुद्धौ साधून् वदित्वा गतौ मातृपितृसमीप अध्ययनोक्तवाक्यस्ताभ्या मातापितरौ प्रतियोधितौ तद्वनलिप्सु राजान च राज्ञी प्रतियोधितवती. एव पडपि जीया गृहीतप्रवश्या केवलज्ञानमासाद्य मोक्ष गता अथ सूत्र व्याख्यायते—

आ पुरोहित पोतानी भार्याने साये लइ नगरमाथी नीकलीने पासेना गामढामा जइने स्थिति करी त्या ब्राह्मणीने मसब ययो

अने बे बाळको जोडलारूपे जन्म्या. आ बाळको जरा समजणा थया त्यार्थी तेओनां माचापे तेओने मुनिमार्गधी निरुक्त करया माटे शिखवव मांडपुं के- 'आ जे मूढेलां माथांवाळा साधुओ देसाय छे ते बाळकोने लड जइ तेने मारीने साय छे तेथी तेओने हुकडा पण कदापि न जहुं. एक समये ते ग्रामधी बहार आ बे बाळको समता समता नीकळ्या त्यां चालीने याकी गयेला साधुओने आयता जोया; आ साधुओने जोइ भवथी वेवामळा ययेला बे बाळको दोहीने एक वडना झाड उपर चढी गया, एज वडना झाड तळे साधुओ आधीने बेठा अने प्रथम लायेल अन्ननुं भोजन करवा लाग्या. पेला वड उपर चढेला बे बाळको उपरसी जुए छे तो स्वाभाविक अन्नपान जोपुं तेथी ते निचारवा मांडया के- 'आ साधुओ तो स्वाभाविक अन्नादिकुनुं भोजन करे छे एमनी पांसे बाळमांस जेहुं तो कंइ देलातुं नथी. कयांय आपणे भगवा साधुओ जोया छे' भ्राम निचारतां तेओने जातिस्मरण=पूर्वभवनं स्मरण यइ आवुं, तेथी प्रतिबुद्ध थया. नीचे उत्तरी साधुओने बंदन करी मातापिता पांसे जइने अश्वयनोक्त नामोवदे यायापने प्रतिगोप आप्यो. आ पुरोहितनुं धन लड छेवा इच्छता राजाने तेनी राणीए प्रतिगोप आप्यो. एम ए छये जणा प्रयज्या ग्रहण करी केचक्र-
ज्ञान मेळची मोक्षे गया, हवे मृतनुं व्याख्यान आरंभाय छे;

देवा अत्रिस्ताण पुरे भवमि । केई चुआ एगविमाणवासी ॥ पुरे पुराणे ऊत्तुयारनामे । एगए समिद्धे सुखलोअरम्मे॥१॥
सकम्भसेसेण पुरा कएणं । कुळेसुदुग्गेसु ग ते पयूया ॥ निद्रियणसंसारभगा जहाय । जिणिदमगं सरां पवण्णा॥२॥
पूर्वभयमां वकज विमानमां निवास करत्ताए केटलाक रेयो धरने, पछी ते देवभावधी द्युत थयेला तेओ इशुकार नामे प्रख्यात देवलोक जेवा रमणीय समृद्धियाळा पुरातन पुरमां पूवे करेला पोताना कागो अपशेष शुभांशवहे पदप्र=उ'बा=हुळमां प्रसूत=जन्म्या.

स्यां ससारना भयभी कटाळी विषय सुखना त्याग करी जिनेन्द्र माणतु शरण पाण्या जिनघर्मनो माधय लीयो २

उत्तराध्य-
यमसूत्रम्

॥८०९॥

भाषातर
अ०५०१४

॥८०९॥

व्या०—गाथाद्वयेन सबधः केचिज्जीवाः, येषा केनापि नाम न ज्ञायते यतो हि पूर्व चतुर्णामपि जीवाना नाम नोक्त यौ पुनर्द्वौ चित्रसभूताभ्यामवशेषावमृतौ, नाविम्यव्यवहारिणः सुतत्वेनोत्पन्नौ, तयो पुनश्चत्वारो मिश्रजीवा, तेषामपि नाम केनापि न ज्ञायते एव षडपि जीवा पूर्वमनिर्दिष्टनामानोऽभूवन् अहो ! पश्यत धर्मस्य माहात्म्य ! जीवानाः अव्यकर्मपरिपाकत्व च ! केचिज्जीवा पूर्वस्मिन् भवे देहीभूय देवत्व प्राप्य मौषमदेवल्लोके नलिनीगुल्मविमाने एकत्र विनास कृत्वा स्वकर्मशेषेण, स्वस्य कर्मण पुण्यप्रकृतिलक्षणस्य शेषेण ते षडपि जीवा इपुकारनाम्नि पुरे पुराणे पुरातने नगरे, पुन रयाते सर्वत्र प्रसिद्धे, पुन सन्देहे धनधान्यपूर्णे, पुन सुरलोकवत् रम्ये, उदये उल्कटे क्षत्रिया-धिके कुले प्रसूता वरपत्न्या, कथमृतेन स्वकर्मशेषेण ? पुरातनेन पूर्वजन्मोपाजितेन, ते जीवा इपुकारपुरे समुत्पद्य, तत्र ससारभयात् निर्बन्ध निर्बद्ध प्राप्य, चतुर्गतिभ्रमणभयादुद्वेगमासाद्य, तदा जहाय इति भोगन् त्यक्त्वा, जिनेन्द्रमार्गे जिनेन्द्रेणोक्तो मार्गो जिनेन्द्रमार्गश्च ज्ञानदर्शनचारित्र्यरूप मोक्षस्य मार्गो शरण जमजरामृत्युभयापह प्रपन्ना प्राप्ता इति गाथाद्वयार्थ ॥ २ ॥

केटलाक जीवो के जेना नाम जाण्या नयी; कारण के—पूर्व चारे जीवोना नाप न कर्मा, जे वे चिन गया सभूतना अवशेषभूत रहा ते इश्य=धमान्य व्यवहारीने त्या पुत्र यह उत्पन्न यथा, तेना मित्रो चार, तेनां एण नाम नयी जाण्या, आ छये जीव पुर्वे जेना नामनो निर्देग करवाया आव्यो नयी तेरा यथा अहो ! धर्मनु मरात्म्य वो जुओ ! अने ते साणे भट्य कर्मना केवा परिपाह

याय छे ते पण ध्यान दद अवलोक्योक्तो, केदलाक जीवो पूर्वभवे देव यइने=सौधर्म देवलोकमां नलिनी गुल्मनिमानने विणये एकत्र निवास करी पोताना पुण्य प्रकृतिरूप पुराण=पुरातन=पूर्वजन्मोपाजित कर्मना शेवने लीधे ते छये जीवो इपुकार नामधी प्रख्यात, अतिसमृद्धि=धनधान्यादि पूर्ण=देवलोक जेवा रमणीय पुरातन पुरमां उदग्र=उत्कट क्षत्रियादि कुलमां उत्पन्न थया. आ छये जीवा इपुकार पुरमां अवतरीने संसारभय=चतुर्गतिमां भटकरूप संसारना भयधी उद्वेग पामीने तेज टाणे भोगांनो त्याग करी जिनेंद्र कथित=ज्ञानदर्शना चारित्ररूप=मार्ग=जन्मजरा गत्यु भयने टाळनार मोक्ष मार्गने प्रपन्न=पाम्या. ३

पुमत्तमागमम कुमारदोवि । पुरोहिओ तस्स जसा य पत्नी ॥ विसालकृत्ति य तहेसुयारो । रायत्थ देवी कमलावद् य पुरुषपणाने पामीने न वेद कुमार थया, पुरोहित तथा तेनी यशा नामनो पत्नी तथा विशाल कीर्तिमान् इपुकार राजा तथा आ भयमांज देवी [राजानी राजी यदली] कमलावती, एम न छये लीजो उत्पन्न थया. ३

व्या०—तेपां पणामपि श्रुक् भेदं दर्शयति सूत्रकारः—तेपां पणमां मध्ये द्वौ जीवौ गोपौ तु पुंस्त्वमागम्य पुरुष-वेदत्वं प्राप्य कुमारौ जातौ, भृगुब्राह्मणस्य पुत्री समुत्पन्नौ. अत्र कुमारत्वेन एवमुक्तौ. यौ हि अपरिणीतावेव दोक्षां जगृहृतुः. तृतीयो जीवः पुरोहितो भृगुनामा ब्राह्मणश्चासीत्. तद्वार्यां यशानास्त्री चतुर्थो जीवः. तथा विशाला विस्तीर्णा कीर्तियस्य स विशालकीर्तिः, एतादृशा इपुकारनामा राजा पंचमो जीवः. च पुनरिह राज्ञो भये एव तस्मैव राज्ञो देवी राज्ञी कमलावती जातेति पष्ठो जीवः. एते पञ्चपि जावाः स्वस्वायुःक्षये ऋतुत्वा केचिदग्रतः, केचित्तत्पश्चात्पूर्वसंबंधेन एकत्र नगरे मिलिता इत्यर्थः. ॥ ३ ॥

ते उये जणानो पृथक् भेद सूत्रकार देखाटे छे-ते छयेना मध्यमां जे बे जीव गोपबालना हता ते तो पुरुषपणाने पामीने= पुरुषवेदत्वने प्राप्त यइने=कुमार-अर्थात् धृगु ब्राह्मणना पुनरूपे उत्पन्न थया, एटछे ए बे कुमारे तो परण्या पदेअंज दीक्षा ग्रहण करी छीधु, श्रीजो जीव धृगुनामा ब्राह्मण पोते पुरोहित ययो, तेनी भार्या यथा चतुर्थं जीव तथा विशाल कीर्तिमान् एवा इपुकार राजा छहो जीव; आ उये जीवो पोतपोताना आयु सय यता चरवीने कोइ आगल तो कोइ पाछल एम पूर्वसयने छीध्रे एफन नग-
रमा भेळा मल्या ३

जाईजरामच्छुभयाभिभूया । यहिचिहाराभिनिविष्टुचिन्ता ॥ सत्सारचक्रस्त विमोऽस्वणह्वा । दट्टण ते कामगुणे चिरत्ता जात जरा मृत्यु इत्यादि भयधी अभिभूत=पराभय पामेला तथा यहिचिहारादिकमा जेओनु चित्त निविष्ट थयेलु होय छे तेया प देय कुमारो साधुभोने सत्सारचक्रमाधी विमोक्षण=दृढकारो थया माटे कामभोगमा विरक्त थया ४

व्या०-तौ द्वौ कुमारौ कामगुणेभ्य शब्दरूपरसगधस्पर्शेभ्यो विरक्तौ जानौ कि कृत्वा ? दट्टण इति दृष्ट्वा साधून् विलोक्य, अथवा शब्दादिविषयान् मोक्षप्राप्तिविधयभूतान् दृष्ट्वा, किमय ? सत्सारचक्रस्य विमोक्षार्थ, मत्सारस्य चातुर्गतिकस्य यद्यक योनिऋच्छभेदात् समृद्ध, यत्क्रवदभ्रमण वा, तस्य विमोक्षणार्थं निवारणार्थं कीदृशो तौ कुमारौ ? जाजिरामृत्युभयाभिभूतौ जन्मजरामरणभयेन पीडितौ पुन कीदृशौ तौ कुमारौ ? यहिचिहाराभिनिविष्टचित्तौ, यहि संसारादिहार स्थान यहिचिहारा मोक्षस्तस्मिन्नभिनिविष्ट यद्वादर चित्त यगोस्तौ यहिचिहाराभिनिविष्टचित्तौ ४

ते बे कुमारो कामगुण=श्रद्ध, रूप, रस गंध तथा स्पर्श, ए पंचियमां विरक्त थया, केम करीने? साधुभोने जोइने, अथवा

शब्दादि विषयोने मोक्ष प्राप्तिसां विघ्नभूत जोड़ने; आ माटे ? संसार एटले चतुर्विध गतिरूप चक्र-योनि तथा कुलना भेदधी समूह, अथवा चक्रनी पेठे अमण होनाधी संसार चक्र; तेमांथी छुटवा घाटे, ते कुमारी केवा ? जन्म, जरा, मृत्यु इत्यादि भयवडे परिपो-
डित वली वहिः=संसारनी बहारनो विशार=मोक्ष, तेने विषये अभिनिविष्ट छे चित्त जेनुं एवा; अर्थात् मोक्षमां परमादरवाळ जेनुं
चित्त छे तेवा. ४

पियपुत्तगा दुश्चिकि माहृणस्स । सकम्मीलस्स पुरोहिस्स ॥ सरित्तु पोरणिगि तत्थ जाइं । तहा सुचिन्नं तवसंजमं च
पोताना कर्ममां तत्पर ण पुरोहित ब्राह्मणा वेय प्रिय पुयो ते गाममां पोरणिकी=पूर्यभयनी जातिनुं स्मरण करीने तथा पूर्ये सम्य-
क्प्रकारे आचरेलां तप. तथा संयमने याद करीने कामभोगधी विरक्त थया. (एमां संयध छे) ५

व्य०—ब्राह्मणस्य भृगुनाम्नः पुरोहितस्य राज्ञः पूज्यस्य ऋषिप्रपुत्रको लघुबल्लभपुत्रो यावास्तां, ताभ्यां द्वाभ्यां
पुरोहितस्य बल्लभपुत्राभ्यां तथा तेन प्रकारेण तपो द्वादशविधं, च पुनः संयमं सप्तदशविधं सुचीर्णं सुतरामतिशयेन
निदानादिशल्यरहितेनाचरितं संचरितं. किं कृत्वा ? तत्र तस्मिन् ग्रामे एव पुरातनीं जातिं स्मृत्वा, जातिस्मरणं प्राप्य,
कीदृशस्य पुरोहितस्य ? स्वकर्मशीलस्य, स्वकीयं ब्राह्मणस्य गजनादिकं घृहविधं कर्म स्वकर्म, तदेव शीलमाचारो यस्य
स स्वकर्मशीलस्तस्य, राज्ञः क्षांतिपुट्यादिकारस्य. ॥ ५ ॥

ब्राह्मण=भृगुनाम्ना राजना पूज्य मनाता पुरोहितना चे प्रियपुत्र=लघुबल्लभ पुत्रो जे हता तेपणे तथा=वार प्रकारनुं तथा संयम
सत्तर प्रकारनो जे सुचीर्ण हता=अर्थात् सम्यक्प्रकारे नियाना आदिक. शल्य हितरूपे जे आचरेलां, केम करीने ? ते गाममाज

पूर्वनी जाति स्मरीने=जातिस्मरण पापीने पुरोहित केवा ? स्वर्ग्यं शील=पोतानु=ग्राह्यणनु यजनादिके छ प्रकारनु कर्म एज स्वर्ग्यं, तेने आचरवानु जेनु शील छे ते स्वर्ग्यं शील, राजाना श्रौतिक पौष्टिक करवावाळा

ते कामभोगेसु असज्जमाणा । माणुस्सएसु जे आवि दिव्वा ॥

मुक्त्वाभिकली अभिजायसद्वा । तात उवागम्म इम उदाट्ठ ॥ ६ ॥

ते मनुष्य संबंधि कामभोगमा आसक न यवला तेमज दिव्य=देव सयची'भोगने एण नहि वादनारा, कि तर्हि मात्र मोक्षनीज अभिकासावाळा अने अभिजात भद्रा=वर्थाव जेयोने तत्त्ववचि उत्पण थार चूरी छे यवा यत्ने कुमारो तात=पिता पासे जइने आ प्रमाणे बोल्या ६

व्या०—तो दो पुरोहितकुमारी नात स्वजनकमुपागम्य तातसमीपे आगत्य इदमग्रे वक्ष्यमाण वचनमुदाजहंतु : वाक्यमूयतुरित्यर्थ कीदृशी तो कुमारो ? मानुष्यकेषु कामभोगेषु असज्जमाणा इति असज्जो अनादरी अपि तु पुनर्ये दिव्या कामभोगास्तेष्वप्यसज्जो. एतावता मनुष्यदेवसयधिकामसुखेषु न्यक्तोऽयमौ पुन' कीदृशी तो' मोक्षा भिकाक्षिणौ सकलकर्मक्षयाभिलाषिणौ इत्यर्थ. पुन कीदृशी तो ? अभिजातभद्रौ उत्पन्नतत्त्ववची इत्यर्थ. ॥ ६ ॥

किं ज्वतुरित्याह—

ते वेय पुरोहितना कुमार तात=पोताना वापने पासे जइ=पितानी समीपे आवीने आ (इवे तरतज करेवाओ) वचन बोल्या केवा ते कुमारो ? मानुष्यक=मनुष्यना कामभोगमा अनासक्त वेय दिव्य=देवलोक सबधी काम भोगमां एण नि स्पृह अर्थात् मनु

व्यलोक तथा देवलोक वन्नेना काममुखोने विषये लुक्त छे अधिकप जेणे एवा वली अभिगातशब्द, एटले जेने तत्त्वहि
उत्पन्न भइ छे तेवा. ६

असास्यं ददृशु इमं विहारं । बहु अंतरायं न य दीदृआउं ॥

तरहा गिहिंसि न रइ लभामो । आमंतयामो चरिस्सामु मोणं ॥ ७ ॥

[शुं बोल्या ते कहे छे,] आ मनुष्यत्व जहायत छे तथा बहु अंतरायवालो छे एम जोरने तेमज दीर्घ आयुष्य पण नशी ते कार-
णथी अमे घरमां रति=प्रीति नथी पामता माटे आपने आमंत्रिये' छोये =रजामागीयें छोये; के अमे' मौन=मुनिधर्मनुं' आचरण करीष?

व्या०—भो तात ! आवां गृहे रति सुखं न लभावहे. तस्मात्कारणात् आवां भवंतमामंत्रयावहे, त्वां पृच्छावहे,
आवां द्वावपि मौनं चरिष्यावः, मुनेर्भावो मौनं साधुधर्ममंगीकरिष्याव इत्यर्थः. आवां गृहे रति न लभावहे. तत् किं
कृत्वा ? इमं विहारं, इमं मनुष्यत्वावस्थानमशाश्वतमनित्यं दृष्ट्वा रति. कीदृशं विहारं ? बह्वंतरायं, बह्वंतराया यस्मिन्
स बह्वंतरायस्तं च पुनस्तत्र विहारं मनुष्यभवे दीर्घ पन्न्योपमसागरोपमादिकमायुर्नास्ति, मनुष्याणां हि स्वल्पमेवायु-
र्बह्वंतरायाः संति. तस्माद् गृहे आवगोः सर्वथा प्रीतिर्नास्तीत्यर्थः. ॥ ७ ॥

भो तात ! अमे वेय घरमां रति=सुख नथी पामता; ते कारणथी अमे आपने आमंत्रिये=पूछीये' छोये', अमे वेय मौन=मुनि-
भाव=साधुधर्मनो अंगीकार करीशुं. केमके अमने घरमां प्रीति नथी गती. केम ? आ मनुष्यत्वावस्थान मनुष्यरूपे रहेशुं अशाश्वत=
अनित्य=छे वली ते विहारमां घणाय अंतरायो छे तेम ए मनुष्यभवमां पल्योपम के सागरोपम नगरे आयुष्य पण नथी. केमके

मनुष्योनु तो स्वल्पज आयुष्य होय छे तेया वली अनेक अतगाय=नदतरो=होय तेथी घरमां भ्रमारा येयनी सर्वथा प्रीति थती नथी अह तापगो तत्थ मुणोण तेसि । तवस्स चाघायकर वयासी ॥ इम वय वेदविदो वयति । जहा न होई असुयाण लोगो अर्थ=ते पडो तातक=पिता ते समये मुनि यथा तैयार पयेग ते पुत्रोने तपना ग्याघात करनाहं बोल्या के=वेदविदपुरुषो षडु पचन बोले छे के=पुत्रघिनाना असुत पुरुषोने परलोक नथी मळतो ८

व्या०—अथ पुत्राभ्यामेवमुक्ते सति तद्यास्यानतर तातकस्त्योर्जनको भृगुपुरोहितस्तत्रायसरे तत्र ग्रामे वा तेसि-मिति तपोस्तपो पाघातकरमिद वचनमवादीत कथमुतयोस्तयो ? मुन्योर्मांचश्रमणयो , द्रयतस्तु ब्राह्मणपुत्रावगृहीतवैपौ, भावतस्तु धृतसयमोश्रमां तौ, तस्माद्भावमुन्योरित्यर्थ किमवादीदित्याह—हे पुत्रौ ! वेदविदो वेदज्ञा इद वचन वदति, यथा येन प्रकारेणासुतानां जनानां लोको गतिर्नास्ति न विद्यते सुतो येपा ते असुता , तेषामसुताना मपुत्राणां यतो हि पुत्रं विना पिंडप्रदानायभावात्, धुधया त्रियमाणत्वेनार्संध्यानपरायणत्वेनाऽगतिर्य पितृणा स्यात् यदाह स्मृति —अपुत्रस्य गतिर्नास्ति । स्वर्गो नैव च नैव च ॥ तस्मात्पुत्रमुग्ध दृष्टा । पश्चाद्गमं समाचरेत् ॥ १ ॥ ८ ॥

हवे न्यारे पुत्रोए आम वदु त्वारे तेना वचन पछी तावक=ए येयो जनक=भृगु पुराहित ते अत्रसरे अथवा ते ग्राममा ते वेप पुत्रोने तपनो व्याघात करनार आवु वचन भोल्या, ते पुत्रो केवा ? मुनि=भावपी श्रमण थयेला द्रव्यथी तो ब्राह्मण पुत्रो, वेद धारण नथी कर्यो मात्र भावपी मयम धारण करवाने उद्यत थयेला, तेथीज वदु के=भ्रातृनि तेना पिता शु बोल्या ? ते कही देखाडे छे हे पुत्रो ! वेदविद=वेदने ज्ञाननारा आरु वचन बोळे छे, के=अपुत्र ज्ञानोनी लोकगति नथी थनी, तेमके पुत्र

વિના પિંડ પ્રદાનાદિના અભાવને લીધે શૂલેપરબું પડે પણ આર્તધ્યાન થતાં પિતૃઓની અગતિ ધાગ સ્મૃતિમાં લલ્લું છે કે-‘અપુત્રની ગતિ નથી, તેમ તેને સ્વર્ગ પણ નથી જ મળતું. માટે પુત્રમુલ્લ જોઈને પછીથી ધર્માચરણ કરવું. ૮

અહિજ્જ લેણ પરિવિસસ વિપ્પે । પુત્તે પરિઠપ્પ ગિહસિ જાયા ॥

હે જાત-પુત્રો ! વેદ અધ્યયન કરીને, તથા વિપ્રોને પરિવેષણ કરીને-જમાડીને, તેમ ઘરને વિપ્રોને સ્થાપિત કરીને અને સ્ત્રીઓની સાથે ભોગ ભોગવીને તે પછી અરણ્યમાં જઈને તમે પ્રજાસ્ત મુનિ થજો ૯

વ્યા૦—હે પુત્રો ! યુવામારણ્યકો ભૂત્વા તદનંતરં પ્રજાસ્તૌ મુની ભૂયાસ્તાં, પરં કિં કૃત્વા ? પૂર્વે વેદાન્ ચતુરોઽધીત્ય પઠિત્વા, પુનર્વિપ્રાન્ પરિવેષ્ય બ્રાહ્મણાન્ ભોજયિત્વા, પુનઃ પુત્રાન્ પરિઠાપ્ય કલાહુ નિપુણાન્ કૃત્વા, ગૃહમારયોગ્યાન્

હે પુત્રો ! તમે ત્રેય આરણ્યક-વાનપ્રસ્થ થઈને પછી પ્રજાસ્ત મુનિ થજો. કેમ કરીને ? પૂર્વે વેદો ચારેને ધર્મીને-પાઠે કરીને વલ્લો વિપ્ર-બ્રાહ્મણોને પરિવેષણ કરીને, અર્થાત્ જમાડીને તથા પુત્રોને પરિસ્થિત-કલામાં નિપુણ-કરીને પૃથ્લે ઘરનો ભાર ઉપાદવા યોગ્ય પુત્રોને ઘરનો નોજો મજાનીને અને સ્ત્રીઓની સાથે ભોગો ભોગવીને આંત્રી રીતે શ્રુગુપુરોહિતે પુત્રોને વચન કર્યાં. ૯

સો અગિયણ આયુર્ગુણેધર્મેણં । મોહાનિલપજ્જલાહિણ ॥ સંતતભાવં પરિતપ્પમાણં । લાલપ્પમાણં યદુદ્ધા યદું ચ ॥ ૧૦ ॥

પુરોહિયં તં કમસો સુગયંતં । નિમંતયંતં ચ સુગ ધર્મેણં ॥ જટ્ઠકમં કામગુણેહુ ચેવ । કુમારગા તે પસમિક્કલ વક્કં ॥ ૧૧ ॥

(वे गाथानो सद्य च नेळो होवाधी युग्म छे) आत्मगुण=रागादिक जेमां प्रधान-काष्ठरूप छे घळी मोहरूपी यायुवढे अधिक प्रज्वलने पामेला शोकाग्निपदे सततभाव=जेतु अतःकरण तपी गयु छे बवा, तथा परिताप्यमाव=मनमा अत्यंत सताप करता तेमच अनेक प्रकारे गदुघाट लालप्यमान=दीन घबनो गोलता तथा क्रमे क्रमे अनुनय करता=धीनवता, घळी सुत=पुत्रोने धनवढे निर्मग्न करता तेमज अनुक्रमे कामभोगवढे पच निमग्न करता बवा ते पुरोहित=पिताने मोदाघुन बुद्धिबाळा जोशने ते पुमारो आ प्रमाणे वाक्य मोल्या १० ११

व्या०—युग्म वाक्या गाथाभ्या ॥ तो पुत्रो भृगुपुरोहित स्वजनकमाहृतु , तो कुमारौ त पुरोहित स्वजनक वाक्य-मृचतुरित्यध्याहार किं कृत्वा ? पसमिष्व प्रकर्षेण अज्ञानाच्छादितमिति समीक्ष्य दृष्टेति द्वितीयगाथा सपद्य . किं कुर्वत त पुरोहित ? क्रमशोऽनुक्रमेणानुनयत, स्वाभिप्रायेण ज्ञाने . ज्ञानेस्तौ पुत्रौप्रति ज्ञापयत पुन किं कुर्वत ? धनेन सुतौप्रति निमग्नयत . च पुनर्यथाक्रम कामगुणैर्भोगैर्निमग्नयंत, यथाक्रममिति यथावसर, पूर्वमित्युक्त, वेदानधीत्य-ब्राह्मणान् भोजयित्वा . भोगान् सुत्वा, इत्याद्यवसर दर्शयतमित्यर्थ.. इति द्वितीयगाथार्थ अथ पूर्वगाथाया अर्थ - सोयग्मीति पुन कीदृश पुरोहित ? शोकाग्निना सतसभाव, शोकवह्निना प्रज्वलितचित्त अत एव परितप्यमान समताद्गुणसंसाज्यायमान . पुन कीदृश पुरोहित ? घट्ट्या बहुप्रकारेणवेदादिष्वेयुस्त्या पट्टु वारवार यथास्यात्तथा लालप्यमान, मोहवशादीनहीनवचास्यतिशयेन भाषमाण कीदृशेन शोकाग्निना ? आत्मगुणधनेन, आत्मनः स्वस्य शोकान्नेरेव सत्चारित्वेन तद्गुणकारित्वात् शोकाग्नेरेवोदीपकत्वादगुण रागादय आत्मगुणास्ते एव-

धनसुधीपनं यस्य स आत्मगुणंधनस्तेन. पुनः कीदृशेन ? मोहानिलप्रज्वलताधिकेन, मोहानिलादज्ञानपचनादधिकं प्रज्व-
लनमस्येति मोहानिलाधिकप्रज्वलनरतेनाज्ञानपचनाभिरुजाव्वल्यमानेन, प्राकृतत्वादधिकजन्यस्य परनिपातः. ॥१०१११॥
अथ ती कुमारानुत्तरं वदतः—

(वे गागानुं युग्म छे.) ते वे पुत्रां भृगु पुरोहितं=तेना पिता=ने बोद्ध्या. ते वे कुमारो तेना जनक पुरोहितने वाम्य योल्या; एम
अध्याहार छे. केम करीने ? प्रममीह्य प्ररुपे करी प्रमानवडे आञ्छादित छे मति जेनी एता जोदने (आम बीजी गाथायां संबंध छे.)
ते पुरोहित केवा ? क्रमनः=क्रमे करी अनुनय करता, अर्थात् पोतानो अभिप्राय प्रकट करता, करी केवा ? घनरडे पुत्रोने निमंत्रना
तथा कामगुण=भोगवडे पण निमंत्रना. यथाक्रम एटके गथा आसर=पूर्व रगुं तेम=नेद भणीने आत्मणोने भोगन करावीने; भोगो
भोगबीने इत्यादिक व्यसर दर्शवता एवा; एम बीजी गाथानो अर्थ क्यो हने पूर्व गाथानो अर्थ कहवाय छे. मोक्षणीति=फरी
केवल ते पुरोहित ? शोकाग्रिवडे जेनुं अंतःकरण मंतस छे एवा, शोकरुद्धि जेनुं निज प्रज्वलित छे एवा, अने तेचीन परिजल्य-
मान=चारेकोरकी अंतर्दृष्टि अनुभवता फरी केवा ? बहुप्रकारे चेदादि रत्नोनी युक्तियोगेदे गारंवार लाल्यमान=मोहराय बनी दीनव-
चनो अतिशय बोलता एवा, शोकाग्रि केवा ? आत्मगुण एटके शोकनाज सञ्चारी होद नदगुणकारी=शोकाग्रिना उद्दीपक रागादिक
आत्मगुणो न जेनां इन्धन=उद्दीपन छे; बली मोहली वायुवेडे जेनुं अधिक प्रज्वलन पाव, अर्थात् अज्ञान परनवी अधिक ताज्व-
ल्यमान यता शोकाग्रिवडे अने प्राकृत होमावी अधिक पदनां समामां परनिपात भयो छे. १० ११

बेया अहीया न हवत ताणं । सुखा दिग्वा निनि तमंतमेणं ॥

जया न पुत्रा न हवति ताण । को नाम ते अणुमनिज्ज मय ॥ १२ ॥

अघोत वेदो प्राण=रक्षण देना=यता नथी, तेम भोजन करावेळो दिजो पण निखये तम तम=अथता मित्र=नरकमा एव जाय ते वळी जाया=प्राय तथा पुत्रो=रक्षण करनार यता नथी तो तमारा व वचनेने कोण अनुमति आपे ? १२

व्या०—पूर्वोक्तस्य वेदानधीत्य प्रव्रजितव्यमित्येतस्योत्तर-भो तात ! वेदा अधीताग्राणं न भवति, वेदाभरण-वेदपाठिन न प्रायते, यदुक्त वेदविद्विरेव-शिल्पमग्नयन नाम । वृत्तस्थ ब्राह्मण शरण ॥ वृत्तस्थ ब्राह्मण प्राहु-नेतरान् वेदजीवकात् ॥ १ ॥ पुनर्भो तत ! विजा ब्राह्मणा मुक्ता भोजिता 'तमतमे इति' तमस्तममि नरकमृमिभागे रोद्रं रौर-वकादिकं नयति प्रापयात णमिति वार्यालंकारे तमसोऽपि यत्तमस्त्वमस्तमस्तस्मिन् तमस्तमसि, ते हि ब्राह्मणा भोजिता' कुमार्गपशुरधाश्रवसेवनादौ प्रवर्तते अतस्तद्भोजनदान नरकहेतुकं च पुन पुत्रा जाता इत्यपन्नाग्राण शरणं न भवति, नरकपाताश्च रक्षणीत्यर्थः उक्तं च वेदानुगरेव-यदि पुत्राद्वयेत् स्वर्गो । दान धर्मो निरर्थकः ॥ धनधान्य-व्ययं कृत्वा । रिक्तं कुर्यान्न मदिर ॥ १ ॥ यदुपुत्राद्वलीगोधा-स्ताम्रचूडा तथैव च ॥ तेपा च प्रथम स्नानं । पश्चाद्वलीको गमिष्यति ॥ २ ॥ तदा भो तात ! त्वं तद्वचनं को नाम पुण्योऽनुमयेत ? सविधेकं पुमान् कं सम्यक् कृत्वा जानीने इत्यर्थः इत्यनेन वेदाग्नयन, ब्राह्मणानां भोजन, पुत्राणां गृहे स्थापनमेतत्प्रथमोत्तरं दत्त्वा भोगान् सुकृत्वा इत्य-स्योत्तरं दत्तं ॥ १२ ॥

पूर्वोक्त 'वेद भणीने प्रज्जया छेवी' इत्यादि वचनानु उत्तर वहे उं. भो तात ! वेदोने भणवाथी ए वेदो प्राण=शरण नथी यता.

વેદો વેદ પાઠીને મરણથી નથી રક્ષણ આપી શકતા; વેદવિદ્ પુરુષોએ કહ્યું છે કે-‘અધ્યયન તો કલા છે, બ્રાહ્મણનું લક્ષણ તો આચરણ છે આચારમાં જે દૃઢ હોય તેનેજ બ્રાહ્મણ કહ્યો છે, વીજા વેદ ઉપર જીવિકા ચલાવનાર નહિ. ૧’ હે તાત ! બ્રાહ્મણો જમાડ્યા પણ જે તમસ્ છે તે તમ સ્ત મસ્ કહેવાય છે. જે જમાડેલા બ્રાહ્મણો કુમાર્ય પશુવધ આશ્રવ સેવનાદિકમાં મદ્દત થાય માટે તેવા શકતા. કહ્યું છે કે-‘જો પુત્રથીજ સ્વર્ગ મળતું હોય તો દાનાદિ ધર્મ નિર્થક છે, તો પંછી ધન ધાન્ય વગેરેથી શા સારું ઘરને ત્વાલી કરવું? ૧; ‘દુલી ઘો તથા કુકડાં, ઘણા પુત્રોવાલાં હોય છે તેઓને સ્વર્ગમાં પહેલું સ્થાન મળે અને વીજા લોકો પાછળથી જઈ શકે. ૧ ત્યારે હવે હે તાત ! તમારું તે વચન કયો પુરુષ માને? કયો વિવેકવાન્ પુરુષ ટીક માને? આ ઉપરથી વેદાધ્યયન, બ્રાહ્મણ ભોજન, પુત્રોનું ઘરમાં સ્થાપન; એ ત્રણેનું ઉત્તર દેવાઈ ગયું; હવે ‘ભોગ યોગવીને જન્મો’ એમ જે પિતાએ કહેલ છે તેનું ઉત્તર આપે છે. ૧૨

લગ્નમત્તસુવત્સા મદુકાલદુક્ત્વા । પગામદુક્ત્વા અનિકામસુમ્ભા ॥

કામભોગ લક્ષણમાત્ર સુલ્લ આપનારા અને મદુ કાલસૂધી દુઃલ્લ દેનારા છે, વળી પ્રકામ=અત્ય ત=દુઃલ્લરૂપ છે અને અનિકામ=સ્વલ્પ સુલ્લયાલા હોવાથી સંસાર મોક્ષના વિપક્ષકમ્પત=ચિરોષિ છે અને અનર્થનો સ્થાન છે.

ન્યા૦-હે તાત ! કામભોગા અનર્થનાં લ્હાનિસદશા વર્તેતે, અનર્થનામૈહિકપારલૌકિકદુઃલ્હાનામુત્પત્તિસ્થાનસદશા

સંસારસુલ્લસ્સ વિપક્ષભૂયા । ત્વાળી અળત્થાળ ઉ કામભોગા ॥ ૧૩ ॥

भवतीत्ययं तदेवाह—कीदृशा कामभोगा ? क्षणमात्रसुखा क्षणमात्रसेवनकाले एव सुखयतीति क्षणमात्रसुखा
पुन कीदृशा ? बहुकालद्वन्वा, बहुकालनरकादिषु दुग्ध येभ्यस्ते बहुकालद्वन्वा पुन कीदृशा ? प्रकामद्वन्वा, प्रका
ममरयत दुग्ध येभ्यस्ते प्रकामद्वन्वा पुन कीदृशा ? अनिकामसुखा, अमकृष्टसुखास्तुच्छसुखा इत्यर्थः, पुनः कीदृशा ?
ससारस्य भवभ्रमणस्य मोक्ष ससारमोक्षस्तस्य विपक्षभूता शत्रुभूता, ससारभ्रमणश्रुद्धिकारिण इत्यर्थः ॥१३॥

हे तव ! कामभोग अनर्थोनी स्वाण समयान्ते, अर्थात् आ लार्जनं तथा पारलौकिकं दुःखरूप अनर्थोना उत्पत्ति स्थान जेवा न
एन कहे छे—कामभोग केवा छे ? क्षणमात्र=भोगवती वेलायत्र सुख आपे तेवी क्षणमात्र सुखरूप तथा बहुकाल दुःख=रूपा काल
पर्यंत नरकादिषु दुःख भोगवाने तवी बहुकाल दुःख नखा बळी ते प्रकाम=अनिश्चय दुःख जेमावी नीपजे तेमा तथा अनिकाम
सुख=अमकृष्ट (तुच्छ) सुखवाळा भने ससार=भवभ्रमणमावी मोक्ष मठगामः विषय=शत्रुभूत छे, अर्थात् ससार भ्रमणनी वृद्धि
करनारा होवावी मोक्षना विरोधी छे १३

परिचयते अनियत्तकामे । अहो अ राभो परितप्पमाणो ॥ अणप्पमत्ते धनमेसमाणे । पपुत्ति मच्चु पुरिसो जर ख।
चादे फोर मटकतो, जेनी कामना निवृत्त थद नथी तेयो, दिवस अने रात्री परिताप कर्ता करतो तथा अयं माहे प्रमत्त पनी
धननी परणवावाळा करतो पुरय, मृत्यु तथा अरा पामे छे १४

व्या०—एतादृश पुर्यो मृत्यु प्राप्नोति, च पुनर्जरा प्राप्नोति कीदृश सत् ? परिव्रजन्, परि समताद्विषयसुख-
लाभाधमितस्ततो भ्रमन्, पुन कीदृश ? अनिवृत्तकाम, न निवृत्त कामोऽभिलाषो यस्य सोऽनिवृत्तकामोऽनिवृत्तेच्छ

હત્યર્થઃ પુનઃ કીદૃશઃ ? અહ્ અહિતિ અહનિ, રાઓ હિતિ રાત્રો પરિતપ્યમાનઃ, આર્પત્વાદહો અ રાઓ હિતિ સ્થિતિઃ. અહો-
રાત્રેઽપ્રાસવસ્તુપ્રાસિનિમિત્તં ચિંતામગ્નચિંતયા દગ્ધઃ. પુનઃ કીદૃશઃ ? અન્યપ્રમત્તઃ અન્યપ્રમત્તઃ, અન્યે સ્વજનમાતાપિતૃપુ-
ત્રકલત્રાત્રાદયસ્તદર્થે પ્રમત્તસ્તત્કાર્યકરણાસત્તોઽન્યપ્રમત્તઃ. પુનઃ કીદૃશઃ ? ધનમેગ્યન્, વિવિધોપાયૈર્ધનં વાંછન્નિ-
ત્યર્થઃ. એવમેવ મૃદઃ પુમાન્ પ્રિયતે, સ્વાર્થ કિમપિ ન કરોતિ. પુનઃ સ્થિતૌ પૂર્ણાયામેકદા મૃન્યુત્વા જરા વા અવશ્યં
પ્રાપ્નોત્યેવેતિ ભાવઃ. ॥ ૧૪ ॥

આવો પુરુષ મૃત્યુ પામે છે વઢી જરા પળ પામે છે, કેવો પુરુષ ? પરિવ્રજન=ચારેકોર વિપયમુલ મેલવયા માટે આમ તેમ મટ-
કનારો, તથા અનિવૃત્ત કામ=જેના કામ=વિપયાધિલાપ=નિવૃત્ત નથી થયા તેવો, અને અહઃ=દિવસના તથા રાત્રીમાં પણ અમાસ
વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે ચિંતામગ્ન વની સંતાપ કર્યા કરતો એવો; (અહો અ રાઓ આર્પ પ્રયોગ છે) તથા અન્ય જે માતા પિતા પુત્ર ભાર્યા
ભાઈ સ્ત્રીવાદિ સ્વજન, તેઓના કાર્ય કરવામાં આસક્ત રહેતો હોવાથી અન્ય પ્રમત્ત, વઢી ધનની પણવાળો, અર્થાત્ વિવિધ ઉપાયોવડે
ધન મેલવવાની વાંછના કરનારો પુરુષ એમને એમ મરે છે, કંઈ પણ સ્વાર્થ સાધી શકતો નથી અને ઉમેદ પૂરી થતામાં તો મૃત્યુ
અથવા જરા અવશ્ય આવી પહોંચે છે. ૧૪

इमं च मे अतिथि इमं च नस्ति । इमं च मे किंचिदपि अकिंच ॥ तमेवमेवं लालप्समाणं । हरा हरंतिति कंहं पमाहे॥ १५
આ મારે છે અને આ મારે નથી, આ મેં કર્યું અને આ મેં નથી કરાણુ, જીવી રીતે લવારો કરનારા તે (પ્રમાદી)ને હર=આયુષ્ય હર-
નારા=રાત્રી દિવસો દૂરી જાય છે, માટે પ્રમાદ શા સારું કરાય છે ? ૧૫

અ્યા૦—પુન પૂર્વોક્તમેવ દૃષ્યતિ, દરા. કાલાસ્ત મનુષ્ય દરતિ, દરતિ પ્રાણિનામાયુરિતિ દરા, દિવસરજયાદયાઃ કાલા, ત કિં કુર્ચત ? પ્રમેવ લાલપ્યમાન, વ્યક્ત વચન ઘટત, પચમેયમિતિ કિં ? દદ ચ મે મમાસ્તિ, દદ પ્રલ્યશ્ચ માયાદિક મમ ગૃહે વર્તતે, પુનરિદ ચ રજતસ્વર્નામરણાદિક ચ મે મમ નાસ્તિ, ચ પુનરિદ મમ ગૃત્યં વદ્ધકતુસુભ ગૃહાદિકં કરણીય વર્તતે, દદ ચ મે મમાહૃત્યં, અસિન્ વાણિજ્યે લાભો નાસ્તિ મમામ કૃયમહૃત્યમિત્યર્પ, इति हेतोर्भा तात ! कथ प्रमाद ? कथ प्रमाद कुर्वीत ? प्रमाद कर्तुं कथमुचित इत्यर्थ . ॥ १५ ॥

કતી ની પૂર્વાક્ત વિષયને રાગ કરે છે—દર પટલે ફાટ, તે મનુષ્યને દરે છે=પ્રાણિઓના આયુષ્યને દરી જાય છે તેવી દિવસ રાત્રીઓની ફાટ 'દર' વહેવાય છે, કેવાને દરે છે ? આવી રીતે ભાગ્યમાન=ચાનો ચોન્યા કરતો હોય તેવાને, કેવી રીતે ચોખનારો ? આ મને છે=મા પ્રલસ ધનયાન્યાદિક મારા ઘરમા વિષમાન ને, દમી આ મુર્ખને તથા ચાનો પરેણાં મારે નથી; વહી આ છેપે જાત્રુમાં મુલ થાય તેવા ઘર વગેરે મારે કરવાનાં છે, અને આ વ્યાપારમા વદ લાભ જેટુ નથી તેથી દ ધણો મારે કર્યો નથી પુન્યા માટે હે તાવ ! કેમ પ્રમાદ કરાય ? અથાત્ પ્રમાદ કર્યો કેમ ઉચિત વહેવાય ૧૫

ધણ પમૂય સર હતીયાઈ ! સગળા તદ્દા કામગળા પગામા ॥

તવ કણ તપ્પદ જસ્સ લોગો ! ત સવ્વસાદોણમિદેવ તુગ્ગં ॥ ૧૬ ॥

પ્રમુત=પુરુષ જન, ત્વીમા સહિત સ્વર્ગો, તથા પ્રકામ=મામાતા વામમોગો; મા સપટ્ટ કે—જેને સાઠ લોર તય તયે છે તેનો સર્વે મારે સ્વાર્ચોન વિપમાન છે ૧૬

વ્યા૦—અથ પુનઃ પુનઃ પુરોહિતસ્તૌ લોભયિતુમાહ—ઓ પુત્રો ! યસ્ય કૃતે યદર્થે લોકો જનસ્તપસ્તપ્યતે, તત્સ-
ર્વમિદાસ્માકં ગૃહે તુઙ્ગં ઇતિ યુવયોઃ સ્વાધીનં વર્તતે. તત્ કિં કિમિત્યાહ—ધનં પ્રભૂતં પ્રચુરં વર્તતે, ધનાર્થં હિ લોકો
યસ્ય હિ કુટુંબં પ્રચુરં ભવતિ સ્ત્રીભિઃ સહિતમસ્તિ, ધનાદેવ સ્ત્રિયઃ સ્વાધીનાં એવ સ્યુઃ. તથા સ્વજના જ્ઞાતયોડપિ વર્તતે,
ગંધસ્પર્શાદિયં ઇન્દ્રિયવિપયા વર્તન્તે, તસ્માત્ક્રમર્થં તપસ્તપનીયં ? ॥ ૧૬ ॥

હવે પુરોહિત તેના વે પુત્રોને લોભાવવા કહે છે—હે પુત્રો ! જેને અર્થે લોકોં તપ તપે છે તે તો સર્વ આપણા ઘરમાં તમારા વન્નેને
સ્વાધીનજ છે, તે શું ? પ્રભૂત ધન, ધનને માટે લોકોં વહુ દુઃખ વેઠે છે તે ધન પુષ્કલ સ્ત્રીયો સહિત આપણે ત્યાં છે; ધનથીજ સ્ત્રીયો
સ્વાધીન થાય છે, તથા સ્વજનો=જ્ઞાતિઓ પણ છે. જેનું કુટુંબ વહોલું હોય તે કોઈથી ધર્પણ કરી શકાતો નથી, વલી પ્રકામ=પુષ્કલ
કામગુણ=રૂપ રસાદિક ઇન્દ્રિયોના વિપયો આપણે ત્યાં વિદ્યમાન છે તો પછી તપ શા માટે તપવું ? ૧૬

યથેણ કિં ધર્મધુરાહિગારે । સયથેણ વા કામગુણેદિ ચેવ ॥

સમણા ભવિસ્સાસુ ગુણોદ્ધારી । બહિં વિહારા અભિગમમ ભિક્ષનં ॥ ૧૭ ॥

હે પિતા ! ધર્મની ધુરા=ધોસરી=(ઊઠાવવા)ના અધિકારમાં ધનથી શું પ્રયોજન હોય ? તેમ સ્વજનથી અથવા કામગુણોથી પણ શું મત-
લબ ? અમે તો ગુણ સમુદાયને ધારણ કરનારા તથા ભિક્ષા મેલવીને ગાદર વિહાર કરવાવાલા અમણ=સાધુ થશુ. ૧૭

વ્યા૦—અથ પુત્રો વદતઃ—ઓ તાત ! ધર્મધુરાધિકારે દશવિધયતિધર્મધર્વહનાધિકારે આવાં અમણો ભવિષ્યાવઃ.

કીદશો શ્રમણો ? ગુણોઘચારિણો જ્ઞાનદર્શનચારિત્રરૂપગુણસમૂહધારિણો કિં જત્વા ? વહિર્નિશ્વારમધિગમ્ય, દ્રવ્યનો વહિર્ગ્રાંમાકરનગરાદિભ્યઃ एकतामाश्रित्य, આવતો વહિ કષ્ટિવપ્રતિપદ્ધત્વમાશ્રિત્ય. તસાદાવયોર્ધનેન કિં ? અથવા સ્વજનેન કિં ? ચ પુનઃ કામગુણૈરિન્દ્રિયસુતૈ, કિં ? ધનસ્વજનવિષયયા િ ન પરલોભુમ્વાય સ્યુરિત્યર્થં યદુક્તં વેદેડપિ ન પ્રજાયા ધનધાન્યેન ત્યાગેનેકેનામૃતત્ત્વમાનશુરિત્યાદિ ॥ ૧૭ ॥ અથ મૃગુસ્તયોર્ધર્મનિરાકરણાય પરલોકનિરાકરણાય ન આત્મનોડમાયમાહ—

હવે પુત્રો ચોલ્યા—હે તાત્ત ! ધર્મ ધુરાધિપાર=દ્વલ્લવિય યતિર્ધર્મની ધોસરી વહન કરાના અધિકારમાં અમે વળ્ને શ્રમણ પદશુ કેવા શ્રમણ ? ગુણોઘચારી=જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપ ગુણ સમૂહને ધારણ કરનારા કેવ કરીને ? ગહિર્નિશ્વાર=દ્રવ્યથી ગામની વહાર દ્વાત્તસ્યાને આશ્રય લેને, આવથી વયાયથી અમતિપદ્ધત્યાને અવલગીને તો પછી અમને ધનવંદે કે સ્વજનવંદે અથવા ઇન્દ્રિયસુત-જનક કામગુણોવંદે શુ કરવાનુ હોય ? ધન, સ્વજન તથા વિષયો કદ પરલોકમુલ માટે નત્ર હોય નેદમા કશુ છે કે—'મમા અથવા ધનધાન્યથી નહિ કિન્તુ કેવલ જ્ઞાનથીજ અમૃતત્ત્વ=મોખને પામ્યા; ઇત્યાદિ ૧૭

હવે શ્રગુ તે વે પુત્રોને ધર્મ તથા પરલોકના નિરાકરણાર્થં આત્માના અમાર કહે છે —

જહા ય અગ્ની અરણીઓ અસતો ! મ્વીરે ઘય નિટ્મમહાતિલેસુ ॥ એમેવ જાયા સરીરમિ સન્ના । મમુચ્છંદં નાસદ્ નાચન્દિદ્ધે જેમ અત્તિ મરણી [કાષ્ઠ]માં પ્રથમ નહિ' છતાં ઉત્પન્ન થાય છે તથા સ્તીર=દુષ્મા પ્રથમ ન દેરાતુ યો ઉત્પન્ન થાય છે પછી જેમ તિલમાં પ્રથમ ૧ પજાતુ તેલ ઉત્પન્ન થાય છે એમને ઘમ હે પુત્રો ! ગરીસે વિષયે ગળ પ્રથમ ન છતાં સત્ય=ત્રીયો ઉત્પન્ન થાય છે

તથા નાશ પામે છે અને તે જીવો સ્થિર રહેતા નથી. ૧૮

અર્થાત્—હે જાગૃતો ! હે પુત્રો ! સત્ત્વા જીવા એવમેવ અમુના દૃષ્ટાંતેન શરીરે અસંતઃ પૂર્વમવિદ્યામાના એવ સંમુર્છંતે ઉત્પચંતે. પ્રથિવ્યપ્તેજોવાદવાકાશાનાં સમુદાયસંયોગાદેતના ઉત્પચંતે. પુનઃ સ જીવો નશ્યતિ નાવતિષ્ઠતે, શરીરનાશો તન્નાશઃ. શરીરે સત્તિ પંચભૂતમેલાપે સત્તિ સ ભવેત્, પંચભૂતાનાં દુશ્મભાવે તસ્યાપિ નાશ એવ. એવમિતિ કેન પ્રકારેણ જીવાઃ પૂર્વમવિદ્યામાના ઉત્પચંતે ? તદ્દૃષ્ટાંતમાહ—યથા એવ, ચક્રાદ્યોઽન્ન એવાર્થે, અગ્નિરગ્નીઓ અરણીતોઽગ્નિમથન-કાષ્ટતઃ પૂર્વમદૃશ્યમાનોઽપિ સંયોગાદુપરિતનારણિકાષ્ટેન, અથો બંશચર્વાદિકાષ્ટસંયોગાદગ્નિરુત્પચતે, ન ત્વેકાકિનિ અરણિકાષ્ટે પૂર્વમર્ગિદૃષ્ટઃ. એવં ક્ષીરે ઘૃતં, ક્ષીરમપિ પૂર્વમુષ્ણીકૃત્ય પશ્ચાત્તન્મધ્યે તંકં સ્તોકં પ્રિક્ષિત્ય ચતુર્થામં સ્ત્યા-નીકૃત્ય પશ્ચાન્મંથાનેન વિલોઢ્યતે, તદા તતઃ પૂર્વમસદેવ ઘૃતમુત્પચતે. એવં મહાતિલેપૂત્તમતિલેપુ, યંત્રાદિમથનસંયોગા-ત્તિલેગ્યસ્તીલં પૂર્વમપ્રત્યક્ષમવિદ્યામાનામપ્યુત્પચતે. અરણિકાષ્ટાદધઃ કાષ્ટસંયોગાભાવે ચૈતન્યરૂપજીવાભાવ ઇત્યર્થઃ. ॥૧૮॥

અર્થેતરસ્યોક્તસ્યોત્તરં તાવાહતુઃ—

હે પુત્રો ! સત્ત્વજીવો, એવીજ રીતેઽન્ના દૃષ્ટાંત ઉપરથી શરીરમાં ન છતાંપૂર્વે અવિદ્યામાન હોવા છતાંઽત્ત્વન્ન થાય છે, પૃથ્વી, જલ, તેજ, વાયુ તથા આકાશ; આ પંચભૂત સમુદાયના સંયોગથી ચેતના ઉત્પન્ન થાય છે અને પાછો તે જીવ નાશ પામે છે, અવ-સ્થિત રહેતો નથી; શરીરના નાશની સાથે તેનો પણ નાશ થાય છે, શરીર હોય ત્યારે પંચભૂતના મેલાવથી તે થાય છે અને એ પંચ-ભૂત જ્યારે પૃથક્ક થાય ત્યારે તેનો પણ નાશ થાય છે. એમ કયા પ્રકારે પૂર્વે અવિદ્યામાને જીવો ઉત્પન્ન થાય છે? તેના દૃષ્ટાંતો કહે છે

યયા=જેય, (ચ શબ્દ દ્વના અર્થમા ને) જેવી રીતે અગ્નિ, અરણી=અગ્નિમથન કાણુ=પ્રાંચી મથન ન દેલાતાં છતાં પણ ઉપરના ઉત્તરારણિ કાણુના સયોગથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે એકઝા અરણિકાણુમાં પ્રથમ કયાય અગ્નિ દેલાતો નથી. પણ હીરમા ઘટ, દુધ પણ પ્રથમ ઝનુ કરી પછી તેમા ધોદી છાન્ન નાલ્લી ચાર પહોર મૂચી જમાવીયે અને તે પછી મથન=તૈયાનઢે વલોવીયે ત્યારે તેમાથી પૂર્વે અપતીત થી ઉત્પન્ન થાય છે, એમ મહાતિલ=સારાતલમાથી યન્નાદિમથનના સયોગથી પૂર્વે પ્રત્યક્ષ ન દેખાયેલુ તેલ ઉત્પન્ન થાય છે, નીચેના કાણુનો સયોગ ન હોય તો અરણિમાથાથી અગ્નિની પેઠે ચૈતન્યરૂપ લીનનો અમાનન હોય ૧૮

હવે આ દુષ્ણતોથી રહેલ અર્થનુ ઉચર તે જે પુરો આપે છે—

નો હૃદિયગિજ્ઞ અમુત્તમાયા । અમુત્તમાવા વિ ય જોહ નિઘો ॥ અજ્ઞાત્યહેજ નિયમોસ્ત વયો । સસારહેઝ ચ વયતિ વય
અમૂર્તમણને 'રીધે આ જાતમા હિન્દ્રિયોવઢે માલ ઘતો નથી પણ અમૂર્તપણને લીધેત તે નિત્ય છે આ આત્માને શરીરમા વધ અધ્યાત્મ હેતુ=મિથ્યાદિ હેતુવાલો નિયત=નિશ્ચિત છે, તેમ યજ્ઞેજ સસારનો હેતુ કહે છે ૧૯

વ્યા૦—હે જ્ઞાત ! આપમાત્મા અમૂર્તમાવાદિદ્રિયગ્રાહ્યો નો હિતિ નાસ્તિ, શબ્દરૂપરસગંધસ્પર્શાદિનામમાત્મ્યમ-મૂર્તત્વ, તત્માદમૂર્તત્વાદિદ્રિયગ્રાહ્યો નાસ્તિ યોઽમૂર્તો ભવતિ સ હૃદ્રિયગ્રાહ્યોઽપિ ન ભવતિ, ય હૃદ્રિયગ્રાહ્યો 'ભવતિ સોઽમૂર્તોઽપિ ન સમવતિ, યથા ઘગાદિ . પુનરય જીવોઽમૂર્તમાવાદપિ નિત્યો ભવતિ. યદ્ દ્રવ્યત્વે સત્યમૂર્ત તત્રિત્ય, યથા વ્યોમ અથ કદાચિત્ કથિદ્રવ્યતિ ચેદયમમૂર્ત આત્મા તદા કથમસ્ય વય ? તત્રોચર વદત —અસ્ય જીવસ્ય શરીરે યથો નિયતો નિશ્ચિતોઽધ્યાત્મહેતુર્વર્તતે. કોઽર્થ? આત્મયધિકુલ્ય ભવતીત્યધ્યાત્મ મિથ્યાત્વાવિરતિક્ષ્ણાય

योगादिकं, तदेव हेतुः कारणं यस्य सोऽध्यात्महेतुः. अस्य जीवस्य यः शरीरे बंधो भवति स मिथ्यात्वादिभिर्हेतु-
भिरेव स्यादिति. यथा अमूर्तस्याप्याकाशस्य घटादाविव घटोत्पादनकारणैर्घटे आकाशस्य बंधो जायते. तथात्मनः
शरीरे बंध इत्यर्थः. च पुनयुधाः संसारस्य हेतुं भवभ्रमणस्य कारणं संबन्धं वदन्ति. यावच्छरीरेण बद्धस्तावदयं जीवो
भवभ्रमणं करोतीत्यर्थः. यदुक्तं वेदांतेऽपि—कर्मबद्धो भवेज्जीवः । कर्ममुक्तो भवेच्छिवः ॥ इति. ॥ १९. ॥

हे तात ! आ आत्मा अमूर्तपणाने लीये इन्द्रिय ग्राह्य नથી. जेમાં शब्द स्पर्श रूप रस गंध इत्यादिकનો अभाव होय ते अमूर्त
कहेवाय, एटले अमूर्त होवाથી इन्द्रियग्राह्य नથી. जे अमूर्त होय ते इन्द्रिय ग्राह्य न होय अने जे इन्द्रिय ग्राह्य होय ते अमूर्त पण न
होय. जेवा के घट आदिक पदार्थ. वळी आ जीव तो अमूर्तपणाने लीये नित्य છે, कारणકે—જે દ્રવ્ય હોइને અમૂર્ત હોય તે નિત્ય
હોય. જેહું વ્યોમ=આકાશ. કદાચ કોઈ એમ કહે કે—જો આ આમાં અમૂર્ત છે તો તેને વંધ કેમ હોય શકે? તેનું ઉત્તર કહે છે—
આ જીવને શરીરમાં વંધ તો નિયત=નિશ્ચિત છે કે જે અધ્યાત્મ હેતુ છે. શો અર્થ સમજાવો? આત્માને ઉદ્દેશીને થાય તે અધ્યાત્મ,
एटले मिथ्यात्व, अविरति, कपाय योग, इत्यादिक; तेज जेनां हेतु=कारण છે તે અધ્યાત્મ, હેતુ આ જીવને વિષયે જે વંધ થાય છે
તે મિથ્યાત્વ વગેરે હેતુથીજ થાય છે. જેમ અમૂર્ત આકાશને પણ ઘટ આદિકને વિષયે ઘટના ઉત્પાદક કારણોવડે ઘટમાં આકાશને
વંધ થાય છે તેમ આત્માને શરીરમાં વંધ થાય છે; બુધ=વિદ્વાન પુરુષો સંસાર=ભવભ્રમણ=નું કારણ સંબંધ કહે છે. જ્યાં સુધી શરી-
રથી વંધાણો છે ત્યાં સુધી એ જીવ ભવભ્રમણ કર્યેજ જવાનો, કશું છે કે—‘કર્મથી બદ્ધ છે તાવત્ પર્યંત તે જીવ છે પણ જ્યારે કર્મ
મુક્ત થાય ત્યારે તે શિવ છે. ૧૯

जहा धय धम्ममयाणमाणा । पाव पुरा कम्ममक्कासि मोहा ॥ ओरुद्धमाणा परिरिम्बयता । तनेव भुज्जो वि समापरामो
जेम अमे पहेला घमने न जाणता तथा अवरोध पामता अने सर्वे रीते रक्षित रहेता मोदधी पाप कर्मो कया तेपा पाप कर्मोने
हवे भूयोऽपि=एरीने पण नहीन आचरीये=नहीअ करीशु २०

व्या०—हे तात ! यथा पुरा पूर्व मोहापत्वस्याऽज्ञानादावा पाप पापहेतुक कर्माकाप्त्वं आवा किं कुर्याणो ? धर्म
सम्यग्स्वादितत्वमजानानो पुन कथंभूतो ? अवकथ्यमानो गृहान्नि स्रणमप्राप्यमाणो पुनरावा कथंभूतो ? परिरक्ष्य-
माणो साधुदर्शनाद्वार्यमाणो पुरा ईदृशायावामज्ञाततत्त्वो पापकर्मपरायणावभूव, तत्पाप कर्म भूय पुननेव समाच-
राणो न कुर्वन् इत्यर्थ ॥ २० ॥

हे तात ! जेम पूर्व मोदधी=तत्त्वना अज्ञानधी अमो गन्ने जणाए पाप हेतुक रमो कयी अये शु करता ? धर्म जे सम्यक्त्वादि
तत्त्व तेने नहि जाणता, तथा अवकथ्यमान=घरवी बहार नीकत्वामां रोक्ता=निषेध कराता, बळी परिरक्ष्यमाण, अथात् कोइ साधु
दर्शनादिनयी चारण कराता, आसीरीते अमे अज्ञात तत्त्व होवाधी पूर्व पापकर्मपरायण थया हता, ते पापकर्म हवे फरी नहीं आचरीये

अभ्यासयस्मि लोगमि । न चओ परिवारिण ॥ अमोहाहि पडतीहि । गिरासि न रह लमे ॥ २१ ॥
अमोघ=खालो न गाय तेवी पडती (शस्त्रघात दुष्प) विपत्तिओबडे अभ्यासत=चारेणोएथी हणाता तथा सयत=परता विद्यायेला
वा लोकमा घरने विपये यमने रति=प्रीति नथा मळनी २१

व्या०—भो तात ! अस्मिन् लोके जगत्यामाग गृहे गृहासे रति न लभावहे कथंभूते लोके ? अमोघाभिरवश्य

भेदिकाभिः शस्त्रधाराकाराभिः पतंतीभिरागच्छंतीभिः शस्त्रधाराभिः कदर्थिते. पुनः कथंभूते लोके? अभ्याहते
आभिमुख्येन पीडिते. पुनः कथंभूते लोके? सर्वतः सर्वासु दिक्षु परिवारिते परिवेष्टिते, वाशुरादौ पतितस्रगवद्
दुःखिता स्वः. ॥ २१ ॥ तदा पुरोहितोऽपृच्छत्—

हे तात ! आ लोक=जगत्सु अयं घरमां रहेचामां रति नथी पामता केचो लोकः?—अमोघ=अवश्य भेद न करे तैवी, शस्त्रधारा
समान आकारवाली पतंती=आवी पडती शस्त्रधाराओवी कवथायेल्; तथा अभ्याहृत=सामेयी पण ह्णानेल्, तेमज सर्वतः=चारे
कोरयी परिवारित वेराड गयेल्. पाशालामां फसायेला मृगना जेवा जेवा अये वेय दुःखित लीये तैवी अपने कृपा करीने जवा घो. २१

केण अभ्याहओ लोओ । वा परिवारिओ ॥ केण वा अमोहा युत्ता । जाया चित्तापरो हु मे ॥ २२ ॥
आ लोक केणे अभ्याहृत छे तथा केणे परिवारित छे? वली अमोघ शस्त्रधारा ते कवी ते कर? हे जान=पुत्रो ! हु
चितापरायण थउ छु. २२

व्या०—हे पुत्रो ! केन लोकोऽभ्याहृतः? वाऽथवा केनाय लोकः परिवेष्टितः? वाऽथवा का अमोघा अवश्यं भेदका
शस्त्रधारोक्ता? हे पुत्रावहमिति चित्तापरो भवामि. ॥ २२ ॥ तदा पुत्रौ प्रत्येक प्रश्नानामुत्तरं वदतः—

हे पुत्रो ! केणे आ लोकने आधान कया छे? अथवा केणे आ लोकने वेरी लीओ छे? अने ए अमोघ=अवश्य भेदनारी
कवी ते शस्त्रधारा कइ? हुं तो ए चित्तापरायण थाउं छुं. २२
त्यारे हवे वेय पुत्रो प्रत्येकप्रश्नां उत्तर कहे छे—

मच्छुणाभ्याहओ लोओ । जरीए परिवारिओ ॥ अमोहा रयणी युत्ता । एयं ताय चियाणह ॥ २३ ॥

આ નોક મૃત્યુષ્ઠ અધ્યાહત છે, જરાયે પરિવારિત-ચેરેલ છે અને યાત્રી અમોઘ-વ્યર્થ ન જાય તેવી પ્રદારરૂપ કહી છે. ૫ પ્રમાણે છે તાત ! વિશેષતયા જાણો ૨૩

વ્યા૦—હે તાત ! ત્યમેવમધુના પ્રકારેણ જગજાનીદિ ? જ્વમિતિ કથ ? તદાહ-સ્ત્રોતોડય મૃગલ્પો મૃત્યુના વ્યા-
ધેનાધ્યાહત પીડિત, સ ચ મૃત્યુર્દિ સર્વસ્ય જતો પૃથે ઘાતિત જરયા દૃઢત્વેન પરિવેષ્ટિત જીર્ણે દારીરમનયેતિ
જરા, પલિતમાઘમિહ જરા નોચયતે, યત્પીર્યપરાજમાણા જનિરેજ જરા, તયા સર્વ જગત્ પરિવેષ્ટિતમસ્તિ તર્ણય મૃત્યુ-
ર્જગજ્જતુ ઘાતયતિ અમોઘા શસ્ત્રધારા રાઘવ ઉક્તા, ન કેયલ રાઘવ એવ અવતિ કિંતુ દિનાન્યપિ અવતિ, પરમશ્ર
રાઘિઘરણ મયોત્પાદનાર્થે. સ્ત્રીલિંગગાનદસ્ય અમોઘા હલ્યસ્યોપમાર્થે જ્ઞેય ॥ ૨૩ ॥

હે તાત ! તમેજ આ મફારે જગત્ જાણી સ્યો, કેમી રીતે ? તે કહે છ-આ લાજ મૃગલ્પ મૃત્યુરૂપ પારાપિવંદે અધ્યાહત-
પીડિત ને, અને તે મૃત્યુ પણ સર્વ જતુઓની પૃથે દોડે છે વહી જરા=જદારસ્યારહે સર્વ જગત્ પરિવેષ્ટિત છે, જેનાથી શરીર જરી=
ત્વલમહી=જાય તે જરા અહીં માત્ર ઘોળા વાલના પાનને જરા નથી વહેવાની; કિં તર્દિ વલ, રીય તયા પરાક્રમની હાનિ એજ જરા,
૫ જરાયે સમઠ જગત્ પરિવેષ્ટિત=વેરાયેલુ=તે અને ૫ જરાદારાજન મૃત્યુ જગત્ના જતુઓને હણે છે, અમોઘ શસ્ત્રધારા રાષ્ટ્રીયોને
વહી વદ રાષ્ટ્રીજ માત્ર નથી કિંતુ દિન યજ હોય છે, પરતુ અહીં રાષ્ટ્રીજુ ગ્રહણ મય ત્પાદય કરતા માટે છે સ્ત્રી લિંગ પ્રમોઘા ૫
પદની ઉપમાય છે એમ જાણવુ ૨૩

જા જા વધદ રયણી ! ન સા પદિનિયસર્દ ॥ અરમ્મ કુળમાણસ ! અફળા જતિ રાઈઓ ॥ ૨૪ ॥

જે જે રાત્રીઓ વીતે છે તે પાંચી આવતી નથી, અધર્મ કરતા લીધી તે રાત્રીઓ અફલ જાય છે. ૨૪

વ્યા૦—હે તાત ! યા યા રજન્યસ્તસંવયાદ્ દિવસાથ ધ્યુત્કામંનિ વ્રજતિ, તાસ્તા રજન્યો ન પ્રતિનિવર્તેત, પુન-
ર્વાબુદ્ધય નાયંતિ. અધર્મ કુર્વતઃ પુરુષસ્ય રાત્રયો દિવસાશ્ચાફલા નિર્વર્થકા ગંતિ, તસ્માદ્ધર્માચરણેન સફલા વિધેરા
ઇત્યર્થઃ. ॥ ૨૪ ॥ તદેવ પુનરપ્યાહતુઃ—

હે તાત ! જે જે રાત્રીઓ, અને તેની સાથે સંવદ્ દિવસો પણ-દ્યતીત થાય છે તે તે રજનીઓ પ્રતિનિવૃત્ત થતી નથી, વળીને
પાછી આવતી નથી; એટલે અધર્મ કરનાર પુરુષની તે રાત્રીઓ અફલ=નિર્વર્થક જાય એ માટે ધર્માચરણપદે તે સફલ
રાત્રી જોઈએ ૨૪ પુનરપિ તેજ કહે છે—

જા જા વચદ્ રયણી । ન સા પડિનિચરદ્ ॥ ધર્મં તુ કુળમાણસ । સહ્યા જનિ રાઈઓ ॥ ૨૫ ॥
જે જે રાત્રીઓ વ્યતીત થાય છે તે પાછી આવતી નથી. તેથી ધર્મને કરતાર લોકની તે રાત્રીઓ સફલ જાય છે. ૨૫

વ્યા૦—પૂર્વાર્ધસ્યાર્થસ્તથૈવ, હે તાત ! ધર્મ કુર્વાણસ્ય પુરુષસ્ય રાત્રયો દિવસાથ સફલા યંતિ, ધર્માચરણંવિના
નિઃફલા ઇત્યર્થઃ. પ્રાકૃતત્વાદ્યચનસ્ય વ્યલયઃ. નુજન્મનઃ ફલં ધર્માચરણં, ધર્માચરણં દ્વિ વ્રતં વિના ન સ્યાત્, અત-
આવાં વ્રતં ગૃહીધ્યાયઃ. નુજન્મનિ રાત્રિદિવસાન્ સફલાન્ કરિણ્યાવ ઇતિ આવઃ. ॥ ૨૬ ॥ તદ્વચનાહ્લબ્ધયોયો મુગુપુ-
રોદ્ધિતઃ પુર્વાપ્રત્યાહ—

પૂર્વાદ્દનો અર્થ તો તેજ છે એટલે—હે તાત ! જે જે રાત્રી તથા દિવસો વ્યતીત થાય છે તે પાછા વળીને ફરી આવતાં નથી પણ

ધર્મને કરનારા પુરુષની તે રાત્રીઓ તથા દિવસો સખઠ જાય છે ધર્માંગણ વિના નિષ્ફળ થાય છે, એમ તાત્પર્ય છે પ્રાકૃત છે તેથી રાત્રિન વ્યત્યય છે નર જન્મનું ફલ ધર્માંગણ છે, અને ધર્માવરણ ત્રલ વિના નયી થતું યાટે અમે વેય પ્રત પ્રદર્શન કરાયું, અને એક કરીને પ્રનુલ્યજનનાં રાત્રી દિવસોને સફળ કર્યું પવો માર ને ૨૬

તે પુત્રાના ગચનાથી જેને વાચ પ્રાપ્ત થયો પૈવા મૃગપુરોહિત પુત્રા પ્રત્યે કહે છે--

પ્રજાઓ સયમિસ્તાણ । દુષ્ક્રમો મમસામનુયા ॥ પચ્છા ગાયા ગમિસ્મામો । મિત્ત્યમાણા કુલે કુલે ॥ ૨૬ ॥
હે જાતા=પુત્રો ! સત્યગત્યવટે સપુત્ર વ્યા તમે તથા અમે વેય સ્વચ્ચ=ચ્ચ ઠેકાણે [પરપાસમાં] સાથે પસીને પમાત્ પુલે કુલે=પરે પરે મિત્ત્યા માગતા આપણે જાણુ ૨૬

વ્યા૦--હે પુત્રો ! દ્રવ્ય થ દ્રવ્ય જ દ્રવ્ય, આર્વા યુગા ચ મર્ચેડપિ સમ્યક્સપુતા માત્ર પક્તન પક્તન ગૃહવાસે સપ્તફુ સુરેનોવિન્ના ગૃહસ્થાશ્રમ સસેન્ન પધાદ્ શુદ્ધાવસ્થાયા ગમિત્યામ, ગ્રામનગરાગણ્યાદિનુ મામકલ્યાદિમમેણ પ્રવલિલ્યામ હત્યર્થ કિં કુર્માણા ? કુલે કુલે ગૃહે ગૃહે અજ્ઞાતે ઉછટ્ટત્યા ગોચર્ગયા નિશ્ચમાણા મિક્ષા દુશ્મનો મિક્ષયો મવિલ્યામ હત્યર્થ ॥ ૨૬ ॥ તદા તો પુત્રો જનકપ્રત્યાહત્--

હે પુત્રો ! (દ્રવ્ય ન દ્રવ્ય ન દ્રવ્ય) પટલે અમે (શ્લી ધર્મીયાણી) વે તથા તમે વે (ધાર્મિક) સર્વે વળ સમ્યક્સત્વથી સપુત્ર થાને પુત્ર=પુત્રગ્યાને ધરમા સારી રીતે નિવાસ કરીને=ગૃહસ્થાશ્રમ સેવીને પધાત્ બ્રહ્માવસ્થામાં ગમન કરીશુ પ્રચીત્-ગ્રામ નગર અરણ્ય ચગેરેમાં માસવસ્થાદિ ક્રમે કરી વગર્યા ગ્રહીને ફરશુ કેમ કરીને ? કુલે કુલે-ધરે ધરે અજ્ઞાત ઉછટ્ટચિધી ગોચરીવટે મિત્તમાણ=

भिक्षा मागता फरीशुं=भिखुओ धर्युं. २६ त्वारे ते पुत्रो पिता प्रत्ये कहे छे—

जस्सत्थि मच्छुणा सखल । जस्स वत्थि पलायणं ॥ जो जाणइ न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥ २७ ॥
जेने मृत्यु साथे सख्य=गैत्री होय, अथवा जेने पलायन=पटले नाली जवानुं होय, तथा जे जाण तो होय के हु मरीश नहि तेज मनुष्य एम आकांक्षा करे के श्व=भावती काले (आ काम) थशे. २७

व्य०—हे तात ! हु इनि निश्चयेन स एव पुरुष इति कांक्षतीति प्रार्थयति. सुए इति श्व आगामिदिने प्रभात इदं स्यात्, अद्य न जातं तर्हि किं ? कल्पे स्यादित्यर्थः. इति स चित्तयति. स इति कः ? यस्य पुरुषस्य मृत्युना सह कालेन सह सख्यं मित्रत्वमस्ति, य एवं जानाति मृत्युर्मम सखा वर्तते. च शब्दः पुनरर्थे पुनर्यस्य पुरुषस्य मृत्योः पलायनमस्ति यः पुरुष एवं जानाति मृत्युर्मे मम किं करिष्यति ? यदा मृत्युरायास्यति तदाहं प्रपलाशय कुत्रचिदन्यत्र यास्यामि, अहं मृत्युगोचरो न भविष्यामि. पुनर्थ एवं जानाति. अहं न मरिष्यामि, अहं चिरंजीव्यस्मि. ॥ २७ ॥

हे तात ! हु निश्चये तेज पुरुष एम इच्छे=चाहे=मनमां प्रार्थन करे के=श्व=भावती काले प्रभात आ थाय. आज न थयुं तो थुं ? काछे थशे. (एवो अर्थ छे.) एम ते थारे छे; ते कोण ? जे पुरुषने मृत्युना साथे=कालनी जोडे सख्य=मित्रता=होय, जे एम जाणतो होय के मृत्यु तो मारो सखा छे. (अत्रे 'च' शब्द 'पुनः'ना अर्थमां छे) वळी जे पुरुषने मृत्युथी पलायन होय; जे पुरुष एम जाने के मृत्यु मने थुं करशे ? ज्वारे मृत्यु आवरो त्वारे हुं पालयन करीने क्यांक अन्य ठेमाणे जतो रहीश; मृत्युना झपाटामां आवीश नहि; फरी ते एम जाणतो होय के हुं मरीशज नहि; हुं तो चिरंजीवी छुं. २७

अज्येय धम्म पटिप्पवयामो । जहिं पवत्ता न पुणप्पवयामो ॥ अणामय नेव य अत्थि किंचि । सदा खम ने विणइत्तु राग
आजेस भदने प्रतिपत्त थारु=धम्मं प्रवृत्तिमा लागी जएण जे धमने प्रसन्न=प्राप्त घयेग आपणे परी प्रभव=वम गामथु णिदि
मसारमा कथु भनागत=आपणने न मळेउ होय तेपु=नयी, माटे आपणे राग खजीने भदा योपय छे २८

व्या०—भो मात ! अथैव त धर्मं चर्यं प्रतिपद्यामहे, आर्यत्वात् किं कृत्वा ? राग स्नेह रजनादिषु प्रम, विण-
इत्तु इति चिनीय स्फोटयित्वा, कीदृश धर्म ? ने इति नोऽस्माक अद्वाक्षम अद्रुगा तत्त्वकृत्वा क्षमो योग्यस्त । यतो हि
साधुधर्मे स्नेह मर्यागा निवार्य, तत्त्वकचिच्च फार्या, तथा हीनो हि साधुधर्मो नि फल, यत्तदोर्नित्याभिसम्बन्धात्, त फ
धर्म ? जहिं इति यस्मिन् धर्मे प्रपत्ता सतो न पुनर्भवाम, पुन संसारे नोत्पत्स्यामः यद्भवता पुरोक्त भोगान् सुखान्
पथात्प्रमजिप्स्याम, तस्योत्तर शृणु ? हे तात ! अनागतमप्राप्तवस्तुविषयादितुख किंचिन्न वैयास्य जीयस्यास्ति, सर्वेषां
भारानामनतश्च प्राप्तव्यात् ॥ २८ ॥ इति स्पष्टपुरुषोत्तमपदेशं श्रुत्वा भृगुः प्रतिबुद्ध सन् ब्राह्मणोप्रत्यार--

हे तात ! आजेन त धर्मने आपणे प्रतिपन्न यइए (आर्य प्रयोग छे.) केम करीने ? राग=स्वजनादिकने विषये जे प्रेम=ने
तेने फेदी नाखीने=शिथिल करीने; केवो धर्म ? 'ने' आपणी भदने सम=योग्य तत्त्व रुचिने छापर, कारणके साधुधर्म्यां स्नेह
संरगा निवारवा योग्यन गण्यो छे अने भदा=तत्त्वकचिच्च सम=वाग्य छे, भदाहीन साधुधर्म निष्फल छे यत् तथा तत् न नेना
नित्त मवध छे तेयी=ते पयो धर्म ? के जे धर्मने रिपये प्रपन्न=आश्रित यइने फरी पुनर्भव=पुनर्जन्म नयी यतो एट्छे आपणे ससारमा
पुन उत्पन्न यइणुं नहि, जे आपे प्रथम इयु के-भाग योग्यी पद्यान् प्रजनित यइ, तेनु उत्तर सायलो हे तात ! आ जीरने आ

संसारनी अंदर अनागत=रुंद पण विपयमुख नहिं आवेलुं=हेज नहिं. सर्व पदार्थो अनंतरार मळ्या छे. २८
आ मे पोताना पुत्रो नो उपदेय सांभळी भृगु प्रतिबुद्ध थड पोतानी सीने रुंदे छे—

पहीणपुत्तस्स दु नत्थि वासो । वासट्ठि भिक्खायरियाडफालो ॥

हे वासट्ठि ! पुन ब्दोणा थयेलाने पट्टेवाल=गत्तां वसयानुं नभी पट्टे नारे तवे भिक्षाचर्या नो काळ=समय छे. पुत्त शाखाओवडे
समाधि=शोभा लीये छे, पण वयारे तेनी शाखाओ कैदार ताय तयारे तेनेज लोने हुंड करे छे. २९

व्या०—हे वासिष्ठि ! वशिष्ठमुनिगोत्रोत्पत्ते ब्राह्मणि प्रिये ! प्रहीणपुत्रस्य पुत्राभ्यां त्यक्तस्य ह्युति निश्चयेन मम
वासो गृहे वत्तनं नास्ति, ममेति पदमध्याहार्य. हे प्रिये ! भिक्षाचर्याया अयं कालोऽयमयसरोऽस्तीति शेषः. उक्तमर्थ-
मर्थोत्तरन्यासेन दृढयति—वृक्षः शाखाभिरेव समाधिं स्वास्थ्यं जीर्णानां वा लभते, किन्नाभिः शाखाभिल्लमेव वृक्षं जनाः
स्थाणुं कीलं वदंति. शाखाहीनस्य वृक्षस्य स्थाणुन्ये स्यात्, तथा ममापि पुत्राभ्यां विपुक्तस्य गृहे नासे स्थितस्य
समाधिर्नास्तीत्यर्थः. ॥ २९ ॥

हे वासिष्ठि ! वसिष्ठगुनिना गोत्रमां उत्पन्न थयेली ! ब्राह्मणि ! प्रिये ! पहीणपुत्र=ने पुत्रोण लजायेला मने हवे निश्चय वास=
घरमां वसतुं नथी. (अत्रे 'मम=मारे' पट्टला पदनां अत्र्याहार करवानां छे.) हे प्रिये ! भिक्षाचर्यायनां भा काळ=भा प्रसर छे.
(आटलुं शेष छे.) उक्त अर्थने अपान्तिन्यासावडे दृढ करे छे—पुत्त शाखाओवडेज ममाधि=स्वम्यना पावे छे=आपे छे; वयारे तेनी

શાલાઓ છેદાઈ ગય ત્યારે ઇત દુનને લોકો સ્થાનુ=ટુટ=ભીતો, કહે છે શાલાહીન દુસને જેમ સ્થાનુત આવે તેમ પુત્રોવી વિપુક્ત બનેયા મને ઘરે રહેવામાં સુલ નથી ૨૦

પગાવિઢ્ઢળો હવ જહેવ પક્ષવી । બિચવિહીનુહ્ય રળે નરિંદો ॥ વિવત્રસારો વણિહ્ય પોષ । પહીણપુતોમિ તહા અરપિ એયો પાત્ર ઘ્ઘોળો પક્ષી, જેવો મુલ્ય=યોદાઓ વિનાનો રણસપામમા નરે દ્ર=રાષ, તથા વિપક્ષસાર=જેની માલમત્તા સમુદ્રમા વામાદ ગઈ હોય મેયો પહાણમા સહેલો પળિફ, તથા-તેયો પુષ વિનાનો હુ હુ ૩૦

અચ્ય૦—વશાવ્યો દટાતમમુચયે, હે પ્રિયે ! હ્રાસિન્ લોકે પક્ષાભ્યાં વિહીન પક્ષી યાદશ સ્યાત્, પક્ષહીનો હિ પક્ષી આકાશમાગંધ્યનાયાદક્તો યેન કેનાપિ હિંસેણ પરામૃયતે પુના રળે સત્રામે મૃત્યૈ સેઁર્ફિહીનો નરેંદ્રો નુપ તિરિચ રિપુન્નિ પરામૃયતે પુનઘનિક્ બ્યાપારીય, યથા પોતે પ્રવહળે ભગને સતીલ્યપ્યાહાર, ચિયક્ષસારો વિગતસર્વ દ્રવ્યમાહો વિપાદ કરોતીતિ શોષ, તથાહમપિ પ્રતીણયુત પ્રગ્જિતપુત્રો વિપાદવાન્ અગમીતિ શોષ, ॥ ૩૦ ॥ इति परोहितध्वत्पित वचन श्रुत्या वामिष्टाह—

‘વ’ શબ્દ દટાત મમુચય અર્થ મુલ્ય છે કે પ્રિયે ! આ લોકને વિપયે પાલોધી વિહીન પક્ષી જેવો થાય, પાલ્લ ઘ્ઘોળો પક્ષી આકાશપોર્ગે ઉડવાને અશક્ત ઘનેલો જેમ કોઈ હિંસમાળીથી પરામ્રવ પાયે, વક્ષી જેમ રણસપામમા મુલ્ય=સેયનોથી વિહીન નરેંદ્ર=નુપતિ જેમ મૃદુઓથી પરામ્રવ પામે, તથા જેમ વણિક્=વેપારી પોત=વહાણમા (‘તે વહાણ ભાગે ત્યારે’ આટલો અધ્યાદાર હેવો) વિપક્ષસાર=સવ દ્રવ્ય માદ=તમામ માલમત્તા સમુદ્રમાં નાદ થતાં વિપાદ=લેદ કરે, તેમી રીતે હુ પણ પ્રહીણપુત્ર=પુત્રો પ્રગ્જિત યતા લેદયુક્ત યત છુ. (પટલુ શોષ છે) ૩૦

सुसंभिया कामगुणा इमे ते । संविडिया अग्नरस्तपभूया । सुंजाम ता कामगुणे पगामं । पच्छा गमिस्सामु पहाणमगं ॥
तमारा आ कामगुणो=कामभोगना पदार्थो सुसंभृत=सारी रीते तैयार करेला छे, वळी संविडित=एकत्र भेळा करी मूकेला छे तेम
अग्नरस प्रभूत पटले जेमां पुष्कळ श्रेष्ठ रस छे एवा ते तेथी दमणां तो प्रकामे=इच्छा प्रमाणे कामभोगोने भोगवीए ने पडो
प्रधानमार्ग=मोक्षमार्गे गमन करजु. ३१

व्या०—हे स्वामिस्ते तवेमे प्रत्यक्षं दृश्यमानाः कामगुणाः पंचंद्रियसुखदाः पदार्थाः महत्प्रसरसमिष्ठान्पुण्यपंचद-
ननाटकगीततालचेषुवीणादयः सुसंभृताः संति, सम्यक् संस्कृताः सज्जीकृताः संति. पुनः कामगुणाः संविडिताः पुंजी-
कृताः संति, न तु यतस्ततः पतिताः संति, किंत्वेकत्र राक्षीकृता एव तिष्ठंति. पुनः कीदृशाः कामगुणाः ? अग्नरसम-
भृताः, अग्न्यः प्रधानो रसो येभ्यस्तेऽग्नरसाः, शृंगाररसोऽप्यादका इत्यर्थः, यदुक्तं—रतिमाल्यालंकारैः । प्रियजनगं-
धर्वकामसेवाभिः ॥ उपवनगमनचिह्नैः । शृंगाररसः ममुद्भवति ॥ १ ॥ इत्युक्तं, अग्नरसाश्च ते प्रभूताश्चाग्नरस-
प्रभृताः प्रचुरा इत्यर्थः. अथावाग्नरसेन शृंगाररसेन प्रचुरास्तान् कामगुणान् प्रकामं यथेच्छं सुंजीवहि, पश्चाद् सुक्त-
भोगसुखौ भूत्वा धृद्वत्वे प्रधानमार्गं प्रवज्यारूपं मोक्षमार्गं गमिष्यावः. ॥ ३१ ॥

हे स्वायिन् ! तमारा आ=प्रत्यक्ष दीसता=कामगुणो पटले पांचे इंद्रियोने मुख्य देवारा पदार्थो=सारां वस्तु, सरस मिष्टान्न, पुष्प,
चंदन, नाटक, गीत, ताल, वेणु, वीणा आदिक वस्तुभ्यो, सुसंभृत छे; अर्थात् सारी रीते सुग्राही सुसज्ज करी राखेल छे; ते पण
संविडित=एक ठेकाणे गोठवी राखेल छे, ज्यां त्यां छुटी छवाइ कोइ वस्तु पढेल नवी, किंतु एकर भेळी तैयार करेली पडो छे.

ए काम गुण केवा छे ? अथरसमभूत=शृगाररसना उत्पादक, कयुं छे के-‘रति=वीति, मान्य=गुणहार, अरुमार, पियजन ससर्ग, मनोभिलषित पदार्थोंनु सेवन, तथा उपनर्मा जयु तथा त्यां विहार करवा; इत्यादिक सामग्रीयी शृगार रस उद्भव छे’ १ अथरस जेमां प्रचुर होय अथवा जेमां श्रेष्ठ रस=आनन्द पुच्छु आये तेवा कामभोगो हमणां तो प्रकाम=परनी प्रमाणे भोगची लहये, पश्चात् भोगसुख सुत्र भोगनीने वृद्धपणामां प्रयानमार्ग=मोक्षमार्गे गमन करीशु ३१

मुक्ता रसा भोई जहाइ गो वओ । न जीयियहा पजहामि भोग ॥

लभ अलाम च सुह च दुत्त । सचिरगमणो चरिस्मामि मोण ॥ ३२ ॥

हे भगवति ! रसो तो घणाय भोगव्या एण था वय=पायु आपणने छोइतु जाय छे; मटे हु तो लाम, अलाम, सुख, दुःख तमामने सममाये ओतो सतो मौन=मुनिणु आचरीश, हु काइ जीवितने मये भोगोने तज्जो कयी ३२

व्या०—अथ भृगुब्राह्मणीप्रत्याह—भोई इति हे भगवति ! ब्राह्मणि ! रसा शृगारादयो भोगाश्च मुक्ता सतो न इति नोऽस्मान् जहति त्यजति, वयो यौवनमपि त्यजति हे ब्राह्मणि ! भोगान् जीविन्यर्थं न प्रजहामि, किंतु लाभ, च पुनरलाभ, च पुन सुख, च पुन दुःख सचिरगमण समतयेश्वमाण समभावेन पश्यन्नुह मौन चरित्यामि, मुने, कर्म मौन, मुनयो हि-लामालामे सुखे दुःखे । जीविते मरणे तथा ॥ दात्रो मित्रे तृणे स्त्रिये । साधव समचेतस ॥ १ ॥ अस्मिन् साधुधर्मे रसेषु भोगेषु जीवितयेषु नि स्थित्व तन्मुनित्वमगीकरित्यामि ॥ ३२ ॥

इहे भृगु ब्राह्मणीने वहे छे-हे भगवति ! ब्राह्मणि ! रस शृगारादिक णा भोग=जाना प्रकारना पदार्थो भोगव्या, ए भोग-

वेला भोगोए आपणने तज्यां, तेम रयः=यौवन पण आपणने लजतुं जाय छे. हे द्राक्षणि ! हुं आ भोगोने जीवितव्य माटे नथी तजतो किंतु लाभ, (च पुनः) अलाभ, दुःख, तथा दुःख; ए सर्वेने समभावे जोतो सतो हुं मौन=मुनिव्रत आचरीण. (मुनिमुं कर्म ते मौन.) मुनियो तो-‘लाभ, अलाभ, सुख, दुःख, जीवित, मरण, शत्रु, मित्र, वृण, तथा स्त्री वर्ग; ए तमाममां साधु पुरुषो समान चित्तवृत्तिवाळा होय छे? १ आ साधु धर्ममां हुं रसोमां, भोगोमां तथा जीवितमां निःस्पृहस्वरूप मुनिपणानो अंगीकार करीश. ३२

मा दु तुमं सोयरियाण संभरे । जुतो व हंसो पउछुत्तगामी ॥

मुंजाहि भोगाहुं मए समाणं । दुक्खं खु भिदलायरियाविहारो ॥ ३३ ॥

प्रतिश्रुतगामी=सामे पूरे चालनार जीर्ण=गुळ हंसतो फेडे तमे सोदर=भादःजोने मा संभारग्यो. माटे मात्र समान भोगोने भोगवो. केमके भिक्षाचर्या तथा विहार गरेलर दुःखदायक छे ३३

व्या०—अथ पुनर्प्राप्तिणी प्रादुर्हे पुराहित ! त्वं मया ममं भोगान् मुञ्च । नृ इत्यलंकारे, णं इत्यपि. हे त्वा-
मिस्त्वं पुनः सांदर्याणां सद्गोदराणां आनृणां स्वजनसंबन्धिनां गृहे स्थितानां मा स्मार्पीः. कोऽर्थः? त्वं मुनिर्भूत्वा
पश्चाद्दुःखितः मन गृहस्थान् स्वयंपूज्यस्मरिष्यसि, तस्मान्मया मार्धं विपययुक्तं मुंजानो गृहे तिष्ठेत्यर्थः. खु इति
निश्चयेन भिक्षाचर्याविहारो दुःखं दुःखहेतुरेवास्ति. भिक्षाचर्यमसहमानसत्वं गृहस्थासं स्मरिष्यसीति भावः.
त्वं क इव सोदरान् स्मरिष्यसि? जीर्णो हंस इव, वृद्धो हंसो यथा प्रतियुक्तो गामो सन्मुगजलप्रवाहं तरंस्तत्र
तरणाशक्तः पश्चादनुश्रोतो जलतरणं सरति, मनसि विन्यः सन्निति जानाति मया किमर्थं सन्मुगजलप्रवाहतरणमारब्धं?

જલચઢનમાર્ગેણ સહ તરણમેઽ મમ શ્રેયસ્તથા ત્વમપિ મામ્શુરિત્યર્થ ॥૩૩॥ અથ મૃગુપુરોદિત આદ—

ફરીને વ્રાહ્મણી કહે છે—હે પુરોહિત ! તમે મારો સાથે રહીને ભોગનો, ‘હુ’ એ પદ અલમારા છે ‘જ’ એ પણ અલ-
કારાર્પણ છે હે સ્વામિન ! તમે પાછા સોદર્ય=તમારા સગા બાદાઓને તેમજ સદુ સહુને ધરે વેઠેલા સ્વગ્ન સવર્ગીઓને સમારક્ષોમા.
શુ કશુ ? તમે મુનિ થઈ પાછલ્લથી દુ સ્ત્રી થઈને તમારા ગૃહસ્થ વધુઓને સમારક્ષો માટે મારી સાથે વિપયસુતો ભોગવતા ઘરેજ રહો
ફારણકે નિશ્ચયે ખિસાચર્યા વિહાર દુ સ્વદેતુજ છે જ્યારે ખિસાગપણુ સઢન નહિ થાય ત્યારે તમે ગૃહવાસને યાદ કરશો (એવો માવ છે)
કેની પેઠે તમે સોદરોને યાદ કરશો ? તે કહે ડે—જેમ જીર્ણ=ટુલ્લ થયેજો હસ પ્રતિજ્ઞોતોગામી=સામે પૂરે તત્તો તરતો જ્યારે
તરતી થાકે પછી પ્રવાહ વહેતો હોય તે વાલુ તરવાને યાદ કરે છે યનમા સ્વિત યદ—‘અરે મેં જાતપવાદને સામે તરવાનો આરમ કા
કર્યો ? જેમ જલ વહેતુ હોય તે માર્ગે તાવુ એજ મારુ શ્રેયસ્કર છે’ એમ જાણે તેમ તમે પણ યત્નોમાં ૩૩

જજા ય મોર્દૈ તણુજ હુઅનો । નિમ્મોગર્ણિ દિધ પલાહ મુતો ॥ એવેવ તેહિં જાયા પગહતિ મોત । કહ નાણુગમિસ્સનિલો
દે મગતિ ! જેમ મુજગ=મર્ગ તણુન=ગોતાના ઘટીરથી ઉત્પન્ન થયેલ નિમોચનો=વાલ્લીને તપનીને મુત થયેલા પલ્લે છે=વાલ્યો ખાવ છે
દજ પ્રમાણે પુત્રો ભોગને છેવ ત્યજે છે તો પછી હુ તે પુત્રોને વરુલો કેમ ન બનુસક ? ૩૪

વ્યા૦—મોર્દૈ इति हे भगवति ! हे ब्राह्मणि ! मुजग सर्पस्तनुजा शरीरादुत्पन्ना निमोचनीं निर्मोचक कुत
रित्वा मुक्त सन् प्रयाति, एवमेतौ जातौ पुत्रौ भोगान् प्रजहीत तौ भोगत्यागिना पुत्रौ प्रत्यहमेकंकी मन् कथ नानु-
गमिष्यामि ? पुत्राभ्या विहीनरयैकाकिनो मम कीदृशो गृहवास ? धर्षौ तौ पुत्रौ यौ तमणावेव कचुकमिच विपय

सुखं त्यक्त्वा भुजंगमवद् व्रजत इत्यर्थः. ॥३४॥

हे भगवति ! हे ब्राह्मणि ! भुजंग=सर्पं तनुजा=शरीरथी उत्पन्न थयेली निर्मोचनी=निर्मांक=कांचलीने त्यजीने मुक्त=छुटो थयेलो चाल्यो जाय छे, एम आ वे पुत्रो भोगोने तदन्न त्यजी दे छे: हवे ते भोगत्वागी वे पुत्रोना प्रति हुं एकलो केम अनुगमन न करूं? वे पुत्रोथी विहीन थयेला एकला मारा जेवाने गृहवास केवो? ते वेय पुत्र धन्य छे के जेओ तरुण अवस्थामांज कांचलीनी पेठे विपयसुखोने त्यजी भुजंगनी पेठे चाली नीकले छे. ३४

छिदिचुं जालं अवलं व रोहिया । मच्छा जहा कामगुणे पहाय ॥

धौरेयसीला तवसा उदारा । धीरा ह्य भिक्षाचरियं चरंति ॥ ३५ ॥

जेम रोहित (जातना) माछलां अथल=जीर्ण थइ गयेल जालने छेदीने फरे छे, तेम धीर पुरुषो पण कामगुणोने त्यजीने धौरेयशील=धौरीचलदना समान शीलवाला, तपवडे उदार थइ भिक्षाचर्योने आचरे छे. ३५

व्या०—हे ब्राह्मणि ! धीरा धैर्यवतो जना ह्य इति निश्चयेन भिक्षाचर्या भिक्षावृत्ति साधुधम चरंति. कीदृशा धीराः ? तपसा उदाराः, अथवा कीदृशीं भिक्षाचर्या ? तपसा उदारां, तपसा प्रधानां, प्राकृतत्वाद्विभक्तिस्तिगव्यत्ययः. पुनः कीदृशा धीराः ? धौरेयशीलाः, धौरेयाणां धुरंधराणामिव शीलसुदृढभारोद्धहनसामर्थ्यं येषां ते धौरेयशीलाः. किं कृत्वा धीरा भिक्षाचर्या चरंति ? कामगुणान् प्रहाय प्रकर्षेण हित्वा. के किं यथा ? यथाशब्द इत्यर्थः, के किमिव ? रोहिता मत्स्या रोहितजातीयमीना अवलं जीर्णं जालमिव, यथा बलिष्ठमत्स्या जीर्णजालं छित्वा निर्भयस्थाने चरंति,

तथा धीरा कामगणान् पाशसदृशास्त्यक्त्या भिक्षाचर्यामाद्रियते, अस्मदीयमेव चरित्यामीति भाव ॥ ३५ ॥ इति
भृगुवचन श्रुत्या ब्राह्मण्याह—

हे ब्राह्मणि ! धीर=धैर्यवान् पुरुषा नियमे भिक्षाचर्यारूप साधुधर्मने भावरे छे. केवा धीरपुरुषो ? तपश्च उदार, अथवा तपधी
प्रधान एवी भिक्षाचर्या, (माळव होवाधी लिंग तथा विभक्तिना व्यत्यय यइ चक्रे छे) फरी ते धीर केवा ? धौरेय शील,=धुरधर
(शब्द)ना जेयु जेनु शील हाय, अर्थात् उपाडेला भारने वहन करवानु जेमा सामर्थ्य होय तेवा केवी रीते ? कामगुणोने प्रकर्ष
करी (छेक) छोडी दइने, (अने यथा शब्द इय अथवा छे) राक्षित जातिना माछला अगळ=जीर्ण यइ गयेली जाळने जेम छेदीने
निर्भय स्थानमां विचरे छे तेम धीरपुरुषो कामगुणो के जे जाळ पाव जेवा छे तेने स्वामीने भिक्षाचर्याने आदरे छे, इ पण एज
प्रमाणे विचरीश, ३५ आयु भृगुनु वचन सांभळी ब्राह्मणी बोली—

नहे व कुचा समइक्रमता । तयाणि जालानि दलित्तु इत्सा ॥ पलति पुचा य पई य मज्झ । तेर कह नाणुगमिस्समेक्का
आकाशमां जेम वीच पक्षीओ तथा दसो छे ते स्थानेने उल्लयन करता पद्वे पसारेला जाळ=गाथलाने तोडीने पलायन
करे छे तेज प्रमाणे मारा पुत्रो तथा भा पति पणजो विचरया तैयार यया छे तो इ मकली तेमोनी पाछळ केम १ जाउ ? ३६

ध्या०—पुत्रो दावपि, पतिभृगु पुरोहित, एते त्रयोऽपि मद्यमिति मा दलपित्वा मत्सवधिसिञ्जाल भोगाभि
ष्वगजाल छित्वा पलति परियाति, परि समतायान्ति सगमाध्वनि चरतीत्यर्थ एते के इव ? क्रीचा क्रीचपक्षिण, इमा
रसपक्षिणो वा, ते इव, यथा क्रीचपक्षिणो रसपक्षिणश्च ततानि विस्तीर्णानि जालानि दलपित्वा भित्वा समतिक्रा-

मंतो नानाप्रदेशानुल्लंघयंतो नभसि परिंयन्ति गगने परिंयन्ति, स्वेच्छया विचरन्ति, भवति हि विषयसुखं जालोपमं, निरूपणे पत्वात्मायुवर्त्म नभःकल्पं, उस्मजीवानां क्रींचविहंगमविहंगोपमानं. यदेते त्रयोऽपि मां त्यक्त्वा व्रजन्ति, तदाहमेकाकिनी तान् कथं नानुगमिष्यामि ? अपि त्वनुगमिष्याम्येव. ३३

पुत्रो व्रेय, पति भृगु पुरोहितः, ए व्रेणे मने दलित करीने अर्यात्-मारा संबंधी स्नेहजालने तेमज भोगासक्तिरूप जालने छेदीने पलायन करे छे. परिमाण करे छे=संयममार्गे संचरे छे. ए केनी पेडे ? क्रींचपक्षी अथवा हंसपक्षिओ जेप तत=कोइए पसारेलो जाल=पायलाने भेदीने समतिक्रांत गता-विषयप्रदेशोने उल्लंघता नभ=आकाशमां परियान करे छे; गगनमां स्वेच्छा प्रमाणे संचार करे छे. अहो विषयसुखने जालनी उपमा आपी छे; उपलपे रक्षित होवाथी साधुमार्गी आकाश तुल्य कसो, उत्तम जीवोने क्रींच तथा हंस पक्षिओनी उपमा आपी. ज्यारे आ व्रेणे जण मने लजीने जाय छे त्यारे दुं एकली तेओनी पाछक केप न जाउं ? किंतु नइगज. पुरोहितं तं ससुखं सदारं । सुचारिभित्तियन्मम प्रहाय भोग ॥ कुटुंबसारं विजलुल्लमं तं । रायं अभिक्कनं समुगाय देवी॥ ससुख=पुत्रो सहित नया सदार=स्त्री सहित, भोगोने त्याग करीने तथा विपुल कुटुंब अने सार=भनादि उत्तम परार्थोने त्यजोने, घर छोडी बहार नीकलेला पुनोहितने सांभळीने ते=पुकार राजाने तेनी देवी=राणी कमलावती अभीक्ष्ण=करो करीने कहेवा लागी.

अथ यदा मनुर्णा प्रव्रज्याया मनोऽभूत् तदा किं समभूदित्याह—राजानं तमिपुकारिणं देवी कमला अभीक्ष्णं चारंवारं ममुवाच, सम्यक्प्रकारेण शिक्षापूर्वममुवाच. किं कृत्वा ? पुरोहितं भृगुं ससुखं पुत्रमर्हितं, सदारं सपत्नीकं भोगान् प्रहाय प्रकर्षेण त्यक्त्वा, पुनर्विपुलं विस्तीर्णमुत्तमं तं कुटुंबसारं प्रहाय त्यक्त्वा, कुटुंबं स्वजनयर्गं, सारं मन-

धायादिक, उभयमपि त्यक्त्वा, अभिविनि क्रम्य गृहानिर्गत्य प्रजितमिति श्रुत्वा. तस्य पुतेदितस्य घनादिक शुद्धत
राजान राक्षी प्राहेत्यर्थ ॥ २७ ॥

पक्षी ज्यारे चारे जणानु मज्जया छेवा मन थयु त्यारे शु थयु ? ते कहे ठे-ते इणुकांती राजाने देसी कमला अभीभण=चार-
वार सम्यक्प्रकारे शिक्षापूर्वक उत्तम बोध्या, केम करीने ? पुरोहित थणुनामा समुत्त=दुर्गोत्तम इति तथा सदा=स्त्रीसहित भोगोने अत्यंत
त्यजीने, वळी विपुल=विस्तारवाळां दुदुर=दूरजन वर्गेने अने उत्तम सार=अनघा-यादिदने पण त्यजीने घरायावी नीमळेळा=प्रम-
जित थयेला सांभळीने ते पुरोहितना घनादिक लइ छेता राजाने राणीप कट्ट. ३७

यतासी पुरितो राय । न सो होड पससिओ ॥ माहणेण परिचत्त । घण आयाउमिच्छमि ॥ ३८ ॥
हे राजन् ! याताक्षी=यमन करेला अन्नने ग्रापाप होय ते प्रशस्तित यमो रक्षी प प्राप्तेने परित्यजेतु घा तमे हेगा इच्छोजो ३८

व्या०-राक्षी किमुवाचेत्याह-हे राजन् ! यो वाताक्षी स पुरुष प्रशसनीयो न भवेत् हे राजन् ! श्लाघ्यो न
भवेत् ब्राह्मणेन परित्यक्त घन त्वमादातुमिच्छसि. ब्राह्मणेन त्यक्त घन याताहारमदश गृहीत्या एव श्लाघ्यो न
मयिग्यमीत्यर्थ यात यदनादुद्धतमाहारमन्नातीत्येवशीलो वाताक्षी याताहारमोक्तेत्यर्थ ॥ ३८ ॥

ते राणी शु बोध्या ! ते कहे छे-हे राजन् ! जे वाताक्षी थाय ते पुरुष प्रशसनीय=गलाणवा योग्य नयी रहेतो हे राजन् !
ब्राह्मणेने परित्यक्त=त्यजी दीधेलु घन तु लइ छेवाने इच्छे छे ? ब्राह्मणे त्यजेलु घन यमन करी नाखेया आहार जेवु छे तेने टुडण
करीने तु श्लाघ्य=श्लोभा प्रशसापात्र यदश नहिं. यात=योग्यभायी उजळेला आहारानु अन्नन=भक्षण करार याताक्षी, अथात्र यमन

करेलुं खानारो कहेवाय. ३८

सर्वं जगं जहं तुम्हं । सर्वं वावि धनं भवे ॥ सर्वं पि ते अपज्जं । नेव ताणाय ते तव ॥ ३९ ॥
(हे राजन् !) कदाचित् आ सर्वं जगत् तमने होय, तेमज सर्वं धन पण तमने होय, तो ते सघळु पण तमने अपयत्ति=तुप्ति न आपनलं थाय=पूरु न थाय तेम तमारा रक्षण माटे पण नज थाय; ३९

हे राजन् ! यदि सर्वं जगत् समस्तोऽपि भूलोकस्तव भवेत्, तवायत्तः स्यात्, वा अथवा सर्वमपि धनं रजतस्वर्णरत्नादिकमपि तव भवेत्, तत्सर्वं जगत् पुनः सर्वमपि धनं ते तवाऽपर्याप्तं भवेत्, तवेच्छापूर्णायाऽसमर्थं स्यात्, यत् इच्छाया अनंतत्वात्, पुनस्तत्सर्वं जगत्, तत्सर्वं धनं च त्राणाय मरणभयाद्रक्षणाय तव न भवेत्, यदि जगद्धनं तवेच्छापूर्णाया, अथ च मरणाद्रक्षणायाऽसमर्थं, तदा किं ब्राह्मणपरित्यक्तधनग्रहणेनेत्यर्थः. ॥ ३९ ॥

हे राजन् ! यदि=कदाच जगत्=आ समस्त भूलोक तमने होय, तमारे स्वाधीन थाय; अथवा जगतनुं सर्वं धन सोना रूपा रत्न आदिक तमाम तमने होय, ते पण ते सर्वं जगत् तथा ते सर्वं धन पण तमने अपर्याप्त=थाय, अर्थात् तमारी इच्छा परिपूर्णं करवामां पूरु न पडे. केमके इच्छा अनंता छे. वळी ते सर्वं जगत् तथा सर्वं धन तमने रक्षण देवाने एटले मरणना भयथी नचाववाने पण समर्थ न थाय. ज्यारे आहुं जगत् तथा जगतनुं तमाम धन पण तमारी इच्छा परिपूर्णं करवाने अने मरणथी रक्षण आपवा असमर्थ होय, तो पळी आ ब्राह्मणे त्यजेलुं धन लहने शुं यवानुं हंतुं. ३९.

मरिहिसि रायं जया तथा वा । मणोरमे कामगुणे पहाय ॥ एकोट्टु धम्मो नरदेव ताणं । न विज्झइ अन्नमिहेह किं चि ॥ ४० ॥

हे राजन् ! ज्यादे त्यारे पण तसे मनोरथ काममोगोने त्याजीने निश्चये मरयो ! प टाणे हे नरदेव ! एकलो धर्म न ब्राण=रक्षणरूप छे, बाप ना ससारमा कर पण छे नहि ४०

व्या०—हे राजन् ! यदा तदा यस्मिंस्त्वस्मिन् काले मनोरथान् मनोहरान् कामगुणान् प्रहाप प्रकल्पेण ह्यक्त्वा मरि-
व्यप्ति, स्त्रियमाणस्य पुरुषस्य यनादि सार्धे न भवति हे नरदेव ! ह्य इति निश्चयेनैको धर्म एव ब्राण दारण विगते
॥ जगति, इह मृत्यौ वा जीवस्यान्यत्किंचित् ब्राण न विगते ॥ ४० ॥

हे राजन् ! यदा तदा=जे ते काले, मनोरथ=पनोहर कामगुणाने प्रकल्पे=तव्हन त्याजीने निश्चये तसे मरयो, मरनार पुरुषना
धनादिक तेनी साये नथी जता हे नरदेव ! पुं=निश्चये ब्राणत्रो जे एकलो धर्म न मात्र ब्राण=रण छे आ जगत्मा प मृत्यु टाणे
जीवने रीडु फइ पण ब्राण=रक्षण नहीं आपी नुके ४०

नाह रमे पश्चिमाणि पजरे ग । सताणां त्रिता चरिस्मामि मोण ॥

अर्किचणा वज्जुकटा निरामिसा । परिगणारभनिअचदोसा ॥ ४१ ॥

पाजराणा पुरायेलो पक्षिणीनी पठे पु रमण करती नथी, अर्थात् मने चेत पडतु नथी, माटे पु ॥ स्नेहदपोने छेरी नाथीने
मकि धना=कशु पासे न राखता तेभा सखल रीते काय करती मने विषयकरी मास रहित तथा परिग्रह भने आरभ दोपची
निवृत्त बनाने मोन=मुनिप्रत माचरीण ४१

व्या०—अहमित्यध्याहार. हे राजाह न रमे, रति न प्राप्नोमि, वाशब्द इवार्थे, पक्षिणी पजरे इव, यथा पक्षिणी

भोगे मुचा वमिता य । लघुभूय विहारिणो ॥ आमोयमाणा गच्छंति । द्रिया कामक्रमा इव ॥ ४४ ॥
भोगीने भोगवीने तथा ते भोगीनुं वमन करीने अर्थात् ते भोगो पुरुषार्थं नथी एम समजी तेनो त्याग करीने, लघुभूय=हलवा गनीने
जनो कामक्रम=मरजीमां आवे त्यां फली शकनारा द्विज=पक्षिओनी बंठे निचरे छे. ४४

व्या०—धन्यास्ते जीवा इत्यध्याहारः, ये जीवा भोगान् भुक्त्वा, पुनरुत्तरकाले नांत्वा त्यक्त्वा, अर्थात् साधनो
भूत्वा, आमोदमानाः साध्याचरणीयानुष्ठानेन संतुष्टाः संतो गच्छंति विचरंति, वाञ्छितं स्थानं व्रजंति, ते जीवाः, के
इव ? कामक्रमा द्विजा इव पक्षिण इव, कामं स्वेच्छया क्रमो विचरणं येषां ते कामक्रमाः स्वेच्छाचारिणः, यथा द्विजाः
स्वेच्छया अप्रतिबद्धविहारत्वेन यत्र यत्र रोचते तत्र तत्रामोदमाना भ्रम्यंति, एवमेतेऽप्यभिप्रायंगमाभावात् यत्र यत्र
संयमनिर्वाहस्तत्र तत्र यांतीत्याशयः, पुनः कथंभूतास्ते जीवाः ? लघुभूतावहारिणः, लघुर्वायुस्तरुभूतास्तद्वृषमाः संतो
विहरंतीत्येवंशीला लघुभूतविहारिणः, अभवा लघुश्चासौ भूतश्च लघुभूतो वायुस्तद्विहरंतीत्येवंशीला लघुभूतविहा-
रिणः, वायुरिवाऽप्रतिबद्धविहारिणः ॥ ४४ ॥

(‘ते जीवो धन्य छे,’ एटले अध्याहार करवानो छे.) जे जीवो भोगीने भोगवी पाडा भोगने अंते ते भोगीने वमन करी=
ल्यजी दइने; अर्थात् साधुओ थइने आमोदमान=साधुए आचरवा योग्य अनुष्ठानवदे संतुष्ट थयेला=स्थिरे छे; वाञ्छित स्थाने जाय छे
ते जीवो, कामक्रम, पक्षियोंना जेवा, एटले-स्वेच्छा प्रमाणे जेनुं विचरण हांग एवा-स्वेच्छाचारी द्विज=पक्षियोंना जेवा; जेप

पक्षियो पोतानी इच्छा प्रमाणे अमतिवद=रोकोको वगर=ज्या ज्यां रुचे त्या त्यां मोदमान=प्रसन्नतापूर्वक प्रमे ते एव आ मुनि पण अभिष्टाग=कुरामां आसक्ति न होवाथी ज्यां ज्यां सुयम नभी चके त्या त्यां जाय छे (एवो आश्रय छे) ते जीवो केवा ? अयु=वायु, तेना समान यइ विहार करता, अथवा वायुनी पेठे विहरण शील=वायुमत् अमतिवद विहार करनारा ४४

इमे य वद्वान् फदति । मम हृत्थल्लमागया ॥ वय च सुस्ता कामेसु । भविस्सामो जहा इमे ॥ ४५ ॥

हे आर्य ! आ मारा हाथमा आवेला (विषयो) मज=एकद्वयेला होवा छता पण सरनी जाय छे अने आपणे तो व काम=विषय मोगे=मा सक्त=चोटीया पट्या छाप, इचे तो आ (पुरोहितादिक)नी पठे आपणे पण थारु ४५

व्या०—हे आर्य ! इमे च प्रत्यक्षा शब्दरूपरसगंधस्पर्शादयः पदार्थां यद्वा नियन्त्रिता सुरबोद्धना नम हस्ते पुनस्तव हस्ते आगता अपि फदति स्पदति, अस्थितिधर्मतया गतरा दृश्यते, सुरक्षिता अपि यातीत्यर्थः । एतादृशेषु च गतवरेषु कामेज्ज्वा वय सक्ता सज्जता लिप्ता जाता । तस्मादेतेषु गतवरेषु क स्नेह ? हे स्वामिन्नावा यथेमे पुरोहितादयश्चत्वारो जानास्तथा भविष्याम ॥ ४५ ॥

हे आर्य ! आ मत्सह प्रतीन यता शब्द स्पर्श रूप रस गंधादि पदार्थो, वद्व=नियन्त्रित=अति हृत्ताथी मारा तेमज तमारा पण हाथमां आवेला छता स्पद पामे छे=अस्थिरता धर्मवाला होवाथी थागता होय तेवा जणाय छे सारी रीते साचरनां छतां पण जता रहे छे एवा ए कामभोगने विषये आपणे अइ यइ सक्त=स्वरहायेला वया छाप माटे ए नश्वर कायभोगोमां बळी स्नेह केवो ? हे स्वामिन् ! जेम आ पुरोहितादिक चार थया तेवीज रीते आपणे पण यइथ, ४५

सामिसं कुललं दिस्स । बज्झमाणं निरामिसं ॥ आमिसं सन्वेमुज्झिस्सा । विहराभि निरामिसा ॥ ४६ ॥
मांस सहित गीध पक्षीने जोइ बीजा पक्षिओ वाझे छे-बने निरामिप=मांस वगराने कोइ नाघा करतुं नथी तेथी सर्व आमिप=

व्या०—हे राजन्नहं सर्वमामिपमभिज्वंगहेतुं धनधान्यादिकं उज्झिस्सा त्यक्त्वा निरामिपा त्यक्तसंगा सत्यप्रतिव-

द्विविहारतया विहरिष्यामि. किं कृत्वा ? सामिपमामिपसहितं कुललं गृह्णमपरं पक्षिणं वा परैरित्यन्यैर्बध्यमानं पीड्य-
मानं दृष्ट्वा. सामिपः पक्षी ह्यामिपाहारिपक्षिभिः पीड्यते, अथवा सामिपं सस्पृहं भोजनाग्रथं लुब्धं कुललं पक्षिणं
हारी शङ्कुनिस्तु आमिपदर्शनेनैव लोभयित्वा पाशादिना बध्यन्ते. आमिपा-
सामिपस्तं सामिपं ॥ ४६ ॥

हे राजन् ! हुं सर्व आमिप—आसक्तिनां हेतुभूत धनधान्यादिकने त्यजीने निरामिपा—त्यक्तसंग थइ प्रतिबंध रहित विहार
करीश केम करीने? कसामिप—आमिप सहित कुलल—गीध पक्षीने (अथवा जेनी पांसे मांस छे एवा बीजा पक्षीने) अन्य पक्षियोए
हणाता जोइ. आमिपाहारी पक्षिओ मांसवाळां पक्षीने तेनी पांसेथी मांस पडावी लेवा वाझे छे—पीडे छे; अथवा सामिप—सस्पृह
भोजनाग्रथं लुब्ध बनेल कुलल पक्षीने परपक्षियोए पीडा करतो जोइने. पक्षियो ज्यारे पफुडाय छे त्यारे तेओने कंइ भक्ष्य देखाडी
पाशलावती तेने बांधी ले छे, मांसाहारी पक्षी तो मांस देखाडीनेज कोभावी गाछलानी पेठे बंधाय छे, आमिपे सहित—आमि

मिद्वोचमे उ नचा ण । कामे ससारवदुणे ॥ उरगो सुवणणपासेव । सक्रमाणो तणु चरे ॥ ४७ ॥

पूव गायाया फहेला मास युक्त गीषनी उपमावाळा भोगासक्त जीवने जाणी तथा कामने ससार वषातारो जाणी सुपर्ण-गरुडनी पासे उरग-सर्प नेम तेम शुकमान-शक्ति चित रही तनु-घीरे घीरे विचारो ४७

व्या०—हे राजन् ! त्वमपि विषयेभ्य शक्रमान सन् तनु स्वल्प यतनया चरेरिति चरस्व ? विषयेभ्यो भीति पदे पदे विधेत्पर्य, किं कृत्या ? गृहोपमान पूर्वोक्तसामिपकुललोपमान विषयलोलुपमान जनान् ज्ञात्वा तु पुन कामान् ससारवर्धकान् ज्ञात्वा, विषयलोलुपा कामैः पीडिता समारे क्रमतीति ज्ञात्वा त्व क इव शक्रमान सन् ? सुपर्ण पार्श्वे गरुडसमीपे उरग इव सर्प इव यथा गरुडपार्श्वे सर्पे ज्ञाने शक्रमान सन् चरति, यथा गरुडो न जानाति तथा अविश्वासी सन् स्वल्प तनु यथास्यात्त ग चलति, तथा त्वमपि गरुडोपमानां विषयाणा विश्वास मा कुर्या अत्र हि विषयाणा गरुडोपमान सयमरूपजीवितापहारकत्वात् नरस्य हि भोगलोलुपत्वानुरगोपमान, यत् उरगो भोग्येवोच्यते विषयारतु दृश्यमाना सुदरा, गरुडकारा भोगिना हि विषयेभ्य त्व मृत्यु स्यात्, तस्माद्विषयेभ्य शक्नीयमित्यर्थ

हे राजन् ! तमे पण विषयोयी शक्राशुल रही तनु=स्वल्प जतनगडे विचरो विषयोयी पगळे पगळे भीति राखवी केम करीने? गृहोपम=पूर्वोक्त भासयुक्त कुलल=गीषनी उपमावाळा विषय लोलुप जनोने जाणीने, तेमज काय वधाय मसारने वधारानारा छे एम जाणीने, विषयलोलुप मनुष्यो वापनाभोयी पीडित यद् संसारमां भमे छे एम जाणीने तमे सुपर्ण=गरुडना पासे उरग=सर्प

जेम तेम शंक्रमान=शंकितचित्त बनी, धीमे धीमे जेम गलठ न जाणे तेम अविश्वासी रती तनु=स्वल्प जेम धाय तेम सर्प चाळे तेवी रीते चाल्यो. अर्थात् नमे पण गलठनी जेने उपमा कही तेवा विपयोगी विश्वास हरजोमां अत्रे विपयोगीने संयमरुम जीवितना अप-
हारक होवाथी गलठोपमान आप्णुं, तथा नर=पशुव्योने भोगकोटुप होवाथी सर्पोपमान आप्णुं, कारण के सर्प भोगीज रुदोवाप छे. विपयो तो देखाता मुंदर होवाथी गलठाकार कला. भोगीजनोंनुं गिपयोगीज मृत्यु थाय छे. मटे विपयोगी सर्वदा संकित=चेतना रहेनुं.

नामोन्मय बंधणं छित्ता । अप्पणो वसतिं वप ॥ एयं पत्थं महाराय । इत्थुगगिति मे सुयं ॥ ४८ ॥
जेम नाग=दाधी बंधन छेदीने पोतानी वसति=गर्ण्यसां जाय, [जेम नमे पण कर्मनां बधन छेदीने आत्मानो वसान=मोक्षगतिव जशो.] हे महाराज प्रभुकार ! वा पथ्य=हितकारक ने ने साभल्युं छतु ने तमने कथं: ४८

वलयस्वान्नामो विपयशृंखलां छित्वात्मनो वसतिं स्वकीयस्थानं विध्यादवीं गानि, तथा त्वमपि ध्यादवीं चारुमगजस्य स्थानमुक्तं. हे इषुकारिमहाराज ! मया नाथुमुगादिति पथ्यं हितं श्रुतमस्ति, नाहं स्वमुद्भया त्रवीमील्यथैः ॥ ४८ ॥

हे राजन् ! नाग जेम-दाधी जेम वान छेदीने आत्मानी वसति=पांनानुं रहेठाण-विध्यादवीमां जाय तेम तुं पण वळान् शृंखला तुल्य तेम मुक्ति विध्यादवी जेवी आत्मा रूपी गजनुं स्थान कलुं. हे इषुकारि महाराज ! मे साधुओना मुसेयी आनुं पथ्य-

હિતકર સાંપળેતુ છે તે હુ કહુ છુ હુ કદ મારી બુદ્ધિથી મ્લીનીને નથી કહેતી ૪૮

ચહતા પિંડલ રજ્જ । કામભોગે ય દુષ્ટ ॥ નિવ્વિસથા નિરામિમા । નિન્નેહા નિપરિગહા ॥ ૪૯ ॥

સમ્મ ધમ્મ વિઆગિત્તા । ચિદ્ધા કામગુણેં ઘરે ॥ તત્ત પગજ્ઞહમ્ભાયા । ઘોર ઘોરપરક્કમા ॥ ૫૦ ॥

અથ તે કમસો યુદ્ધા । મન્થે ધમ્મપરાયણા ॥ જમ્મમન્થુમ્ભઓવિગા । દુમ્મસ્સતત્તગવેસિણો ॥ ૫૧ ॥

[અને ગાથાઓનો સઘડ દોવાથી પુલ્ક કહેવાય છે] વિપુલ=વિશાલ રાજ્યને સ્થપાને તથા દુસ્ત્વજ=જેનો ત્યાગ દુલ્કર છે એવા=કામભોગોને પણ ત્યજીને નિર્વિપય=વિપયોથી પર થયેલો તથા નિરામિપ=આકાંક્ષા રહિત થયેલો ઘડ્યો નિ સ્નેહ=કષામા સ્નેહ ન કરતા=સર્વ સગ રહિત ઘની અને નિર્પરિગ્રહ=પરિગ્રહ શૂન્ય રહી, સમ્યક્ ધર્મને જાણીને તેમન પર-થેષ્ટ કામગુણો-વિનિષ્ઠ ભોગોને ત્યજીને યથા રચાત-જીનેશ્વરે કહ્યા પ્રમાણે ઘોર-ઉગ્ર તથા મદ્દન મરી ઘોર પરાપ્રમ-કામાદિ ઝગુ જીનવામા પ્રચંડ પરાપ્રમથાઢા તે રાજા અને રાણી મનેયે પ્રવચ્ચા લીધી થધી રીતે તે છયે જણા ધર્મે ફરી યુદ્ધ થયા અને તે સર્વે ધર્મવિપણ રહી જન્મ તથા મૃત્યુના મળથી ઉદિગ્ધ થયેલા, હુ યનાં અતની ગવેશણા-શોધલોઢમા લાગ્યા ૪૯-૫ -૫૧

ન્યા૦---પ્રથમમુના પ્રકારેણ તે સર્વેડપિ ક્રમશઃડનુક્રમેણ પઢપિ જીવા બુદ્ધા પ્રતિયોધ પ્રાપ્તા, કિ ડત્તવા ? વિપુલ વિસ્તીર્ણ રાજ્ય સ્વદત્વા ચ પુનર્દુસ્ત્વજાન્ કામભોગાસ્ત્વદત્ત્યા કથમ્મૂતાસ્તે ? મર્વે નિર્વિપયા રિપયામિલાપરખિતા, પુન કથમ્મૂતા ? નિરામિપા સ્વજનાદિસગરહિતા નિ સ્નેહા, પુન કીદશા ? નિ પરિગ્રહા યાદ્યાભ્યંતરપરિગ્રહિતા પુનસ્તે જીવા કિં ડત્ત્યા પ્રતિયોધ પ્રાપ્તા ? સમ્મ સમ્યગ્પ્રકારેણ ધર્મ માધુર્યમ્ મિજાણ, પુનર્ધરાન્ ડુલ્ભાન્ પ્રથ નાન

कामगुणांस्त्यक्त्वा, कामस्य मदनस्य गुणकारित्वात्कामवृद्धिकरत्वाद् गुणाः कामगुणास्तान् दुर्लभान्
स्वचंदननवीतादीन् कामोदीपनौषधादींस्त्यक्त्वा. अत्र पुनः कामगुणग्रहणं तेषामतिशयख्यापनार्थं. पुनः किं कृत्वा ?
घोरमधीरपुरुषैर्दुर्नुचरं यथाख्यातं तीर्थकरोद्दिष्टं द्वादशविधं तपः प्रगृह्य भावतोंगीकृत्य. पुनः कथंभूतास्ते सर्वे ? घोर-
पराक्रमाः, घोरं पराक्रमं धर्मानुष्ठानविधियेषां ते घोरपराक्रमाः. पुनः कीदृशास्ते सर्वे ? धर्मपरायणा धर्मध्याने तत्परा
इत्यर्थः. पुनः कीदृशास्ते ? जन्ममृत्युभयोद्विधा जन्ममरणभीतिभीताः. पुनस्ते सर्वे किं कर्तुमिच्छन्वः ? दुःखस्यांतं मोक्षं
गवेषिणो मोक्षाभिलाषिण इत्यर्थः. ॥ ४९-५०-५१ ॥

एव उक्त प्रकारे ते सर्वे क्रमशः-अनुक्रमे छये जीवो बुद्धयः-प्रतिबोधः पाम्या. केम करीने ? विपुल-विस्तीर्ण राज्यने
त्यजीने तेमज दुस्त्यज-छोडी न शक्याय तेवा-कामभोगोने पण त्यजीने ते सर्वे केवा ? निर्विषय-विषयाभिलाष रहित, तथा निरा-
मिष-स्वजनादि संग रहित, निःस्ने-शेमांय स्नेह न करनारा; तथा निष्परिग्रह-बाह्य तथा आभ्यंतर वेय प्रकारना परिग्रह रहित.
पुनः ते, जीवो शुं करीने प्रतिबोध पाम्या ? ते कहे छे-सम्यक्प्रकारे धर्म-साधुधर्मने जानीने, वळी वर-श्रेष्ठ दुर्लभ कामगुणोने
त्यजीने काम-मदन, तेना, गुणकारी होयने-काषणी वृद्धि करनारा गुण ते कामगुणो; ते केवा ? दुर्लभ-पुष्पमाळा चंदन माखण
इत्यादिकने तथा कामोदीपक औषधादिकने पण त्यजीने अहो पुनः 'कामगुण' पदनुं ग्रहण तेओना अतिशयनुं ख्यापन करवा माटे छे.
शुं करीने ? घोर-अधीर पुरुषे न आचरी शकाय तेबुं यथाख्यात-तीर्थकरोण कहेल छे ते ममाणे चार प्रकारनुं तप भावधी ग्रहण
करीने ते सर्वे केवा ? घोर पराक्रम-जेनो अनुष्ठान विधि अति घोर-कठिन होय छे तेवा. वळी ते केवा ? धर्मपरायण-धर्मध्यानमां

तत्पर, तथा अयं मृत्युना भयभीतो उद्दिश्य, जन्ममरणनी भोतिषी नाम पापता. ते ओ शु करवानु इच्छीने तेम करे छे? दुखना अत मोक्षनी मवेपणा करता, अर्थात् मोक्षनी अभिलाषावाला (अयं अर्थ छे.) ४९-५०-५१

सास्यो विगयमोहाण । पुत्र भावणभाषियया ॥ अचिरेणैव कालेन । दुस्खस्तनुवागया ॥ ५२ ॥
पूर्वे=पूर्वजन्ममा विगतमोह=मोह रहित चिन्तेभरना शासनमा मावे करो भावित=सत्कारान् बनेल ते छप अचिर=योडाज कालमा दुखना अतन प्राप्त थया ५२

व्या० पुनस्ते पडपि जीया अचिरेणैव कालेन स्तोकाकालेन न स्वस्य ससारस्यातमवसानमर्थान्मोक्षमुपागता मोक्ष प्राप्ता कीदृशास्ते? विगतमोहाना वीतरागाणा शासने तीर्थ पूर्व पूर्वस्मिन् भवे भावनया सम्यक्क्रियाभ्यासरूपया द्वादशविधमन परिणतिरूपया भाविता रजितात्मान ॥ ५२ ॥ अथ तेषां सर्वेषां पणामपि जीवाना नामान्यार—

पुन ते छये जीवो अविरजलें करी-स्वल्पसमयमात्र दुख-ससारना अत-अवसानने अर्थात् मोक्षने प्राप्त थया केवा ते? विगतमोह-वीतरागना शासनमा पूर्वभवमां सम्यक्क्रियाना अभ्यासरूप भावनापट्टे-द्वादशविध मन परिणामरूप भावनावहे-भावित-रगायेला ॥ ५२ ॥ हवे ते छये जीवोनां नामो कही उपसहार करे छे—

राया प मह देमीण । माणो य पुरोहिओ ॥ माहणी दारगा चैय । सव्वे ते परिनिव्वुडेत्ति वेमि ॥ ५३ ॥
देवीप सहित राणा, ब्राह्मण पुरोहित, तथा ब्राह्मणी अने दारक=ने तेना पुत्रो ओ सर्वे=छये जणा परिनिवृत्त थया अर्थात्-परित आत्यंतिक निवृत्तिरूप मोक्ष पाग्या एम ए कहु छु ५३

व्या०—राजा इषुकारी, देव्या पट्टराज्ञ्या कमलया सह, ब्राह्मणो भृगुनामा पुरोहितो राज्ञः पूज्यः, पुनर्ब्राह्मणी पुरोहितस्य पत्नी यशा, च पुनर्दारकौ ब्राह्मणब्राह्मणयोः पुत्रौ, एते सर्वे परिनिर्धृता मोक्षं प्राप्ताः, इत्यहं ब्रवीमि. इति यासुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचितायामिषुकारीयस्यार्थः संपूर्णः ॥ १४ ॥ श्रीरस्तु ॥

पूज्य, तथा ब्राह्मणी-पुरोहितनी पत्नी यशा, अने तेना वे दारक-ए ब्राह्मण ब्राह्मणीना पुत्रो; ए सर्वे परिनिर्धृत थया-मोक्षने एवीरीते श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य लक्ष्मीवल्लभगणि विरचित श्रीमद् उत्तराध्ययन सूत्रनी अर्थदीपिका नामनी वृत्तिमां चतुर्दश इषुकारीय नामना अध्ययननो अर्थ संपूर्ण थयो.

॥ इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रस्य तृतीयो भागः समाप्तः ॥

निवेदन.

उत्तराध्ययनसूत्र प्रथम चार भागमा प्रसिद्ध करवानु जाहेर करेल, परंतु मूल, मूलार्थ टीका अने भाषान्तर विंगेरे विस्तारणी दाखल करयामा आगता ग्रन्थनो विस्तार वधी जता पाच भागमा प्रसिद्ध थशे छता किमतमा काद वधारी कर्यो नथी

ली०

प० हीरालाल हस्तराज

श्री जेनमाम्करोदय प्रसन्ना—

मेनेजर—गालचंद हीरालाल छाप्पु—जामनगर

॥ इति श्रीमदुत्तराध्ययने सूत्रे तृतीयो भागः समाप्तः ॥

